

NNCL604-3BFv1.0

ISAAC ASIMOV

A MEZÍTELEN NAP

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült
Isaac Asimov: The naked sun
In: Isaac Asimov: The rest of the robots
© 1964 by Isaac Asimov

FORDÍTOTTA BARANYI GYULA

A fedél Veres László munkája

© Baranyi Gyula, 1990
Hungarian translation

1. Egy kérdés, amely válaszra vár

Elijah Baley makacsul küzdött a pánik ellen.

Két hete már, hogy gyülemlik benne. Sőt már több is. Azóta van ez, hogy Washingtonba rendelték, és se szó, se beszéd, közölték vele, hogy áthelyezték.

A Washingtonba rendelés önmagában is elég baljós dolog volt. Semmit sem közöltek vele, csak egyszerűen beidézték, ami még riasztóbbá tette a dolgot. És ami még ennél is rosszabb volt: az úti rendelvény oda-vissza repülőútra szólt.

Egyfelől a sürgősség, amit minden légi utazásra szóló előírás sugall. Másfelől pusztán önmagában a repülőút. Ám ez még mindig csak a kisebbik része a szorongásának, amelyen úgy-ahogy úrrá tud lenni.

Utóvégre is Lije Baley már négy alkalommal ült repülőgépen. Sőt egyszer a földrészt is átrepülte. Így hát akármilyen kellemetlen is a légi utazás, mégsem lesz számára egészen ismeretlen.

Ráadásul a New York–Washington közötti út mindössze egy óra hosszát tart. A New York-i 2-es számú pályáról szállnak fel, amely a többi hatósági pályához hasonlóan illendően be van zárva, és a nyílt légkör felé csak akkor nyílik meg a zsilip, amikor a gép már elérte az utazási sebességet. Megérkezni a washingtoni 5-ös számú pályára fognak, amely hasonlóan védve van.

Sőt mi több: Baley azzal is tisztában volt, hogy a gépen nincsenek ablakok. A világítás kellemes lesz, a koszt tisztességes, minden kényelemmel el lesz látva. A rádióval irányított repülőút simának ítélik; a mozgást is alig fogják érezni, mielőtt a gép a levegőbe emelkedik.

Minderről igyekezett meggyőzni magát meg Jessie-t, a feleségét, aki még sohasem utazott repülőn, és az egész ügy borzadályal töltötte el.

– Sehogy sincs ínyemre, hogy repülőre szállsz, Lije – gyözködte a férjét. – Természet elleni véték. Mért nem választod a sebesutakat?

– Mert az tíz órát tartana – érvelt Baley savanyú kifejezéssel hosszúkas arcán –, és mert a Városi Rendőrség tagjaként köteles vagyok engedelmességet elöljáróim parancsainak. Legalábbis ha meg akarom tartani C-6-os besorolásomat.

Ezzel az érveléssel nem lehetett vitatkozni.

Baley helyet foglalt a repülőgépen, és a szemét le sem vette az újságszalagról, amely simán és folyamatosan pergett előtte a szemmagasságban lévő nyílásból. A Város büszke volt szolgáltatásaira: hírek, tudósítások, humoreszkek, ismeretterjesztő cikkek, egy-egy szépirodalmi mű. Azt rebesgetik, hogy egyszer filmre fogják cserélni a szalagot, mivel a szemére szorított nézőke még hatásosabban el fogja különíteni az utast a környezetétől.

Baley nem csupán figyelemelterelés okából szögezte a tekintetét a szalagra, hanem mert így kívánta az illem is. Rajta kívül még öt utas volt a gépen (ezt akaratlanul is megállapította), és mindegyiknek megvolt a maga külön joga ahhoz a félelemhez és szorongáshoz, amire egyénisége vagy neveltetése hajlamosította.

Baley mindenképpen zokon vette volna, ha bárki is rajtakapja szorongásán. Nem akarta, hogy meglássák, keze hogyan szorongatja elfehéredő ízületekkel a kartámlát, vagy hogy észrevegyék a nedves foltot, amit a keze hagyta a párnán.

Hiszen be vagyok zárva, nyugtatgatta magát. Ez a gép olyan, mint a Város kicsiben.

De nem tudta becsapni magát. Könyökével ott érezte a hüvelyknyi acélt. Azon túl: a semmi...

No igen, a levegő! De hát az valójában maga is a semmi.

Ezer mérföldnyi belőle egyfelől. Ezer mérföldnyi másfelől. Egy mérföldnyi, talán kettő, alul.

Már-már kedve támadt, hogy megnézzze, mi van ott alul, hogy lássa az eltemetett Városok tetejét: New York, Philadelphia, Baltimore, Washington. Elképzelte a lapos hullámokként távolba vesző kupolasorokat, amelyeket még sohasem látott, de tudta róluk, hogy léteznek. Alattuk pedig, mérföldnyi mélységben és sok tucat mérföld szélességben ott lapulnak a Városok.

A Városok végeleáthatatlan nyüzsgő folyosói, gondolta, a maguk embersokaságával; lakások, közösségi konyhák, gyárak, sebesutak – mind, mind telve az ember jelenlétének otthonos melegével.

Ő pedig itt van a hideg és arc nélküli levegőben, bezárva egy apró fémhüvelybe, amely a semmiben száguld vele.

A keze megremegett, és tekintetét erőnek erejével, a papírszalagra szögezve olvasni próbált.

Egy novella sorai futottak el a szeme előtt a Galaxis meghódításáról; a hős semmi kétséget sem hagyott afelől, hogy Föld-lakó lehetett.

Baley bosszúsan kifakadt, de nyomban visszafogta a lélegzetét, átkozva a faragatlanságát, hogy hangadásra ragadtatta magát.

Pedig tiszta röhej volt az egész. Csakis gyerekek adhatnak hitelt az olyasféle hivalkodásnak, mintha a Föld-lakók képesek lennének az űrkatatásra. Még hogy a Galaxis meghódítása! Ugyanis a Galaxis el van zárva a Föld-lakók elől. Mert eleve kisajátították maguknak az *űrárszok*, akiknek évszázadokkal korábban szintén a Földről származtak az őseik. Ezek az ősök elsőként hatoltak el a Külső Világokig, ahol jól érezték magukat, és az utódaik leengedték a sorompót a bevándorlók előtt. Karámba zárták a Földet és földi unokatestvéreiket. A Föld városi civilizációja pedig azzal tetézte be a dolgot, hogy a Föld-lakókat bezárta a Városokba, a szabad térségektől való félelem falai közé, amelyek saját bolygójuk robotok irányította mezőgazdasági és bányászati övezeteitől – még ezektől is! – elkülönítette őket.

Szent Jozafát! – bosszankodott magában Baley. – Ha nincs ínnyükre a dolog, akkor tegyünk, ellene. De ne vesztegessük az időt gyermekmesékre.

De semmit sem lehetett tenni, és ezt ő is nagyon jól tudta.

Ekkor leszállt a gép. Az utasok lekászálódtak, és ki-ki szétszéledt a maga dolga után, anélkül hogy tudomást vettek volna egymásról.

Baley az órájára pillantott, és úgy látta, van még ideje fölfrissülni, mielőtt rálép az Igazságügy-minisztérium felé vezető sebesútra. Örült ennek a lehetőségnek. Az élet eleven zsidongása, a repülőtér hatalmas boltíves hodálya, a Városba nyíló sok-sok folyosó egymás fölött, minden, ami a szemét és a fülét betöltötte, azzal a megnyugtató érzéssel árasztotta el, hogy a Város gyomra és méhe körülöleli őt a maga melegével és biztonságával. Mindez egyszerre elmosta a szorongását, és a boldogságához már csak egy zuhany hiányzott.

Ahhoz, hogy az egyik közösségi fürdőt igénybe vehesse, tranzit-engedélyre volt szüksége, úti rendelvénységének felmutatása azonban minden akadályt félregördített. Megkapta a szokásos pecsétet, amely külön kabin használatára jogosította föl (a dátum pontos feltüntetésével, hogy elejét vegyék a visszaéléseknek), aztán a keskeny irányszalagok elvezették a megadott helyre.

Baley hálára hangolták a talpa alatt sikló futószalagok. Fényűző érzés volt szalagról szalagra lépdelni, egyre növekvő sebességgel közeledve a rohanó sebesút felé. Könnyedén föllendítette magát erre, és lehuppant az ülőhelyre, amelyre a besorolása följosította.

Nem volt csúcsforgalom, így talált üres ülőhelyet. A fürdő sem volt

túlságosan zsúfolt, amikor odaérkezett. A kiutalt fülkét is meglehetősen
rendben találta, és az ott lévő mosoda is jól működött.

Miután jól felhasználta kiutalt vízmennyiségét, és az öltözékét is
felfrissítette, úgy érezte, hogy most már kész megbirkózni az Igazságügy-
minisztériummal. Furcsamód még jókedvre is futotta neki.

Albert Minnim államtitkár alacsony, köpcös emberke volt,
pirosposzsgás arccal, őszülő hajjal; testének szögletei legömbölyödtek és
ellágyultak. A tisztaság légköre áradt belőle, meg enyhe frissítő illat.
Lerítt róla a bőséges fejadagokat élvező magas rangú
kormányhivatalnokok jóléte.

Baley hozzá képest fakónak és girhesnek képzelte magát. Különösen
ha szembeállította vele lapátkezeit, mélyen ülő szemeit, megjelenésének
darabosságát.

Minnim szívélyesen invitálta:

– Foglaljon helyet, Baley. Dohányzik?

– Csak pipát szívok, uram – felelte Baley.

Ezzel előhúzta a pipáját, Minnim pedig visszacsúsztatta dobozába a
félig kihúzott szivart.

Baley rögtön meg is bánta. A szivar mégiscsak jobb a semminél, és
jól jött volna neki az ajándék is. Hiszen a C-5 osztályból; a C-6-ba
nemrég történt előléptetésével járó magasabb dohányjárandósága mellett
sem mondhatja el, hogy dúskál a szívnivalóban.

– Kérem, gyűjtsen csak rá, ha kedve tartja – biztatta Minnim, és
egyfajta atyai türelemmel várta, amíg Baley gondosan kiporcióz egy adag
dohányt, és a helyére illeszti a pipa csutoráját.

Baley, szemét a pipájára függesztve, így szólt:

– Nem közölték velem, uram, hogy miért rendeltek Washingtonba.

– Tudom – felelte Minnim. Majd mosolyogva: – Ezt én mindjárt
jövátehetem. Ideiglenesen áthelyezzük önt.

– New York városán kívülre?

– Jó messzire onnan.

Baley föl vonta a szemöldökét, és aggályoskodva megkérdezte:

– Mennyi időre, uram?

– Biztosan nem tudom.

Baley tisztában volt mindazzal az előnnyel és hátránnyal, ami egy
áthelyezéssel jár. Új helyén mint ideiglenes ott-tartózkodó valószínűleg
egy fokkal jobb körülmények között élne, mint amire a besorolása
főljogosítja. Másfelől viszont aligha számíthat rá, hogy Jessie meg a fiuk,
Bendey is vele utazna. Persze gondoskodni fognak őrölük is New

Yorkban, Baley azonban otthonkedvelő lény volt, akinek nincs ínyére a különélés.

Azután az áthelyezés speciális megbízatással is jár, ami jó dolog, de nagyobb felelősség is, ami viszont nem biztos, hogy kellemes. Baley nem sok hónappal korábban átélte azt a felelősséget, amely egy úrász New York melletti meggyilkolásának a kivizsgálásával ráhárult. Nem nagyon repdesett az örömtől, ha arra gondolt, hogy hátha most is valami hasonló ügy vár rá.

Megkérdezte hát:

– Megmondaná, hová kell mennem? Mi a feladatom? Egyáltalán miről van szó?

Latolgatta magában az államtitkár „jó messzire” megjegyzésének a súlyát, és megpróbálta kitalálni, vajon hol kerülhet bevetésre. Az a „jó messzire” elég nyomatékosan hangzott, és Baley azt sem zárta ki, hogy talán Calcutta? Sidney?

Ekkor arra figyelt föl, hogy Minnim mégis elővesz egy szivart, és rágyújt.

Szent Jozafát! – rettent meg Baley. – Köntörfalaz az öreg. Nem meri elárulni.

Minnim kivette a szájából a szivart. A füstkígyót tanulmányozva kijelentette:

– Az Igazságügy-minisztérium ideiglenes jelleggel Solariára helyezi önt.

Baley agya lázasan próbált megkapaszkodni egy illuzórikus helységben: Solaria – Ázsia; Solaria – Ausztrália?

Aztán talpra ugrott és fölhorkant:

– Úgy érti, hogy a Külső Világokra?

Minnim kerül te a tekintetét.

– Úgy van.

– De hiszen ez lehetetlen! – fakadt ki Baley. – Be sem engednének a Külső Világokra egy Föld-lakót.

– A körülmények néha változtatnak a dolgokon, Baley nyomozó. Solarián gyilkosság történt.

Baley ajka kínos mosolyra húzódott.

– Ez mintha kissé kívül esne ami fennhatóságunkon, nem igaz?

– Ők maguk kérték a segítségünket.

– A miénket? A Földét? – Baley kétség és zavar között vergődött. Egy Külső Világ számára elképzelhetetlen, hogy a lenézett anyabolygót másként, mint megvetéssel vagy a legjobb esetben egyfajta leereszkedő

társasági jóindulattal kezelje. De hogy segítséget kérjen tőle?

– A Földtől? – ismételte meg hitetlenkedve.

– Szokatlan – mondta Minnim –, de ez van. Azt akarják, hogy egy földi detektív vegye kézbe az ügyet. A legmagasabb szintű diplomáciai csatornákon keresztül jött létre a megállapodás.

Baley visszazökkent a székébe.

– De miért engem? Hiszen nem vagyok már fiatal. Negyvenhárom éves vagyok. Feleségem van, meg gyermekem. Nem hagyhatom el a Földet.

– Nem tőlünk függ, nyomozó. Egyenesen magát kérték.

– *Engem?*

– Elijah Baley C–6 osztályú nyomozót a New York-i rendőri erőtől. Tudják, mit akarnak. Gondolom, maga is belátja.

Baley megmakacsolta magát.

– Alkalmatlan vagyok rá.

– Önökik más a véleményük. Úgy látszik, hozzájuk is eljutott a híre, ahogyan az úrászgyilkosságot megoldotta.

– Biztosan összekeverik a dolgot. Többre tartják, mint amit megérdemel.

Minnim vállat vont.

– Akárhogy van is, ők magát kérték, és mi hozzájárultunk. Át van helyezve. Az iratok már készen vannak, és indulnia kell. Távollétében a felesége meg a gyermeke a C–7 osztálynak megfelelő ellátást fog élvezni, mivel jelen megbízása alatt ez lesz az ön időleges besorolása is. – Jelentőségteljes szünetet tartott. – A megbízás sikeres teljesítése esetén ezt a besorolását véglegesíthetjük.

Baley számára mindez túl hirtelen jött. Lehetetlenség. Lehetetlen, hogy elhagyja a Földet. Hát nem értik meg ezt?

Ám saját maga is meglepődött, amikor szokatlan nyugalommal firtatni kezdte:

– Miféle gyilkosság? Mik a körülmények? Miért nem járhatnak ők maguk a végére?

Minnim aprólékos gondossággal átrendezgette asztalán a kisebb tárgyakat. Megrázta a fejét.

– Nem tudok a gyilkosságról semmit. Nem ismerem a körülményeket sem.

– Akkor ki ismeri, uram? Azt ugyebár nem várhatja el tőlem senki, hogy fejest ugorjak a sötétbe? – És újból megszólalt benne a kétségbeesett belső hang: *Nem hagyhatod el a Földet.*

– Senki sem tud az ügyről semmit. Senki itt a Földön. A solariaiak semmit sem árultak el. A maga dolga lesz, hogy kifürkéssze, mitől olyan fontos ez a gyilkossági ügy, hogy egy Föld-lakóra kell bízniuk a kibogozását. Azazhogyez lesz az egyik feladata.

Baley eléggé el volt keseredve ahhoz, hogy megengedje magának a kérdést:

– És ha visszautasítom?

Természetesen tisztában volt a válasszal. Pontosan tudta, mit jelentene neki és ami még rosszabb: a családjának a lefokozás.

Minnim nem szólt semmit a lefokozásról. Csupán barátilag megjegyezte:

– Nem utasíthatja vissza, nyomozó. El kell végeznie a munkát.

– Solariának? A pokolba velük.

– *Nekünk*, Baley. Minekünk. – Majd némi szünet után: – Ön tisztában van vele, milyen helyzetben van a Föld az úrárszok viszonyában. Azt hiszem, nem szükséges ezt részleteznem.

Baley tisztában volt a helyzettel, mint ahogy a Föld minden lakója tisztában volt vele. Az ötven Külső Világ, amelyeknek együttvéve is jóval kevesebb a lakója, mint a Földnek, katonai potenciál tekintetében viszont akár százszorososan is fölülmúlja a Földet. Ritkán lakott, pozitronrobot gazdaságra támaszkodó világaikon az egy emberre jutó energiatermelés többeszerese a Földének. És az egy emberre jutó energia mennyiségétől függ a katonai potenciál, az életszínvonal, a boldogság és minden egyéb.

– Az egyik tényező – érvelt Minnim –, amely erre a helyzetre kárhoztat bennünket, a tudatlanság. Igen. A tudatlanság. Az úrárszok mindent tudnak rólunk. A jó ég a megmondhatója, hány delegációt küldenek hozzánk. Mi viszont semmit sem tudunk őrölük azonkívül, amit ők jónak látnak az orrunkra kötni. Eddig még egyetlen földi ember sem tette be a lábát egyetlen Külső Világra sem. Maga lesz az első.

– De hiszen én nem... – tiltakozott volna Baley.

– De igen – erősködött Minnim. – A maga helyzete egészen sajtáságos lesz. Maga az ő meghívásukra megy Solariára, olyan feladat végett, amivel ők bízták meg magát. Visszatérése után hasznos információkkal szolgálhat a Föld számára.

– Azt akarja mondani, hogy kémkedjek a Föld számára? – méltatlankodott Baley, komor szemeket meresztve az államtitkára.

– Szó sincs kémkedésről. Semmi olyasmit nem kell tennie, amire ne ők maguk kérnék meg magát. Csupán tartsa nyitva a szemét meg az

elméjét. Figyeljen! Visszatérése után a megfigyeléseit szakértők fogják elemezni és értelmezni a Földön.

– Az hiszem, uram, hogy ez válságba sodor bennünket – jegyezte meg Baley.

– Honnan veszi ezt?

– Onnan, hogy kockázatos dolog egy Föld-lakót egy Külső Világra küldeni. Az úrárszok gyűlölnék bennünket. Hiába leszek én ott az ő meghívásukra, a lehető legjobb indulattal is könnyen kirobbanthatok egy csillagközi incidenst. A földi kormány minden további nélkül kitérhetett volna az én megbízásom elől. Mondhatta volna azt, hogy beteg vagyok. Az úrárszok betegesen félnek a fertőzéstől. Nincs az az isten, hogy igényt tartanának rám, ha azt hiszik rólam, hogy valami betegségben szenvedek.

– Azt akarja, hogy most előálljunk ezzel a trükkel? – értetlenkedett Minnim.

– Dehogyan. Ha a kormánynak nem lett volna valami más oka is, hogy engem küldjön ki, akkor ez vagy valami ennél okosabb ürügy az én közreműködésem nélkül is könnyen az eszébe juthatott volna. Következésképpen nyilvánvaló, hogy a kémkedés az igazi mozgatórugó. És ha ez így van, akkor valami többre is szükség volna, mint egy szimpla „tartsd-nyitva-a-szemed”-magatartásra, ha azt akarjuk, hogy az egész dolog megérje a kockázatot.

Baley joggal számított ledorongolásra, amit szívesen is fogadott volna, hogy feloldja a feszültségét, Minnim azonban fagyos mosollyal csupán annyit mondott:

– Látszik, hogy maga a lényegtelen dolgok mögé lát. Ám ennél kevesebbet nem is vártam öntől.

Az államtitkár az íróasztala fölött Baleyhez hajolt.

– Elárulok magának valamit, amit senkivel, még más kormányhivatalnokokkal sem szabad megosztania. Jelen galaktikus helyzetünket illetően társadalomtudósaink levontak bizonyos következtetéseket. Ötven Külső Világ, ritkán lakott, robotizált; erős, egészséges és hosszú életű emberekkel. Mi pedig túlszűfoltan, műszakilag fejletlenül, rövid életre kárhozhatóan, az ő uralmuk alatt. Ez a helyzet csakis ingatag lehet.

– Hosszú távon minden helyzet az.

– Ez azonban rövid távon sem stabil. Száz év a legtöbb, ami megadatik nekünk. A mi életünkben még biztosan kitart a jelenlegi helyzet, de hát gyermekeink is vannak. Idővel túlságosan nagy veszélyt fogunk jelenteni a Külső Világok számára ahhoz, hogy eltűrhették a

főnmaradásunkat. Nyolcmilliárd ember él a Földön, és egytől egyig gyűlölik az úrászokat.

– Az úrászok kirekesztenek bennünket a Galaxisból – jegyezte meg Baley –, a kereskedelmünkből csak ők húznak hasznot, diktálnak a kormányunknak, és lenéznek bennünket. Mit várhatnak hát? Talán köszönetet?

– Ez igaz, a menetrend azonban már rögzítve van. Fölkelés, elnyomás, fölkelés, elnyomás – és egy évszázadon belül a Földet mint lakott világot el fogják törölni. Ezt állítják a társadalomtudósok.

Baley mintha parázson ült volna. A társadalomtudósokkal meg a számítógépeikkel kinek jutna eszébe vitába szállni?

– Ha így áll a dolog, akkor mit várnak értőlem?

– Információt. A társadalomtudósok előrejelzéseiben ott van a nagy hézag, hogy nincsenek ismereteink az úrászokról. Becsléseinket arra a néhány úrászra kellett alapoznunk, akiket hozzánk küldtek. Be kellett érünk azzal, amit ők maguk jónak láttak elmondani magukról, következésképpen jól ismerjük az erejüket, de csakis az erejüket. Az ördögbe is, tudunk a robotjaikról, arról, hogy kevesen vannak, és hogy sokáig élnek. De mi van a gyengeségeikkel? Van-e olyan tényező vagy tényezők, amelyek esetleg módosíthatnák a pusztulásunk elkerülhetetlenségéről levont társadalomtudományi következtetéseinket; olyasvalami, ami vezérfonalul szolgálhatna a cselekvésünkhöz és javíthatna túlélési esélyeinken?

– Nem volna célszerűbb, uram, egy szociológust kiküldeni?

Minnim megrázta a fejét.

– Ha tőlünk függene, hogy kit küldjünk ki, akkor már tíz évvel ezelőtt, amikor először eljutottunk ezekre a következtetésekre, kiküldtünk volna valakit. Most adódik az első alkalom, hogy küldhetünk valakit; ők nyomozót kértek, és nekünk ez is megfelel. Egy detektív szintén szociológus; a tényekre támaszkodó, gyakorló szociológus, különben nem lenne jó detektív. A papírjai szerint pedig ön az.

– Köszönöm, uram – nyugtázta Baley gépiesen. – És ha bajba keveredem?

Minnim vállat vont.

– Ez a kockázat a rendőri munkával jár. – Kezével mintegy elhessegette a témát, és így folytatta: – Mindenesetre el kell mennie. Már ki van tűzve elutazásának az időpontja is. A hajó indulásra készen áll.

Baley izmai megfeszültek.

– Készen? Mikor kell indulnom?

- Két nap múlva.
 - Akkor még visszamehetek New Yorkba. A feleségem...
 - A feleségét bízza csak ránk. Tudja, nem szerezhetsz tudomást az ön megbízásáról. Majd megmondjuk neki, hogy ne várjon hírt magáról.
 - De hiszen ez embertelen. Látnom kell őt. Az is lehet, hogy soha többé nem fogom viszontlátni?
- Minnim azonban kérlelhetetlen volt.
- Lehet, hogy amit most mondok, az még embertelenebbül hangzik, de hát van-e olyan nap, amikor munkába indul, hogy biztos lehet a viszontlátásban? Baley nyomozó, nekünk mindannyiunknak meg kell tennünk, ami a kötelességünk.
- Baley pipája már egy negyedórája kialudt. De észre sem vette.

Ennél többet senki sem közölt vele. A gyilkosságról senki sem tudott semmit. A tisztviselők kézről kézre adták, míg ott nem állt, még mindig hitetlenkedve, az úrhajó lábánál.

Ez hasonlított egy égre irányított gigászi ágyúhoz, és Baleyt görcsös remegés fogta el a nyers szabad levegőn. Az éjszaka (Baley legnagyobb öröme) kezdte körülzárni: sötétfekete falak olvadtak bele a fekete mennyezetbe. Az ég felhős volt, és bár már járt Planetarián, meghökkent, amikor ez a fényes csillag a felhők repedésein át a szemébe bökött.

Aprócska szikra a messzi távolban. Kíváncsian, szinte félelem nélkül vizsgálta. Egészen közelinek tűnt, szinte jelentéktelennek, holott az ilyenek körül bolygók keringenek, s lakóik a Galaxis urai. A Nap is ilyen, gondolta, csak jóval közelebb van, s most a Föld túlsó felét ragyogja be.

Egyszerre elképzelte a Földet, mint valami kőgolyót, víz- és gázhéjával körös-körül kitéve a semminek; a Városaival, amelyek a külső rétegét alig-alig karcolva bizonytalanul megkapaszkodnak a szikla és a levegő határán. A háta beleborzongott.

A hajó természetesen űrász jármű volt. A csillagközi közlekedés kizárólag az űrászok kezében van. Egyedül találta magát, alig valamivel túl a Város peremén. Ott a testét addig mosták, sikálták és fertőtlenítették, amíg – űrárszi követelmények szerint – elég biztonságosnak tekintették, hogy fölengdjék a hajóra. De még így is csak egy robotot küldtek eléje, minthogy a fülledt Városnak még mindig százféle betegségsírját hurcolja magában, amelyekkel szemben az eugenetikai úton kitenyésztett űrászok nem olyan ellenállók, mint ő.

A robot teste ott szürkéllett az éjszakában, szemei tompán vöröslöttek.

– Elijah Baley nyomozó?

– Az vagyok, – felelte Baley élesen; a tarkója megborsódzott. Eléggé földi ember volt ahhoz, hogy a teste dühösen lúdbőrözni kezdjen, ha megpillant egy emberi munkát végző robotot. Ott volt persze R. Daneel Olivaw, aki társa volt az úrárszgyilkossági ügyben, de ez egészen más. Daneel mégiscsak...

– Kövessen, kérem – szakította félbe mélézését a robot, és fehér fénycsóva mutatta az utat a hajóhoz.

Baley követte. Fölkapaszkodott egy létrán, és zezugos folyosókon végighaladva egy szobában találta magát.

– Ez lesz a szobája, Baley nyomozó. Az a kérés, hogy az utazás ideje alatt szíveskedjék itt tartózkodni.

Persze, gondolta Baley. Zárjatok csak el. Őrizzetek. Akár egy rabot.

A folyosók, amelyeken végighaladt, néptelenek voltak. Most bizonyára azokat is robotok fertőtlenítik. Ez a robot is bizonyára fertőtlenítő fürdőt vesz, mihelyt magára hagyja.

A robot folytatta:

– Van víz meg vízvezeték. Élelemmel is el lesz látva. Meg filmekkel. Az ablakokat erről a pultról lehet szabályozni. Most el vannak sötétítve, de ha látni óhajtja az űrt...

Baley némi izgalommal a szavába vágott:

– Jól van, fiam. Hagyd csak zárva az ablakokat.

A Földön bevett szokás szerint fiúnak szólította a robotot, ezen azonban nem látszott, mintha zokon vette volna. Nem is tehetne persze. Magatartását a robotika törvényei korlátozzák és szabályozzák.

A robot esetlen, nagy fémtestével tiszteletteljes meghajlás paródiáját produkálta és eltávozott.

Baley egyedül maradt a szobában, és leltárt készített. Mindenesetre kellemesebb volt, mint a repülőgépen. Azt elejétől végig áttekinthette. Érzekelte a kiterjedését. Az űrhajó viszont hatalmas. Folyosókra, szintekre, szobákra tagolódik. Önmagában egy kisebb város. Baley szinte szabadon lélegzett benne.

Ekkor a lámpák villogni kezdtek, és a hangszórón át egy fémes robothang részletes tanácsokkal látta el, hogyan védekezzen a felszállási gyorsulás ellen.

Hátralendülő testét hevederek és rugalmas hidraulika fogta vissza, a távolban dühödten feldübörögtek a proton-mikromáglya hajtotta rakéták. A kettéhasított levegő süvítése egyre magasabbá és vékonyabbá vált, és egy óra múlva végleg elenyészett.

Kiléptek a világűrbe.

Úgy érezte, mintha minden érzékszervét tompa fátyol vonta volna be, körülötte minden valószínűtlen alakot öltött. Hiába magyarázta magának, hogy minden másodperc ezer mérföldekkel távolítja el őt a Városoktól, Jessie-től, de valahogy képtelen volt ezt érzékelni.

Másnap (vagy harmadnap? – az idő múlására csupán az étkezési és alvásközökből tudott következtetni) egy pillanatra az a furcsa érzése támadt, mintha a belső szervei kifordulnának. Nem tartott az egész egy másodpercig sem, és Baley rájött, hogy ez volt az Ugrás, az a különös és felfoghatatlan, csaknem misztikus pillanat, amikor a hajó minden tartalmával a hipertéren át az egyik pontról egy másik, onnan fényévekre lévő pontra szökken át. Újabb idősiklás és újabb ugrás, még egy siklás, még egy ugrás.

Baley tudta, hogy fényévekre, több tucat, több száz, többezer fényévnnyire távolodott el az otthonától.

Hogy pontosan mennyire, arról fogalma sem volt. A Földön senki sincs, aki akár csak sejtené Solaria úrbéli helyzetét. Erre meg mert volna esküdni. Tudatlanok egytől egyig.

Szörnyen egyedül érezte magát.

A hajó lassulni kezdett, amikor belépett a robot. Egykedvű rőt szemeivel megszemlélte Baley hevedereit. Szakértően meghúzta az egyik oldalsó csavart, majd fürgén végigvizsgálta a hidraulikus rendszert.

– Három óra múlva leszállunk – mondta. – Ha óhajtja, ebben a szobában maradhat. Majd jön egy ember, aki a szállására kíséri.

– Várj – szólt rá Baley feszülten. Az üléshez pányvázva kiszolgáltatottnak érezte magát. – Hány óra lesz, amikor leszállunk?

A robot gondolkodás nélkül rávágta:

– A galaktikus standard idő szerint...

– A helyi idő szerint, fiam. Helyi idő, a Szent Jozafátját neki!

A robot szenvtelenül folytatta:

– Solarián a nap huszonnyolc egész harmincöt század standard órából áll. A solariai óra tíz tizedre oszlik, egy tized száz századból áll. A menetrend szerint a repülőtéren a nap érkezésünkkor az ötödik tized harmadik századában lesz.

Baley gyűlölte a robotot. Gyűlölte bárgyú értetlenségét; azt, hogy egyenes kérdésföltevésre kényszerítette őt, és ezzel el kellett árulnia saját gyengeségét.

Ám nem tehetett mást, kereken megkérdezte hát:

– Nappal lesz akkor?

A robot csak annyit mondott, hogy „Igen, uram” és faképnél hagyta.

Nappal lesz! Arra kényszerül, hogy egy nappali bolygó védtelen fölszínére tegye ki a lábát.

Nem nagyon tudta, mire is számíthat. A Város bizonyos pontjairól már meg-megpillantotta a bolygó felszínét, sőt néhány percre ki is lépett rá. Igaz, hogy minden ilyen alkalommal vagy falak vették körül, vagy ott voltak nem messze tőle.

De most mitől remélhet biztonságot? Még a sötétség hamis falait is nélkülöznie kell.

Ám azért sem fogja elárulni az úrárszok előtt a gyengeségét (még csak az hiányozna!), nekifeszítette hát az izmait a hevedereknek, amelyek megvédték a testét a lassulási erők ellen, lehunyta a szemét, és makacsul próbálta leküzdeni magában a pánikot.

2. Találkozás egy baráttal

Baley vesztesre állt. Önmagában a józan ész nem bizonyult elégségesnek.

Újból és újból próbálta meggyőzni magát, hogy vannak emberek, akik egész életüket a szabad ég alatt élik le. Mint most az úrászok. Vagy régen a mi őseink a Földön. Nincs semmi káros a faltalanságban. Csak az eszem állítja ennek az ellenkezőjét, de nincs igaza.

Ám hiába volt minden. A józan ész fölött és mögött valami a falak után kiáltozott, és hallani sem akart a védtelen térségről.

Ahogy teltek a percek, egyre inkább úgy érezte, hogy kudarcot fog vallani. Szánalmasan reszkető roncsként fogja végezni. Az úrász, akit a fogadására küldenek (szűrővel az orrában, hogy távol tartsa a csírákat, és kesztyűsen, hogy elkerülje az érintkezést), arra sem fogja méltatni, hogy tisztességgel lenézze. Az úrász nem fog mást érezni, csak utálatot.

Baley elkeseredetten próbált úrrá lenni magán.

Amikor megállt a hajó, és a lassítási hevederek automatikusan szétkapcsolódtak, Baley mindaddig az ülésén maradt, amíg a hidraulikus rendszer vissza nem húzódott a falba. Félt, de eltökélte, hogy nem fogja kimutatni.

Amikor meghallotta az ajtó nyílásának halk nesztét, elfordította a fejét. A szeme sarkából még megpillantott egy magas, bronzhajú alakot, amint a szobába lépett: egy úrász, egyike a Föld büszke leszármazottainak, akik megtagadták az örökségüket.

Az úrász megszólalt:

– Elijah partner!

Baley hirtelen a beszélő felé kapta a fejét. Tágra nyílt szemmel önkéntelenül talpra ugrott. Rámeredt az arcra, a széles, kiemelkedő pofacsontokra; a tökéletes nyugalmat árasztó arcvonásokra, az arányos testre, de leginkább a közönyös kék szempárból sugárzó nyugodt tekintetre.

– D-daneel!

– Örülök, hogy fölismert, Elijah partner – mondta az úrász.

– Még hogy fölismertelek-e! – kiáltott föl Baley az egész lényét átmosó megkönnyebbüléssel. Ez a lény egy darabka Föld volt, egy barát, egy menedék, egy megváltó. Szinte leküzdhetetlen vágy fogta el, hogy odarohanjon az úrászhoz, átölelje és vadul magához szorítsa őt, és

nevetve verdesse a hátát, vagyis megtegye mindazt a buta dolgot, amit régi barátok szoktak tenni, ha hosszú távollét után újból találkoznak.

Ám mégsem tette meg. Nem tehetette. Csak annyit tehetett, hogy előbbre lépett, kinyújtotta a kezét, és azt mondta:

– Aligha felejtethlek el téged, Daneel.

– Örülök – bólintott Daneel komoly arccal. – Mint ön is jól tudja, én mindaddig nem felejtetem el önt, amíg hibátlanul működöm. Jó, hogy újra látom önt.

Daneel megragadta Baley kezét, és hűvös határozottsággal megszorította; ujjai kellemes, egy csöppet sem fájdalmas nyomással körülölelték, majd eleresztették Baley kezét.

Baley hön remélte, hogy a teremtmény kifürkészhetetlen tekintete nem képes behatolni az elméjébe, és elkerülte a figyelmét az az iménti és még nem teljesen lecsillapodott vad pillanat, amikor Baley egész lényét fölgerjesztette egy szinte a szeretettel határos, heves barátság indulata.

Elvégre is az ember nem érezhet baráti szeretetet ez iránt a Daneel Olivaw iránt, aki egyáltalán nem is ember, csupán egy robot.

A robot, amely annyira hasonlított az emberre, azt mondta:

– Intézkedtem, hogy a robot vezette felszíni járművet egy légsővel a hajóhoz kapcsolják.

– Légsővel? – vont a szemöldökét Baley.

– Úgy van. Ez egy elterjedt módszer, az űrben gyakorta alkalmazzák, amikor nem akarnak speciális vákuum ellenes berendezést igénybe venni, ha egyik hajóról a másikra embereket vagy anyagot kell átszállítani. Ezek szerint önnek nem ismerős ez a technika.

– Nem – felelte Baley –, de értem, miről van szó.

– Persze eléggé bonyolult egy ilyen szerkezetet egy űrhajó meg egy felszíni jármű közé beiktatni, de én ragaszkodtam hozzá. Szerencsére az az ügy, amelyben önt és engem alkalmaznak, elsőrendű fontosságot élvez. Ezért minden akadály gyorsan elhárul.

– Te is a gyilkossági ügybe vagy bevonva?

– Nem tájékoztatták önt erről? Sajnálom, hogy rögtön nem ezzel kezdtem. – Természetesen a robot tökéletes arcvonásain a sajnálkozás legkisebb jelét sem lehetett fölfedezni. – Dr. Han Fastolfe, akivel előző együttműködésünk során már találkozott a Földön, és akit, remélem, még nem felejtett el, elsőnek javasolta önt, mint aki a legmegfelelőbbben elláthatja ennek az ügynek a vizsgálatát. Javaslatát ahhoz a föltételhez

kötötte, hogy én ezúttal is együttműködjek önnel.

Baley mosolyt erőltetett az arcára. Dr. Fastolfe Aurora szülötte, és Aurora a Külső Világok legerősebbike. Nyilvánvaló, hogy egy aurorai javaslatának súlya van.

– Egy sikeres együtttest kár fölözlatni, nem igaz? – jegyezte meg Baley. (A Daneel megjelenése fölött érzett első lelkesedése múltóban volt, és Baley újból kezdte érezni a mellében a szorítást.)

– Nem tudhatom, hogy pontosan ez a gondolat fordult-e meg a fejében, Elijah partner. Azokból az utasításokból, amelyekkel engem ellátott, arra következtek, hogy olyasvalakit akart ön mellé állítani, akinek van tapasztalata az ön világról, és következésképpen ismeri az ön rigolyáit.

Rigolyák! – ráncolta össze a homlokát Baley sértődötten. Ezt a kifejezést nem szívesen hallotta önmagával kapcsolatban.

– Például hogy gondoskodni tudjak a légsöről. Én tisztában vagyok vele, hogy ön, mint a Városok neveltje, mennyire iszonyodik a nyitott térségektől.

Talán a „rigolyáira” való hivatkozás lobbantotta lángra benne a dacot, hogy ellentámadásba menjen át, ha nem akarja elveszíteni a tekintélyét egy géppel szemben, ezért éles fordulattal témát változtatott. De az is lehet, hogy egy élet iskolája ösztökélte arra, hogy egyetlen logikai ellentmondás mellett se menjen el szótlantul.

– A hajón egy robot gondoskodott rólam – mondta –, egy robot – nyomta meg a szót némi rosszmájúsággal a hangjában –, amelyről rögtön látni, hogy robot. Ismered őt?

– Mielőtt feljöttem volna a hajóra, beszéltem vele.

– Miféle robot az? Hogyan léphetek kapcsolatba vele?

– RX–2475. Solarián rendszerint csak sorszámmal illetik a robotokat.

– Daneel szenvtelen tekintete végigsiklott az ajtó melletti kapcsolótáblán.

– Ezzel a szenzorral ide lehet rendelni.

Baley a kapcsolótáblára nézett, és minthogy a Daneel mutatta gomb az RX jelet viselte, semmi kétség sem férhetett a rendeltetéséhez.

Baley ráhelyezte az ujját, és egy perc sem telt bele, amikor belépett a robot, amely úgy festett, akár egy robot.

– Te vagy az RX–2475? – szögezte neki a kérdést Baley.

– Igen, uram.

– Korábban azt mondtad, hogy valaki elém fog jönni, hogy lekísérjen a hajóról. Őt gondoltad? – mutatott Daneelre.

A két robot tekintete találkozott.

– Az irataiból az derül ki – felelte RX-2475 –, hogy ő az, akinek várnia kellett önre.

– Közöltek róla még valamit azonkívül, amit az iratai elárulnak? Lefestették őt részletesen?

– Nem, uram. Csak a nevét árulták el.

– Ki közölte ezt veled?

– A hajó kapitánya, uram.

– Aki ugye solariai?

– Igen, uram.

Baley megnyalta az ajkát. A következő kérdése döntő lesz.

– Mit mondtak, mi a neve annak, aki eléj jön?

– Daneel Olivaw, uram – felelte RX-2475.

– Derék fiú vagy! Elmehetsz.

Robotmeghajlás, majd éles hátra arc, és RX-2475 eltávozott.

Baley a partneréhez fordult, és elgondolkodva nekiszögezte:

– Daneel, te nem árulod el nekem a teljes igazságot.

– Milyen vonatkozásban, Elijah partner? – kérdezte Daneel.

– Miközben az imént beszélgettünk, eszembe jutott egy furcsaság.

Amikor a kísérőm ügye szóba került, RX-2475 azt mondta nekem, hogy egy *ember* fog értem jönni. Erre határozottan emlékszem.

Daneel szenvtelen arccal végighallgatta, és nem szólt semmit. Baley folytatta:

– Arra gondoltam, hátha tévedett a robot. Az is megfordult a fejemben, hogy netalán valóban egy embert jelöltek ki a fogadásomra, de aztán mégis téged küldtek ki helyette, és RX-2475-öt nem tájékoztatták a változásról. De te is fültanúja voltál, amikor ezt ellenőriztem. Az iratok neki voltak címezve, és a te nevedet adták meg. Ámbár nem a teljes nevedet, mi, Daneel?

– Valóban nem a teljes nevemet adták meg – ismerte el Daneel.

– A te neved nem Daneel Olivaw, hanem R. Daneel Olivaw, nem igaz? Vagyis teljes egészében Robot Daneel Olivaw.

– Tökéletesen igaza van, Elijah partner.

– Amiből az következik, hogy RX-2475-nek nem kötötték az orrára, hogy te is robot vagy. Elhitették rólad, hogy ember vagy. Ami nem is olyan lehetetlen a te emberi fizimiskád mellett.

– Nem vitatom az érveit.

– Akkor menjünk tovább. – Baleyt valamiféle vad gyönyörűség bogarai mardosták. Valaminek sikerült a nyomára bukkannia. Nem kecsgetett valami nagy fogással, ám ez volt az a fajta szimatolás,

amiben igazán kiváló volt. Annyira kiváló, hogy a fél világűr távolából is rá essék a választás. – Nézzük csak – folytatta –, miért állna bárkinek is az érdekében, hogy félrevezessen egy nyomorult robotot? Hiszen neki édes mindegy, hogy te ember vagy-e, vagy robot. Ő így is, úgy is azt csinálja, amit megparancsoltak neki. Ennélfogva csakis az lehet az egyik ésszerű következtetés, hogy sem a solariai kapitány, aki a robotot tájékoztatta, sem a solariai hivatalosok, akik a kapitányt tájékoztatták, nem voltak tisztában a te robot mivoltoddal. Mint mondtam, ez lehet az egyik ésszerű következtetés, de nem biztos, hogy az egyetlen. Igazam van?

– Azt hiszem, igen.

– Jó. A nyom tehát helyes. De hát mi lehet az ok? Dr. Han Fastolfe, aki partneremül ajánl téged, hagyja, hogy a solariaiak embernek higgyenek. Nem veszélyes ez? Ha a solariaiak rájönnek a turpisságra, könnyen megorrolhatnak. Mégis miért csinálta?

Az emberalkatú robot ezt válaszolta:

– Nekem a következőt mondták, Elijah partner. Az ön rangját megemelné a solariaiak szemében, ha a Külső Világok emberével működne együtt. Egy robot viszont csökkentené. Minthogy pedig én már kiismertem az ön módszerét, és simán együtt tudtam dolgozni önnel, ésszerűnek tartották, ha hagyják, hogy a solariaiak embernek tartsanak engem, anélkül hogy ezt egy ilyen irányú pozitív állítással is megerősítsék.

Baley kételkedett ebben. Egy úrász számára, legyen az mégoly felvilágosult is, mint Fastolfe, nem olyan természetes, hogy ilyen messzemenően figyelembe vegye egy Föld-lakó érzéseit.

Ehelyett egy másik lehetőséget latolgatott, ezért megkérdezte:

– A solariaiak a Külső Világok körében, ugye, jól ismertek a robotgyártásukról?

– Örülök – mondta Daneel –, hogy önt megismertették Solaria belgazdaságával.

– Szó sincs róla – felelte Baley. – Azt még csak sejtem, hogyan írják Solaria nevét, de itt meg is áll a tudományom.

– Akkor nem értem, Elijah partner, mi készítette önt arra, hogy ezt a kérdést föltegye, amely nagyon is a lényegre tapintott. Telitalálat. Az agyamban elraktározott információk között ott található az a tény is, hogy az ötven Külső Világ közül Solaria messzemenően a legváltozatosabb és legkiválóbb robotmodellek előállításáról nevezetes. Az összes többi Külső Világra exportál speciális robotfajtákat.

Baley komor elégtétellel bólintott. Daneeltől természetesen nem

várható az ember olyasféle ösztönös gondolati ugrást, amely ugródeszkául az emberi gyarlóságot használja ki. De Baley sem látta szükségesnek, hogy részletezze, mire gondol. Ha igaz, hogy, Solaria világelső a robotikában, akkor elképzelhető, hogy dr. Han Fastolfe-ot és a kollégáit tisztára személyes és nagyon is emberi motívumok vezérlik: el akarnak dicsekedni saját kiváló robotjaikkal. Ennek pedig semmi köze ahhoz, hogy megkíméljék egy Föld-lakó érzékenységét.

Demonstrálni akarják felsőbbségüket azzal, hogy egy aurorai gyártmányú robotot ember gyanánt fogadtatnak el, és átverik a hozzáértő solariaiakat.

Baley sokkal jobban érezte magát. Különös, hogy az okoskodás, teljes intellektuális képességeinek a bevetése sem tudta őt kiragadni a pánikból; saját hiúságának a meglegyintése viszont egyből megtette a hatását.

Az is közrejátszott ebben, hogy hencegésen érte az úrárszokat.

Szent Jozafát, gondolta, mind emberek vagyunk. Még az úrárszok is azok.

Fennhangon, szinte hetykén annyit mondott:

– Meddig várjunk még arra a kocsira? Éntőlem mehetünk.

A légső arról árulkodott, hogy nem sikerült valami jól hozzáidomítani mostani rendeltetéséhez. Az ember meg az emberalkatú robot az úrhajóból fölegyenesedve egy hajlékony hálóra lépett, amely behajolt és ide-oda himbálózott a lépteik alatt. (Baley nagyjából el tudta képzelni, hogy az úrben, amikor az emberek a súlytalanság állapotában cserélnek hajót, a kezdőelrugaszkodás lendületével könnyedén végigsiklanak a csövön.)

A cső a másik vége felé ügyetlenül elkeskenyedett, mintha valamilyen óriás marok szorította volna össze a szövedéket. Daneel, lámpával a kezében, négykézlábra ereszkedett, és Baley is követte a példáját. Az utolsó hat-hét métert mászva tették meg a felszíni kocsinak látszó alkalmatosságig.

Beszállás után Daneel gondosan a helyére csúsztatta és bezárta az ajtót. Tompa kattanás hallatszott, bizonyára a légső kapcsolódott le a kocsiról.

Baley érdeklődve körülnézett. A felszíni kocsimban semmi különlegeset nem fedezett fel. Két ülés sorakozott egymás mögött, mindegyiken három embernek való hellyel. A két ülés mindkét végén egy-egy ajtó. Azok a világos részek, ahol rendszeren az ablakok vannak, most feketén és

átlátszatlanul sötétlettek, kétségkívül a megfelelő polarizálás folyományaként. Baley számára ez nem volt újdonság.

A kocsi belsejét a mennyezetről két kerek sárga folt világította meg, és mindent összevetve Baley számára csupán az első ülés előtti válaszfalba illesztett leadó jelentette az egyetlen furcsaságot, meg persze az a tény, hogy nyomát sem látta vezérműnek.

Baley meg is jegyezte:

– Feltételezem, hogy a vezető ennek a válaszfalnak a túloldalán foglal helyet.

– Eltalálta, Elijah partner. És ezzel adhatunk utasítást neki – magyarázta Daneel, és kissé előrehajolva működésbe hozott egy billenőkapcsolót, mire villogni kezdett egy vörös fénypont. Nyugodt hangon kiadta az utasítást: – Készen vagyunk. Indulhatsz.

Tompán felberregett valami, de nyomban el is csitult, hátuk egy röpke pillanatra az üléstámlához nyomódott, aztán semmi.

– Haladunk? – álmélikodott Baley.

– Igen – felelte Daneel. – A jármű nem kerekeken gördül, hanem egy diamágneses erőter mentén siklik. A gyorsuláson meg a lassuláson kívül nem érezni semmit.

– És a kanyarok?

– A kanyar ellensúlyozására a kocsi magától bedől. Föl- és lefelé haladtában pedig megőrzi vízszintes helyzetét.

– Bonyolult lehet vezérelni – jegyezte meg Baley szárazon.

– Teljesen automatikus. A jármű vezetője robot.

– Hm. – Baley mindent megtudott a felszíni kocsiról, amit akart. – Meddig tart az út? – érdeklődött.

– Körülbelül egy órát. A légi út gyorsabb lett volna, csak hogy nekem gondoskodnom kellett arról, hogy ön ne érintkezzen a szabad levegővel, a Solarián forgalomban lévő repülőgépek viszont nem nyújtanak olyan tökéletes elzártaságot, mint ez a felszíni kocsi, amelyet most igénybe veszünk.

Baleyt bosszantotta a másíknak ez a „gondoskodása”. Úgy érezte magát, mint egy csecsemő a dajkája kezében. Furcsamód majdnem annyira bosszantotta Daneel beszéde is. Attól tartott, hogy ez a cikornyásan hivataloskodó mondatszerkesztés könnyen leleplezi a másik robot voltát.

Baley kis ideig kíváncsian mustrálgatta R. Daneel Olivaw-t. A robot mozdulatlanul előrebámult, és láthatóan nem vett tudomást a másik vizsla tekintetéről.

Daneel testét tökéletes szerkezetű bőr fedte, minden egyes haj- és szőrszálát szerető gondossággal fabrikálták meg és ültették be a helyére. A bőr alatt megtévesztően hű volt az izmok mozgása. A legapróbb részletektől sem sajnálták a figyelmet. Mégis, Baley személyes tapasztalásból tudta, hogy a tagjait és a mellét láthatatlan varratok mentén szét lehet nyitni, ha javításra van szükség. Tudta, hogy e megtévesztő bőr alatt fém és szilikon rejtőzik. Tudta, hogy a koponya üregében egy pozitronagy, hallatlanul fejlett, de mégiscsak pozitronagy fészkel. Tudta, hogy Daneel „gondolatai” csupán villanásnyi pozitronáramok a gyártó által szigorúan megtervezett és előre kitűzött pályákon.

De hol vannak azok a jelek, amelyek mindezt elárulhatnák egy be nem avatott szakértő számára? Talán Daneel beszédmodorának enyhe mesterkéeltsége? Vagy a lényéből sugárzó érzelem nélküli komorság? Netalán emberalkatának túlzott tökélye?

De kár ezen meditálni. Odafordult hát Daneelhez.

– Lássunk munkához, Daneel. Föltételezem, hogy idejöveteled előtt eligazítottak a solariai dolgokban?

– Úgy van, Elijah partner.

– Helyes. Ez több annál, mint amiben engem részeltettek. Milyen nagy ez a világ?

– Az átmérője 15 300 km. A nap három bolygója közül ez a legkülső és egyedül lakott. Éghajlata és légköre hasonlít a Földéhez; termőterületének aránya magasabb, hasznosásvány-tartalma alacsonyabb, és persze kevésbé kiaknázott. A világ önellátó, és robotkivitele révén magas életszínvonalat tart fenn.

– Mekkora a lakossága? – érdeklődött Baley.

– Húszezer lélek, Elijah partner.

Baley nem mindjárt fogta föl az adat nagyságát, de aztán udvariasan kételyének adott hangot:

– Vagyis húszmilliót akarsz mondani, nemde? – A Külső Világokról szerzett mégoly hézagossá is ismeretei is azért azt sugallták neki, hogy – akármilyen ritkán lakottak is azok a Földhöz viszonyítva – lakosságuknak milliós nagyságrendűnek kell lennie.

– Húszezer ember, Elijah partner – ismételte meg a robot.

– Vagyis még csak most kezd benépesülni a bolygó?

– Korántsem. Már csaknem két évszázada független, és már jó száz évvel azelőtt benépesült. A népességet szándékosan a húszezeres szinten tartják, maguk a solariaiak ezt tekintik optimálisnak.

– A bolygó mekkora hányadát foglalják el?

- Az összes termékeny vidéket.
- Vagyis területben?
- Kevés híján ötvenmillió négyzetkilométert, a kisebb szórványokat is beleszámítva.
- Húszezer ember részére?
- Rajtuk kívül van még vagy kétszázmillió dolgozó pozitronrobot, Elijah partner.
- Szent Jozafát! Ez annyi mint... tízezer robot egy emberre.
- A Külső Világok között ez a legmagasabb arány, Elijah partner. A sorban következő Aurora, ahol csak ötven jut egy emberre.
- Mit tudnak kezdeni ennyi robottal? Hová teszik azt a rengeteg élelmet?
- Az élelem viszonylag jelentéktelen tétel. Fontosabbak a bányák, és még ennél is fontosabb az energiatermelés.

Baley rágondolt arra a töméntelen robotra, és egy kicsit forgott vele a világ. Kétszázmillió robot! És ehhez az iszonytató mennyiséghez olyan kevés ember. A robotok bizonyára beszemetelik az egész tájat. Egy külső szemlélő Solariát tiszta robotvilágnak vélhetné, és észre sem venné azt a ritka emberi kovászt.

Egyszerre láthatnékja támadt. Eszébe jutott a Minnimmel folytatott beszélgetés és a társadalom tudósok jóslata a Földet fenyegető veszélyről. Távolinak, valószerűtlennek tűnt neki, mégsem tudta elfelejteni. A Föld elhagyása óta megtapasztalt személyes megpróbáltatások és veszedelmek csak elhomályosították, de teljesen sohasem oltották ki Minnim szavainak emlékét, amelyek olyan hideg precizitással ecsetelték azokat a földrengető kilátásokat.

Baleynek túlságosan is a vérévé vált a kötelességtudat ahhoz, hogysem még a nyitott térségek mindent elsöprő valósága is megakadályozhatná őt feladata végrehajtásában. A földi társadalomtudósok olyan adatoknak már a birtokában voltak, amelyeket egy úrász vagy akár egy úrászrobot szavaiból kiszűrhettek. Ami hiányzott: a közvetlen megfigyelés, és akármilyen kellemetlen is, de az ő feladata ezt pótolni.

Szemügyre vette a felszíni kocsi felső fertályát.

- Ez a micsoda cabriolet?
- Elnézést, Elijah partner, de nem értem, mit kérdezett.
- Hátratulható a teteje a kocsinak? Kinyitható az... ég felé? – (Megszokásból csaknem égboltozat csúszott ki a száján.)
- Igen, kinyitható.

– Akkor, légy szíves, Daneel. Szeretnék egy pillantást vetni kívülre.

A robot válasza rideg volt:

– Sajnálom, de ezt nem engedhetem meg.

Baley meghökkent.

– Ide figyelj, R. Daneel – (erősen megnyomta az R-et). – Akkor másként fogalmazok. Megparancsolom, hogy engedd le a tetőt.

A teremtmény, emberszabású vagy sem, de robot. Köteles engedelmeskedni a parancsoknak.

Daneel azonban nem mozdult. Ehelyett azt mondta:

– Hadd közöljem önnel, hogy az első kötelességem: megóvni önt az ártalomtól. Mind az instrukcióim, de a személyes tapasztalataim is nyilvánvalóvá teszik számomra, hogy ön ártalmat szenvedne, ha nagy üres térségben találná magát. Ezért nem engedhetem meg, hogy ennek kitegye magát.

Baley érezte, hogy arcát elönti a vér, ugyanakkor azzal is tisztában volt, mennyire hiábavaló a dühe. Elvégre a teremtmény mégiscsak egy robot, és Baley nagyon jól ismerte a robotika Első Törvényét.

Ez így szólt: *A robot nem okozhat ártalmat egy emberi lénynek, avagy nem tűrheti el, hogy az tétlensége folytán ártalmat szenvedjen.*

Egy robot pozitronagyában – a Galaxis minden bolygójának minden robotjában – minden más ennek az elsődleges elvnek van alárendelve. Természetesen a robot köteles engedelmeskedni a parancsoknak, ám egy lényeges, mindennél fontosabb kivétellel. A parancsoknak való engedelmesség a robotikának csupán a Második Törvénye.

Ez így szól: *A robot köteles teljesíteni egy emberi lény parancsait, kivéve, ha ezek a parancsok beleütköznek az első törvénybe.*

Baleyerőt vett magán, és megpróbált nyugodtan érvelni.

– Úgy érzem, Daneel, hogy rövid időre el tudom viselni.

– Nekem más a véleményem, Elijah partner.

– Ennek hadd legyen én a megítélője, Daneel.

– Ha ez parancs, Elijah partner, akkor én nem engedelmeskedhetek neki.

Baley nekivetette a hátát a puha üléstámlának. A robottal szemben természetesen az erőszak szóba sem jöhet. Daneel testi ereje, ha teljesen kifejti, százszorosan fölülmúlná egy hús-vér emberét. Könnyedén megfékezne Baley, anélkül hogy sérülést okozna neki.

Baleynél volt fegyver. Ráemelhetné Daneelre a sugárvetőjét, ez a mozdulat azonban, egy pillanatnyi fölényérzet kivételével, még nagyobb kudarccal végződne. Egy robottal szemben hiábavaló az elpusztítással

való fenyegetés. Az önfenntartás csak a Harmadik Törvényben szerepel.

Ez így szólt: *A robot köteles megvédelmezni a saját létét, amennyiben ez a védekezés nem ütközik bele az első és a második törvénybe.*

Daneelt nem izgatná a megsemmisülés, ha ennek alternatívája az első törvény megszegése lenne. Baley pedig nem akarta megsemmisíteni Daneelt. Határozottan nem.

Viszont szeretett volna kitekinteni a kocsiból. Szinte a megszállottságig fokozódott ez a kívánsága. Nem tűrheti, hogy gyökeret verjen köztük ez a dajka és csecsemő viszony.

Egy pillanatra még az is megfordult a fejében, hogy a saját homlokához emeli a sugárvetőt. Nyisd ki a kocsitetőt, különben végzek magammal. Az első törvény érvényével szembeállítani egy nagyobb és égetőbb veszedelmet.

Baley azonban tudta, hogy ezt képtelen megtenni. Túlságosan megalázó. Nem volt ínyére az a látvány, amelyet ezzel az ötletével föl idézett. Lemondóan azt mondta hát:

– Nem kérdeznéd meg a vezetőnktől, mennyire vagyunk még az úticélunktól?

– Szívesen, Eljah partner.

Daneel előrehajolt, és lebillentette a kapcsolót. Ebben a pillanatban Baley is előrehajolt és felüvöltött:

– Vezető! Engedd le a kocsitetőt!

És egy emberi kéz volt az, amely a kapcsolóhoz nyúlt, és gyorsan a helyére kattintotta. És az az emberi kéz ezután is szilárdan ott maradt a kapcsolón.

Baley kissé lihegve Daneelre meredt.

Daneel egy pillanatra megdermedt, mintha a pozitronpályái abban az erőfeszítésükben, hogy alkalmazkodjanak az új helyzethez, időlegesen csődöt mondtak volna. De mindez csak egy pillanatig tartott, és a robot keze megmozdult.

Baley számított erre. Daneelnek semmibe sem kerülne eltávolítani az emberi kezet a kapcsolóról (gyöngéden, hogy meg ne sértse), bekapcsolni a leadót és visszavonni a parancsot.

– Nem tudod elvenni a kezemet anélkül, hogy kárt ne tennél benne. Figyelmeztetek. Csak ha eltöröd az ujjamat.

Persze ez nem igaz. Baley ezt nagyon jól tudta. Daneel mozdulata azonban megállt félúton. Sérelem sérelem ellen. A pozitronagnak mérlegelnie kell a valószínűségeket, és föl kell állítania az ellentétpárokat. Mindez azonban csak egy pillanattal hosszabbította meg a habozását.

– Elkéstél – kajánkodott Baley.

A versenyben ő maradt fölül. A tétő hátracsúszott, és a nyitott kocsiba beözönlött Solaria napjának kápráztató fehér ragyogása.

Baley kezdeti rémületében be akarta hunyni a szemét, ám igyekezett erőt venni a félelmén. Szembenézett a kék és zöld mindent betöltő, roppant áradatával. Arcán érezte a zabolátlan lég rohamát, ám képtelen volt megkülönböztetni egyetlen részletet is. Egy mozgó valami villant tova: lehetett robot vagy állat vagy valamilyen élettelen dolog, amit felkapott a szél. Nem tudta volna megmondani. Ahhoz túlságosan gyorsan tovasiklott mellette a kocsi.

Kék, zöld, levegő, zaj, mozgás – és mindenekfölött dühödten, rendíthetetlenül, rémisztően zúdult alá egy golyóbisból az égen a fehér ragyogás.

A másodperc törtrészére hátravetette a fejét, és egyenesen Solaria napjába bámult. Szemét nem védte a Városok felső szintjeinek napozóteraszain megszokott matt üveg. A mezítelen napba tekintett.

Ekkor arra eszmélt, hogy Daneel kezei megragadják a vállát. Agyában kavarogtak a gondolatok ebben a valószerűtlen, szédítő pillanatban. Muszáj látnia! Mindent látnia kell, amit csak lehet. Daneel pedig azért van itt, hogy meggátolja őt a látásban.

Csak hogy egy robot nem merészelne erőszakot alkalmazni egy emberrel szemben. Ez az egy gondolat uralta a többit. Daneel nem akadályozhatja őt meg erővel, ámátor Baley most mégis azt érezte, hogy a robot kezei leszorítják.

Baley fölemelte a karját, hogy letépje magáról azokat a hús nélküli kezeket, amikor elvesztette az eszméletét.

3. Az áldozat megnevezése

Baley ismét a bezártság biztonságában találta magát. Daneel arca ott lebegett fölötte, rajta sötét foltok tarkállottak, amelyek vörösbe mentek át, ha pislantott.

– Mi történt? – firtatta Baley.

– Sajnálom – mondta Daneel –, hogy jelenlétem ellenére ártalmat szenvedett. A nap közvetlen sugarai károsak az emberi szemre, bár azt hiszem, hogy a rövid ideig tartó behatás okozta ártalom nem lesz maradandó. Amikor fölnézett a napra, kénytelen voltam lerántani önt, és ekkor elvesztette az eszméletét.

Baley elfintorította az arcát. Az a kérdés nyitva maradt, hogy vajon a heves izgalomtól (vagy rémülettől?) ájult-e el, vagy kiverték belőle az öntudatot. Megtapogatta az állát és a fejét, de nem érzett fájdalmat. Óvakodott viszont attól, hogy egyenesen föltegye a kérdést.

Valahogy nem akaródzott megtudnia az igazat.

– Nem is volt olyan rossz – mentegetőzött.

– Az ön reakciója, Elijah partner, arról tanúskodik, hogy kellemetlennek találta.

– Egyáltalán nem – makacskodott Baley. A szeme előtti foltok elhalványultak, és már nem is könnyezett annyira. – Csak azt sajnálom, hogy olyan keveset láttam. Túl gyorsan száguldottunk. Az, ami mellett elsuhantunk, robot volt?

– Többet is elhagytunk. A Kimbald gazdaságon át vezet az utunk, amely gyümölcstermesztéssel foglalkozik.

– Még egyszer meg kell próbálnom – mondta Baley.

– Ne tegye azt az én jelenlétemben – tiltakozott Daneel. – Én közben teljesítettem a kérését.

– Milyen kérésemet?

– Emlékezzen csak vissza, Elijah partner, hogy mielőtt a vezetővel kinyitatta a kocsitétőt, nekem azt parancsolta, hogy kérdezzem meg a sofőrt, milyen messze van még az úticélunk. Nos, jelenleg tizenhat kilométerre vagyunk onnan, és körülbelül hat perc múlva megérkezünk.

Baley ingert érzett, hogy megkérdezze Daneeltől, nem haragszik-e rá, amiért túljárt az eszén, ha másért nem, hogy lássa eltorzulni ezt a szabályos arcot, de aztán megtartóztatta magát. Daneel természetesen tagadóan válaszolna, és minden harag meg bosszúság nélkül. Ugyanolyan

egykedvűen és komoran ülne ott továbbra is, háborítatlanul és háboríthatatlanul.

– Akárhogy is, Daneel, de hozzá kell szoknom.

A robot emberpattnerére pillantott.

– Mi az, amihez hozzá kell szoknia?

– Szent Jozafát! Hát a... külvilághoz. Hisz az egész bolygó másból sem áll.

– Nem lesz rá szüksége, hogy szembesüljön a külvilággal – mondta Daneel. Aztán mintegy félresöpörve a témát, hozzátette: – Kezdünk lassítani, Elijah partner. Azt hiszem, megérkeztünk. Várnunk kell, amíg hozzánk csatlakoztatnak egy újabb légcsovet, amely elvezet bennünket a főhadiszállásunkul szolgáló lakásra.

– Semmi szükség légcsőre, Daneel. Ha egyszer a szabad ég alatt kell dolgoznom, akkor nincs értelme halogatni a beavatást.

– Nem lesz oka rá, Elijah partner, hogy a szabad ég alatt dolgozzon.

A robot akart még mondani valamit, Baley azonban kezének parancsoló mozdulatával csendre intette.

Nem volt hangulata végighallgatni Daneel gondoskodó vigasztalásait, megnyugtató szavait, fogadkozásait, hogy semmitől sem kell tartania, és mindenről gondoskodni fognak.

Egy dologra volt szüksége: az önbizalomra, hogy gondoskodni tud önmagáról, és végre tudja hajtani a feladatát. A külvilág látványa és érzete megviselte. Könnyen lehet, hogy ha eljön az ideje, hiányozni fog belőle az elszántság, hogy ismét szembenézzen vele, és kockára teszi az önbecsülését és elképzelhetőleg a Föld biztonságát is. Mindez a vacak üresség miatt.

Arcát már a tűnő gondolat is befelhőzte. Csak azért is szembe fog nézni a levegővel, a nappal, az üres térséggel!

Elijah Baley úgy érezte magát, akár egy kisebb városnak, mondjuk Helsinkinek a lakosa, aki New Yorkba látogatva ámulva számolgotja a szinteket. A „lakás” szóról valamilyen lakóegység jutott az eszébe, ez itt azonban semmiben sem hasonlított arra. Szobák végeláthatatlan sorába nyitott be. A panorámaablakok gondosan el voltak sötétítve, nehogy a külvilág zavaró hírnökei behatoljanak a lakásba. Beléptükre rejtett fényforrások ragyogtak föl hangtalanul, és ugyanolyan csendben elhaltak, amikor továbbmentek a helyiségből.

– Mennyi szoba – ámuldozott Baley. – Rengeteg. Akár egy kisebb

város, Daneel.

– Valóban olyan, Elijah partner – felelte Daneel egykedvűen.

A földi ember kényelmetlenül feszengett. Mi szükség arra, hogy ennyi úrászt idezsúfoljanak vele egy fedél alá?

– Hányan fognak itt lakni velem együtt? – érdeklődött.

– Természetesen én meg egy sereg robot – felelte Daneel.

Úgy kellett volna mondania, gondolta Baley, hogy egy sereg egyéb robot. Újólág meggyőződött róla, hogy Daneel szántszándékkal megjátssza az embert még egy olyan hallgatóság előtt is, mint Baley, aki nagyon jól ismeri a valóságot.

Ám ezt a gondolatot hirtelen elsöpörte egy másik, jóval nyugtalanítóbb kérdés.

– *Robotok? De hány ember?* – kiáltott föl.

– Egy sem, Elijah partner.

Éppen egy szobába léptek be, amely a padlótól a mennyezetig zsúfolva volt könyvfilmekkel. A szoba három sarkában egy-egy leolvasó volt elhelyezve, nagyméretű, hatvan centiméteres, függőlegesre állított képernyőkkel. A negyedik sarkot egy mozgóképernyő foglalta el.

Baley bosszúsán körülnézett.

– Csak nem rúgtak ki innen mindenkit csak azért, hogy én egyedül lézengjek ebben a mauzóleumban? – dörmögte.

– Egyedül önnek van szánva. Solarián megszokott dolog, hogy ekkora lakás jut egy személynek.

– Mindenki így lakik?

– Mindenki.

– Minek nekik ez a sok szoba?

– Az a szokás, hogy egy szoba csak egyetlen célt szolgál. Ez itt a könyvtár. De van még zeneszoba, tornaterem, konyha, sütőde, ebédlő, gépműhely, különféle robot javító- és kipróbáló helyiség, két hálószoba...

– Elég! Honnan tudod mindezt?

– Benne van abban az információcsomagban, amellyel még Aurorán elláttak – jelentette ki Daneel egykedvűen.

– Szent Jozafát! Ki visel minderre gondot? – lendítette körbe a karját széles ívben.

– Van egy sereg háztartási robot. Ön mellé vannak rendelve, és az a dolguk, hogy gondoskodjanak az ön kényeiméről.

– Csakhogy én erre nem tartok igényt – tiltakozott Baley. Szeretett volna leülni és megpihenni. Elege volt a szobákból.

– Ha úgy óhajtja, Elijah partner, akkor egyetlen szobában is

meghúzzhatjuk magunkat. Eleve fölmerült ez a lehetőség is. Mindazonáltal a solariai szokásokra való tekintettel okosabbnak tűnt, ha fölépítik ezt a házat.

– *Fölepítik!* – ámult el Baley – Azt akarod mondani, hogy ezt direkt nekem építették föl? Ezt az egészet? Speciálisan?

– Egy totálisan robotizált gazdaság...

– Értem, mire akarsz kilyukadni. De mit fognak csinálni ezzel a házzal, miután lezárul ez az ügy?

– Azt hiszem, le fogják bontani.

Baley összeszorította az ajkát. Hát persze! Le fogják bontani! Egyetlen Föld-lakó kizárólagos használatára fölépítenek egy kastélyt, aztán mindent megsemmisítenek, amihez csak hozzáért. Még a talajt is fertőtlenítik, ahol a ház állott. Csíráatlanítják a levegőt is, amit belélegzett. Bármilyen erőseknek látszanak is az úrárszok, azért nekik is megvannak a maguk ostoba félelmeik.

Daneel mintha olvasott volna a gondolataiban vagy legalábbis az arckifejezésében, így szólt:

– Lehet, hogy ön azt hiszi, Elijah partner, hogy azért rombolják le a házat, mert el akarják kerülni a fertőzést. Ha ilyesmi jár a fejében, azt tanácsolom, ne izgassa magát emiatt. Az úrárszok fertőzéstől való félelme távolról sem olyan szélsőséges. Mindössze arról van szó, hogy nekik szinte semmibe sem kerül egy ilyen palotát megépíteni. Ugyancsak jelentéktelen az a kár is, amit a ház lebontása okoz nekik. Ráadásul, Elijah partner, a törvény sem engedi meg, hogy ez a ház fönnmaradjon. Ugyanis Hannis Gruer birtokán áll, és egy birtokon jogszerűen csak egyetlen lakóház állhat, mégpedig a tulajdonosé. Ezt a házat külön rendelettel különleges célra építették föl. Vagyis hogy, meghatározott időre, amíg eleget nem teszünk a megbízatásunknak, szállást adjon nekünk.

– És kicsoda ez a Hannis Gruer? – érdeklődött Baley.

– Solaria biztonsági főnöke. Megérkezésünk után nyomban föl kell őt keresnünk.

– Valóban? Szent Jozafát, Daneel, mikor avatnak már be valamibe is? Légüres térben mozgok, és ez egyáltalán nem tetszik nekem. Akár szedhetném is a sátorfámat, és visszamehetnék a Földre. Akár...

Agyát előntötte az indulat, de erőt vett magán.

Daneel megőrizte egykedvűségét. Csak arra várt, hogy megszólalhasson.

– Sajnálatos – mondta –, hogy bosszankodnia kell. Úgy tűnik, én többet tudok Solariáról, mint ön. A gyilkossági ügyről viszont én sem

tudok többet önnél. Majd Gruer főmegbízott elmondja, amit tudnunk kell. A solariai kormány már intézkedett ez irányban.

– Hát akkor menjünk el ehhez a Gruerhez. Mennyit kell utaznunk odáig? – Baley elfintorította az orrát arra a gondolatra, hogy újabb út vár rá, és megint megjelent a mellében az ismerős szorítás.

– Semennyit, Elijah partner – mondta Daneel. – Gruer főmegbízott a társalgóban vár ránk.

– Szintén egy szoba a társalgásra? – dűnnyögte Baley savanyú arccal. Majd fennhangon: – Már vár ránk?

– Azt hiszem, igen.

– Akkor hát ne várokoztassuk tovább, Daneel!

Hannis Gruer kopasz volt, mindenféle jelző nélkül. Még a koponyája pereméről is hiányzott a hajkoszorú. Egy árva hajszál sem díszítette a fejét.

Baley nyelt egyet, és hasztalan próbálta udvariasságból távol tartani a tekintetét attól a koponyától. A Földön általában elfogadták az úrászokat olyanoknak, amilyeneknek azok beállították magukat. Vagyis az úrászok a Galaxis vitathatatlan urai; magasak, bronzbőrűek, bronzhajúak, jóvágásúak, jól megtermettek, hűvös arisztokratizmust árasztanak magukból.

Egyszóval csupa R. Daneel Olivaw, csak emberi kiadásban.

És azok az úrászok, akik a Földön megfordultak, gyakorta meg is feleltek ennek a képnek; az is lehet, hogy szándékosan így válogatták meg őket.

Ám most itt van egy úrász, aki a megjelenésében akár egy földi ember gyanánt is elmehetne. Kopasz. És az orra sem az a szabályos orr. Igaz, hogy nem nagyon, de egy úrászon a legkisebb szabálytalanság is szemet szúr.

– Jó napot, uram – szólította meg Baley. – Bocsásson meg, ha megvárakoztattuk.

Nem árt, ha udvarias. Elvégre ezekkel az emberekkel kell együtt dolgoznia.

Egy pillanatra késztetést érzett, hogy a termen át (milyen nevelésesen hatalmas terem) odasiessen hozzá, és üdvözlésül a kezét nyújtsa. Ám nem esett nehezére, hogy leküzdje ezt a késztetést. Egy úrász semmiképpen sem méltányolna egy ilyen gesztust: egy földi csíráktól hemzsegő kezét?

Gruer Baleytól a lehető legtávolabb, komoran ült a székén, kezét hosszú ruhaujjába rejtette, és valószínűleg az orrlyukaiban is ott vannak a

szűrők, jöllehet Baley nem vette észre őket.

Sőt úgy rémlett neki, mintha Gruer szemrehányó pillantást vetne Daneelre, mintha azt mondaná: Micsoda fura úrász vagy te, hogy olyan közel merészkedsz ehhez Föld-lakóhoz.

Ebből kiderülne, hogy Gruer nincs tisztában az igazsággal. Ám akkor Baley hirtelen a tudatára ébredt, hogy Daneel nincs is olyan közel hozzá: a megszokottnál távolabb foglalt helyet.

Hát persze! Ha közelebb volna, Gruer könnyen gyanút foghatna. Daneel igazán megtett mindent, hogy emberként fogadják el.

Gruer hangja kellemes, barátságos volt, szeme sarkából azonban mintha titkon egyre Daneelt leste volna: ha elkalandozott is, egyre-másra visszatért hozzá a tekintete.

– Nem régóta várok – mondta. – Isten hozta önöket, uraim, Solarián. Megvan minden kényelmük?

– Igen, uram. Nagyon is – felelte Baley. Arra gondolt, hogy vajon az etikett nem azt kívánná-e, hogy Daneel mint „úrász” szóljon mindkettőjük nevében, ám dühösen elutasította azt a lehetőséget. Szent Jozafát! Hiszen ő az, egyedül, akit fölkertek a nyomozásra, és csak utólag csapták hozzá Daneelt. Ami azt illeti, Baley még egy igazi úrász mellett sem szívesen játszaná a másodhegedűs szerepét; hát még egy robot mellett, még ha az a robot Daneel is.

Daneel azonban meg sem próbálta, hogy Baley elé tolkodjék, és Grueren sem látszott, mintha meglepődne vagy elégedetlenkedne emiatt. Sőt mi több: egyszerre mintha megfeledkezett volna Daneelről, minden figyelmét Baleyre összpontosította.

– A büntényről, amely miatt a szolgálatait kértük, Baley nyomozó – fordult hozzá Gruer –, semmit sem mondtak el önnek. Elképzelem, mennyire furdalja önt emiatt a kíváncsiság. – Egy mozdulattal kiszabadította ruhája ujjából a kezét, és lazán összekulcsolta az ölében. – Nem foglalnának helyet, uraim?

Leültek, és Baley megjegyezte:

– Valóban kíváncsiak vagyunk. – Észrevette, hogy Gruer kezét nem védi kesztyű.

Gruer folytatta:

– Szándékosan történt így, nyomozó úr. Azt akartuk, hogy ideérkezvén friss fejjel gyürkőzzék neki a problémának. El akartunk kerülni mindenféle előzetes ítéletet. Hamarosan a kezébe kap egy részletes jelentést a bűnügyről meg arról a vizsgálatról, amelyet mi el tudtunk végezni. Attól tartok, nyomozó úr, hogy ön a mi vizsgálatunkat

nevetségesen csonkának fogja találni, ha összeveti azt a saját gyakorlatával. Nekünk Solarián nincs rendőrségünk.

– Egyáltalán? – csodálkozott Baley.

Gruer mosolyogva vállat vont.

– Tudja, bűnözés sincs. Népeességünk gyér és kevés számú. Nincs alkalom a bűnre, ennél fogva rendőrségre sincs szükségünk.

– Értem. Mindazonáltal mégis itt van ez a bűneset.

– Igaz, csak hogy két évszázad alatt ez az első erőszakos bűncselekmény nálunk.

– Szerencsétlen dolog hát, hogy mindjárt gyilkossággal kell kezdeniük.

– Igen, szerencsétlen. Még szerencsétlenebb, hogy az áldozat olyasvalaki, akit aligha tudunk nélkülözni. Áldozatnak is a legváratlanabb. Ráadásul a gyilkosságot felettébb brutális módon követték el.

– Feltételezem – jegyezte meg Baley –, hogy a gyilkos személye teljesen ismeretlen. – (Különb en miért tartották volna fontosnak, hogy a Földről hozassanak nyomozót?)

Gruer nyugtalanul feszengett. Oldalpillantást vetett Daneelre, aki mozdulatlanul, mindent magába raktározó gépezetként ült a helyén. Baley tudta, hogy a jövőben Daneel bármikor bármily hosszú beszélgetést képes lesz reprodukálni. Emberként járó-kelő és beszélő rögzítő gépezet.

Vajon Gruer tisztában van-e ezzel? Mindenesetre megcsillant némi gyanakvás a tekintetében, amikor lopva Daneelre sandígtatott.

– Nem mondhatnám – felelte Gruer –, hogy a gyilkos teljesen ismeretlen volna. Ami azt illeti, csak egyetlen személy jöhet számba, mint elkövető.

– Nem azt akarja inkább mondani, hogy csak egyetlen személy *valószínűsíthető* a tett elkövetésével? – Baley megvetette a magabiztos nyilatkozatokat, és lenézte azokat az íróasztal melletti okoskodókat, akik a logikai valószínűségekből olyan nagy gallérral bizonyosságokat véltek fölfedezni.

Gruer azonban megrázta tar koponyáját.

– Dehogyan. Csakis egyetlen személy lehetséges. Más szóba sem jöhet. Semmi szín alatt.

– Biztos ebben?

– Erről biztosíthatom önt.

– Akkor hát nincs semmi probléma.

– Ellenkezőleg. Az a nagy probléma, hogy ez az egyetlen szóba jöhető

személy sem követhette el a gyilkosságot.

Baley igyekezett türtöztetni magát.

– Ezek szerint senki sem követte el.

– Pedig a tettet elkövették. Rikaine Delmarre halott.

Ez is valami, gondolta Baley. Szent Jozafát, ez is valami! Most már legalább tudom az áldozat nevét.

Elővette a jegyzetfüzetét, és ünnepélyesen bejegyezte az adatot, részben dachból, hogy lám, mégiscsak sikerült összekaparnia egy morzsányi tényt, részben hogy elterelje a gyanút, hogy olyan rögzítő gép társaságában ül, akinek nincs szüksége jegyzetekre.

– Hogy írják az áldozat nevét? – kérdezte.

Gruer megmondta.

– A foglalkozása, uram?

– Foetológus.

Baley úgy írta le a szót, ahogy hallotta, és napirendre tért fölötte.

– Ki lenne az – folytatta a kérdezősködést –, aki tanúvallomást tudna tenni a gyilkosság körülményeiről? Minél közvetlenebb, annál jobb.

Gruer fanyarul elmosolyodott, újból Daneelre pillantott, majd elfordította a tekintetét.

– A felesége, nyomozó úr.

– A felesége...?

– Úgy van. A neve Gladia. – Gruer három szótagként ejtette ki a nevet, a másodikra helyezve a hangsúlyt.

– Gyermekek vannak? – érdeklődött Baley, figyelmét a jegyzetfüzetére összpontosítva. De mivel választ nem kapott, fölemelte a tekintetét, és megismételte: – Gyermekek vannak?

Gruer arca fintorba rándult, mintha savanyúba harapott volna. A rosszullét kerülgette. Végre kinyögte:

– Aligha tudnám megmondani.

– Hogyhogy? – csodálkozott Baley.

Gruer sietve hozzátette:

– Mindenesetre azt tanácsolnám, hogy halassa holnapra az érdemi vizsgáldást. Jól tudom, Mr. Baley, hogy nehéz út van maga mögött, és bizonyára fáradt is meg éhes is.

Baleynek tiltakozni volt kedve, de aztán rájött, hogy az étel e pillanatban szokatlan vonzerőt gyakorol rá.

– Nincs kedve csatlakozni hozzánk? – invitálta Gruert, jóllehet gyanította, hogy az, úrársz lévén, aligha fogadja el a meghívását. (Habár odáig már eljutott, hogy „Baley nyomozó” helyett Mr. Baleyként

szólította meg, ami nem kis eredmény.) Amint várható volt, Gruer kimentette magát:

– Elfoglaltságom miatt nem tehetem. Távoznom kell. Kérem, bocsásson meg.

Baley fölállt. Az udvariasság azt kívánná, hogy kikísérje Gruert az ajtóig. Egyrészt azonban nem nagyon űzte a vágy, hogy az ajtóhoz és a nyitott levegőhöz közeledjék. Másrészt nem volt biztos benne, hol az ajtó.

Ott maradt hát állva, tanácstalanul.

Gruer mosolyogva biccentett.

– Még látni fogom önt. A robotjai ismerik a kombinációt, ha beszélni óhajtana velem.

Ezzel eltűnt.

Baley meglepetten fölkiáltott.

Gruer székestül-mindenestül egyszerűen elenyészett. Gruer mögött a fal, lába alatt a padló robbanásszerű hirtelenséggel átváltozott.

Daneel egykedvűen megjegyezte:

– Egy percig sem volt itt testi valójában. Ön egy háromdimenziós képpel beszélgetett. Azt hittem, tudja. A Földön is van ilyesmi.

– Van, csak nem ilyen – dörmögte Baley.

A Földön egy háromdimenziós kép be van zárva egy kocka alakú térbe, amely csillogva elüt a háttérétől. Maga a kép pedig gyengén remeg. A Földön nem lehet összetéveszteni a képet a valósággal. De itt...

Nem csoda, ha Gruer nem viselt kesztyűt. De orrszűrőkre sem volt szüksége.

– Nem óhajt étkezni, Elijah partner? – fordult hozzá Daneel.

A vacsora váratlan kinszenvedést hozott a számára. Robotok jelentek meg. Az egyik megterítette az asztalt. A másik behozta az ételt.

– Hányan vannak ezek itt a házban? – fakadt ki Baley.

– Ötven körül, Elijah partner.

– Itt fognak ácsorogni amíg eszünk? – (Az egyik visszahátrált a sarokba, és fénylő arcát, világító szemét Baleyre függesztette.)

– Az a szokás – világosította föl Daneel –, hogy egy kéznél legyen, ha szükség lenne rá. Ha úgy óhajtja, csak parancsoljon rá, és eltávozik.

Baley vállat vont.

– Hadd maradjon.

Normális körülmények között Baley talán ízletesnek találta volna az ételt. De most csak gépiesen csipegetett. A szeme sarkából észrevette, hogy valamiféle egykedvű gépiességgel Daneel is falatozik. Később persze ki fogja üríteni a fluorokarbon zacskót, amelyben most a

bekebelezett ételt elraktározza. Daneel ebben is igyekezett fönntartani a látszatot.

– Odakint éjszaka van? – érdeklődött Baley.

– Igen – felelte Daneel.

Baley komoran vizsgálgatta az ágyat. Túl nagy. Az egész hálószoba túl nagy. Takaró sincs, amely alá befészkelhetné magát, csak lepedők. Buroknak elég szegény.

Minden olyan bajos! Már utána volt egy kedvét szegő zuhanyozásnak a hálószobához csatlakozó fürkében. Bizonyos vonatkozásban a luxus csúcsa volt, mégis az a gyanúja támadt, hogy nem egészen felel meg a higiénia követelményeinek.

– Hogy kell kikapcsolni a fényt? – fakadt ki ingerülten. Az ágy fejtámlája lágy fényben derengett. Talán hogy elalvás előtt még könyvet tudjon nézni, Baleynek azonban nem fűlt hozzá a foga.

– Majd gondoskodni fognak róla, mihelyt ágyba kerül, és elkészül az alváásra.

– A robotok rajtam tartják a szemüket?

– Az a feladatuk.

– Szent Jozafát! Van olyasmi, amit ezek a solariaiak maguk csinálnak? – dörmögte Baley. – Csodálkozom, hogy a zuhany alatt nem síkálta meg egy robot a hátamat.

Daneel a humorérzék legkisebb jele nélkül azt mondta:

– Megtette volna, ha kívánja. Ami pedig a solariaiakat illeti, megcsinálják, amihez kedvük van. Ha megtiltják, egyetlen robot sem fogja végezni a dolgát, kivéve természetesen, ha az ember jóléte megköveteli a munka elvégzését.

– Hát akkor jó éjt, Daneel.

– Én itt leszek egy szomszédos hálószobában, Elijah partner. Ha az éjjel szüksége lenne valamire...

– Tudom. A robotok bejönnek.

– Az éjjeliszekrényén van egy érintőkapcsoló. Csak meg kell érintenie. Én is itt termek.

Az álom elkerülte Baleyt. Képtelen volt elhessegetni magától a ház képét, amely bizonytalanul megkapaszkodik a világ külső irháján, és kívülről mindjárt ott leselkedik szörnyetegként a semmi.

A Földön a lakása – ez a meghitt, kényelmes, zsúfolt lakás – megbújik a számtalan egyéb lakás alatt. Többtucatnyi szint és sokezernyi ember választja el a Föld külső héjától.

Azzal nyugtatgatta magát, hogy még a Földön is vannak olyanok, akik a legfelső szinten laknak. Karnyújtásnyira a külvilágtól. Igen! Csakhogy éppen emiatt azok a lakások olcsó bérűek.

Aztán Jessie-re gondolt, ezer fényévnyi messzeségből.

Leküzdhetetlen vágy fogta el, hogy legott kikeljen az ágyból, felöltözzön, és hozzá menjen. Gondolatait egyre sűrűbben elfátyolozta a köd. Ha volna egy alagút, ha biztonságos, szilárd sziklán és fémén át egy kedves, biztonságos alagút kötné össze Solariát a Földdel, akkor csak menne, csak menne, csak menne...

Visszamenne a Földre, vissza Jessie-hez, vissza a kényelemhez és biztonsághoz...

Biztonság.

Baley felnyitotta a szemét. Karjai megfeszültek, és alig jutott el a tudatáig, hogy a könyökén támaszkodik.

Biztonság! Ez az ember, ez a Hannis Gruer, a solariai biztonság főnöke. Így mondta Daneel. Mi az, hogy „biztonság”? Ha ugyanazt jelenti, mint a Földön – és miért is ne? –, akkor ez a Gruer felel azért, hogy megvédje Solariát a külső támadástól és a belső felforgatástól.

Mi köze akkor neki egy gyilkossági üggyhöz? Talán mert Solarián nincs rendőrség, és a Biztonsági Hivatal az egyetlen, amelynek van valamelyes sejtelve arról, hogy mit kell kezdeni egy gyilkossági üggyel?

Gruer fesztelenül érezte magát Baley társaságában, ám mit jelentsenek azok az ismétlődő lopott pillantások Daneel felé?

Csak nem gyanakszik Daneel szándékai felől? Hisz Baleyt is arra utasították, hogy tartsa nyitva a szemét, és könnyen meglehet, hogy Daneelt is hasonló megbízatással bocsátották útnak.

Csak természetes, hogy Gruer fejében megfordulhat a kémkedés gyanúja. A munkájából adódik, hogy minden adott esetben ébren tartsa ezt a gyanúját. Baleytól pedig, egy földi embertől, a Galaxis legsúlytalanabb világának képviselőjétől nyilván nincs mit tartania.

Daneel ellenben Aurorának, a Külső Világok legrégebb, legnagyobb és legerősebb tagjának szülötte. Ez mindjárt más.

Baley emlékezett rá, hogy Gruer egyetlen szót sem intézett Daneelhez.

Egyébként miért kell Daneelnek akkora igyekezettel megjátszania, hogy ember? Most már nem tartotta sokra azt a korábbi magyarázatot,

amelyet Baley önmagának kifundált, hogy tudniillik Daneel aurorai megtervezőinek a hiúsági játszmájáról lenne szó. Most már szemmel látható, hogy ez az álca valamilyen komolyabb dolgot takar.

Egy ember élvezhet diplomáciai mentességet, és megilletheti őt bizonyos udvarias és kíméletes bánásmód. Egy robot nem. De akkor mért nem küldött Aurora egy valódi embert? Mire való ez a kétségbeesett hazárdjáték egy hamisítvánnyal? Baley számára rögvest fölkinálkozott a válasz. Egy valódi aurorai ember, egy úrász nem szívesen lépne szoros és tartós társulásra egy földi emberrel.

De ha mindez igaz, akkor mért tartja Solaria olyan fontosnak ezt az egyetlen gyilkossági ügyet, hogy a bolygójukra engedjen egy Föld-lakót meg egy aurorait?

Baley úgy érezte magát, mint akit csapdába ejtettek.

Csapda volt számára maga a solariai megbízatása. Csapda a Földet fenyegető veszély, csapda a környezet, amelyet alig tudott elviselni, csapda a felelősség, amely alól nem bújhat ki. És mindezt betetőzve, belegabalyodott egy olyan úrászkonfliktus csapdájába, amelyről azt sem tudta, mi fán terem.

4. Egy asszony távnézése

Végre nagy nehezen elnyomta az álmot. Nem emlékezett rá, mikor merült álomba. Csak egyszerre csapongani kezdtek a gondolatai, aztán arra eszmélt, hogy a fejtámlája világít, és a mennyezetet hideg nappali fény árasztja el. Az órájára pillantott.

Több órát aludt. A háztartási robotok úgy látták, hogy ideje felébrednie, és intézkedtek.

Kíváncsi volt rá, hogy vajon Daneel is ébren van-e, ám rögvest belátta a kérdés ostobaságát. Daneel nem tud aludni. Baley azonban nem csodálná, ha a szerepének megfelelően az alvást is színlelné. Levetközött-e vajon, és hálóruhát öltött-e magára?

Mintegy végszóra, Daneel a szobában termett.

– Jó reggelt, Elijah partner.

A robot tetőtől talpig föl volt öltözve, és az arca tökéletesen kipihent benyomást tett.

– Jól aludt? – érdeklődött Baleytól.

– Igen – felelte Baley szárazon. – És te?

Ezzel kiugrott az ágyból, és a fürdőszobába vonult, hogy megborotválkozzék, és elvégezze az egyéb reggeli rituálét. Onnan kiáltott vissza:

– Ha jönne egy robot, hogy megborotváljon, küldd el. Az idegeimre mennek. Még akkor is az idegeimre mennek, ha nincsenek szem előtt.

Borotválkozás közben a saját tükörképét vizsgálgatta, álmélgodva kissé, hogy semmiben sem tér el földi hasonmásától. Bárcsak egy másik földi ember nézne vissza rá, akivel meg tudná hányni-vetni a dolgait, nem úgy, mint önmagának ezzel a csalóka másával. Sorra vehetné vele mindazt, amit már megtudott, bármilyen kevés is az.

– Túl kevés! Többre van szükség – dünnyögte a tükörbe.

Arcát szárítgatva kilépett a fürdőszobából, és tiszta alsóneműjére fölhúzta a nadrágját. (A robotok mindennel ellátják, az átkozottak.)

– Felelnél nekem egynéhány kérdésre? – fordult Daneelhez.

– Tudhatja, Elijah partner, hogy minden kérdésére a legjobb tudásom szerint válaszolok.

Vagy az instrukcióid betűje szerint, gondolta Baley.

– Miért van Solarián csak húszezer ember? – akarta tudni.

– Ez egy puszta tény – felelte Daneel. – Egy adat. Egy szám, amely

egy számlálási folyamat végeredménye.

– Igaz, csakhogy te megkerülsz a dolgot. A bolygó milliokat is el tudna tartani, akkor mért vannak csak húszezren? Azt mondtad, hogy a solariaiak a húszezret tartják optimumnak, de miért?

– Az életvitelükből következik.

– Azt akarod mondani, hogy születés szabályozást alkalmaznak?

– Igen.

– És üresen hagyják a bolygót? – Baley maga sem tudta volna megmondani, mért erőlteti ezt a témát, hacsak azért nem, mert a bolygó lakóinak a száma egyike volt azoknak a szilárd tényeknek, amelyeket eddig megtudott, és nem nagyon volt más, amiről kérdezősködhetne.

– A bolygó nem üres – mondta Daneel. – Birtokokra van osztva, mindegyiket egy-egy solariai irányít.

– Vagyis mindenki a birtokán él. Húszezer birtok, ugyanennyi solariai.

– Ennél kevesebb, Elijah partner. A feleségek osztoznak a birtokokon.

– Város nincs? – érdeklődött Baley hideglelősen.

– Egyáltalán nincs, Elijah partner. Tökéletes elkülönültségben élnek, és sohasem találkoznak egymással, csak ha valamilyen rendkívüli körülmény adódik.

– Remeték?

– Igen is meg nem is.

– Hogy érted ezt?

– Gruer főmegbízott tegnap háromdimenziós kép alakjában látogatta meg önt. A solariaiak ezen a módon szabadon érintkeznek egymással, másként azonban nem.

Baley Daneelre meredt.

– Ez ránk is vonatkozik? – álméltkodott. – Azt akarják, hogy mi is ehhez tartsuk magunkat?

– Itt ez a szokás.

– Akkor hogy fogom én kivizsgálni ezt az ügyet? Ha látni akarok valakit...

– Ebből a házból, Elijah partner, a bolygó minden lakójával háromdimenziós képkapcsolatba léphet. Ez nem jelent semmi problémát. Sőt attól a kellemetlenségtől is megkíméli magát, hogy ki kelljen lépnie a házból. Ezért mondtam azt megérkezésünkkor, hogy nem fog rászorulni arra, hogy hozzászokjon a külvilághoz. És ez így is van rendjén. Minden más megoldás fölöttébb kellemetlen lenne az ön számára.

– Én ítélem meg, hogy mi kellemetlen számomra – erősködött Baley.

– Ma az lesz az első dolgunk, Daneel, hogy kapcsolatba lépek azzal a Gladia asszonnyal, a meggyilkolt férfi feleségével. Ha a háromdimenziós ügy nem bizonyul elégségesnek, akkor személyesen is föl fogom keresni. Ezt én fogom eldönteni.

– Majd meglátjuk, mi lesz a legjobb és legjárhatóbb út, Elijah partner – mondta Daneel egykedvűen. – Intézkedem a reggeli iránt – tette hozzá, és eltávozott.

Baley elnézte a robot széles hátát, és már-már mulatott magában. Daneel Olivaw megjátssza a gazdát. Ha netalán azzal bízták volna meg, nehogy Baley többet megtudjon, mint ami föltétlenül szükséges, akkor Baley tartogat még egy adut a kezében.

Elvégre is a másik csak *R. Daneel Olivaw*. Mindössze annyit kell tennie, hogy megsúgja Gruerneknak vagy bármelyik solariainak, hogy Daneel nem ember, csak egy robot.

Másfelől viszont Daneel álemler volt is nagy hasznára lehet. Nem föltétlenül kell az adut egyből kijátszani. Néha hasznosabbnak bizonyulhat, ha a kezében tartogatja.

Majd meglátjuk, gondolta, és követte Daneelt a reggelihez.

– Mondd, hogyan lehet háromdimenziós kapcsolatot teremteni? – kérdezte Baley.

– Megcsinálják nekünk, Elijah partner – felelte Daneel, és az ujjával megkereste a robothívó szenzort.

Késedelem nélkül belépett egy robot.

Honnan teremnek elő? – morfondírozott magában Baley. Ha céltalanul végigöngött a kihalt labirintuson, ami a lakása volt, sohasem találkozott egyetlen robottal sem. Talán elrejtőznek az ember közeledtére? Értesítik egymást, hogy félre az útból?

De ha hívja őket az ember, egykettőre ott teremnek.

Baley szemügyre vette az újonnan belépő robotot. Teste sima volt, de nem fényes. Felülete tompa szürkés fényben derengett, csak a jobb vállára rajzolt kockás mintázat jelentette rajta az egyetlen színfoltot. Fehér és sárga (valójában fémesen csillogó ezüst és arany) négyzetek váltakoztak véletlenszerűnek tetsző mintázatban.

– Vezess el a társalgó szobába – parancsolta neki Baley.

A robot meghajolt, és szó nélkül hátat fordított.

– Várj csak, fiú. Hogy hívnak? – állította meg Baley.

A robot szembefordult Baleyvel. Tisztán csengő hangján tétovázás

nélkül válaszolt:

– Nekem nincs nevem, gazdám. Sorszárom – mutatott fémujjával a válldíszére –: ACX–2745.

Daneel és Baley követte a robotot egy nagy szobába, amelyben Baley felismerte azt a helyiséget, amely az előző napon Gruernek meg a székének helyet adott.

Itt egy másik robot várt rájuk a gép rendíthetetlen örök nyugalmaival. Az előző meghajolt és eltávozott.

Amikor ez meghajolt, és távozni készült, Baley összehasonlította kettőjük vállfoltját. Az ezüst-arany mintázat eltért egymástól. A sakktábla hatszor hat négyzetre oszlott. A lehetséges változatok száma tehát 2^{36} , vagyis hetvenmilliárd. Több, mint szükséges.

– Úgy látszik – jegyezte meg Baley –, külön robot van minden főladatra. Egy, aki idekísért. Egy másik, aki kezeli a távnézőt.

– Solarián nagymértékű a robotok specializációja, Elijah partner – jelentette ki Daneel.

– Nem is csoda, annyian vannak. – Baley megnézte a második robotot. A váll-lapot meg föltehetően a szivacsos irídium-platina agy láthatatlan pozitronmintázatát nem tekintve, az első kiköpött mása volt. – És a te sorszámod? – szólította meg.

– ACC–1129, gazdám.

– Én csak fiúnak foglak hívni. Most beszélni akarok egy Mrs. Gladia Delmarre-rel, az elhunyt Rikaine Delmarre özvegyével... Daneel, van neki címe vagy valami, amivel azonosítani lehet a lakhelyét?

Daneel szelíden megjegyezte:

– Nem hinném, hogy szükség lenne további adatra. Ha megkérdeztem a robotot...

– Majd én – hártotta el Baley. – No lássuk csak, fiacskám, tudod-e, hogy kell kapcsolatba lépni a hölgygel?

– Igen, gazdám. Én minden gazda hívójelének a birtokában vagyok. – Hangjában nem volt egy fikarcnyi hivalkodás sem. Szavai egyszerű ténymegállapításként hangzottak, mintha csak azt mondta volna: Én fémből vagyok, gazdám.

Daneel közbevetette:

– Ebben nincsen semmi meglepő, Elijah partner. Tízezernél kevesebb kapcsolatot kell betáplálni a memóriába, ami nem nagy szám.

Baley bólintott.

– Az nem fordulhat elő, hogy létezik még egy Gladia Delmarre? Ez okozhatna némi galibát.

– Kérem? – kérdezte a robot, és bambán elhallgatott.

– Azt hiszem – szólt közbe Daneel –, hogy a robot nem érti a kérdését. Meggyőződésem, hogy Solarián aligha vannak ismétlődő nevek. A neveket születéskor rögzítik, és csak akkor utalhatják ki, ha pillanatnyilag nem foglaltak.

– Lám, lám, minden percben megtudunk valami újat – epéskedett Baley. – Most pedig, fiacskám, mutasd meg, mit kell tenni, add meg a kapcsolójelet, vagy minek is hívod, aztán lépj le.

A robot csak észrevehető szünet után válaszolt:

– Maga akar kapcsolatot teremteni, uram?

– Eltaláltad.

Daneel gyöngéden megérintette Baley kabátujját.

– Egy pillanatra, Elijah partner.

– Mit akarsz?

– Meggyőződésem, hogy a robot könnyebben létre tudja hozni a szükséges kapcsolatokat. Erre van specializálva.

– Biztos vagyok benne, hogy nálam jobban meg tudja csinálni – mondta Baley bosszúsan –, és én csak összekeverhetem a dolgot. – Kihívóan nézett a szenttelen Daneelre. – Ennek ellenére én mégis magam akarom elvégezni a hívást. Én parancsolok itt, vagy kicsoda?

– Ön parancsol, Elijah partner – ismerte el Daneel –, és a parancsait végre is hajtják, ha az Első Törvény nem tiltja. Mindazonáltal ha megengedi, szeretném közölni önnel a solariai robotokra vonatkozó ismereteimet. A solariai robotok minden más világhoz képest a legjobban specializálva vannak. Habár fizikailag sok mindenre képesek a solariai robotok, szellemileg leginkább csak egy bizonyos munkára vannak fölkészítve. Sajat szakterületükön kívül csak akkor képesek ellátni bizonyos feladatot, ha a Három Törvény valamelyikének alkalmazása létrehozza a kellő magas potenciált. És viszont: annak a feladatnak a *végre nem hajtása*, amelyre föl vannak készítve, szintén feltételezi a Három Törvény közvetlen alkalmazását.

– Jó, akkor hát egy egyenes parancsokkal kihívhatom a Második Törvényt, nem igaz?

– De igaz. Csakhogy az így gerjesztett potenciál „kellemetlen” a robotnak. Ilyesmi rendszeren föl sem merülhet, minthogy egy solariai szinte sohasem avatkozik bele a robotok mindennapi munkájába. Egyfelől semmi kedve ahhoz, hogy elvégezze a robotok munkáját, másfelől nem is érzi annak szükségét.

– Azt akarod mondani, Daneel, hogy a robotnak fáj, ha eltűri, hogy én

végezzem el a munkáját?

– Elijah partner jól tudja, hogy az embéri értelemben vett fájdalom nem jöhet számításba a robotok reakcióiban.

– Hát akkor? – vont vállat Baley.

– Ennek ellenére – folytatta Daneel – az, ami a robotban lezajlik, számára ugyanolyan felzaklató, mint az embernek a fájdalom, már amennyire persze én meg tudom ezt ítélni.

– Csakhogy én nem vagyok solariai – kötözködött Baley. – Én a Földről jöttem. És nem szeretem, ha robotok végzik azt, amit én akarok elvégezni.

– Azt is vegye figyelembe – hajtogatta a magáét Daneel –, hogy a vendéglátóink esetleg udvariatlanságnak fogják tartani, ha mi kellemetlenséget okozunk egy robotnak, hiszen egy ilyen társadalomban, mint az itteni, rengeteg többé-kevésbé megrögzött hiedelem élhet arról, hogy mi illik és mi nem a robotokkal való bánásmódban. Házigazdáink megsértése pedig aligha könnyítené meg a munkánkat.

– Rendben van. Hadd tegye hát a robot a dolgát.

Beadta a derekát. Az incidensnek azonban megvolt a maga haszna. Szemléletes példáját nyújtotta annak, mennyire könyörtelen tud lenni egy robottársadalom. A robotoktól, ha egyszer bevezették őket, nem is olyan könnyű megszabadulni, és az ember egyhamar rájön, hogy még időlegesen sem képes nélkülözni őket.

Félig lehunytt szempillái alól figyelte, amint a robot a falhoz közelít. Tegyük csak mérlegre a Föld társadalomtudósai, ami az imént itt lezajlott, és vonják le a maguk következtetéseit. Őbenne magában már fölsejlett egy-két elgondolás.

A fal fele félresiklott, és föltárt egy kapcsolótáblát, amely egy városkerületi erőműnek is a díszére válna.

Baley hiányolta a pipáját. A lelkére kötötték, hogy ezen a nem dohányzó Solarián a dohányzás hallatlan neveltségnek számítana, ezért megtiltották, hogy a fölszerelését is magával hozza. Mélyet sóhajtott. Voltak pillanatok, amikor mélységesen megnyugtatta volna a pipaszár érzete a fogai között és a meleg csutora a markában.

A robot gyorsan dolgozott, ujjai fűgén játszottak a billentyűzeten, itt-ott igazítva a változó-ellenállásokon és megfelelő rendszer szerint növelve a térerőt.

– Először jelezni kell az illetőnek, akit látni akar az ember –

magyarázta Daneel. – Természetesen az üzenetet egy robot fogja föl. Ha az illető személy elérhető, és hajlandó fogadni a hívást, akkor létrehozzák a közvetlen kapcsolatot.

– Mire kell az a rengeteg gomb? – érdeklődött Baley. – Hiszen a tábla jelentős részéhez hozzá sem nyúl a robot.

– Erről a témáról nincs átfogó ismeretem, Elijah partner – mentegetőzött Daneel. – Néha azonban előfordul, hogy többszörös vagy mozgás közbeni kapcsolatot kell létesíteni. Különösen ez utóbbi követeli meg a folyamatos és bonyolult szabályozást.

A robot feléjük fordult.

– Gazdáim, a kapcsolat létrejött, és el van fogadva. Ha önök is készek rá, élővé tesszük.

– Készek vagyunk – dörmögte Baley, és mintha a szava jeladás lett volna, a szoba túlsó fele fénybe öltözött.

– Elfelejtettem szólni – kapott észbe Daneel –, hogy a robot függönyöztessen el minden látható nyílást a külvilág felé. Sajnálom, ezért most intézkednünk kell.

– Nem számít – fintorított Baley. – Megleszek így is. Ne szólj közbe.

Szeme előtt egy fürdőszoba jelent meg, legalábbis a berendezése alapján annak vélte. Az egyik oldalát, úgy sejtette, valamilyen szépművészeti berendezés foglalta el, és Baley elképzelte, amint egy robot (vagy több?) tévedhetetlen fürgeséggel ügyködik egy nő hajzatán meg a külsején, mígnem összeáll az a kép, amit az a világ számára föl akar mutatni.

Egyes eszközöket és berendezéseket illetően egyszerűen megállt a fantáziája. Tapasztalat híján semmi fogódzója sem volt a rendeltetésükről. A falakat rafinált berakás fedte, csalapinta módon már-már elhithetve a szemmel, hogy valamilyen valóságos tárgyat ábrázol, mielőtt beleolvadt volna egy elvont mintába. Az összbenyomás megnyugtató volt, és majdnem hipnotikus, annyira magához bilincselte a tekintetet.

Azt, ami a – túlméretezett – zuhanyozófülke lehetett, valamiféle anyagtalán függöny különítette el; valamiféle világítási trükk lehetett, ami ezt a villogó, átlátszatlan falat létrehozta. Embernek nyoma sem látszott.

Baley tekintete a padlóra siklott. Hol végződik az ő szobája, és hol kezdődik a másik? Nem volt nehéz eldönteni. Ahol a világítás jellege megváltozik, ott egy vonal húzódik, ez lehet az.

Odalépett a vonalhoz, és egy pillanatnyi tétovázás után átugta, rajta a kezét.

Nem érzett semmit, hasonlóan ahhoz, mintha a Földön egy kezdetleges háromdimenziós ábrázolásba nyúlt volna bele. Ott legalább továbbra is láthatná a saját kezét, talán halványabban, az ábrával átszőve, de láthatná. Itt azonban mintha elenyészett volna. Úgy látta, mintha a karját élesen elmetszették volna a csuklójánál.

Mi lenne, ha egész testével átlépné a vonalat? Lehet, hogy a látása is megszűnne működni. Teljes sötétségben találná magát. Szinte megbizsergette a teljes bezártságnak ez a gondolata.

Tűnődését egy hang szakította meg. Föltekintett, és esetlenül, sietve visszarántotta a kezét.

A hang Gladia Delmarre-é volt. Legalábbis Baley ezt föltételezte. A zuhanyozófülkét elkerítő villogó fényfüggöny felső része elhalványult, és tisztán látni engedett egy fejet.

A fej Baleyre mosolygott.

– Azt mondtam, üdvözlöm, és elnézését kérem, hogy megvárakoztattam. Hamarosan megszáradok.

A háromszögletes arc a pofacsontoknál (amelyek mosolygás közben feltűnően kiugrottak) egészen széles volt, míg telt ajkai mentén lágy ívben keskenyedve apró állban végződött. A fej nem látszott túl magasán a padló fölött. Baley beclése szerint az asszony lehetett vagy százötvennyolc-százhatvan centi magas. (Ez cseppet sem volt tipikus. Legalábbis Baley elképzelései szerint. Az úrász nőkről az a hír járta, hogy magasak és méltóságteljesek.) De a haja sem volt az úrászok bronzhaja. Szökébe hajló világosbarna és közepesen hosszú. E pillanatban – Baley úgy képzelte – a ráfújt meleg légsugár zilálja szét. Az összkép igen kellemes volt.

Baley zavartan hebegte:

– Ha úgy gondolja, szakítsuk meg a kapcsolatot addig, amíg ön el nem készül.

– Á, dehogy. Már majdnem kész vagyok, és közben beszélgethetünk. Hannis Gruer értesített, hogy ön távnezni akar. Úgy tudom, ön a Földről jött. – Tekintetével szinte beitta a férfit.

Baley bólintott, és helyet foglalt.

– A társam aurorai.

Az asszony elmosolyodott, és továbbra is Baleyre függesztette a tekintetét, mintha mégiscsak ő volna a kíváncsiság tárgya, mint ahogy valóban így is van, gondolta Baley.

Az asszony a feje fölé emelte a karját, és ujjaival végigfésülte a haját, mintegy fellazítva azt, hogy gyorsítsa a száradását. Karjai karcsúak és

kecsesek voltak. Nagyon csinos, gondolta Baley.

De aztán elszégyellte magát. Jessie aligha örülne ennek.

Daneel szólalt meg:

– Nem volna lehetséges, Mrs. Delmarre, polarizálni vagy elfüggönyözni az ott látható ablakot? A partneremet zavarja a nappali világság. Bizonyára hallott róla, hogy a Földön...

A fiatalasszony (akit Baley huszonöt évesnek becsült, bár búsan arra gondolt, hogy az úrárszok kora nagyon is csalóka lehet) az arcához emelte a kezét.

– Hát persze. Hiszen ezt én is jól tudom. Milyen buta is vagyok. Bocsásson meg, kérem, csak egy perc az egész. Rögtön hívok egy robotot.

Kilépett a szárítófülkéből, és kezét a jelzőtábla felé nyújtotta, közben tovább ömlött belőle a szó:

– Mindig eszembe jut, hogy több jelzőtábla is kellene ebbe a szobába. Mert miféle ház is az, ahol mondjuk másfél méterenként ne legyen egy tábla az ember keze ügyében? Hiába... jé, mi baj van?

Döbbsen Baleyre meredt, aki olyan hevesen föl pattant, hogy székét is fölborította, és a haja tövéig elvörösödve gyorsan elfordította az arcát.

Daneel higgadt hangja hallatszott:

– Jobb lenne, Mrs. Delmarre, ha miután hívta a robotot, visszatérne a fülkébe, vagy magára öltene valami ruhát.

Gladia meglepetten végignézett mezítelen testén, és csak ennyit mondott:

– Hát persze.

5. A bűntény taglalása

– Hiszen ez csak távnézés – mentegetőzött Gladia zavartan. A lepel, amelybe becsavarta magát, szabadon hagyta a karját meg a vállát. Egyik lába combközépig kilátszott, Baley azonban, aki végleg magához tért és tökkelütött hülyének érezte magát, sztoikusán nem vett tudomást róla.

– A meglepetés, Mrs. Delmarre – szabadkozott.

– Kérem, hívjon nyugodtan Gladiának, hacsak... hacsak ez nem ellenkezik a szokásával.

– Legyen Gladia. Semmi baj. De szeretnék megnyugtatni, hogy nem volt benned semmi visszataszító, ugye érted? Csak a meglepetés. – Elég kellemetlen, gondolta, hogy hülyének tette magát, és közben nem érezte a szegény lánnyal, mintha visszataszítónak tartaná őt. – Ami azt illeti, épp ellenkezőleg, nagyon is... izé...

Nem találta, a megfelelő kifejezést, csak abban volt teljesen biztos, hogy aligha lesz valaha is mersze említést tenni erről Jessie előtt.

– Tudom, hogy megbotráncoltattam önt – mentegetőzött Gladia –, de nem szándékosan tettem. Egyszerűen meg sem fordult a fejemben. Persze jól tudom, hogy az embernek résen kell lennie más bolygók szokásaival, bár ezek a szokások néha olyan furák; nem is az, hogy furák – sietett hozzátenni –, nem azt akartam mondani, hogy furák, hanem hogy különösek, és erről könnyen megfélemedezik az ember. Mint ahogy az ablakok elsötétítéséről is megfélemedeztem.

– Semmi vész – dűnnyögte Baley. Az asszony átment egy másik szobába, ahol az összes ablak el volt függönyözve, és a mesterséges megvilágítás alig érzékelhető mássága mindjárt meghittebb hangulatot árasztott.

– Ami pedig a másik dolgot illeti – folytatta az asszony komolyan –, az csak *távnézés* volt. Elvégre nyugodtan beszélgetett velem, amikor a szárítóban álltam, holott ott sem volt rajtam semmi.

– Azám – magyarázkodott Baley, azt remélve, hogy a másik leszáll végre erről a témáról –, csakhogy egy dolog hallani téged, és más dolog látni.

– Éppen ez az. Látásról itt szó sincs. – Kissé elpirult, és a padlóra szegezte a tekintetét. – Remélem, nem hiszi azt rólam, hogy én olyasmit teszek, vagyis hogy csak úgy előjövök a szárítóból, ha valaki *lát* is engem. Csupán *távnézésről* volt szó.

– Nem ugyanaz? – mondta Baley.

– Már hogy lenne ugyanaz! Maga most távnéz engem. Nem tud megérinteni, ugye, vagy nem érzi az illatokat, miegymás. Mindezt megtehetné, ha látna engem. E pillanatban *legalább* háromszáz kilométerre vagyunk egymástól. Hogy lehetne hát ez ugyanaz?

– Dehát én a saját két szememmel látlak téged – mondta Baley növekvő érdeklődéssel.

– Dehogyan lát engem. A képeket látja. Mint a képernyőn.

– És ettől megváltozik a dolog?

– De még mennyire megváltozik!

– Értem. – És valóban kezdte kapiskálni. Nem volt könnyű felfogni a különbséget, ám bár volt benne némi logika.

Az asszony kissé félrehajtotta a fejét.

– *Valóban* érti? – tamáskodott.

– Igen.

– Ez azt jelenti, hogy nem bánna, ha levetném a köntösömet? – kérdezte évődő mosollyal.

Incselkedik, gondolta Baley, és a szaván kellene fognom. Fennhangon azonban annyit mondott:

– De, mert az elvonná a figyelmemet a munkámról. Majd máskor beszélünk róla.

– Nem baj, ha ez a köntös van rajtam, vagy azt szeretné, ha valamilyen ünnepélyesebb ruhát öltének magamra? Komolyan kérdezem.

– Nem, dehogy.

– Szólíthatom a keresztnevén?

– Ha úgy hozza az alkalom.

– Mi a keresztneved?

– Elijah.

– Helyes. – Az asszony befészkelte magát egy székre, amely ránézvést keménynek és majdnem kerámiaszerűnek látszott, ám lassan be mélyedt az asszony alatt, és gyöngéden körülölelte a testét.

– Lássunk az ügyhöz – mondta Baley.

– Az ügyhöz – visszhangozta az asszony.

Baley kutyául érezte magát. Fogalma sem volt róla, hogy fogjon hozzá. A Földön érdeklődne a név, a besorolás, a város és szektor szerinti lakóhely iránt, milliónyi különböző rutinkérdést tenne föl. Sőt mi több, valószínűleg már eleve ismerné a válaszokat is, de az egész procedura hozzásegítené ahhoz, hogy megkönnyítse az átmenetet az érdemi szakaszba. Arra szolgálna, hogy bemutatkozzék a delikvensnek, és hogy a

sötétben tapogatózás helyett pontos taktikát dolgozzon ki.

De itt? Akárhova lép, csupa ingoványos talaj a lába alatt. Még a „látni” ige is mást jelent neki, és mást az asszonynak. Hány olyan szó lehet még, amely mást jelent? Hányszor fordul még elő, hogy akaratlanul összeakaszkozik a szekerük?

Föltette hát az első kérdést:

- Mióta vagy házas, Gladia?
- Tíz éve, Elijah.
- Hány éves vagy?
- Harminchárom.

Baley a lelke mélyén örömet érzett. Hiszen akár százharminchárom is lehetett volna.

– Boldog volt a házasságod? – tette föl a következő kérdést.

Gladia tekintetébe zavartság ült ki.

– Hogy érted ezt?

– Hát... – Egy pillanatig Baley is tanácstalan volt. Hogy lehet meghatározni egy boldog házasságot? A vagy mit tarthat egy solariai boldog házasságnak? – Hát, gyakran láttatok egymást?

– Hogyan? Csak az hiányzott volna. Vedd tudomásul, hogy nem vagyunk állatok.

Baley zavartan pislogott.

– Vagy nem laktatok ugyanabban a kastélyban? Azt hittem...

– Persze hogy ugyanott laktunk. Hiszen házasok voltunk. Csakhogy nekem is megvolt a magam lakosztálya, meg neki is. Nagyon fontos beosztásban dolgozott, ami ideje nagy részét lekötötte, és nekem is megvolt a magam munkája. De valahányszor úgy hozta a szükség, távnéztük egymást.

– De ő látott is, téged, nem igaz?

– Ez nem olyan dolog, amit közhírré tesz az ember, de igenis, látott engem.

– Van gyermeketek?

Gladia, mintha darázs csípte volna meg, talpra ugrott.

– Ez már több a soknál. Micsoda szemérmetlen...

– Megállj! Várj! – Baley öklével a szék karfájára sújtott. – Ne légy már olyan lehetetlen. Ez egy gyilkossági vizsgálat. Érted? Gyilkosság. És a te férjed az, akit meggyilkoltak. Akarod, hogy megtaláljuk és felelősségre vonjuk a gyilkost, vagy nem akarod?

– Akkor hát kérdezz a gyilkosságról, és ne... ne a...

– Nekem mindenféléről kérdezősködnöm kell. Többek között arról is,

hogy mennyire vetted a szívedre a férjed halálát. – Majd szándékos kegyetlenséggel hozzátette: – Nem úgy látszik, mintha nagyon sajnálnád.

Az asszony fölényesen végigmérte.

– Én igenis sajnálom, ha valaki meghal, különösen ha fiatal és hasznos az illető.

– Az a tény, hogy a férjed volt, nem jelent vajon valamivel többet is a számodra?

– Hozzám volt rendelve, és hm... *láttuk* is egymást, amikor tervbe volt véve, és... és – tette hozzá sietve – és ha tudni akarod, nincs gyermekünk, mivel még nem utaltak ki nekünk. Nem látom be, mi köze van ennek ahhoz, hogy sajnálja-e az ember a másik halálát.

Lehet, hogy semmi köze, gondolta Baley. Ez a társadalmi szokásoktól függ, ezekben azonban ő járatlan.

– Azt mondják – váltott témát –, hogy személyes ismereteid vannak a gyilkosság körülményeiről.

Az asszony egy pillanatra megdermedt.

– Én... fedeztem föl a holttestet. Így mondják, nem?

– Ezek szerint magának a gyilkoságnak nem voltál tanúja?

– Ó, nem – suttopta az asszony.

– Tegyük föl, hogy szépen elmondod, hogyan történt. Gondold át jól, és használd a saját szavaidat. – Ezzel hátradőlt, és fölkészült a vallomásra.

– Öt és három kettőkor történt... – kezdte az asszony.

– Mit jelent ez egyetemes időben? – vágta el türelmetlenül Baley.

– Nem vagyok biztos benne. Tényleg nem tudom. Gondolom, utána tudsz nézni.

A hangja remegett, a szeme tágra nyílt. Baley megjegyezte, hogy inkább szürke, mint kék.

– Átjött a lakosztályomba – folytatta. – Ez volt a látásra kijelölt nap, és tudtam, hogy nem fogja elmulasztani.

– Mindig betartotta a kijelölt napot?

– Ó, igen. Nagyon lelkiismeretes ember volt, igazi solariai. Sohasem mulasztott el egyetlen kijelölt napot sem, és mindig ugyanabban az időben jelent meg. Természetesen nem maradt sokáig. Még nem utaltak ki számunkra gy...

Képtelen volt befejezni a szót, de Baley rábólintott.

– Szóval mindig ugyanabban az időben látogatott meg, hogy ne okozzon semmilyen kényelmetlenséget. Néhány percet beszélgettünk; a látás valóságos kinszenvedés, ám ő minden esetben normális hangot ütött meg velem. Ő már ilyen ember volt. Azután visszavonult a munkájához,

amin éppen dolgozott, hogy min, nem tudom. Az én lakosztályomon is volt neki egy külön laboratóriuma, ahová a látási napokon elvonulhatott. A saját lakosztályán persze sokkal nagyobb laboratóriuma volt.

Baley szerette volna tudni, mivel foglalatzkodott azokban a laboratóriumokban. Bizonyára foetológiával, akármi legyen is az.

– Nem látszott rajta valamilyen furcsaság? Gondterheltség?

– Nem. Nem. Sohasem volt gondterhelt. – Kitörni készült belőle egy kurta kis nevetés, de az utolsó pillanatban magába fojtotta. – Mindig tökéletesen uralkodott magán, ugyanúgy, mint a barátod ott melletted. – Apró kezét fölemelte, és egy röpke pillanatra Daneelre mutatott, aki meg sem rezsent.

– Értem. Folytasd.

Gladia helyett azt suttogta:

– Megengeded, hogy hozassak magamnak valamilyen italt?

– Parancsolj.

Gladia keze végigsiklott a szék karfáján. Egy perc sem telt bele, és némán belépett egy robot, a kezében egy forró itallal (Baley látta a felszálló gőzt). Az asszony komótosan hörpintett az italból, majd letette.

– Mindjárt jobb – mondta. – Föltehetek egy személyes kérdést?

– Bármikor a rendelkezésedre állok – biztatta Baley.

– Sokat olvastam a Földről. Mert mindig is érdekelt. Fura egy világ. – A szájához kapta a kezét, és gyorsan hozzátette: – Nem ezt akartam mondani.

Baley kissé összevonta a szemöldökét.

– Minden világ fura azoknak, akik nem élnek ott.

– Azt akartam mondani, hogy különböző. No, mindegy. Szóval szeretnék fölteni egy goromba kérdést. Legalábbis azt remélem, hogy egy Föld-lakó nem találja azt gorombának. Egy soraiainak persze nem merném fölteni. Semmi áron.

– Mit akarsz kérdezni, Gladia?

– Rólad meg a barátodról... Mr. Olivaw, ugye?

– Igen.

– Ti ketten, ugye, nem távnézitek egymást?

– Hogy érted ezt?

– Látjátok egymást. Vagyis mindketten ott vagytok.

– Igen, mi testi mivoltunkban itt vagyunk együtt – mondta Baley.

– Ha akarnád, megérinthetnéd.

– Úgy van.

Az asszony egyikükről a másikukra nézett, és csak annyit mondott:

– Ó!

Bármit jelenthetett ez a hang. Undort? Visszatetszést?

Baley eljátszott a gondolattal, hogy föláll, odamegy Daneelhez, és a kezébe fogja az arcát. Érdekes volna látni, hogyan reagálna rá az asszony.

– Ott tartottál – kanyarodott vissza a tárgyra –, hogy mi történt azon a napon, amikor a férjed átjött hozzád a látásodra. – Meg volt róla győződve, hogy az asszony kitérője, bármennyire érdekelte is az a téma, elsősorban arra volt neki ürügy, hogy megkerülje a tárgyat.

Az asszony hörpintett az italból.

– Nem sokat tudok mondani. Láttam, hogy el lesz foglalva, amiben annál inkább biztos voltam, mert örökösen bele volt merülve valamilyen alkotótevékenységbe, ezért én is visszatértem a munkámhoz. Aztán vagy tizenöt perc múlva egy kiáltás riasztott föl.

Elhallgatott, mire Baley biztatta:

– Miféle kiáltás?

– Rikaine-é. A férjemé. Csak egy kiáltás. Szavak nélkül. Mintha rémület... Nem! Meglepetés, döbbenet szakadt volna ki belőle. Valami ilyesféle. Még sohasem hallottam őt kiáltani.

A fülére tapasztotta a kezét, mintha még az emlékét is ki akarná rekeszteni annak a hangnak, miközben a köntöse lassan lecsúszott a derekáig. Az asszony észre sem vette, Baley pedig mereven a jegyzeteit vizsgálta.

– Mit tettél erre? – kérdezte Baley.

– Futottam. Futottam. Azt sem tudtam, hol keressem...

– De hiszen azt mondtad, hogy a lakosztályodon lévő laboratóriumba vonult vissza.

– Ez igaz, Elijah, csak hogy én nem tudtam, hol van az. Legalábbis csak sejtettem. Sosem jártam ott. Ez az ő birodalma volt. Nagyjából sejtettem, merre induljak el. Annyit tudtam, hogy valahol a nyugati szárnyon van, de én olyan felindult voltam, hogy még robotot is elfelejtettem hívni. Az könnyedén útbaigazíthatott volna, de hát persze parancs nélkül egy sem jött oda. Amikor végre-valahára odataláltam, már halott volt.

Hirtelen elhallgatott, és Baley legnagyobb megrökönyödésére lehajtotta a fejét, és sírt. Kísérletet sem tett rá, hogy az arcát elrejtse. Csak lehunyta a szemét, és a könnyei lassan végigcsordultak az arcán. Mindez egyetlen hang nélkül. A válla is alig rándult meg.

Aztán fölnyitotta a szemét, és könnyben úszó tekintetét Baleyre emelte.

– Addig még sohasem láttam halottat. Vérben úszott, és a feje csupa... végre hívtam egy robotot, aki szólt a többieknek, ezek aztán, azt hiszem, rendbe tettek engem is meg Rikaine-t is. Semmire sem emlékszem. Semmire...

– Hogy érted azt, hogy rendbe tették Rikaine-t? – szakította félbe Baley.

– Elvitték és megtisztogatták. – Hangjában volt némi él, a ház úrnőjének méltatlankodása, akinek kétségbe vonják a rendszeretét. – Nagy volt a felfordulás.

– És mi történt a holttesttel?

– Sejtelmem sincs. Gondolom, elégették. Mint a holttesteket szokták.

– Nem hívtad a rendőrséget?

Az asszony értetlenül nézett rá, aztán Baleynek eszébe jutott: nincs rendőség.

– De valakinek csak szóltál – mondta Baley. – Merthogy tudomást szereztek az emberek az esetről.

– A robotok orvost hívtak – felelte az asszony. – Nekem pedig értesítenem kellett Rikaine munkahelyét. Szólnom kellett az ottani robotoknak, hogy nem tér vissza.

– Gondolom, az orvos hozzád jött.

Gladia bólintott. Csak most vette észre, hogy a köntöse a derekára csúszott. Riadtan suttogta: elnézést, elnézést, és magára terítette.

Baley feszélyezve érezte magát, látva a szájalmasan remegő asszonyt, akinek arcát eltorzította a visszaemlékezés iszonyata. Sohasem látott még halottat. Sohasem látott még vért és szétzúzott koponyát. Bármilyen felszínes is a férj–feleség viszony Solarián, mégiscsak egy halott emberi lény volt az, akivel szembesülni kényszerült.

Baley tanácstalanságában nem tudta, mit mondjon vagy mit tegyen. Szeretett volna bocsánatot kérni az asszonytól, bár mint rendőr, csak a kötelességét teljesítette.

Ezen a világon azonban nem ismerik a rendőrt. Méltányolná-e vajon, hogy ez a kötelessége?

Lassan és amilyen kíméletesen csak tőle telt, megkérdezte:

– Gladia, hallottál még valamit? Mármint a férjed kiáltásán kívül.

Az asszony fölvetette az arcát, amely a leplezetlen kétségbeesés ellenére – vagy éppen azért – változatlanul bájos volt.

– Semmit.

– Futó lépteket? Mások hangját?

Gladia megrázta a fejét.

– Nem hallottam semmit.

– A férjed egyedül volt, amikor rátaláltál? Kettőtökön kívül nem volt ott senki?

– Senki.

– Nem is utalt rá semmi, hogy járt volna ott valaki?

– Nem vettem észre semmit. Különbem sem férme a fejembe, hogy bárki is lehetett volna még ott.

– Miért mondod ezt?

Az asszony pillanatra meghökkent, aztán lemondóan legyintett.

– Mindig megfélemezem róla, hogy a Földről vagy. Hát csak arról van szó, hogy senki sem lehetett volna ott. A férjem rajtam kívül soha senkit sem látott, legalábbis azóta, hogy kinőtt a gyerekkorból. Ő nem az a fajta ember volt, aki összejön valakivel. Rikaine, az nem. Nagyon szigorúan tartona magát a szokásokhoz.

– De hát ez nem csak rajta múlhatott. Mi van, ha valaki meghívás nélkül beállított hozzá, a férjed tudta nélkül? Kénytelen lett volna látni a betolakodót, bármennyire kötötte is magát a szabályokhoz.

– Meglehet – ismerte el az asszony –, ám ő tüstént szólt volna a robotoknak, és elvi tette volna azt az embert. Föltétlenül! Azonkívül senki sem próbálta volna meghívás nélkül látni a férjemet. Ilyesmit el sem tudok képzelni. Rikaine pedig sohasem hívott volna magához valakit. Nevetséges még csak föltételezni is.

– A férjedet valaki agyonverte, nem? – jegyezte meg Baley higgadtan.

– Ezt, ugye, elismered?

– Persz-e. Az egész...

– Pillanatnyilag nem érdekesek a részletek. Volt-e a szobában bármiféle olyan szerkezet, aminek a segítségével távirányítással beverhették a fejét?

– Dehogyan volt. Legalábbis én nem vettem észre.

– Nyilván észrevetted volna, ha ilyesmi van ott. Ebből tehát az következik, hogy egy kéznek kellett megragadni a valamit, amivel be lehet törni egy ember fejét, és az a kéz meg is tette azt. Valakinek egyméternyire meg kellett közelítenie a férjedet, hogy ezt megtehesse. Vagyis valaki mégiscsak látta őt.

– Senki sem látta – makacskodott az asszony őszintén. – Egy solariai nem tenne ilyet.

– Egy solariai, aki képes elkövetni egy gyilkosságot, nem nagyon firtogtató egy kis látástól, nem gondolod?

(Maga is tisztában volt ennek az állításnak a kétes voltával. Ismerte a

Földön egy megátalkodott gyilkosnak az esetét, akit csak azért sikerült elfogni, mert képtelen volt megszegni a közösségi fürdőkre vonatkozó teljes hallgatás szabályát.) Gladia megrázta a fejét.

– Nem vagy tisztában a látás jelentőségével. A Földön mindenki mindenkor azt lát, akit csak akar, ezért te nem értheted meg.

Egyszerre furdalni kezdte a kíváncsiság.

– Számodra, ugye, teljesen normális dolog látni valakit? – kérdezte tágra nyílt szemmel.

– Nekem ez mindig magától értetődő volt.

– És sohasem zavar téged?

– Mért zavarna?

– Mert hát a filmek sohasem beszélnek róla, és engem mindig furdalt a kíváncsiság... kérdezhetek valamit?

– Csak tessék – bólintott Baley közönyösen.

– Van kiutalt feleséged?

– Nős vagyok. Ami a kiutalást illeti, azt nem ismerem.

– És gondolom, bármikor láthatod a feleségedet, amikor csak a kedved tartja, és ő is téged, és egyikőtöknek sem okoz problémát a dolog.

Baley bólintott.

– Na és, amikor látod őt, mi van, hacsak úgy... – kezét fölemelte, mintha a megfelelő szót akarná elkapni. Újból nekifogott: – Lehet, hogy csak... bármikor... – aztán lemondóan leengedte a kezét.

Baley nem próbált segíteni neki.

– Hagyjuk – mondta az asszony. – Magam sem tudom, miért nyaggatlak ilyesmivel. Befejezted velem? – tette hozzá sírásra görbülő szájjal.

– Próbáljuk meg még egyszer, Gladia – biztatta Baley. – Felejtsd el azt a gondolatot, hogy senki sem járt a férjednél. Tételezzük föl, hogy valaki bement hozzá. Nos, ki lehetett ez az illető?

– Nincs semmi értelme a találgatásnak. Senki sem mehetett be hozzá.

– Valakinek mégiscsak járnia kellett ott. Gruer főmegbízott azt állítja, hogy alapos okkal gyanúsítható egy bizonyos személy. Lásd be te is, hogy valakinek mégiscsak ott kellett járnia.

A lány arcán kurta, hideg mosoly rándult végig.

– Tudom, kit gyanúsít – mondta.

– Nos, kit?

Apró kezét a mellére tette.

– Engem.

6. Egy elmélet megdől

– Mondanom kellett volna, Elijah partner – szólalt meg hirtelen Daneel –, hogy ez a kézenfekvő következtetés.

Baley meglepett pillantást vetett robot kollégájára.

– Miért kézenfekvő?

– A hölgy maga állítja – bizonygatta Daneel –, hogy ő volt az egyetlen személy, aki látta vagy láthatta a férjét. A solariai társadalmi körülmények olyanok, hogy még ő sem állíthatna mást a hitelesség igényével. Gruer főmegbízott mindenesetre hihetőnek, sőt mi több: megcáfolhatatlan ténynek fogadná el azt az állítást, hogy egy solariai férjet kizárólag csak a felesége láthat. Minthogy csak egyetlen személy jöhetett oda látótávolságra, csak egyetlen személy tudott lesújtani, és csak egyetlen személy lehet a gyilkos. Ha nem felejtette el, Gruer főmegbízott azt állította, hogy csakis egyvalaki lehetett az elkövető. Mindenki mást kizártnak tartott. Nos?

– De ő azt is mondta – tette hozzá Baley –, hogy az az egyvalaki ugyanakkor nem is követhette el.

– Ezen nyilván azt értette, hogy a büntett helyén semmilyen fegyvert nem találtak. Talán Mrs. Delmarre meg tudná világitani ezt az anomáliát.

Ezzel a robotok hűvös udvariasságával Gladiára mutatott, aki még mindig ott ült képi mivoltában, szemét lesütve, kicsiny száját összeszorítva.

Szent Jozafát, gondolta Baley, a hölgyről teljesen megfeledkeztünk.

Talán a bosszúság feledtette el vele a nőt. Daneel fölbosszantotta az ügy érzelemmentes megközelítésével. Vagy ő maga az érzelmi megközelítésével. De most nem akart belemerülni a kérdés eldöntésébe.

– Egyelőre végeztünk, Gladia – mondta. – Szakítsd meg a kapcsolatot, vagy mit tudom én. Isten veled.

– Rendszerint azt szokták mondani: képet ki – felelte az asszony lágyan –, nekem azonban az „Isten veled” jobban tetszik. Izgatottnak látszol, Elijah. Bocsáss meg, de én már megszoktam, hogy az emberek engem gyanúsítanak a tett elkövetésével, így hát ne vedd úgy a szívedre.

– És valóban maga követte el? – szögezte neki Daneel.

– Nem! – csattant föl az dühösen.

– Akkor hát Isten önnel.

A nő arcán még ott ült a harag, amikor eltűnt. Baley azonban még egy

percig nem tudott szabadulni annak a különös szürke szempárnak a varázsa alól.

Hiába állította azt, megszokta már, hogy az, emberek gyilkosnak tartják, látszott rajta, hogy nem mondott igazat. Dühkitörése meghazudtolta a szavait. Baley kíváncsi volt rá, vajon hány hazugság telik ki még tőle.

Baley egyedül maradt Daneellel.

– Nahát, Daneel, én sem vagyok teljesen hülye.

– Nem is tartottam önt annak soha, Elijah partner.

– Akkor áruld el: honnan vetted azt, hogy nem találtak gyilkosság elkövetésére alkalmas fegyvert a bűntett színhelyén? Az eddigi tényállásokban, az eddig tudomásomra jutott bizonyítékokban én semmi olyasmit nem találtam, ami feljogosítana ilyen következtetésre.

– Önnek igaza van. De nekem olyan kiegészítő információ van a birtokomban, amiről ön még nem tud.

– Mindjárt gondoltam. Éspedig?

– Gruer főmegbízott azt ígérte, hogy küldeni fog egy példányt a saját vizsgálati jelentésükből. Ez a példány itt van nálam. Már reggel kézhez kaptam.

– Mért nem mutattad meg nekem?

– Úgy véltem, talán üdvösebb lenne, ha ön saját maga – és legalábbis kezdetben –, saját elgondolásai alapján vezetné le a vizsgálatot, mások véleményétől nem befolyásolva, akik saját bevallásuk szerint is semmiféle használható következtetésre nem jutottak. Magam is tartottam tőle, hogy azok a vélemények esetleg befolyással lehetnek az én logikai folyamataimra is, ezért maradtam távol a vitától.

Logikai folyamatok! Baley hirtelen visszaemlékezett annak a beszélgetésnek egy részletére, amelyet valamikor egy robotással folytatott. Az az illető azt mondta, hogy a robot logikus, de nem ésszerű.

– A végén mégsem tudtad türtőztetni magad.

– Valóban, Elijah partner, de csak azért, mert akkorra már magam is olyan bizonyítékok birtokába jutottam, amelyek alátámasztják Gruer főmegbízott gyanúját.

– Miféle bizonyítékok?

– Azok, amelyeket Mrs. Delmarre viselkedéséből le lehetett vonni.

– Légy szíves, konkrétan, Daneel.

– Gondolja csak el, hogy ha a hölgy bűnös, de az ártatlanságát akarja

bizonygatni, akkor az az érdeke, hogy az ügyben eljáró nyomozó is ártatlannak tartsa őt.

– Na és?

– Ha a nyomozó ítéletét maga felé tudja hajlítani azzal, hogy rájátszik annak gyengéjére, akkor ezt nem fogja elmulasztani, nem igaz?

– Üres feltételezés.

– Korántsem – hangzott a higgadt válasz. – Ön is észrevehette, hogy minden figyelmével önön csüngött.

– Mert én vittem a szót – mondta Baley.

– Már kezdettől fogva szemet vetett önre, amikor még nem is sejtette, hogy ön fogja vinni a szót. Mert ugyebár logikusan azt gondolhatta volna, hogy mint Aurora küldötte, én fogom irányítani a nyomozást. Ennek ellenére önt szemelte ki.

– No és mire következtetsz ebből?

– Hogy ön volt az, Elijah partner, akibe a reményét vetette. Önbe, mint a Föld szülöttébe.

– Mi köze ennek az ügyhöz?

– Az asszony tanulmányozta a Földet. Hisz többször is utalt erre. Egyből megértette, miről van szó, amikor már a kihallgatás elején arra kértem, hogy rekesse ki a külső napfényt. Sem meglepetést, sem értetlenséget nem tanúsított, nem úgy, mint akkor, ha nem lettek volna konkrét ismeretei a földi viszonyokról.

– Na és?

– Minthogy tanulmányozta a Földet, ésszerű azt föltételezni, hogy szemet szúrt neki a földiek egyik gyengéje. Tudnia kellett a meztelenségi taburól, de arról is, hogy milyen hatással lehet egy ilyen mutatvány egy Föld-lakóra.

– De hiszen... hiszen azt mondta, hogy csak távnézés...

– Mondta. Ám sikerült-e neki önt teljesen meggyőznie? Hiszen kétszer is arra vetemedett, hogy – mint ön mondhatná – hiányos öltözékben jelent meg ön előtt...

– Oda akarsz kilyukadni – jegyezte meg Baley bosszúsan –, hogy meg akart engem tántorítani. Ezt akarod mondani, nem?

– El akarta önt tántorítani szakmai pártatlanságától. Én legalábbis úgy látom. És bár én nem osztozom az ingerekre való emberi reagálásokban, az áramköreimbe betáplált információk alapján úgy ítélem meg, hogy a hölgy megfelel a fizikai varázs minden elvárható követelményének. Sőt mi több, az ön viselkedéséből nekem úgy tűnt, hogy ennek ön is tudatában volt, és hogy önnek nem volt visszatetsző az asszony külső

megjelenése. Még azt is megkockáztatnám, hogy Mrs. Delmarre joggal föltételezte, hogy a viselkedésével maga felé hajlíthatja önt.

– Figyelj ide – feszengett Baley –, bármilyen hatással volt is rám az asszony, én ezzel nem szűntem meg a törvény tisztviselője lenni, és hiánytalanul tartom magam hivatásom etikai előírásaihoz. Jól jegyezd meg ezt. És most lássuk a jelentést.

Baley némán végigolvasta a jelentést. Amikor a végére ért, visszalapozott az elejére, és másodszor is átrágtá magát rajta.

– Itt egy új elem is belép – jegyezte meg. – A robot.

Daneel Olivaw bólintott.

– Az asszony nem tett erről említést – tűnődött Baley.

– Mert ön rossz kérdést tett föl – mondta Daneel. – Ön azt kérdezte tőle, hogy egyedül volt-e, amikor rátalált a holttestre. Azt kérdezte, hogy volt-e még rajta kívül valaki más is jelen a tett színhelyén. Egy robot nem lehet „valaki más”.

Baley bólintott. Ha ő volna a vádlott, és megkérdeznék tőle, ki volt még jelen rajta kívül a tetthelyen, aligha válaszolná azt, hogy „senki, csak ez az asztal”.

– Eszerint azt kellett volna kérdezniem, hogy voltak-e ott robotok? – (Az ördögbe is, mit kérdezhet az ember egy idegen világon?) – Milyen jogi súlya van egy robot vallomásának, Daneel? – érdeklődött.

– Hogy érti ezt?

– Tanúskodhat egy robot Solarián? Szolgálhat bizonyítékkal?

– Mért kellene ezt kétségbe vonnia?

– Egy robot nem ember, Daneel. A Földön nem lehet törvényes tanú.

– Egy lányom viszont lehet, Elijah partner, holott az még kevésbé emberi, mint egy robot. Az ön bolygója logikátlanul jár el ebben a vonatkozásban. Solarián egy robot által nyújtott bizonyíték, ha megbízható, elfogadható.

Baley nem szállt vitába ezzel az állítással. Állát öklére támasztva meghányta-vetette magában ezt a robotdolgot.

Gladia Delmarre férje holtteste mellett végső felindultságában robotokat hívott. Mire azok a helyszínre értek, már nem volt eszméleténél.

A robotok azt jelentették, hogy ott találtak rá a holttest mellett. Ahol még egyvalami jelen volt: egy robot. Ezt a robotot nem hívta senki, ez már eleve ott volt. Nem tartozott a rendes személyzethez. Azelőtt egyetlen

robot sem látta őt, és senki sem bírt tudomással a rendeltetéséről vagy a feladatáról.

De megtudni sem lehetett semmit a kérdéses robottól. Nem volt működőképes. Amikor ráakadtak, mozdulatai összerendezetlenek voltak, mint ahogy a jelek szerint az volt pozitronagyának működése is. Képtelen volt bármilyen normális válaszra, akár szóbelire, akár fizikaira, és miután egy robotszakértő alaposan megvizsgálta, totálkárasként kiselejtezték.

Egyetlen ténykedése, amely némi rendezettséget mutatott, abban merült ki, hogy egyre azt hajtogatta: „Meg fogsz ölni – meg fogsz ölni – meg fogsz ölni”...

Semmi olyan fegyvert nem találtak, amely alkalmas lett volna a halott koponyájának a bezúzására.

Baley hirtelen fölrezzent.

– Eszem valamit, Daneel, utána még egyszer meglátogatjuk Gruer főmegbízottat – vagy legalábbis távnézni fogjuk őt.

Hannis Gruer még nem fejezte be az étkezését, amikor létrejött a kapcsolat. Tempósan evett, minden falatot gondosan összeválogatott a különféle tálakból, és egyenként alaposan szemügyre vette őket, mintha azt kutatná, hogy valamilyen rejtett jelek alapján hogyan hozhatná össze a kedvére való legjobb íz kombinációkat.

Baley becslése szerint lehet vagy kétszáz esztendő. Az étkezés kezdi elveszíteni számára a varázsát.

– Üdvözlöm önöket, uraim – szólította meg őket Gruer. – Úgy tudom, megkapták a jelentésünket. – Tar koponyája megcsillant, amint újabb falatért az asztal fölé hajolt.

– Meg. Azonkívül érdekes beszélgetésünk volt Mrs. Delmarre-ral – felelte Baley.

– Helyes. Helyes – bólogatott Gruer. – És milyen következtetésre jutottak, ha jutottak?

– Hogy ő ártatlan, uram – jelentette ki Baley.

Gruer hevesen fölkapta a fejét.

– Igazán?

Baley bólintott.

– Pedig ő volt az egyetlen, aki láthatta őt, az egyetlen, aki elérhető közelbe férközhetett hozzá – bizonygatta Gruer.

– Ezt nekem is elmagyarázták – ellenkezett Baley –, ám akármilyen szilárdak is Solarián a társadalmi konvenciók, ez az állítás nem meggyőző. Megengedi, hogy kifejtsem, miért?

– Csak rajta – tért vissza Gruer a vacsorájához.

– Egy gyilkosság három lábon nyugszik – kezdte Baley –, és mindhárom egyformán fontos. Ezek: az indíték, az eszköz és az alkalom. Ahhoz, hogy egy vád megálljon a lábán, mind a háromnak megdönthetetlennek kell lennie. Elismerem, hogy Mrs. Delmarre-nak megvolt az alkalma. Ami pedig az indítékot illeti, még egyetlenegről sincs tudomásom.

– Mert nem ismerünk egyet sem – vont vállat Gruer. Pillantása a hallgatag Daneelre siklott.

– Jó. Semmit sem tudunk a gyanúsított indítékairól, így az is lehetséges, hogy megrögzött gyilkos. Maradjunk egy percig ennél a föltételezésnél, és menjünk tovább. Az asszony ott van a férjénél a laboratóriumban, és valami miatt le akar számolni vele. Egy botot vagy valamilyen súlyos tárgyat lengetve fenyegetően közeledik feléje. Időbe telik, mire ez rájön, hogy a felesége valóban az életére tör. Kétségbeesett kiáltás tör ki belőle: „Meg fogsz ölni!” – és az asszony ezt is teszi. A férfi futni próbál, de lesújt a gyilkos szerszám, és bezúzza a tarkóját. Egyébként megvizsgálta egy orvos a tetemet?

– Igen is meg nem is. A robotok hívtak egy orvost Mrs. Delmarre-hoz, és az egyúttal megnézte a holttestet is.

– A jelentésben ez nem szerepel.

– Mert alig van jelentősége. Az ember már halott volt. Sőt mire az orvos szemügyre vehette, a szokásos módon már le volt vetkőztetve, meg volt mosdatva, és elő volt készítve az elégetésre.

– Más szóval a robotok eltüntették a bizonyítékot – jegyezte meg Baley dühösen. Aztán: – Ön mit is mondott: az orvos csak távnézte a holttestet? Vagyis nem látta azt?

– Mélységes Űr! – fakadt ki Gruer –, micsoda morbid föltételezés. Természetesen távnézte őt, és biztos vagyok benne, hogy minden fontos szögből és közeli beállításból. Vannak esetek, amikor az orvosok nem kerülhetik el a pácienseik látását, ám nem tudok elképzelni olyan okot, hogy hullákkal is ezt tegyék. Az orvoslás piszkos munka, de azért valahol az orvosok is meghúzzák a határt.

– Nos, ami engem érdekel, az a következő. Tett az orvos jelentést annak a sérülésnek a jellegéről, amely dr. Delmarre halálát okozta?

– Értem, mire céloz. Netán azt gondolja, hogy a sérülés túl súlyos volt ahhoz, hogy egy nő is okozhatta volna.

– Egy nő gyengébb, mint egy férfi, uram. És Mrs. Delmarre egy filigrán nő.

– De kisportolt, nyomozó uram. Ha a keze ügyében van egy alkalmas fegyver, a nehézségi erő meg a lendület megteszi a magáét. De még ha ezt figyelmen kívül hagyjuk is, egy felindult nő meglepő dolgokra képes.

Baley vállat vont.

– Ön fegyvert említett. Hol van az?

Gruer megfordult a székén. Kezét egy üres pohár felé közelítette, mire egy robot lépett a látómezőbe, és megtöltötte a poharat valamilyen színtelen, vízszerű folyadékkal.

Gruer egy pillanatig maga előtt tartotta a teli poharat, aztán, mintha meggondolta volna magát, az asztalra helyezte. Csak ezután szólalt meg:

– Amint a jelentés is megállapítja, nem tudtuk előkeríteni.

– Tudom, hogy a jelentésük ezt mondja. De néhány dologról szeretnék még nyugtatóbb bizonyosságot szerezni. Kutattak a fegyver után?

– Tüvé tettek érte mindent.

– Ön személyesen?

– A robotok, de én rajtuk tartottam a szemem. Semmi olyat nem találtak, ami a gyilkos eszköz szerepét betölthette volna.

– Ez megingatja a Mrs. Delmarre elleni vádat, nem igaz?

– Valóban – hagyta rá Gruer egykedvűen. – Ez egyike azoknak a dolgoknak, amelyek homályban maradnak ebben az ügyben. Ez az egyik oka annak, hogy nem léptünk föl Mrs. Delmarre ellen. Ez az egyik oka annak, amiért azt mondtam, hogy a vádlott sem követhette el a bűntényt. Vagy talán jobb, ha úgy mondom, hogy látszólag nem követhette el a bűnt.

– Látszólag?

– Valami módon eltüntethette a fegyvert. Csak ez idáig nem voltunk elég szemfülesek, hogy ráakadjunk.

– Minden eshetőséget számba vettek? – firtatta Baley.

– Szerintem igen.

– Valóban? Lássuk csak. Valamilyen eszközzel beverik egy ember fejét, de a tett színhelyén nem találnak semmit. Az egyetlen lehetőség az marad, hogy valakinek el kellett azt távolítania. Ez a valaki nem lehetett Rikaine Delmarre. Ő halott volt. De vajon Gladia Delmarre lehetett ez a valaki?

– Csakis ő jöhet számba – mondta Gruer.

– De hogy csinálta? Mire a robotok odaértek, eszméletlenül feküdt a padlón. Tegyük föl, hogy csak tette az ájulást, de elég az hozzá, hogy ott volt. Mennyi idő telt el a gyilkosság és az első robot odaérkezése

között?

– Ez attól függ, hogy pontosan mikor történt a gyilkosság, ám erről nincs adatunk – felelte Gruer kelletlenül.

– Én elolvastam a jelentést, uram. Az egyik robot azt jelentette, hogy valami lármát hallott, aztán egy kiáltást, amelyet dr. Delmarre-nak tulajdonított. Nyilvánvalóan ez a robot tartózkodott legközelebb a színhelyhez. A hívójel öt perccel ezután villant föl. Egy robotnak egy percébe sem kerül, hogy ott teremjen a színhelyen. – (Baley saját tapasztalatból is emlékezett rá, milyen fürgén előállnak a robotok, ha hívják őket.) – Öt perc vagy akár tíz perc alatt milyen messzire juthatott el Mrs. Delmarre a fegyverrel, hogy még idejében visszaérjen, és fölvegye az ájulás pózát?

– Megszabadulhatott tőle egy megsemmisítőben is.

– A jelentés szerint megvizsgálták a megsemmisítőt, és nagyon alacsonynak találták a maradvány gamma-sugár-aktivitást. Huszonnégy órán belül semmilyen nagyobb tömeget nem semmisítettek meg benne.

– Tudom – felelte Gruer. – Csak a példa kedvéért említettem.

– Megengedem – hagyta rá Baley –, ám elképzelhető egy nagyon egyszerű magyarázat is. Feltételezem, hogy a Delmarre-háztartáshoz tartozó robotokat számba vették, és nyilvánvalóan egy sem hiányzott közülük.

– Hát persze.

– És mind rendesen működött?

– Igen.

– Nem lehetséges, hogy valamelyikük elvihette onnan a fegyvert, anélkül hogy tisztában lett volna a mibenlétével?

– A büntett színhelyéről egyikük sem távolított el semmit. Sőt még csak hozzá sem nyúlt semmihez.

– Ez nem így van. Hiszen tény, hogy eltávolították a tetemet, és fölkészítették a kremálásra.

– No igen, természetesen, de ez aligha vehető tekintetbe. Hiszen ez elvárható volt tőlük.

– Szent Jozafát! – dörmögte Baley. Erőfeszítésébe telt, hogy megőrizze a nyugalmát. – Akkor tegyük föl azt, hogy más is jelen volt a tett színhelyén – mondta Baley.

– Ki van zárva – tiltakozott Gruer. – Hogyan merészelné bárki is, hogy megháborítsa dr. Delmarre magányát?

– Tegyük föl! – emelte föl a hangját Baley. – A robotok agyában természetesen meg sem fordult, hogy egy betolakodó is jelen lehet. Nem

hinném, hogy bármelyikük is rögtön nekilátott volna a ház átkutatásának. A jelentés legalábbis erről nem tesz említést.

– Addig semmilyen kutatás nem volt, amíg el nem kezdtük keresni a fegyvert. Ez azonban jóval később következett be.

– Azt sem nézték meg, hogy nincs-e esetleg a kertben felszíni kocsi vagy légi jármű nyoma?

– Nem.

– Ezek szerint ha valaki mégis vette volna magának a bátorságot, hogy – az ön kifejezése szerint – megháborítsa dr. Delmarre magányát, megölhette volna őt, és utána könnyedén elsétálhatott a helyszínről. Senki sem tartóztatta volna föl, de meg sem látta volna senki. Utána pedig nyugodtan meglapulhatott, mert senki sem tartja lehetségesnek, hogy bárki is ott járhatott.

– Mint ahogy nem is járhatott ott senki – állította Gruer meggyőződéssel.

– Még valami – ütötte a vasat Baley. – Csak egyetlen dolog. Az ügyben szerepel egy robot is. Aki ott volt a helyszínen.

Daneel először avatkozott közbe.

– A robot nem volt a helyszínen – tiltakozott. – Ha ott lett volna, a bűntény sem következett volna be.

Baley Daneel felé kapta a tekintetét. Gruer pedig, aki másodszor is ivásra emelte a poharát, visszatette az asztalra, és Daneelre meredt.

– Vagy nincs igazam? – erősködött Daneel.

– De mennyire – hagyta rá Gruer. – Egy robot megakadályozta volna, hogy egy ember ártson a másiknak. Első Törvény.

– Rendben van – engedett Baley. – Elismerem. De ott kellett lennie a közelben. Amikor a többi robot odaért, ő már ott volt a tetthelyen. Tegyük föl, hogy a szomszéd szobában tartózkodott. A gyilkos fenyegetően közelít Delmarre-hoz, és ez fölkiált: „Meg fogsz ölni!” A háztartási robotok füléig nem jutottak el ezek a szavak; ők legfeljebb a kiáltást hallották, ám hívás nélkül nem mentek oda. Ez a bizonyos robot azonban hallotta a szavakat is, és az Első Törvény arra készítette, hogy odasiessen. Csakhogy már elkésett. A gyilkosságnak azonban minden bizonnyal tanúja volt.

– A gyilkosság utolsó mozzanatainak bizonyára a tanúja volt – értett egyet Gruer. – Ettől ment tönkre. Látni azt, hogy egy ember ártalmat szenved, és nem megakadályozni azt – egyenlő az Első Törvény megszegésével, ami a körülményektől függően kisebb vagy nagyobb roncsolást okoz a pozitronagyban. Ebben az esetben jókora roncsolás

következett be.

Gruer elmélyülten vizsgálgatta az ujjai hegyét, amint ide-oda forgatta kezében az italos poharat.

– Ezek szerint a robot tanúja volt az eseménynek. Kihallgatták? – firtatta Baley.

– Mi értelme lett volna? Megzavarodott. Csak egyre azt zagyválta, hogy „Meg fogsz ölni”. Eddig egyetértek azzal, ahogyan ön az eseményeket rekonstruálta. Valószínűleg ezek voltak Delmarre utolsó szavai, és bevésődtek a robot tudatába, mielőtt agyának nagy része szétroncsolódott volna.

– De én úgy tudom, hogy Solaria a robotokra specializálódik. A robotot nem lehetett volna valahogy rendbe hozni? Nem lehetett volna helyreállítani az áramköreit?

– Nem – utasította el Gruer élesen.

– És hol van most a robot?

– Kiselejtezték.

Baley fölívonta a szemöldökét.

– Furcsa egy ügy ez. Sem indíték, sem eszköz, sem tanú, sem bizonyíték. Még azt a bizonyítékot is, ami számba jöhetett volna, megsemmisítették. Van viszont egy egyedüli gyanúsítottjuk, akinek a bűnösségéről, úgy látszik, mindenki meg van győződve; legalábbis abban mindenki egyetért, hogy rajta kívül senki más nem lehetett a tettes. Láthatóan ön is osztja ezt a véleményt. Fölteszem hát a kérdést: Minek hívtak ide engem?

Gruer összeráncolta a homlokát.

– Feldúltnak látszik, Mr. Baley – jegyezte meg. Majd hirtelen Daneelhez fordult: – Mr. Olivaw – szólította meg.

– Tessék, Gruer főmegbízott.

– Megtenné, kérem, hogy végignézi a házat, be van-e csukva és függönyözve minden ablak? Úgy látszik, Baley nyomozón kezd megmutatkozni a külvilág hatása.

Baley döbbsen hallgatta Gruer szavait. Első felindultságában már-már visszautasította Gruer föltételezését, és ráparancsolt Daneelre, hogy maradjon veszteg, de az utolsó pillanatban valami pánikhoz hasonlót érzett ki Gruer hangjából, és könnyörgést látott megcsillanni a szemében.

Hátradőlt hát a székén, és tudomásul vette, hogy Daneel elhagyja a szobát.

Gruer arcáról mintha álarc hullott volna le, és napvilágra hozta a leplezetlen félelmet.

– Könnyebb volt, mint gondoltam – sóhajtott föl Gruer. – Számítalan módját kieszeltem, hogy egyedül maradjak magával. Eszembe se jutott volna, hogy az aurorai egy szimpla kérésre eltávozik, de nem maradt más választásom.

– Tessék, egyedül vagyunk – mondta Baley várakozóan.

– Az ő jelenlétében meg volt kötve a nyelvem. Aurorai, és azért van itt, mert ránk tukmálták: ez volt az ára annak, hogy önt megkaphassuk. – A solariai előrehajolt. – Többről van itt szó, mint egy gyilkosságról. Engem nem csupán az izgat, hogy ki követhette el. Solarián vannak pártok, titkos szervezetek...

Baley tágra meresztette a szemét.

– Csak nem gondolja, hogy ebben is a segítségére lehetek?

– De még mennyire. Megmagyarázom. Dr. Delmarre tradicionalista volt. Hiit a régi jó módszerekben. De vannak közöttünk új erők is, a változás erői, és Delmarre-t elhallgattatták.

– De kicsoda? Mrs. Delmarre?

– Az övé lehetett a kéz. Ez mellékes. Őmögötte azonban van egy szervezet, és ez a fontos.

– Biztos ön ebben? Van bizonyítéka?

– Csak homályos bizonyíték. De erről nem tehetek. Rikaine Delmarre valaminek a nyomára bukkant. Biztosított róla, hogy az ő bizonyítékai megbízhatóak, és én ezt elhiszem. Elég jól ismertem ahhoz, hogy föltételezzem róla: se nem ostoba, se nem gyerek. Sajnos csak nagyon keveset osztott meg velem. Megértem, hogy előbb végére akart járni az ügynek, és csak azután tárt volna mindent a hatóságok elé. Már közel járhatott a befejezéshez, különben nem merték volna megkockáztatni, hogy nyíltan eltegyék őt láb alól. Egy dolgot azonban elmondott nekem Delmarre. Az egész emberi fajt veszély fenyegeti.

Baleyt döbbenet rázta meg. Egy percig úgy rémlett neki, mintha ismét Minnim szavait hallaná, csak most még nagyobb a tét. Hát már mindenki kozmikus katasztrófákkal traktálja a őt?

– Miből gondolja, hogy én segíthetek? – kérdezte.

– Mert ön a Földre való – bizonygatta Gruer. – Értse meg, nekünk itt Solarián semmi tapasztalatunk nincs ilyen dolgokban. Mi alig ismerjük ki magunkat az embereken. Ahhoz túlságosan kevesen vagyunk. Nem szívesen mondom ezt, Mr. Baley – folytatta feszengve. – A kollégáim ki is nevetnek miatta és, egyesek dühösek is rám, de nekem ez határozott meggyőződés. Szerintem a földieknek sokkal jobban meg kell érteniük az embereket, már csak azért is, mert olyan nagy tömegben élnek együtt.

Nincs igazam?

Baley kissé megbiccentette a fejét, de nem szólt semmit.

Gruer folytatta:

– Bizonyos értelemben kapóra jött ez a gyilkosság. A többieknek nem mertem szólni Delmarre vizsgálódásairól, mivel magam sem voltam biztos benne, kik azok, akik belekeveredtek ebbe az összeesküvésbe, részletekkel pedig Delmarre sem szolgált, amíg le nem zárja a vizsgálatát. De még ha Delmarre végére jár is az ügynek, mihez foghattunk volna? Mihez kezd az ember ellenséges emberi lényekkel? Fogalmam sincs róla. Én kezdettől fogva amellet voltam, hogy be kell vonnunk valakit a Földről. Amikor értesültem a földi Úrvárosban elkövetett gyilkossággal kapcsolatos tevékenységéről, mindjárt tudtam, hogy ön a mi emberünk. Kapcsolatba léptem Aurorával (minthogy ön szorosan együtt dolgozott az odavaló emberekkel), és rajtuk keresztül megkerestem a Föld kormányát. Csakhogy a saját kollégáimat nem sikerült meggyőznöm. Ekkor jött ez a gyilkosság, és ez elég nagy megrázkódtatást okozott ahhoz, hogy megkapjam a szükséges beleegyezést. Most már bármihez hajlandók lennének hozzájárulásukat adni.

Némi tétovázás után így folytatta:

– Higgye el, nem könnyű dolog egy Föld-lakó segítségét kérni, ám kénytelen vagyok erre fanyalodni. Ne felejtse el, hogy valamiképpen az emberi faj sorsa forog kockán. A Földé is.

Így hát a Föld kétszeresen is veszélyben van. Baleynek nem volt oka kételkedni a Gruer hangjából kicsengő őszinte kétségbeesésben.

Ám ha a gyilkosság olyan szerencsés ürügyül szolgált ahhoz, hogy Gruer megtegye, amit már régóta olyan elszántan igyekezett megtenni, akkor fölvetődik a kérdés, hogy vajon csak a szerencse keze van a dologban? Mindez új gondolatmenet számára nyitott ösvényt, ám Baley ügyelt rá, hogy sem az arca, sem a tekintete, sem a hangja ne áruljon el semmit.

– Azért küldtek ide, uram, hogy segítsek – mondta. – És én a legjobb képességeim szerint meg is fogom tenni.

Gruer végre fölemelte régóta esedékes italát, és a pohár pereme fölött Baleyre nézett.

– Helyes – mondta. – Kérem, az aurorainak egy szót sem. Bármiről legyen is szó, elképzelhető, hogy Aurora keze is benne van. Mindenesetre szokatlanul élénk érdeklődést tanúsítottak az ügy iránt. Például kikötötték, hogy Mr. Olivaw-t is bevonjuk az ön partnereként. Aurora erős, így hát nem zárkozhattunk el. Azzal érveltek, hogy csak azért

gondoltak Mr. Olivaw-ra, mivel már korábban is együtt dolgozott magával, de élek a gyanúperrel, hogy csak azt akarták, hogy nekik is legyen itt egy megbízható emberük, nem gondolja?

Szemét Baleyre függesztve lassan kortyolt az italból.

Baley fölemelte az öklét, és ujjai bütykeivel elgondolkodva dörzsölgette hosszúkás arcát.

– És ha most...

De hirtelen elharap ta a szót, föl pattant a székről, és már-már Gruerhoz rohant, amikor eszébe jutott, hogy csak egy képmás van ott vele szemben.

Gruer ugyanis tágra meredt szemmel bámult a poharára, kezével megmarkolta a torkát, és rekedten hörögte:

– Éget... éget...

A pohár kiesett a kezéből, és a tartalma a padlóra lötytyent. És kintől eltorzult arccal utána zuhant Gruer is.

7. Egy orvos noszogatása

Daneel megjelent az ajtóban.

– Mi történt, Elijah part...

De nem volt szükség magyarázatra. Daneel hangja dörgő kiáltásba csapott át:

– Hannis Gruer robotjai! A gazdátoknak baja esett! Robotok!

Tüstént benyomult az ebédlőbe egy fémalak, majd egy-két percen belül tucatnyi újabb került elő. Hárman óvatosan kivitték Gruert. A többiek nekiestek a rendcsinálásnak, és fölszedték a padlóra hullott evőeszközöket.

Daneel rájuk ripakodott:

– Hé, robotok, hagyjátok békén az étkezésletet! Szervezzétek meg a kutatást! Kutassátok át emberek után a házat! Riasszátok az udvari robotokat! Tegyétek tűvé a birtok minden zegét-zugát! Ha rábukkantok egy gazdára, tartóztassátok föl! Ne bántsátok – (fölsleges intelem) –, de el se engedjétek. Ha nem találtok egy gazdát sem, szóljatok nekem. Itt maradok ezen az összeköttetési kombináción.

Miután a robotok szétszéledtek, Elijah bosszúsán megjegyezte:

– Kezdődik, Daneel. Persze méreg volt.

– Igen. Ehhez kétség sem férhet, Elijah partner. – Daneel sután lehuppant a székre, mintha kiment volna a lábából az erő. Baley még sohasem látta őt ilyen elesettnek, soha egy pillanatra sem tanúsított olyasféle emberi gyengeséget, mintha elszállt volna belőle az erő.

– Nem tesz jót a berendezésemnek – mentegetőzött Daneel –, ha azt látom, hogy egy embert bántódás ér.

– Te nem tehetél semmit.

– Ezt megértem, mégis mintha göcsörtök támadtak volna a gondolkodási pályáimon. Olyasmit érzek, amit emberi nyelven sokknak lehet nevezni.

– Végy erőt magadon – vetette oda Baley foghegyről. Sem türelmet, sem részvétet nem tudott tanúsítani egy finnyás robot iránt. – Meg kell vizsgálnunk azt a jelentéktelen kérdést, hogy ki a tettes. Mert ahol méreg van, ott méregkeverőnek is kell lennie.

– Ételmérgezés is lehet.

– Véletlen ételmérgezés? Egy ilyen kényesen tiszta világon? Ugyan! Azonkívül a mérget folyadékba keverték bele, és a hatása azonnali és

végzetes volt. Jókora adag lehetett. Figyelj ide, Daneel. Én most átmegyek a szomszéd szobába, és megrágom magamban ezt a dolgot. Te meg keresd meg Mrs. Delmarre-t. Bizonyosodj meg róla, hogy otthon tartózkodik-e, és tudd meg, hogy milyen távolságra van az ő birtoka Gruerétől.

– Azt hiszi, hogy ő...

Baley fölemelte a kezét.

– Tedd, amit mondtam, légy szíves!

Ezzel kivonult a szobából; már alig várta, hogy magára maradjon. Annyi bizonyos, hogy egy ilyen világon, mint Solaria, lehetetlen, hogy ilyen rövid idő alatt egymástól függetlenül két gyilkosságot is elkövessenek. Ha pedig, a két gyilkosság összefügg egymással, akkor csak az lehet a legkézenfekvőbb következtetés, hogy a Gruer-féle összeesküvés valóban létezik.

Baleyt elfogta a jól ismert izgatottság. Amikor idejött, a feje tele volt a Föld meg a maga bajával. Maga a gyilkosság távoli ügynek tűnt, ám most egyszerre belecsöppent a hajsza kellős közepébe. Arcizmai megfeszültek.

Hiszen a gyilkos vagy gyilkosok az ő jelenlétében sújtott(ak) le, és ezzel az elevenjére tapintott(ak). Hát ennyire semmibe veszik őt?

A szakmai büszkeségét érte sérelem; Baley jól tudta ezt, és üdvözölte ezt a tényt. Legalább jó oka van rá, hogy az egész dologban egy egyszerű gyilkossági ügyet lásson, és megfelelkezzen a Földet fenyegető veszélyről.

De lám, Daneel fölfedezte őt, és sietős léptekkel közeledik.

– Megtettem, amit kért, Elijah partner. Távnéztem Mrs. Delmarre-t. Otthon van, és a háza legalább ezerhatszáz kilométerre van Gruer főmegbízott birtokától.

– Később magam is látni akarom őt – mondta Baley. – Azazhogy távnézni. – Elgondolkodva nézett Daneelre. – Mit gondolsz, benne van a keze ebben az ügyben?

– Látszatra nincs közvetlenül, Elijah partner.

– Ez azt jelenti, hogy közvetve lehet?

– Rávehetett valakit, hogy tegye meg.

– Valakit? – csapott le a szóra Baley. – De kit?

– Ezt én nem tudhatom, Elijah partner.

– Ha valaki önhelyette cselekedett, annak jelen kellett lennie a bűntény színhelyén.

– Igen – értett egyet Daneel –, valakinek ott kellett lennie, hogy a

mérget elhelyezze az italban.

– Nem lehet, hogy a mérgezett italt már a nap folyamán előkészítették? Vagy még korábban?

– Erre én is gondoltam, Elijah partner – jelentette ki Daneel higgadtan –, ezért használtam azt a szót, hogy „látszatra”, amikor azt mondtam, hogy Mrs. Delmarre-nak nincs közvetlen köze a bűntényhez. Az viszont a lehetőség határain belül van, hogy a nap korábbi felében a helyszínen járhatott. Jó lenne ellenőrizni a mozgását.

– Meg fogjuk tenni. Ki fogjuk deríteni, hogy testi mivoltában egyáltalán megjelent-e ott.

Baley elfintorította a száját. Mindig is gyanította, hogy a robotlogika nem éppen teljes értékű, és most meggyőződött erről. Mint ahogy az a robotász mondta: logikus, de nem ésszerű.

– Menjünk vissza a nézőterembe, és hozzuk be újból Gruer gazdaságát – adta ki az utasítást.

A szoba ragyogott a tisztaságtól meg a rendtől. Semmi jel sem mutatott arra, hogy alig egy órája itt egy ember halálos kínokban összerogyott.

Háttal a falnak három robot várakozott a robotokra jellemző tiszteletteljes alázattal.

– Mi újság a gazdátokról? – kérdezte Baley.

A középső robot válaszolt:

– Az orvos most vizsgálja, gazdám.

– Távnézve vagy látva?

– Távnézve, gazdám.

– Mit mond az orvos? Meg fog maradni a gazdátok?

– Még nem tudni, gazdám.

– Átkutattátok a házat? – firtatta Baley.

– Alaposan, gazdám.

– A tieteken kívül nyomára bukkantatok más gazdának?

– Nem, gazdám.

– Utalt valami arra, hogy a közelmúltban járt ott valaki?

– Semmi, gazdám.

– A birtokot is átkutattátok?

– Igen, gazda.

– Valami eredmény eddig?

– Semmi, gazda.

Baley bólintott, majd így szólt:

- Beszélni akarok azzal a robottal, aki ma este fõlszolgált az asztalnál.
- Vizsgálat alatt áll, gazda. A magatartása rendellenességet mutat.
- Beszélni tud?
- Igen, gazda.
- Akkor tüstént hívjátok ide.

De mivel nem tüsténkedett senki, Baley megismételte:

- Azt mondtam...

Daneel azonban nyugodtan félbeszakította:

– Ezek a solariai típusok rádiókapcsolatban vannak egymással. A szóban forgó robot megkapta az utasítást. Ha késik, az csak annak a zavarodottságnak a következménye, ami a történetek miatt úrrá lett rajta.

Baley bólintott. A rádió neki is eszébe juthatott volna. Egy ilyen világon, ahol ennyire eluralkodtak a robotok, kell lennie közöttük valamilyen belsõ kapcsolatnak, ha el akarják kerülni, hogy a rendszer csõdöt mondjon. Ez lehet a magyarázata, hogy ha egy robotnak szólnak, tucatnyi is megjelenik – de csak akkor, ha szükség van rájuk.

Belépett egy robot. Az egyik lábát húzta; vajon miért, tûnõdött Baley. De aztán vállat vont. Még a primitív földi robotok sem árulják el a laikusnak, miben nyilvánul meg a pozitronpályákat ért károsodás. Egy megszakadt áramkör kihathat a láb mûködésére, mint ennél a robotnál, és ez amilyen sokat elárulhat egy robotásznak, annyira semmitmondó lehet másoknak.

Baley óvatosan a robothoz fordult.

– Emlékszel egy színtelen folyadékra, amelybõl a gazdád asztalán töltöttél a poharába?

- Emléksem, gazsdám.

Károsodás a hangképzésben is!

- Mi volt az a folyadék? – folytatta Baley a vallatást.

- Víz volt, gazsdám.

- Csak víz, semmi más?

- Csak víz, gazdsda.

- Honnan szerezted a vizet?

- A tartály tyapjából, gazdsda.

- Nem hagytad magára a konyhában, mielőtt fõlszolgáltad volna?

– A gazsdám nem serette, ha natyon hideg, gazdsda. Érvényes paranty szerint ety órával étkezés elõtt ki kellett tölteni.

Milyen kényelmes, gondolta Baley, ha valakinek tudomása volt errõl a rendrõl.

- Az egyik robot kapcsoljon össze, mihelyt elérhetõ lesz, azzal az

orvossal, aki a gazdátokat vizsgálja. Amíg ez sikerül, egy másik robot magyarázza el a tartály csapjának a működését. Meg akarom ismerni az itteni vízellátási rendszert.

Kisvártatva elérhető volt az orvos. A legöregebb úrász volt, akit Baley valaha is látott; megítélése szerint betölthette a háromszáz évet. Kezein kidagadtak az erek, és rövidre nyírt haja hófehér volt; Baleyt idegesítette az a szokása, hogy körmével kattogó hangot hallatva, egyenetlen metszőfogait ütögette. Altim Thoolnak hívták.

– Szerencsére az adag jelentős hányadát kihányta – mondta az orvos.
– De még így is kicsi a remény az életben maradásához. Tragikus eset – tette hozzá mélyet sóhajtva.

– Milyen mérget alkalmaztak? – firtatta Baley.

– Azt sajnos nem tudom megmondani – (kopp-kopp-kopp).

– Mit mond? – álmélkodott Baley. – Akkor milyen kezelésben részesíti?

– A neuromuscularis rendszer közvetlen ingerlésével próbálom megakadályozni a bénulást, egyébiránt rábízom a természetre. – Arca, amelynek fakó sárga színe hasonlított az agyonhasznált szattyánbőréhez, mentegetőző kifejezést öltött. – Nekünk nagyon kevés tapasztalatunk van az ilyen dolgokban. Több mint kétszáz éves praxisomban nem emlékszem hasonló esetre.

Baley megvető pillantást vetett az orvosra.

– Arról, ugye, van tudomása, hogy léteznek olyan dolgok, hogy mérgek?

– Hát persze. – (Kopp-kopp.) – Közismert.

– A könyvfilmekből módja lenne tájékozódni.

– Ez napokat venne el. Szép számmal vannak ásványi mérgek. Társadalmunk alkalmaz rovarölő szereket is, és az sem kizárt, hogy valaki hozzájuthat baktériumtoxinokhoz. A filmek részletes leírása alapján is hosszú időbe telne a megfelelő berendezés előteremtése és a vizsgálati módszerek kidolgozása.

– Ha Solarián nincs hozzáértő ember – mondta Baley sötéten –, akkor azt javasolnám, hogy lépjenek érintkezésbe valamelyik világgal. Jó lenne viszont, ha ezenközben Gruer birtokán megvizsgálná a tároló csapját, hogy vannak-e rajta méregnyomok. Ha kell, menjen oda személyesen, csak csináljon már valamit.

Baley nyersen noszogotta ezt a tiszteletre méltó úrászt, és úgy parancsolgatott neki, akár egy robotnak, anélkül hogy tudatában lett volna a helyzet képtelenségének. De az úrász sem adta jelét a tiltakozásnak.

Dr. Thool tamáskodva megjegyezte:

– Hogy lehetne megmérgezni a tároló csapját? Kötve hiszem, hogy ezt meg lehetne tenni.

– Lehet, hogy nem, de azért a biztonság kedvéért ellenőrizze.

A tároló csapja valóban nem biztatott sok eredménnyel. A robot ismertetőjéből kiderült, hogy tipikus példája volt a solariai önfenntartó rendszereknek. A legkülönbélebb forrásokból származó vizet fogyasztásra alkalmassá tette. Kiszűrte a mikroorganizmusokat, és eltávolította az élettelen szerves anyagokat. Elvégezte a megfelelő levegőztetést, mint ahogy az emberi szervezet szükségletei szerinti mennyiségben hozzáadta a nyomelemek ionjait. Nagyon is valószínűtlen, hogy az ellenőrző műszerek valamelyikén bármilyen mérge is átjusson.

Viszont ha a tároló biztonságát kétséget kizáróan megállapítják, akkor marad az időtényező. Tisztázni kell azt az időpontot, amikor az étkezés előtt a kancsó vizet kitették (a levegőre, gondolta Baley viszolyogva), hogy Gruer ízlésének megfelelően hagyják lassan fölmelegedni.

– De hát hogy kell a tároló csapját ellenőrizni? – kérdezte dr. Thool kelleetlenül.

– Szent Jozafát! Vigyen magával egy állatot. A csap vizéből fecskendezzen be valamennyit a vénájába, vagy itassa meg vele. Ember, használja a fejét. Tegye meg ugyanezt a kancsóban maradt vízzel is, és ha mérgezettnek bizonyulna, amit én nem kétlek, akkor végezze, el a referenciáfilmekben leírt kísérleteket. Válasszon ki valamilyen egyszerűt. Csak csináljon már valamit.

– Várjon, várjon! Miféle kancsó?

– Az a kancsó, amelyikben a víz állott. A kancsó, amelyikből a robot a mérgezett italt kitöltötte.

– Ó, Istenkém, azt hiszem, azt már kimosták. A személyzet nemigen tűri el a rendetlenséget.

Baley felnyögött. Hát persze. Egyszerűen lehetetlen megőrizni a nyomokat, amikor a kötelességtudó robotok egyre-másra eltüntetnek mindent. Meg kellett volna parancsolnia, hogy őrizzék meg, de hát ez nem az ő világa, és sohasem találja el a helyes magatartást.

Szent Jozafát!

Megjött a hír, hogy a Gruer-birtok tiszta: sehol semmi nyoma hívatlan vendégnek. Daneel megjegyezte:

– Ez jelentősen megnöveli a rejtélyt, Elijah partner, minthogy nem

marad senki, aki a mérgezést elkövethette volna.

A gondolataiba mélyült Baley alig figyelt a szavakra.

– Hogyan?.. Távrolról sem. Ellenkezőleg. Tiszta helyzetet teremt. – A magyarázattal azonban adós maradt, mivel nagyon jól tudta, hogy Daneel képtelen volna megérteni vagy elhinni, ami Baley meggyőződése szerint az igazság volt.

De Daneel sem kért magyarázatot. Sehogy sem lenne robothoz méltó, hogy beleártsa magát az ember gondolataiba.

Baley nyugtalanul járkált föl-alá a szobában, rettegve várva az alvási időszakot, amikor magasra fog hágni a külvilágtól való félelme, és fölgerjed a Föld utáni vágyódása. Lázasan tettvágy fogta el, hogy elűzze a tétlenség rémét.

– Szívesen beszélnék még egyszer Mrs. Delmarre-ral – adta ki az utasítást Daneelnek. – Szólj a robotnak, hogy hozza létre a kapcsolatot.

Átmentek a nézőterembe, és Baley kavargó gondolatai ködén keresztül figyelte a robot fémujjainak fürge motozását. A ködöt meghökkentő hirtelenséggel eloszlatva egy gondosan megterített asztal látványa, amely egyszerre félig betöltötte a szobát.

– Halló – ütötte meg a fülét Gladia hangja. Egy pillanattal később ő maga is belépett a képbe, és helyet foglalt. – Ne lepődj meg, Elijah. Vacsoraidő van. És gondosan felöltöztem. Látod?

Valóban így volt. Ruháján a világoskék szín uralkodott, és öltözéke csillogó redőkben a csuklójáig és bokájáig beburkolta a testét. Nyakán és vállán a hajánál valamivel világosabb sárga fodor díszelgett, haját fegyelmezett loknikba rendezte el.

– Nem akartam megzavarni az étkezésedet – mentegetőzött Baley.

– Még el sem kezdtem. Nem volna kedved csatlakozni?

A férfi gyanakvóan föl-vonta a szemöldökét.

– Csatlakozni hozzád?

– Nevetségesek vagytok ti, földi emberek – kacagott az asszony. – Nem úgy értem, hogy személyesen idegyere. Hogy is tehetnél ilyet? Úgy gondoltam, hogy vonulj át a saját étkeződbe, és ott te meg az a másik együtt vacsorázhattok velem.

– De ha elmegyek innen...

– A technikusod fönn tudja tartani a kapcsolatot.

Daneel nagy komolyan bólintott, és Baley némi tétovázás után megfordult, és az ajtó felé indult. Gladia meg az asztala terítékestül-díszestül megindult utána.

Gladia bátorítóan mosolygott.

– Látod? A technikusod együtt tart bennünket.

Baley meg Daneel egy mozgó rámpára lépett, amely eddig elkerülte Baley figyelmét. Úgy látszik, nemcsak egy módja van annak, hogy az ember egyik szobából a másikba jusson ebben a lehetetlen kastélyban, és ezek közül csupán egyről vagy kettőről tudott. Daneel persze ismerte mindahányat.

És miközben vitte őket a szalag, néha egy kissé a padló szintje alatt, néha egy kissé fölötte, folyamatosan elkísérte őket Gladia meg a vacsoraasztala.

– Ezt még meg kell szoknom – dörmögte Baley, és megtorpant.

– Szédül a fejed? – aggodalmaskodott Gladia.

– Egy kicsit.

– Akkor tudod mit? Mondd meg a technikusodnak, hogy rögzítsen engem itt ezen a helyen. Aztán ha berendezkedsz az ebédlőben, engem is odairányíthat.

– Majd én intézkedem, Elijah partner – ajánlkozott Daneel.

Mire odaértek, asztaluk már meg volt terítve, a tányérjukon ott gőzölgött valamilyen sötétbarna leves, amelyben kockára vágott hús úszkált, az asztal közepén pedig jókora sült szárnyas várta a szeletelőkést. Daneel néhány szót mondott a felszolgáló robotnak, aki gyakorlott mozdulatokkal az asztal egyik végére csoportosítottaa két terítéket.

Ekkor, mintha csak erre a jelre várt volna, a szemközti fal megindult kifelé, az asztal megkettőződött, és Gladia ott ült velük szemben az asztal túlsó végén. A két szoba és a két asztal olyan akkurátusan egymáshoz illeszkedett, hogy a fal és a padló mintázatának különbözőségétől meg az eltérő terítéktől eltekintve könnyen azt hitték volna, hogy testi mivoltukban is együtt étkeznek.

– No lám – mondta Gladia elégedetten. – Hát nem kényelmes?

– De az – helyeselt Baley. Óvatosan belekóstolt a levesébe, és miután ízletesnek találta, szorgalmasan nekiesett. – Hallottál már Gruer főmegbízottról?

Az asszony arcát egyszerre nyugtalanság árnyékolta be, és letette a kanalát.

– Hát nem borzasztó? Szegény Hannis.

– A keresztneven szólítod. Jól ismerted?

– Én Solaria szinte minden fontos emberét ismerem. A legtöbb solariai ismeri egymást. Ez természetes.

Természetes, persze, gondolta Baley. Amilyen sokan vannak!

– Akkor nyilván Altim Thoolt is ismered. Ő kezeli Gruert.

Gladia gyöngéden fölnevetett. A felszolgáló robot húst szeletelt neki, és apró sült krumplikat és apróra vágott sárgarépat rakott melléje.

– Persze hogy ismerem. Engem is ő kezel.

– Mikor kezelte téged?

– Közvetlenül az... az eset után. Mármint a férjem esete után.

– Csak nem ő az egyetlen orvos a bolygón? – hökkent meg Baley.

– Á, dehogy. – Ajka mozgott egy ideig, mint aki magában számol.

– Van vagy tíz. És tudomásom szerint van egy ifjú is, aki orvostant tanul. De dr. Thool egyike a legjobbaknak. Neki van a legnagyobb tapasztalata. Szegény dr. Thool.

– Mért szegény?

– Hisz tudod, mire gondolok. Orvosnak lenni olyan ronda mesterség. Egy doktornak néha látnia kell, sőt meg is kellérintenie az embereket. Dr. Thool azonban mindezt olyan könnyen veszi, és ha fontosnak tartja, el is megy a betegekhez. Gyerekkorom óta mindig ő kezel, és mindig olyan kedves és barátságos volt, és becsületszavamra még azt is elviselném, ha látna engem. Legutóbb például ezt is tette.

– Vagyis a férjed halála után?

– Igen. Képzheted, mit érzett, amikor meglátta a férjem holttestét meg engem, amint ott fekszem mellette.

– Azt mondták, a holttestet csak távnézte.

– A holttestet igen. Ám mihelyt meggyőződött róla, hogy élek, és nincs komolyabb bajom, megparancsolta a robotoknak, hogy tegyenek párnát a fejem alá, és adjanak be valamilyen injekciót, aztán tűnjenek el. Repülővel jött hozzám. Úgy bizony! Repülővel. Félórába sem telt az út, aztán kezelésbe vett, és megbizonyosodott róla, hogy semmi bajom sincsen. Olyan kába voltam, amikor magamhoz tértem, hogy azt hittem, csak távnézem őt, és csak amikor megérintett, akkor tudtam meg, hogy ott van, és fölsikoltottam. Szegény dr. Thool. Szörnyen zavarba jött, de én tudom, hogy jót akart.

Baley bólintott.

– Gondolom, Solarián nincs nagy keletje az orvosoknak.

– Remélem is.

– Tudom, hogy jószerivel nincs fertőző betegség. De anyagcserezavarok? Érelmeszesedés? Cukorbetegség? Meg efféle?

– Előfordul, de szörnyen kellemetlen, akinek ilyenje van. Fizikai értelemben megkönnyíthetik ugyan az orvosok ezeknek az embereknek az

életét, de ez nem minden.

– Igazán?

– Persze. Ezt azt jelenti, hogy a génelemzés nem volt hibátlan. Azt ugye nem tételezed föl, hogy szándékosan hagyunk kifejlődni olyan defektusokat, mint a cukorbeteg? Mindenkinek, aki ilyesmit elkap, nagyon alapos újraelemzésen kell átesnie. Vissza kell vonni a párkijelölést is, ami szörnyen kellemetlen a házastárs számára. És ez azt is jelenti, hogy nem lehet... – a hangja suttogássá halkult. – „gyermek” sem.

Baley fennhangon megismételte:

– Nem lehet gyermek?

Gladia elpirult.

– Szörnyű ezt kimondani. Egy ilyen szót! Gy... gyermek!

– Egy idő után jön magától is – mondta Baley szárazon.

– Igaz, de ha megszokom, megeshet, hogy egy másik solariai jelenlétében találok kiejteni a szót, és én elsüllyedek a szegyénytől... Szóval ha kettőjüknek már netalán volna gyermekük – látod, újra kimondtam a szót –, akkor meg kell találni és megvizsgálni – egyébként ez volt Rikaine egyik feladata –, és hát ez olyan zűrös.

Hát így állunk Thoollal, gondolta Baley. A doktor hozzá nem értése egyenesen következik a társadalomból, és semmilyen sötét dolog nem húzódik meg mögötte. Legalábbis nem föltétlenül. Ki lehet húzni a nevét, ha nem is végérvényesen.

Figyelte a vacsorázó Gladiát. Megjelenése kellemes, mozdulatai kiszámítottan könnyedek, és az étvágya is normálisnak látszik. (A saját szárnyasa nagyon ízlett neki. Ha mással nem, hát egy dologgal: a táplálkozásukkal könnyen levehetik a lábáról ezek a Külső Világok.)

– Mi a véleményed a mérgezésről, Gladia? – kérdezte.

Az asszony ráemelte a tekintetét.

– Igyekszem elhessegetni magamtól a gondolatát. Annyi szörnyűség történt az utóbbi időben. De az is lehet, hogy nem mérgezés volt.

– De az volt.

– De hát senki sem volt a közelben!

– Honnan tudod?

– Lehetetlenség, hogy ott lett volna. Mostanában felesége sincs, amióta teljesítette a kvótáját a gy... – szóval tudod, miről van szó. Így hát senki sem volt ott, aki beadhatta volna neki a mérget, hát hogy mérgezhették volna meg?

– Pedig megmérgezték. Ez tény, és ezt tudomásul kell venni.

– Csak nem azt akarod mondani, hogy ő maga tette? – kérdezte az

asszony elkomoruló tekintettel.

– Nem hinném. Mért tette volna? És így nyilvánosan?

– Akkor nem lehetett megtenni, Elijah. Egyszerűen nem lehetett megtenni.

– Ellenkezőleg, Gladia – szögezte le Baley. – Nagyon is könnyen meg lehetett tenni. És én azt is tudom, hogyan.

8. Egy úrász kihívása

Gladiának egy pillanatra elakadt a lélegzete. Aztán összecücsörített ajkai között szinte füttyentésszerűen hagyta el a tüdejét a levegő.

– Én viszont elképzelni sem tudom, hogyan. Azt is tudod tán, hogy ki tette?

Baley bólintott.

– Ugyanaz, aki végzett a férjeddal.

– Biztos vagy ebben?

– Te talán nem? A férjed meggyilkolása az első ilyen bűncselekmény volt Solaria történetében. Egy hónapra rá újabb gyilkosság. Lehet ez véletlen? Két különböző gyilkos egy hónapon belül egy ilyen bűnözés nélküli világon? Azt is vedd figyelembe, hogy a második áldozat éppen nyomozott az első bűntény ügyében, és ezért súlyos veszélyt jelentett az eredeti gyilkos számára.

– Hát ha így állítod be a dolgot – nyúlt Gladia a desszertestál felé, és mondta két falat között –, én ártatlan vagyok.

– Miért, Gladia?

– Hát csak azért, Elijah, hogy én ebben az életben soha, de soha még csak a közelében sem jártam Gruer birtokának. Ezért semmiképpen sem gyilkolhattam meg Gruer főmegbízottat. És ha őt nem... nos, én nem öltem meg a férjemet sem.

Aztán, minthogy Baley merev hallgatásba burkolózott, az asszonyt kezdte cserbenhagyni a lelkiereje, és apró szája lebiggyedt.

– Nem hiszel nekem, Elijah?

– Nem lehetek biztos benne – felelte Baley. – Említettem neked, hogy ismerem a módját, hogyan mérgezték meg Gruert. Bárki Solarián alkalmazhatta volna ezt a leleményes módszert, függetlenül attól, hogy ott volt-e Gruer birtokán, vagy sem; vagy hogy járt-e valaha is a Gruer-birtokon.

Gladia ökölbe szorította a kezét.

– Azt állítod, hogy én tettem?

– Én ezt nem állítom.

– De erre célzol. – A harag összepréselte az ajkát, és piros foltokat rajzolt kiugró pofacsontjaira. – Csak ezért akarsz beszélni velem? Hogy alattomos kérdéseket tegyél föl? Hogy törbe csalj?

– Álljon meg a menet...

– Olyan együttérzőnek mutatkoztál. Te... te Föld-lakó!

Az utolsó szó elkínzott recsegéssé torzította mély hangját.

Daneel szabályos arca Gladia felé fordult.

– Ha megbocsát, Mrs. Delmarre – mondta aggályos hangon –, még megvágja magát azzal a késsel, amelyet a kezében szorongat. Kérem, legyen óvatos.

Gladia vad pillantást vetett a kezében lévő rövid, tompa és kétségkívül egészen ártalmatlan késtre. Görcsös mozdulattal a magasba emelte.

– Nem érhetsz el engem, Gladia – intette Baley.

– Ki akar téged elérni? – kapkodott levegő után az asszony. – Pfuj! – rázkódott össze eltúlzott undorral, és fölkiáltott: – Azonnal szakítsd meg a kapcsolatot!

Ezt nyilvánvalóan egy, a látótéren kívüli robothoz címezte, mire Gladia és vele együtt a szoba fele eltűnt, és az eredeti fal visszaugrott a helyére.

– Jól gondolom – szólalt meg Daneel –, hogy bűnösnek tartja ezt az asszonyt?

– Dehogyan tartom – szögezte le Baley kereken. – Akárki tette is, az az ember bizonyos jellemvonásokból szükségképpen sokkal jobban el volt eresztve, mint ez a szegény lány.

– Indulata az van neki.

– No és? A legtöbb embernek van. Ne felejtsd el, hogy jó ideje elég nagy feszültség alatt áll. Ha valaki hasonló lelkiállapotban úgy rám szállna, mint ahogy szerinte én rászálltam, azt hiszem, én nem elégednék meg azzal, hogy egy buta kis késsel fenyegetőzzek.

– Nekem nem sikerült rájönnöm – mondta Daneel –, mint ahogy ön az állítása szerint rájött a távolsági mérgezés technikájára.

Baleynek jólesett, hogy kijelentheti:

– Tudom, hogy nem sikerült. Belőled hiányzik a képesség ennek a rejtélynek a megfejtéséhez.

Szavainak megfellebbezhetetlen hangsúlyt adott, Daneel azonban ugyanolyan higgadt komolysággal nyugtázta ezt a kijelentést, mint szokta.

– Két feladatomban van számodra, Daneel – fordult hozzá Baley.

– És mik azok, Elijah partner?

– Először, lépj kapcsolatba ezzel a dr. Thoollal, és tudakold meg tőle, milyen állapotban találta Mrs. Delmarre-t a férje meggyilkolásakor.

Mennyi ideig szorult kezelésre meg ilyesmi.

– Van valami konkrétum, amit tisztázni óhajt?

– Nincs. Csak szeretnék minél több adat birtokába jutni. Ez nem könnyű ezen a világon. Másodsor, tudd meg, ki foglalta el Gruer helyét a biztonsági szolgálat élén, és holnap kora reggelre beszélj meg vele egy távnézést. Én pedig – tette hozzá örömtelen hangon, ami híven tükrözte lelkiállapotát – lefekszem, és remélem, hogy aludni is fogok. – Majd kissé nyűgösen hozzátette: – Gondolod, hogy lehet szerezni itt egy valamirevaló könyvfilmlet?

– Azt javaslom – felelte Daneel –, hogy rendelje ide a könyvtáros robotot.

Baley bosszantotta, hogy a robot szolgálatait kell igénybe vennie. Sokkal szívesebben vette volna, ha saját kedvére böngészhet.

– Nem – mondta –, ne klasszikust, hanem egy átlagos irodalmi művet, amely a modern Solaria mindennapi életével foglalkozik. Kérek vagy féltucatnyit.

A robot engedelmeskedett (mi mást is tehetett volna), ám miközben a megfelelő billentyűk segítségével kiugratta a rekeszükből a kívánt könyvfilmeket, és egy nyíláson keresztül Baley kezéhez juttatta, őket, tiszteletteljes hangon tovább fecsegett a könyvtárban föllelhető egyéb műfajokról.

A gazdát talán érdekelné egy kalandtörténet a fölfedezések korából, sugallta, esetleg egy kitűnő kitekintés a vegyészetre, mozgó atommodellekkel, netán egy fantasztikus történet vagy egy galaktográfiai mű. A listának nem volt se vége, se hossza.

Baley komoran várta, amíg a kért fél tucat mű a kezébe nem került, „ennyi elég lesz”, mondta, és saját kezével (*saját kezével!*) fölragadott egy leolvasót, és faképnél hagyta a robotot.

A robot érdeklődésére, aki nyomon követte őt, hogy nincs-e szüksége segísre a szerkezet beállításában, Baley hátrafordult és ráförmedt:

– Nincs. Maradj már veszteg.

A robot meghajolt, és lemaradt tőle.

Ám amikor ágyba került, és a kivilágított fejtámla előtt be akarta kapcsolni a gépet, csaknem megbánta a könnyelműségét. A leolvasó nem hasonlított egyetlen modellhez sem, amellyel eddig dolga akadt, és azt sem tudta, hogy fogjon hozzá a film befűzéséhez. De nem adta föl a reményt, és miután darabokra szedte a szerkezetet, apránként rájött a

nyitjára.

Mindenesetre sikerült megnéznie a filmet, és ha a képesség hagyott is kívánnivalót maga után, ez nem volt túl nagy fizetség azért, hogy egy időre elszabadult a robotoktól.

A következő másfél órában a hat közül négy filmet megnézett, de csalódott.

Volt neki egy elmélete. Úgy vélte, nincs jobb módja annak, hogy alaposan megismerje a solariaiak életét, mint az, hogy elolvassa a regényeiket. Szüksége volt erre az ismeretre, hogy körültekintően lefolytathassa a nyomozást.

De most el kellett hogy vesse ezt az elméletet. A látott regényekből csupa olyan embereket ismert meg, akik nevetséges problémákkal bajlódtak, ostobán viselkedtek, és érthetetlenül cselekedtek. Mért kell például egy nőnek földadnia a munkáját, miután rájön, hogy a gyermeke is ugyanazt a szakmát választotta, ráadásul nem is hajlandó addig magyarázattal szolgálni, amíg elviselhetetlen és nevetséges bonyodalmakba nem sodródik? Miért tartja egy orvos meg egy művész megalázónak, hogy kiutalják őket egymásnak, és miért olyan nemes dolog az, ha az orvos mindenáron robotkutatással kíván foglalkozni?

Befűzte az ötödik regényt, és a szeméhez igazította a nézőkét. Szörnyen fáradtnak érezte magát.

Annyira fáradtnak, hogy később semmire sem emlékezett vissza az ötödik regényből (amely valamiféle bűnügyi történet lehetett), a kezdetét kivéve, amikor egy birtok új tulajdonosa belép a kúriájába, és átvizsgálja a régi elszámolások filmjeit, amelyeket egy tisztelettudó robot nyújt át neki.

Ekkor – fején a leolvasóval és teljes kivilágítás mellett – föltehetőleg álomba szenderült.

Legalábbis aludnia kellett, mert Jessie-ről álmodott. Minden úgy volt, mint régen. El sem távozott a Földről. A közösségi konyhába készültek, utána pedig a barátaikkal egy szubéteri műsort akartak megnézni. A sebesúton fognak menni, emberek között, és az égvilágon semmi sem izgatja őket. Boldog volt.

És Jessie gyönyörű. Kissé mintha lefogyott volna. Miért ilyen sovány? És ilyen gyönyörű?

És még valami nem volt rendjén. Ragyogott rájuk a nap. Fölpillantott, ám odafönt csak a felső szintek boltíves aljzatát látta, a nap mégis mindent elárasztott ragyogó sugaraival, és senki sem félt.

Baley zaklatottan fölriadt. Hagyta, hogy a robotok fölszolgálják a reggelit, és nem szólt egy szót sem Daneelhez. Nem mondott semmit, nem kérdezett semmit, és a kitűnő kávéét lehörpintette anélkül, hogy az ízet érezte volna.

Miért jelent meg álmában a látható-láthatatlan nap? Az hagyján, hogy Jessie-ről meg a Földről álmódott, de hogy jön ide a nap? És egyáltalán, miért izgatja őt ez a dolog?

– Elijah partner – szólította meg Daneel gyöngéden.

– Mi van?

– Corwin Attlebish fél óra múlva látási kapcsolatban lesz önnel. Így intézkedtem.

– Ki az ördög ez a Corwin Hogyishívják? – mordult föl Baley, és újratöltötte a kávéscsészéjét.

– Ő volt Gruer főmegbízott fősegédje, Elijah partner, most pedig ő a biztonsági szolgálat megbízott vezetője.

– Akkor mit késlekedel?

– Mint mondtam, a megbeszélte időpont fél óra múlva lesz.

– Bánom is én. Kapcsold be most. Ez parancs.

– Megkísérelem, Elijah partner, de nem biztos, hogy elfogadja a hívást.

– Kockáztassuk meg, és láss hozzá, Daneel.

A biztonsági szolgálat megbízott vezetője elfogadta a hívást, és amióta Baley Solarián van, először pillantott meg egy olyan úraszt, aki megfelelt a róluk alkotott földi elképzeléseknek. Attlebish magas, volt, karcsú és bronzszínű. Szeme világosbarna, álla nagy és kemény.

Emlékeztetett Daneelre. Csakhogy amíg Daneel eszményített, szinte istenszerű volt, addig Corwin Attlebish arca emberi vonásokat hordozott.

Attlebish éppen borotválkozott. Az apró dörzsceruza finom részecskékből álló sugarat lövellt az arcára meg az állára, akkurátusan leharapdálta és láthatatlan porrá emésztette a szőrszálakat.

Baley hallott erről a szerszámról, de még sohasem volt alkalma látni.

– Maga a Föld-lakó? – dörmögte Attlebish kissé repedezett ajkai közül, miközben a csiszoló porsugár az orra alját vette célba.

– Elijah Baley vagyok, C-7-es nyomozó – mutatkozott be Baley. – A Földről jöttem.

– Korábban jelentkezett – mondta Attlebish, és borotváját becsattintva kinyújtotta a látómezőn kívülre. – Mi járatban van, Föld-lakó?

Baleynek a legszebb időkben sem lett volna ínyére a másik hangneme.

Most pedig anélkül is forr belülről.

– Hogy van Gruer főmegbizott?

– Még életben van – felelte Attlebish. – Lehet, hogy megmarad.

Baley biccentett.

– A maguk mérgekverői itt Solarián nincsenek tisztában az adagokkal. Hiányzik a tapasztalatuk. Túl sokat adtak be Gruernek, és az kihányta. Feleannyi végzett volna vele.

– Mérgekverők? Semmi bizonyíték sem szól mérgek mellett.

Baley nagy szemeket meresztett.

– Szent Jozafát! Mi más lehetne?

– Sok minden. Számos baj vehet elő egy embert. – Ujjai begyével végigsimogatta az arcát, hogy maradt-e rajta borosta. – Ön nem is sejtheti, miféle anyagcsere zavarak léphetnek föl kétszázötven év fölött.

– Ha ez így van, beszereztek megbízható orvosi leletet?

– Dr. Thool jelentése...

Több se kellett ennél. A düh, amely ébredése óta ott fortyogott Baleyben, egyszerre kirobbant belőle. Torkaszakadtából üvöltözni kezdett:

– Nem érdekel Dr. Thool! Azt mondtam, megbízható orvosi leletet! Az önök orvosai semmihez sem értenek, akárcsak a nyomozóik, ha egyáltalán lehet ilyenekről beszélni. A Földről kellett detektívet hívniuk. Hívjanak onnan egy orvost is!

A solariai hidegen végigmérte.

– Ön mondja meg nekem, hogy mit tegyek?

– Igen, méghozzá ingyen és bérmentve. Legyen a vendégem. Gruert *megmérgezték*. A saját két szememmel láttam. Fölhajtotta az italt, hányt, és azt kiabálta, hogy ég a torka. Minek nevezi ezt, ha azt is figyelembe veszi, hogy Gruer éppen azt vizsgálta... – Baley hirtelen elharapta a szót.

– Mit vizsgált? – kérdezte Attlebish változatlan nyugalommal.

Baley észbe kapott, hogy Daneel ott ül szokásos helyén, mintegy háromméternyire tőle. Gruer nem akarta, hogy az aurorai Daneel tudomást szerezzen a vizsgálatról. Megjűhászodva csak ennyit mondott hát:

– Politikai kihatások is szóba kerültek.

Attlebish összefonta mellén a karját, és közönyt, unalmat, sőt némi ellenségességet mutatva kijelentette:

– Solarián nem lehet politikáról beszélni abban az értelemben, ahogy hallomásunk szerint más világokon szokás. Hannis Gruer jó honpolgár, csak élénk a fantáziája. Ő volt az, aki miután egyet s mást hallott önről,

szorgalmazta az ön idehozatalát. Még azt a feltételt is hajlandó volt elfogadni, hogy egy aurorai társat rendeljenek ki ön mellé. Én ezt nem tartottam szükségesnek. Nincs itten semmi rejtély. Delmarre-t a felesége ölte meg, és ki fogjuk deríteni, hogyan és miért. De ha nem, akkor is genetikai elemzésnek vetjük alá, és meghozzuk a kellő intézkedéseket. Ami pedig Gruert illeti, a mérgezésre vonatkozó fantaziálásnak nincsen jelentősége.

– Ön mintha arra célozna, hogy rám nincs itt szükség – mondta Baley hitetlenkedve.

– Szerintem nincs. Ha óhajtja, visszatérhet a Földre. Sőt azt is mondhatnám, hogy egyenesen erre ösztökéljük.

Baley maga is meglepődött a válaszában:

– Nem, uram, én nem hátrálok meg – kiáltotta.

– Mi fogadtuk föl önt, nyomozó uram. Mi el is bocsáthatjuk. Vissza fog térni hazai bolygójára.

– Nem! Ide hallgasson. Nagyon ajánlom. Ön egy nagymenő úrász, én pedig egy Föld-lakó vagyok, mégis tiszteletteljesen és a legalázatosabb bocsánatkérések közepette kijelentem, hogy ön be van gyulladva.

– Vonja vissza ezt az állítását! – Attlebish természetének kétméteres magasából dölyfösen nézett alá a Föld-lakóra.

– Be van ijedve, mint a fene. Azt hiszi, hogy ha folytatja ezt az ügyet, maga lesz a következő. Ön, hogy ne bántsák, meghunyászkodik, hátha így ők meghagyják önnek a nyomorúságos életét. – Baleynek halvány sejtelve sem volt róla, kik lehetnek azok az „ők”, vagy hogy léteznek-e egyáltalán azok az „ők”. Vaktában szórta a villámaint erre az arrogáns úrászra, és élvezte a csattanásokat, amint a szavai lesújtottak a másik önuralmának a falára.

– Egy órán belül távozni fog – mutatott az jeges dühvel Baleyre. – Biztosíthatom, hogy nem érdekelnek bennünket a diplomáciai megfontolások.

– Kíméljen meg a fenyegetőzéseitől, úrász barátom. Elismerem, hogy önnek a Föld semmi, csak hogy én nem vagyok itt egyedül. Hadd mutassam be Daneel Olivaw-t, a partneremet. Aurorára való. Nem valami beszédes. Nem is azért van itt, hogy beszéljen. Ebben én vagyok otthon. De ördögien tud hallgatni. Egyetlen szó sem kerüli el a figyelmét. Hadd jelentsem ki egyenesen, Attlebish – mondta Baley, kéjesen megtagadva neve mellől a tiszteletadó címet –, hogy Aurora meg vagy negyven Külső Világ élénk érdeklődéssel figyeli, miféle suskus zajlik itt Solarián. Ha önök kirúgnak bennünket, akkor legközelebb hadihajókból álló küldöttség

fogja tiszteletét tenni Solarián. Én a Földön lakom, és jól ismerem ennek a csínját-bínját. Sérelemre hadihajók szoktak válaszolni.

Attlebish Daneelre irányította a figyelmét, és szemmel láthatóan mérlegelte a hallottakat. A hangja elvesztette az élet:

– Semmi olyasmi nem történt itt, ami bárkit is érdekelhetne a bolygón kívül.

– Gruer más véleményen volt, és ezt a partnerem is tanúsíthatja. Nincs idő rá, hogy finnyáskodjon egy kis hazugság miatt.

Daneel fölkapta a fejét Baley kijelentésére, de ez ügyet sem vetett, rá. Így folytatta:

– Eltökéltem, hogy végére járok ennek az ügynek. Rendes körülmények között kapva kapnék az alkalmon, hogy visszatérhessek a Földre. Elég, ha csak álmodok róla, és az izgalomtól nem tudok megülni a helyemen. Ha az enyém volna ez a robotokkal fertőzött palota, ahol lakom, robotostul-mindenestül szívesen odaadnám azt meg magát és az egész rohadt világot egy haza szóló jegyért. De azt nem engedhetem, hogy csak úgy kiebrudaljanak innét, amíg nyitva van ez az ügy, amihez kirendeltek. Ha akaratom ellenére megpróbálna megszabadulni tőlem, akkor az ürtüzérség ágyúival fogja szembe találni magát. És hadd tegyem még hozzá, hogy mostantól kezdve én fogom vezényelni ezt a gyilkossági vizsgálatot. Én szabom meg a módját. Azt fogom látni, akit akarok. Igen, *látni*. És nem távnézni. Én szokva vagyok a látáshoz, és itt is ez lesz a mérvadó. Azt akarom, hogy a maga hivatala mindehhez hivatalos áldását adja.

– Ez lehetetlen, túrhetetlen...

– Daneel, mondd meg te is.

Az emberszabású robot szenvtelenül fejtegetni kezdte:

– Amint a partnerem informálta önt, Attlebish főmegbízott, bennünket azért küldtek ide, hogy lefolytassunk egy gyilkossági nyomozást. Ehhez fontos érdekek fűződnek. Természetesen mi nem akarjuk megsérteni egyetlen szokásukat sem, és lehet, hogy valódi látásra nem is lesz szükség, ámbár sokat segítene, ha – amint Baley nyomozó kérte – ön szükség szerint hozzájárulna ilyenhez. Ami pedig a bolygó akarataink ellenére történő elhagyását illeti, ez szerintünk nem volna tanácsos, bármennyire sajnáljuk is, ha ön vagy bármely solariai kellemetlennek találná a jelenlétünket.

Baley ajkára mord mosoly fagyott a dagályos mondatok hallatán. Aki tudta Daneelről, hogy csak egy robot, a szavaiban tetten érhetette azt a próbálkozást, hogy egyetlen emberi lényt, így Baleyt és Attlebisht se

sértsen meg. Aki pedig úgy tudta, hogy Daneel Aurorának, a Külső Világok legrégebbikének és legerősebbikének a képviselője, szavaiból kiolvashatta az udvarias köntösbe bújtatott fenyegetést.

Attlebish a homlokára helyezte az ujja hegyét.

– Majd megfontolom.

– Csak ne túl sokáig – mondta Baley – mivel egy órán belül meg kell látogatnom valakit, még hozzá nem a távnézőn keresztül. Képet ki!

Intett a robotnak, hogy szakítsa meg a kapcsolatot, aztán meglepetéstől és örömtől eltelve még sokáig bámulta Attlebish iménti helyét. Semmit sem tervezett meg előre. Az álma meg Attlebish fölösleges nyeglesége adta alá a lovat. És most a történetek örömmel töltötték el. Megtörtént, amit igazán szeretett volna, hogy ő vegye át az irányítást.

Mindenesetre jól megkapta a kdszos úrász!

Bárcsak a Föld minden lakója itt lett volna és láthatta volna. A pasas kiköpött úrásznak látszott, ami persze még édesebbé tette a diadalát. De még mennyire.

Csak hát miért ez a nagy buzgalma a látás ügyében? Baley nem nagyon értette a dolgot. Azt tudta, hogy mit akar tenni, és ennek része volt a látás (és nem a távnézés). Jó, jó, de mért fogta el őt olyan vehemens buzgalom, amikor a látást szóba hozta, mintha kész volna akár a ház falait is kidönteni miatta, jóllehet ezzel semmit sem érne el.

Miért?

Volt valami az ügyön kívül, ami sarkallta őt, valami, aminek semmi köze még a Föld biztonságához sem. De mi?

Furcsamód újból eszébe jutott az álma: a nap, amely a Föld gigászi föld alatti városainak átlátszatlan rétegein át is elárasztja sugaraival.

Daneel aggályos hangon megszólalt (már amennyire képes volt fölismerhető érzelmi tónust adni a hangjának):

– Nem tudom, Elijah partner, hogy nem lesz-e ebből baj.

– A blöffölésből? De megtette a hatását. Ám igazából nem is volt blöff. Szerintem valóban fontos, hogy Aurora rájöjjön, mi megy végbe Solarián, és ezt Aurora is jól tudja. Egyébként köszönöm, hogy nem leplezted le a füllentésemet.

– Ez volt a természetes döntés. Az a körülmény, hogy nem hazudtoltam meg önt, némi alig észrevehető sérelmet okozott Attlebish főmegbízottnak. Ám ha hazugságon fogom önt, önnek okoztam volna ennél nagyobb és közvetlenebb ártalmat.

– Két potenciál közül az erősebbik győz, mi, Daneel?

– Pontosan, Elijah partner. Úgy tudom, hogy valami hasonló, bár nehezebben körülírható folyamat játszódik le az emberi elmében is. Mégis megismétlem, hogy önnek ez az új elgondolása nem veszélytelen.

– Melyik elgondolásom?

– Nem helyeslem, hogy ön látni akar embereket. A látáson a távnézés ellentétét értve.

– Megértelek. De én nem keresem a te helyesléseidet.

– Nekem megvannak az instrukcióim, Elijah partner. Azt én nem tudhatom, mit mondott önnek tegnap este a távollétemben Hannis Gruer főmegbízott. Az, hogy mondott valamit, kiviláglik abból, hogy megváltozott az ügyszöveg az ön hozzáállása. Instrukcióim azonban módot adnak rá, hogy gyanítsam, mit mondhatott. Bizonyára fölhívta az ön figyelmét arra, hogy a solariai helyzet más bolygók számára is fenyegetést jelent.

Baley elgondolkodva a pipája után nyúlt. Gyakran előfordult ez velem, és mindig elfogta a bosszúság, amikor a keze nem talált semmit, és eszébe jutott, hogy nem dohányozhat.

– Húszezer solariai van, nemde? Miféle fenyegetést jelenthetnének nekik? – ellenkezett.

– Aurorai gazdaim egy idő óta nyugtalansággal figyelik Solariát. Nekem nem árultak el mindent, amit tudnak...

– Ami keveset pedig elárultak, megtiltották, hogy továbbadd nekem. Így van? – szögezte neki Baley.

– Sok mindent tisztázni kell még, mielőtt szabadon beszélhetnénk erről a dologról.

– Miben sántikálnak hát Solarián? Új fegyverek? Felforgatás? Terrorista akciók? Mit tud húszezer ember tenni úraszok százmilliói ellen?

Daneel hallgatott.

– Nos, ez az, amit én ki akarok deríteni – jelentette ki Baley.

– Csak ne úgy, ahogy tervbe vette, Elijah partner. Nagyon alaposan a lelkekre kötötték, hogy vigyázzak az ön biztonságára.

– Hiszen ez a dolgod. Első Törvény!

– Sőt azon túl is. Ha választani kell az ön és mások biztonsága között, akkor az öné az elsőség.

– Persze. Én ezt megértem. Ha valami történne velem, megszűnne a lehetősége annak, hogy Solarián maradj, hacsak Aurora nem vállalna olyan komplikációkat, amelyekre még nincs fölkészülve. Amíg életben vagyok, addig Solaria eredeti kívánsága szerint vagyok itt, és szükség

szerint mindent latba vethetünk, hogy itt is tartsanak bennünket. Ha meghalok, a helyzet is megváltozik. Az utasításod tehát úgy szól, hogy vigyázz Baley életére. Igazam van, Daneel?

– Nincs módomban értelmezni a megbízatásom mozgatórugóit – hátrította el a választ Daneel.

– Jól van, ne aggódj – nyugtatta meg Baley. – Ha úgy látnám jónak, hogy lássak valakit, nem fog megölni a szabad levegő. Túlélem. Sőt az is lehet, hogy megszokom.

– Nemcsak a szabad levegő, Elijah partner – makacskodott Daneel. – Hanem a solariaiak látása. Én ezt nem helyeslem.

– Vagyis szerinted az úraszok berzenkednek ellene. Magukra vessenek. Viseljenek orrszűrőt meg kesztyűt. Permetezzék be a levegőt. És csak hadd fintorogjanak meg pironkodjanak, ha a finom erkölceiket sérti, hogy testi mivoltomban látnak engem. Eltökélt szándékom azonban, hogy látni akarom őket. Én ezt szükségesnek tartom, ezért meg is fogom tenni.

– Én azonban ezt nem engedhetem meg.

– *Te* nem engedheted meg? *Nekem?*

– De hiszen ön is megérti, miért, Elijah partner.

– Nem én.

– Vegye figyelembe, hogy Gruer főmegbízottat, a gyilkossági ügyben eljáró kulcsfigurát megmérgezték. Nem következik-e ebből, hogy ha ön ragaszkodik a tervéhez, és kiteszi magát a közvetlen veszélynek, szükségszerűen ön lesz a következő áldozat? Hogy engedhetném meg hát, hogy elhagyja ennek a háznaka biztonságát?

– És hogy akarsz ebben meggátolni, Daneel?

– Ha kell, erőszakkal, Elijah partner – jelentette ki Daneel higgadtan.

– Még ha fájdalmat kell is önnek okoznom. Ha nem ezt tenném, biztosan elpusztulna.

9. Egy robot gúzsba kötése

– Vagyis megint győz az erősebb potenciál, Daneel. Fájdalmat okozol nekem, hogy megmentsd az életemet.

– Nem hiszem, hogy szükség lesz fájdalom okozására, Elijah partner. Ön is jól tudja, hogy erőben felülmúlom önt, és ezért tartózkodni fog a hiábavaló ellenállástól. Ám ha a szükség úgy hozza, kénytelen leszek fájdalmat okozni önnek.

– Le tudnák löni állító helyedben – mondta Baley. – Most rögtön! Engem aztán semmi sem tarthatna vissza ettől.

– Én gondoltam rá, Elijah partner, hogy mostani együtt munkálkodásunk alatt ön esetleg rászánhatja magát erre a lépésre. Pontosabban akkor fordult meg bennem ez a gondolat, amikor idefelé jövet önt a felszíni járműben egy pillanatra elfogta az erőszakos indulat. Az ön biztonságához képest az én pusztulásomnak nincs jelentősége, ám a pusztulásom később megviselné önt, és megzavarná a gazdáim terveit. Ezért egyik első teendőm az volt, hogy amikor először álomba merült, eltávolítsam a töltést a sugárvetőjéből.

Baley összeszorította a száját. Otthagyták használhatatlan fegyverrel! A pisztolytáskájához kapott. Elővette a fegyvert, és megnézte a töltést. Nullán állott.

Egy pillanatig forgatta a kezében a haszontalan fémdarabot, kedve lett volna Daneel arcához vágni. De mi haszna lenne? A robot könnyedén félrerántaná a fejét.

Baley visszadugta a sugárvetőt. Hiszen alkalomadtán újratöltheti.

Lassan, megfontoltan kijelentette:

– Nem tudsz átejtetni, Daneel.

– Hogy érti ezt, Elijah partner?

– Túlon túl megjátszod a gazdát. Gúzsba kötöd a kezem. Robot vagy te egyáltalán?

– Ezt már máskor is kétségbe vonta – felelte Daneel.

– Tavaly a Földön kétségem támadt, hogy R. Daneel Olivaw valóban robot-e. De akkor bebizonyosodott, hogy az. Most is az a véleményem. A kérdés csak az: *Te* R. Daneel Olivaw vagy-e?

– Az vagyok.

– Igazán? Daneelt úgy alkották meg, hogy a megtévesztésig hasonlítson egy úrászra. Mért ne vehetné föl egy úrász is Daneel képét?

– Mi célból?

– Hogy nagyobb leleményességgel és ügyességgel folytassa le ezt a nyomozást, mint ami egy robottól egyáltalán kitelik. Egyúttal amikor Daneelként abba a hitbe ringatsz, hogy én vagyok az úr, kockázat nélkül kézben tarthatsz engem. Elvégre is rajtam keresztül ténykedsz, és ehhez könnyen idomíthatónak kell megtartanod.

– Ez nem így van, Elijah partner.

– Bizonyítsd be – mondta Baley, és lassan egy távoli asztalhoz lépkedett, és kezébe vett egy hulladékmegsemmisítőt. – Ha robot vagy, könnyen megteheted. Mutasd meg a fémét a bőröd alatt.

– Biztosíthatom önt... – kezdte Daneel.

– Mutasd meg a fémét – ismételte Baley nyersen. – Parancsolom! Vagy talán nem érzed kötelességednek a parancsok teljesítését?

Daneel kigombolta az ingét. Mellének sima, bronzos bőrét ritkás szőrzet borította. Ujjával határozottan megnyomott egy pontot közvetlenül a jobb mellbimbója alatt, mire a melle egész szélességében vértelenül szétnyílt a bőr és a hús, és előcsillant a fém.

Ebben a pillanatban Baley asztalon nyugvó ujjai egy centiméternyivel jobbra siklottak, és lecsaptak egy érintőkapcsolóra. Szinte azon nyomban belépett egy robot.

– Ne mozdulj, Daneel! – kiáltott föl Baley. – Parancsolom! Maradj veszteg!

Daneel megmerevedett, mintha elszállt volna belőle az élet vagy annak robotutánzata.

Baley a robotra kiáltott:

– Ide tudsz még rendelni két másik magadfajta szerkentyűt anélkül, hogya szobát elhagynád? Ha igen, rajta!

– Igenis, gazda – engedelmeskedett a robot.

Rádióhívására megjelent még két robot. A három fősorakozott egymás mellett.

– Fiúk! – fordult hozzájuk Baley. – Látjátok ezt a teremtményt itten, akiről azt hittétek, hogy gazda?

Hat vörhenyes szem fordult ünnepélyesen Daneel felé.

– Látjuk, gazda – mondták a robotok kórusban.

– Azt is látjátok – folytatta Baley –, hogy ez az állítólagos gazda valójában ugyanolyan robot, akárcsak ti, mivel belül fémből van. Csak ember formájúra tervezték.

– Igenis, gazda.

– Nem vagytok kötelesek teljesíteni a parancsait. Megértettétek?

– Igenis, gazda.

– Én viszont igazi ember vagyok – tette hozzá Baley.

A robotok egy pillanatig tanácstalannak látszottak. Baleynek megfordult a fejében, hogy miután egy emberkülsőjű lényre rábizonyította, hogy robot, vajon hajlandók lesznek-e bárkit is embernek elfogadni, akinek emberkülsője van.

Am ekkor megszólalt az egyik:

– Ön, gazda, ember. – És Baley föllélegzett.

Majd Daneelhez fordult.

– Rendben van, Daneel. Elengedheted magad.

Daneel természetes pózt vett fel, és azt mondta:

– Ezek szerint az, hogy ön kétségbe vonta az én robot mivoltomat, csak ürügy volt arra, hogy leleplezzen ezek előtt a robotok előtt.

– Elismerem – mondta Baley, és elfordult. Azzal vigasztalta magát, hogy ez a micsoda itt nem ember, csak egy gép. Egy géppel szemben pedig nem érvényes a tisztesség.

Mégis valahogy nem tudta teljesen elnyomni a szégyenét. Volt valami emberi abban, ahogy Daneel ott állt széttárt mellkassal, valami, amit el lehet árulni.

– Zárd össze a melleidet, Daneel – szólt rá Baley –, és hallgass ide. Ugye belátod, hogy fizikailag nem bírsz el három robottal?

– Ez így van, Elijah partner.

– Helyes. Ti pedig, fiúk – fordult újra a többi robothoz –, nem fogjátok senki emberfiának elárulni, hogy ez a másik teremtmény egy robot. Soha és semmikor, hacsak tőlem, és csakis tőlem, nem kaptok rá utasítást.

– Köszönöm – mondta Daneel.

– Ez az ember formájú robot viszont – folytatta Baley – semmilyen módon nem avatkozhat be az én munkámba. Ha megpróbálna beavatkozni, ti erőszakkal vissza fogjátok őt tartani, vigyázva, hogy csak végszükség esetén okozzatok kárt benne. Ne engedjétek meg, hogy rajtam kívül más emberekkel vagy rajtatok kívül más robotokkal látási vagy távnézési kapcsolatba lépjen. És egy pillanatra se hagyjátok magára. Maradjon itt, ebben a szobában, és ti is tartózkodjatok itt. Egyéb feladataitok alól újabb intézkedésig föl vagytok mentve. Világos?

– Igen, gazda – felelték azok egyöntetűen.

Baley ismét Daneelhez fordult.

– Gúzsba vagy kötve, így hát ne próbálj az utamba állni.

Daneel karjai lazán csüngtek az oldala mentén.

– Nem tűrhetem el, Elijah partner, hogy tétlenségem miatt ön ártalmat

szenvedjen. A jelen körülmények között viszont tétlenségre vagyok kárhozthatva. A logika megtámadhatatlan. Nem fogok tenni semmit. Csak abban bízom, hogy ön megmarad biztonságban és jó egészségben.

Erről van szó, gondolta Baley. A logika az logika, és egy robotnak csak ez van. A logika azt súgja Daneeinek, hogy teljesen gúzsba van kötve. A józan ész esetleg azt mondhatná neki, hogy ritkán lehet minden tényezőt előre látni, és az ellenfél is elkövethet hibát.

De hát ilyesmi nincsen. Egy robot csak logikus, de nem ésszerű.

Baleybe újból belenyilant a szégyenérzet, és nem tudott ellenállni annak, hogy néhány engesztelő szót ne szóljon.

– Figyelje ide, Daneel – mondta –, még ha veszélynek tenném is ki magam, *amiről szó sincs* – tette hozzá sietve a többi robotra pillantva –, én csak a dolgomat végzem. Ezért fizetnek. Nekem ugyanolyan kötelességem az egész emberiséget megmenteni az ártalomtól, mint ahogy neked az, hogy elhárítsd a bajt az egyes ember feje felől. Megérted ezt?

– Nem én, Elijah partner.

– Ez azért van, mert nem arra teremtettek. Hidd el nekem, hogy ha ember volnál, te is belátnád ezt.

Daneel tudomásulvevőleg lehajtotta a fejét, és mozdulatlan maradt, miközben Baley lassan az ajtó felé lépkedett. A három robot félreállt, hogy utat nyisson neki, közben le sem vették fotoelektromos szemüket Daneelről.

Baley hevesen dobogó szívvel lépkedett a szabadsága felé, ám váratlanul nagyot ugrott a szíve. Az ajtó mögül egy újabb robot közeledett feléje.

Csak nincs valami baj?

– No mi az, fiam? – vetette oda élesen.

– Üzenet jött az ön számára, gazda, Attlebishtől, a Biztonsági Hivatal megbízott vezetőjétől.

Baley átvette a személyi kapszulát, amely érintésére nyomban felpattant. Egy finoman teleírt papírcsík tekeredett elő belőle. (Baley nem lepődött meg. Solaria birtokában van az ujjlenyomatának, és a kapszulát úgy állították be, hogy az ő ujjainak a mintázatára nyíljon föl.) Elolvasta az üzenetet, és hosszú arcára meglepedettség ült ki. Hivatalos engedély volt benne arra, hogy „látásos” kihallgatásokat tegyen, a meghallgatni kívánt személyek hozzájárulásától függően, akik mindazonáltal fölszólíttatnak arra, hogy minden tőlük telhető segítséget adjanak meg „Baley és Olivaw nyomozóknak”.

Attlebish behódolt hát, egészen odáig menően, hogy a Föld-lakó nevét tette az első helyre. Nagyszerű előjel ez ahhoz, hogy végre istenigazából nekifoghasson a nyomozásnak.

Baley ismét légi járművel utazott, mint annak idején New Yorkból Washingtonba. Ez az út azonban különbözött attól. A jármű nem volt zárt. Az ablakokon ki lehetett látni.

Tündöklő tiszta nap volt, és Baley ülőhelyéről az ablakok kék foltokként ragyogtak, kíméletlen egyhangúsággal. Igyekezett nem összekuporodni. Csak akkor temette az ölébe az arcát, amikor már végképp nem bírta elviselni.

Maga választotta magának a megpróbáltatást. Erre ösztönözte a diadala, a szabadság szokatlan mómora, hogy előbb Attlebishen, majd Daneelen is fölülkerekedett, az a tudata, hogy az úraszok ellenében megvédte a Föld méltóságát.

Kezdte azzal, hogy a várakozó repülőgéphez egyfajta részeg, már-már kéjes kábulatban tette meg az utat, és szinte eszelős önbizalmában elrendelte, hogy az ablakot ne sötétítsék el.

Hozzá kell szoknom, gyözködte magát, és addig bámulta a kékséget, amíg zakatolni nem kezdett a szíve, és a torkában fojtogatni nem kezdte egy csomó.

Egyre sűrűbben le kellett hunynia a szemét és a karjaiba temetnie a fejét. Önbizalma lassacskán elillant, és frissen újratöltött sugárvetőjének a szorongatása sem hozott számára megnyugvást.

Megpróbálta támadási tervére összpontosítani a gondolatait. Mindenekelőtt ismerd meg a bolygót. Vázold föl azt a hátteret, amelyben mindent el kell helyezned, ha azt akarod, hogy értelme legyen.

Keress föl egy társadalomtudóst!

Az egyik robottól megtudakolta Solaria legismertebb szociológusának a nevét. Lám, a robotoknak is megvan az előnyük: nem kérdezősködnék.

A robot megadta a nevet meg a legfontosabb adatokat, de megjegyezte, hogy a szociológus valószínűleg éppen ebédel, és lehet, hogy kérni fogja a kontaktus későbbre halasztását.

– Ebédel! – kelt ki Baley. – Ne nevettesd ki magad. Még csak két óra múlva lesz dél.

– Én az ottani időt veszem figyelembe, gazda – mondta a robot.

Baley rámeredt, aztán megértette. A Földön, a maga föld alatti városaival mesterségesen szabták meg a nappal és az éjszaka, az ébrenlét és az álom változásait, aszerint hogy miként kívánja a közösség és a

bolygó szükséglete. Egy ilyen bolygón azonban, mint ez, amely mezítelenül ki van téve a napnak, nem az ember, hanem egy akaratán kívüli erő választja meg a nappalt és az éjszakát.

Baley próbálta elképzelni a gömböt, amely forgás közben hol meg van világítva, hol sötétbe burkolódik. De nem volt könnyű, és sajnálta ezeket a fenemód felsőbbrendű úrászokat, akik eltűrik, hogy olyan fontos dolog, mint az idő, ki legyen szolgáltatva a bolygómozgás szeszélyének.

– Azért csak kapcsold – utasította a robotot.

A leszálló gépet robotok várták, és Baley a szabad ég alatt kínos reszketés fogta el.

– Hadd kapaszkodjam a karodba, fiam – dűnnyögte a legközelebbi robotnak.

A társadalomtudós egy folyosó végén várt rá.

– Jó napot, Mr. Baley – köszöntötte feszes mosollyal.

Baley elakadó lélegzettel biccentett.

– Jó estét, uram. Nem sötétítené el az ablakokat?

– Már be vannak sötétítve – felelte a szociológus. – Ismerem valamelyest a földi szokásokat. Kérem, kövessen.

Baley robot segítsége nélkül, jócskán lemaradva, folyosók egész labirintusán át követte vendéglátóját. Föllélegzett, amikor végre helyet foglalhatott egy tágas és fényűzően berendezett szobában.

A falak mentén sekély mélységű, homorú benyíló sorjáltak. Minden egyes fülkét rózsaszínben és aranyban kivitelezett szobor foglalt el; csupa elvont figura, amely anélkül gyönyörködtette a szemet, hogy rögtön előtolakodott volna a mondanivalójával. Egy nagy, doboz alakú valami fehér lelógó csöveivel és számos pedáljával zeneszerszámot sejtetett.

Baley szemügyre vette az előtte álló társadalomtudóst. Az úrász pontosan olyan volt, amilyenek pár órája távnézéskor látta. Magas volt, és sovány, a haja hófehér. Arca feltűnően ék alakú, orra nagy, mélyen ülő szemei élénken csillogtak.

Anselmo Quemotnak hívták.

Hosszan nézték egymást, míg Baley úgy nem érezte, hogy a hangja többé-kevésbé visszanyeri normális csengését. Első szavainak semmi köze nem volt a nyomozáshoz. De ahhoz sem, amit eltervezett.

– Kaphatnék egy italt? – szólalt meg.

– Italt? – A szociológus hangja egy kissé túl érces volt ahhoz, hogy kellemes csengésűnek lehetne mondani. – Víz jó lesz?

– Inkább valamilyen szeszféle.

A szociológus feszengeni kezdett, mint akinek fogalma sincs a vendéglátói kötelezettségekről.

Ami pontosan úgy is van, gondolta Baley. Egy ilyen világon, ahol csak távolból ismerik egymást az emberek, az étel-ital megosztása szóba sem jöhet.

Egy robot egy sima zománcú, kisebb bögrét nyújtott át neki, benne valamilyen halvány rózsaszínű itallal. Baley óvatosan megszagolta, és még óvatosabban hörpintett belőle. A kis korty folyadék melegen szétömlött a szájában, és kellemesen végigbizsergette a nyelőcsövet. Következőre alaposabban meghúzta a bögrét.

– Ha óhajt még... – biztatta Quemot.

– Köszönöm, most nem. Hálás vagyok önnek, uram, hogy hajlandó látni engem.

Quemot mosolyt próbált erőltetni az arcára, ám erőfeszítése kudarcba fulladt.

– Magam sem emlékszem rá, mikor tettem ilyet. Bizony.

Szinte belevonaglott, ahogy ezt mondta.

– Bizonyára nagyon nehezeére esik – mondta Baley.

– Nagyon. – Quemot hátraarcot csinált, és a szoba túlsó végében álló székhez sietett. A széket félig elfordította Baleytől, és oldalvást helyet foglalt. Kesztyűs kezét összekulcsolta, és az orrcimpái remegtek az idegességtől.

Baley kihörpintette az italát, és érezte, hogy a tagjait melegség árasztja el, és az önbizalma is kezd visszatérni.

– Pontosán mit érez az én jelenlétemben, dr. Quemot? – firtatta.

– Ez egy szokatlanul személyes kérdés – dűnnyögte a szociológus.

– Tudom, hogy az. De már távnézés közben próbáltam megmagyarázni, hogy én egy gyilkosság ügyében nyomozok, és sok olyan kérdést kell feltennem, amelyek közül egyik-másik szükségképpen személyes jellegű lesz.

– Segítek, amit tudok – ígérte Quemot. – Remélem, hogy a kérdések illendőek lesznek. – Beszédközben nem nézett Baleyre. Ha pedig Baley arcára tévedt a tekintete, nem állapodott meg rajta, hanem sietve elkalandozott.

– Én nem csupán kíváncsiságból érdeklődöm az ön érzései iránt – folytatta Baley –, hanem mert nagyon is fontos a nyomozás szempontjából.

– Nem értem, miért.

– Mert minél többet meg kell tudnom erről a világról. Látnom kell, hogyan fogják föl a solariaiak a közönséges dolgokat. Megért engem?

Quemot most már egyáltalán nem nézett Baleyre. Akadozva beszélni kezdett.

– Tíz évvel ezelőtt meghalt a feleségem. Látni őt sosem volt valami könnyű, de hát idővel megtanulja elviselni az ember, és ő nem volt az a tolakodó fajta. Nem utaltak ki nekem új feleséget, minthogy már túlléptem a... a – esdeklően Baleyre pillantott, mintha tőle várná, hogy segítse ki a megfelelő szóval, ám ez hallgatott, mire suttogva kinyögte: – a szülői kort. Feleség híján pedig még inkább elszoktam ettől a látási jelenségtől.

– De mit érez ilyenkor? – makacskodott Baley. – Pánikot? – Eszébe jutott, hogy ő maga mit érzett a repülőgépen.

– Nem. Pánikot nem. – Quemot fordított egy kicsit a fején, hogy a szeme sarkából Baleyre nézhessen, de nyomban el is kapta a tekintetét. – De őszinte leszek, Mr. Baley. Úgy rémlik, mintha érezném az ön szagát.

Baley, mint akit rajtakaptak valamin, ösztönösen hátravetette magát a székén.

– A szagomat?

– Persze ez csak képzelődés – nyugtatta meg Quemot. – Nem tudnám megmondani, van-e önnek szaga, és milyen erős, ámbátor az orrszűrőim a legáthatóbb illatot is távol tartanák tőlem. Mégis, a képzelet... – vont a vállát.

– Értem.

– De még ennél is rosszabb. Megbocsásson, Mr. Baley, de egy ember jelenléte olyan leküzdhetetlen érzést kelt bennem, mintha valamilyen nyálkás dolog közelítene felém. Hasztalan próbálok félrehajolni. Fölöttébb kínos érzés.

Baley elgondolkodva morzsolgatta a fülcimpáját, és igyekezett leküzdeni a bosszúságát. Hogy lehet ilyen idegbajosan reagálni hétköznapi dolgokra!

– Ha ez így van – mondta –, meglep, hogy ilyen készségesen beleegyezett a látásomba. Hiszen tisztában volt vele, milyen kellemetlenséget vállal magára.

– Úgy is van. De tudja, furdalt a kíváncsiság. Elvégre is ön a Földről jött.

Baley epésen arra gondolt, hogy ez még egy érv lehetne a látás ellen, de csak annyit kérdezett:

– Mit számít az?

Quemot egyszerre izgalomba jött.

– Nem tudnám egykönnyen megmagyarázni. Még magamnak sem. De hát már tíz éve művelem a társadalomtudományt. Méghozzá behatóan. Ezenközben egy sor egészen új és meglepő, ám alapjaiban helytálló tételt állítottam föl. Ezek között van egy, amely különösképpen fölcsigázza az érdeklődésemet a Föld és a Föld-lakók iránt. Arról van szó, hogy ha ön gondosan megvizsgálná Solaria társadalmát és életformáját, rádöbbenne, hogy a fentnevezett társadalom és életmód szorosan és közvetlenül a Földről van mintázva.

10. Egy kultúra nyomában

Baley önkéntelenül fölkiáltott:

– Mit mond?

Quemot a válla fölött hosszú percekig szótlanul nézett rá, majd végre megszólalt:

– Nem a Föld jelenlegi kultúrájáról van szó. Dehogy.

– Ó – mondta Baley.

– Hanem a múltbeliről. A Föld őstörténetéről. Mint Föld-lakónak, önnek ezt természetesen ismernie kell.

– Néztem könyveket – mondta Baley óvatosan.

– Úgy. Akkor hát megérti.

Baley, aki nem értett semmit, magyarázni kezdte:

– Engedje meg, dr. Quemot, hogy pontosan megmondjam, miért jöttem önhöz. Szeretném, ha mindent elmondana, amit tud arról, hogy miért különbözik Solaria annyira a többi Külső Világtól, miért tartanak annyi robotot, miért viselkednek úgy, ahogy viselkednek. Elnézését kérem, ha úgy érezné, hogy kizökkentettem a kerékvágásból.

Baley a leghatározottabban új kerékvágásba akarta terelni a beszélgetést.

Mert ha belemerülnek abba, hogy mennyire hasonlít vagy nem hasonlít egymásra Solaria és a Föld kultúrája, akkor vége. Itt tölthetné az egész napot anélkül, hogy egyetlen használható információval is gazdagabb lenne.

Quemot elmosolyodott.

– Ön, ugye, azt szeretné, ha Solariát a többi Külső Világgal vetnénk össze, és nem a Földdel.

– A Földet én ismerem, uram.

– Ahogy óhajtja – köhintett a solariai. – Nem haragszik meg, ha egészen hátat fordítok önnek? Így jobban... kényelmesebben érzem magam.

– Ahogy óhajtja, dr. Quemot – vetette oda Baley ridegen.

– Helyes. – Quemot halk utasítására egy robot elfordította a székét, és a magas támla mögül a szociológus hangja új életre kelt, mélyebb és öblösebb zengést kapott.

– Solariát mintegy háromszáz évvel ezelőtt kezdték betelepíteni – kezdte Quemot. – Az első telepések Nexonról jöttek. Ismeri Nexont?

– Sajnos nem.

– Közel van Solariához, alig két parszeknyire. Ami azt illeti, Solaria és Nexon a Galaxis egymáshoz legközelebb lévő lakott bolygópárosa. Solaria már az ember megjelenése előtt is életnek adott otthont, és kiválóan alkalmasnak bizonyult az ember megtelepedésére. Csábos erővel vonzotta a jómódú nexoniakat, akik egyre nehezebben tudtak megfelelő életnívót fenntartani egyre inkább telítődő saját bolygójukon.

– Hogyhogy telítődő? – szakította félbe Baley. – Én úgy tudom, hogy az űraszok születés szabályozást alkalmaznak.

– Solaria igen, de a Külső Világok általában elég lazán kezelték a szabályozást. Abban az időben, amelyről beszélek, Nexon lakossága már elérte a második milliót. A nép sűrűség miatt korlátozni kellett az egy család birtokában lévő robotok számát. Ezért a módosabb nexoniak nyári lakokat építettek maguknak Solarián, amely termékeny volt, mérsékelt éghajlatú, és hiányzottak róla a veszélyes állatok. Solaria telepesei minden nehézség nélkül visszalátogathattak Nexonra, Solarián viszont úgy éltek, ahogy a kedvük tartotta. Annyi robotot alkalmazhattak, amennyit csak meg tudtak engedni maguknak, vagy amennyinek a szükségét látták. A birtokok nagyságát senki sem korlátozta, mivel egy üres bolygón erre nem volt szükség, a korlátlan számú robottal pedig a kiaknázás sem volt gond. A robotok úgy elszaporodtak, hogy rádióval kellett ellátni őket, és ezzel megvetették az alapját híres robotiparuknak. Új típusok, új alkalmazási területek, új képességek fejlődtek ki. Az életmód diktálja a feltalálókedvet – azt hiszem, ezt a mondást én találtam ki – tette hozzá Quernot mosolyogva.

Egy robot valamilyen hívásra, amit Baley nem vett észre a széktámlától, behozott Quernotnak egy italt, hasonlót ahhoz, amelyet az imént Baley is elfogyasztott. Ezúttal őt nem kínálták, maga pedig röstellt újból kérni.

Quernot folytatta:

– A solariai élet előnyei minden megfigyelő számára szembeötlöttek. Solaria divatba jött. Egyre több nexoni épített itt házat, és Solaria – kedvenc szavammal – a „villák bolygójává” fejlődött. A telepések közül pedig egyre többen látták jónak, hogy egész évben a bolygón maradjanak, és nexoni ügyeiket megbízottak útján intézzék. Solarián robotgyárak épültek. A gazdaságok meg a bányák annyit termeltek, hogy exportra is jutott. Egyszóval, Mr. Baley, nyilvánvalóvá vált, hogy egy évszázad sem kell hozzá, és Solaria ugyanolyan zsúfolt lesz, akárcsak Nexon. Nevetséges tékozlás lett volna, ha hagyják ezt az alig megtalált új világot

az előrelátás hiánya miatt veszendőbe menni. Hogy megkíméljem önt a politikai bonyodalmak ecsetelésétől, elég, ha elmondom, hogy Solariának sikerült háború nélkül kivívnia és megőriznie a függetlenségét. Persze segített bennünket és barátokat szerzett nekünk az a tény, hogy a Külső Világok számára a különleges robotok hasznos forrásának bizonyultunk. A függetlenség után az volt az első gondunk, hogy a lakosság száma ne haladja meg az ésszerű határokat. Ezért korlátoztuk a bevándorlást meg a születéseket, szükségleteink kielégítésére pedig egyre több és változatosabb robotot állítottunk elő.

– Mért van az – firtatta Baley –, hogy a solariaiak nem hajlandók látni egymást? – Baleyt bosszantotta Quernot szociológusi szószátyársága.

Quernot hátrakandikált széktámlája mögül, ám nyomban vissza is vonult rejtekébe.

– Ennek szükségképpen be kellett következnie. Óriási birtokaink vannak. Nem ritka a huszonöt négyzetkilométeres birtok sem, jóllehet a nagyobbakon jelentékeny nagyságú terméketlen területek is vannak. Az én birtokom kétezer-ötszáz négyzetkilométer területű, de az utolsó röggig kitűnő termőföld. Mindenesetre a birtok nagysága az, ami mindennél jobban kijelöli az ember helyét a társadalomban. És egy kiterjedt birtok azzal jár, hogy keresztül-kasul bejárhatja az ember, anélkül hogy az a veszély fenyegetné: a szomszéd területére téved és összetalálkozik vele. Ugye megérti?

– Azt hiszem, igen – vont vállat Baley.

– Egy szó, mint száz: a solariai büszke rá, hogy nem találkozik a szomszédjával. Ugyanakkor a robotok olyan jól ellátják a gazdaságát, és meg termelnek mindent, hogy nem is szorul rá, hogy bárkivel özszejjön. Az a kívánság, hogy elkerüljék az összejövetelt, egyre tökéletesebb távnéző berendezések kifejlesztését ösztönözte, és minél kiválóbbak lettek ezek a távnézőkészülékek, annál inkább zsugorodott annak szüksége, hogy az emberek lássák egymást. Egyfajta önmagát erősítő kör, afféle visszacsatolás jött létre. Érti?

– Figyeljen ide, dr. Quernot – fakadt ki Baley. – Ne tartson engem olyan együgyűnek. Én nem vagyok szociológus, az egyetemen azonban elvégeztem a szokásos elemi tanfolyamokat. Igaz, hogy ez csak afféle földi egyetem volt – tette hozzá vonakodó szerénységgel, hogy elejét vegye a másik hasonló értelmű, ám sokkal sértőbb megjegyzésének –, a matematikát azonban megértem.

– Matematika? – kérdezte Quernot, magasba rántva az utolsó szótagot.

– Hát nem az, amit a robotikában alkalmaznak, ez nekem persze

magas volna, a társadalmi viszonylatokkal azonban meg tudok birkózni. Így például ismerem a Teramin-relációt.

– A micsodát, uram?

– Lehet, hogy maguknál másként hívják. Az élvezett előjogok és a velük járó kényelmetlenségek differenciálhányadosa: $dé\ ká\ per\ jé\ az\ enedik...$

– Miről beszél maga itten? – csattant föl élesen és ellentmondást nem tűrően az úrász hangja, mire Baley zavartan elhallgatott.

Pedig nem kétséges, hogy az elszenvedett kényelmetlenségek és az élvezett előjogok viszonya egyike azoknak az alapelveknek, amelyek nélkül lehetetlen az embereket robbanás veszélye nélkül irányítani. Ha adva van egy egyszemélyes fülke egy közösségi fürdőben, mint ok, akkor ez x személyt arra készítet, hogy türelmesen várakozzék ugyanarra a villámcsapásra, amely lesújthat rájuk, miközben x értéke ismert mértékben változik a környezet és az emberi vérmérséklet ismert változásának a függvényében, ahogy ez mennyiségileg ki van fejtve a Teramin-relációban.

Ámbátor egy ilyen világon, ahol az előjog minden, és a kényelmetlenség semmi, a Teramin-reláció minden jelentőségét elveszitheti. Lehet, hogy nem a megfelelő példát választotta ki.

– Hallgasson ide, uram – próbálkozott újra Baley –, az jó, hogy ön elmagyarázza nekem a látás elleni előítélet mennyiségi növekedését, nekem azonban ez nem sokat segít. Én arra volnék kíváncsi, hogy pontosan miben is áll ez az előítélet, hogy hatásosan fölléphessenk ellene. Ugyanis arra akarom rávenni az embereket, hogy lássanak engem, úgy, ahogy most ön.

– Mr. Baley – tiltakozott Quemot –, ön nem bánhat úgy az emberi érzelmekkel, mintha egy pozitronagy termékei lennének.

– Én ezt nem állítom. A robotika deduktív tudomány, míg a szociológia induktív. A matematika azonban mindkettőre egyaránt alkalmazható.

Egy percre hallgatás ült közénk. Quemot hangja remegett, amikor megszólalt.

– Ön elismerte, hogy nem szociológus.

– Tudom. De nekem azt mondták, hogy ön viszont az. A legjobb a bolygón.

– Én vagyok az egyetlen. Azt is mondhatnám, hogy én találtam föl ezt a tudományt.

– Igazán? – Baley habozva szánta rá magát a következő kérdésre,

amelyet ő maga is pimasznak tartott. – Nézett ön könyveket ebben a tárgyban?

– Néztem néhány aurorai könyvet.

– Földi könyveket nem nézett?

– Földieket? – nevetett Quemot zavartan. – Eszembe sem jutott, hogy bármiféle földi tudományos munkát olvashatnék. Ne vegye sértésnek.

– Nos hát, sajnálom. Azt reméltem, hogy olyan konkrét adatok birtokába jutok, amelyek lehetővé tennék, hogy szemtől szembe meghallgassak embereket anélkül, hogy...

Quemotból furcsa, artikulálatlan hörgés tört fel, s a széke nyikorogva hátradőlt, és hangos puffanással a padlóra zuhant.

Baley füléig eljutott egy nyögésszerű „elnézést”.

Egy pillanatra még meglátta Quemotot, amint fejvesztve iszkol kifelé a szobából, aztán mintha levegővé vált volna.

Baley a homlokát ráncolta. Mi az ördögöt mondhatott megint? Szent Jozafát! Megint rossz gombot nyomott volna meg?

Tanácsstalanságában megpróbált fölállni, ám félúton megtorpant, mert egy robot lépett be a szobába.

– Gazda – mondta a robot –, azt az utasítást kaptam, hogy tájékoztassam önt: a gazda néhány perc múlva táv nézni fogja önt.

– *Táv nézni*, fiam?

– Igen, gazda. Addig is talán óhajt még frissítőt?

Újabb ibrik rózsaszínű folyadék termett ott a könyökénél, es ezúttal valamilyen meleg és illatos sütemény is kíséerte.

Baley visszatelepedett a székébe, óvatosan kortyolt az italból, és a serleget az asztalra helyezte. A sütemény tapintásra kemény volt, és meleg, a kérge azonban könnyedén elolvadt a szájában, és a belseje összehasonlíthatatlanul melegebb volt, és lágyabb. Az íz összetevőit nem tudta azonosítani, bizonyára Solaria helyi fűszerei és ízesítői keverednek benne.

Eszébe jutott a Föld szegényes, élesztő alapú diétája, és arra gondolt, hogy talán érdemes lenne a piacra dobni a Külső Világok termékeinek az ízet utánzó élesztőfajtákat.

Ábrándozását azonban félbeszakította Quemot, a szociológus, aki egyszerre ott termett a semmiből, és szembefordult vele. Igen, ezúttal nem fordította el az arcát! Egy kisebb székben ült egy olyan szobában, amelynek a falai meg a padlója élesen elütöttek Baley környezetétől. Ezúttal mosolygott, mosolya mély barázdákká mélyítette arcának finom

ráncait, és paradox módon azzal, hogy kihangsúlyozta szemének élénk csillogását, fiatalosabb külsőt kölcsönzött neki.

– Ezer bocsánat, Mr. Baley – mentegetőzött. – Azt hittem, jobban el bírom viselni a személyes együttlétet, de ez önáltatásnak bizonyult. Képletesen szólva a szakadék szélén egyensúlyoztam, és az ön szava megadta a végső lökést.

– Melyik szó volt az, uram?

– Ön mondott valamit arról, hogy embereket akar meghallgatni szemtől... – Megrázta a fejét, és idegesen nyaldosta az ajkát. – Még kimondani is nehezemre esik. De tudja, mire gondolok. Ez a szó egyszerre elém varázsolt a legbizarrabb szituációt, hogy mi ketten, ön meg én, egymás lélegzetét szívjuk be. – A solariai összerázkódott. – Ön nem találja ezt visszataszítónak?

– Nem emlékszem rá, hogy valaha is annak találtam volna.

– Mocskos egy szokásnak tűnik. S amikor ön kimondta azt a szót, és én elképzeltem a helyzetet, hirtelen rádöbentem, hogy végül is ugyanabban a szobában tartózkodunk, és ha én nem is fordultam szembe önnel, hozzám is eljuthatnak és az én tüdőmbe is bejuthatnak az ön tüdejét megjárta levegőfoszlányok. Az én érzékenységem mellett...

– Solaria légkörének molekulái sok ezer tüdőt megjárta már. Szent Jozafát! Köztük az állatok tüdeit meg a halak kopoltyúit is.

– Ez igaz – ismerte el Quernot gyászos képét dörzsölgetve –, de én nem is szeretek erre gondolni. Ám az ön jelenléte és kettőnk lélegzése fenyegető közelségbe hozta a veszélyt. Meglepő, milyen megkönnyebbülést hoz nekem a távnézés.

– Pedig továbbra is ugyanabban a házban vagyunk, dr. Quernot.

– Éppen ezért meglepő a megkönnyebbülés. Ön itt van ugyanabban a házban, ám a háromdimenziós vetítő mindent megváltoztat. Most legalább tudom, milyen érzés egy idegennek a látása. Még egyszer nem fogom megpróbálni.

– Ez úgy hangzik, mintha ön csak kísérletből ment volna bele a látásba.

– Azt hiszem – mondta az úrász –, hogy ez részben így is van. Bár ez csak a kisebbik hányadát teszi ki az indítékaimnak. Az eredmények viszont érdekesekek, még ha nyugtalanítóak is. A kísérlet sikeres volt, és talán rögzíteni is fogom.

– Rögzíteni? Mit? – lepődött meg Baley.

– Az érzéseimet! – válaszolt Quernot meglepődéssel a meglepődésre. Baley fölsóhajtott. Félreértés. Mindig csak félreértés.

– Csak azért kérdezem, mert valahogy azt képzeltem, hogy van valamilyen műszerük az érzelmi válaszok mérésére. Mint mondjuk egy elektroencefalográf. – Szemét hasztalan hordozta körbe. – Bár föltételezem, hogy létezik olyan miniatűr változatuk is, amihez nincs szükség közvetlen elektromos kapcsolatra. A Földön nem ismerünk ilyesmit.

– Úgy hiszem – jelentette ki a solariai mereven –, hogy műszer nélkül is képes vagyok megbecsülni az érzéseim mibenlétét. Eléggé szembetűnőek voltak.

– Igen, persze, csak hogy a mennyiségi elemzés... – kezdte Baley.

– Nem értem, mire akar kilyukadni – panaszkolta Quemot. – Azonkívül szeretném megismertetni önt valamivel, olyasmivel, ami az én elméletem, amit egyetlen könyvben sem láttam, és amire nagyon is büszke vagyok...

– Pontosan mi lenne az, uram? – mutatott érdeklődést Baley.

– Hát az, hogy miként tükrözi Solaria kultúrája a Föld múltjának egyik kultúráját.

Baley fősóhajtott. Ha nem hagyja, hogy a másik kirukkoljon az elméletével, aligha várhat el tőle további segítőkészséget.

– Éspedig? – adta meg magát Baley.

– Spárta! – emelte föl a fejét büszkén Quemot, hogy fehér üstöke glóriaként megcsillant a fényben. – Biztos vagyok benne, hogy hallott Spártáról.

Baley megkönnyebbült. Ifjúkorában élénken érdekelte a Föld múltja (sok Föld-lakó számára vonzó tárgy volt ez: a Föld hatalma még elvitathatatlan, mert rajta kívül nem volt más világ; a földi emberek az urak, mert még nem voltak úraszok), a Föld múltja azonban beláthatatlan. Quemot könnyen hivatkozhatna valamilyen Baley számára ismeretlen időszakra is, ami fölöttébb kínos lenne.

De most óvatosan megjegyezhetette:

– Igen. Láttam filmeket ebben a tárgyban.

– Helyes. Helyes. Nos, Spártát virágkorában viszonylag kisszámú spártai, vagyis teljes jogú polgár, aztán valamivel nagyobb számú másodrendű polgár, a perioecusok, és a legnagyobb számot kitevő rabszolgák, a helóták népesítették be. A helóták hússzorosan fölülmúlták a spártai polgárokat, ám a helóták is emberek voltak, hús-vér emberek. Hogy a spártaiak elejét vegyék annak, hogy a nyomasztó túlsúlyban lévő helóták sikeresen fölkelhessenek az uraik ellen, tökélyre fejlesztették a haditudományukat. Minden egyes spártai polgár valóságos hadigépezetként élte életét, és a társadalom elérte célját. Nincs

tudomásunk egyetlen sikeres helótafölkeléséről sem. No mármost, mi, solariai emberek bizonyos értelemben hasonlítunk a spártaiakra. Nekünk is megvannak a magunk helótái, csak a mi helótáink nem emberek, hanem gépek. Ezek nem lázadhatnak föl, és akkor sem kell tartanunk tőlük, ha ezerszer annyian vannak hozzánk képest, mint az emberi helóták voltak a spártaiakhoz képest. Ennélfogva élvezzük a spártaiak kizárólagosságának az előnyeit anélkül, hogy el kellene szenvednünk azok zord uralmi rendszerét. Ehelyett megengedhetjük magunknak az athéniek művészet- és kultúradedvelő életmódját, akik egy időben éltek a spártaiakkal, és akik...

– Láttam filmeket az athénierekről is – vetette közbe Baley.

Quernot egyre jobban belemelegedett a monológjába.

– Minden civilizáció piramisszerűen épül föl. Minél följebb kapaszkodik valaki a társadalom építményén a csúcs felé, annál több a szabadideje és a lehetősége a boldogságkeresésre. És minél magasabbra jut, annál kevesebb emberrel kell megosztoznia a növekvő élvezetekben. A kismiszettek mindig túlsúlyban vannak. És jól jegyezze meg: bármilyen jól megy is abszolút értelemben a piramis alsó rétegeinek, a csúcshoz viszonyítva mindig kismiszettek maradnak. Példának okáért Aurora legszegényebbjai is jobban el vannak ereszelve, mint a Föld arisztokratái, ám Aurora arisztokratáikhoz képest mégis kismiszettek, és ők saját világuk uraihoz mérik magukat. Következésképpen egy közönséges emberi társadalomban mindig is van súrlódás. A társadalmi forradalom, mint akció, és a forradalom elhárítása, vagy ha egyszer már kitört: a leverése mint reakció az okozója annak a temérdek emberi nyomorúságnak, amellyel át meg át van itatva a történelem. No mármost itt, Solarián először történik meg, hogy a piramis csúcsa önmagában áll. A kismiszettek helyét elfoglalták a robotok. A miénk az első új társadalom, az első nagy társadalmi újítás, amióta Sumér és Egyiptom parasztjai föltalálták a városokat.

Quernot elégedett mosollyal hátradőlt a székén.

– Publikálta már ezt? – érdeklődött Baley.

– Egyszer még sort keritek rá – mondta Quernot tettett nemtörődomséggel. – Eddig még nem. Ez a harmadik fölfedezésem.

– A másik kettő is ilyen széles ívű?

– Azokat nem a szociológiában csináltam. Valamikor szobrász voltam. Azok a munkák, amiket itt lát – mutatott a fülkék felé –, mind az enyéme. Aztán zenét is szereztem. De az idő eljárt fölöttem, és Rikaine Delmarre folyton arra ösztökélt, hogy hagyjam ott a szépművészetet, és

műveljem inkább az alkalmazott művészetet, így vettem föl aztán a szociológiát.

– Ebből azt veszem ki, hogy Delmarre a jó barátja volt – jegyezte meg Baley.

– Ismertük egymást. Aki ilyen kort megér, mint én, minden felnőtt solariait megismer. De semmi okom rá, hogy tagadjam: Rikaine Delmarre-ral jól ismertük egymást.

– Miféle ember volt Delmarre? – (Ez a név különös módon földízte Baley előtt Gladia képét, és hirtelen mintha mellbe vágták volna, ott állt előtte az asszony úgy, amilyenek utoljára látta: magából kikelve, arcát eltorzítja az iránta táplált harag.) Quernot kissé elgondolkodott.

– Derék ember volt, odaadó híve Solariának és az életformájának.

– Más szóval idealista.

– Igen. Határozottan. Ez abból is kiviláglik, hogy önként jelentkezett erre a... hm... foetusmérnöki munkára. Ez is alkalmazott művészet, ugye, és már említettem az ezzel kapcsolatos véleményét.

– Olyan szokatlan dolog volt, ha valaki önként jelentkezik?

– Maga mit szolt volna... De hát elfelejtettem, hogy ön Föld-lakó. Igen, szokatlan. Ez egyike azoknak a munkáknak, amelyeket el kell végezni, ám önszántából senki sem jelentkezik rá. Rendszeren meghatározott időre kijelölnek rá valakit, és senki sem örül, ha rá esik a választás. Delmarre viszont önként elvállalta, még hozzá életfogytiglan. Úgy vélte, hogy ez a pozíció túlságosan is fontos ahhoz, hogysen vonakodó besorozottakra bíznák, és engem is meggyőzött erről. Ettől függetlenül azonban én mégsem jelentkeznék. Képtelen volnék vállalni a vele járó áldozatot. Az ő áldozata pedig annál nagyobb volt, minthogy szinte fanatikusan ügyelt a személyi higiéniára.

– Még mindig nem nagyon értem ennek a munkának a mibenlétét.

Quernot időbarázdált arca kissé elpirult.

– Nem volna jobb, ha az asszisztensénél érdeklődne?

– Már rég megtettem volna, uram, ha valaki is érdemesnek tartotta volna, hogy az orromra kösse, miszerint van neki egy asszisztense is.

– Sajnálom, hogy így történt – mentegetőzött Quernot –, de az asszisztens megléte újabb mércéje Delmarre társadalmi státusának. Elődjei közül senkit sem méltattak erre. Delmarre azonban úgy látta szükségesnek, hogy keressen maga mellé egy megfelelő ifjút, és személyesen beavassa őt a szakmába, hogy jól képzett utódot hagyjon maga után, ha majd nyugalomba vonul, vagy, hm... ha meghal. – Az öreg solariai mélyet sóhajtott. – Én mégis túléltem őt, pedig mennyivel

fiatalabb volt nálam. Sakkozni szoktam vele. Gyakran.

– Hogy csinálta?

– A szokásos módon – vont a föl a szemöldökét Quernot.

– Látták egymást?

Quernot arcára kiült az iszonyat.

– Micsoda ötlet! Még ha én el is bírtam volna viselni, Delmarre egy pillanatra se ment volna bele. A foetusmérnökség nem tompította el az érzékenységét. Finnyás ember volt.

– Akkor hát hogyan...

– Két táblával, ahogy két ember sakkozni szokott. – Aztán a solariai vállat vont, és lejjebb adott a gögjéből. – Ja persze, ön a Földre való. Az én lépéseim megjelentek az ő tábláján, az övéi pedig az enyémen. Egyszerű dolog.

– Iseri ön Mrs. Delmarre-t? – kérdezte Baley.

– Szoktuk távnézni egymást. Ugyanis ő erőtér-kolorista, és eldicsekedett néhány mutatványával. Meg kell hagyni, ügyes munkák, bár inkább érdekesség, mint műalkotás. Ennek ellenére szórakoztató dolgok, és érzékeny elmére vallanak.

– Mit gondol, képes arra, hogy megölje a férjét?

– Nem gondolkoztam el ezen. A nők furcsa teremtmények. De hát aligha lehet helye a kételynek, nem igaz? Egyedül Mrs. Delmarrenak volt módja rá, hogy Rikaine közelébe férközhessen, és elintézzze őt. Rikaine soha, semmilyen körülmények között, semmilyen okból nem engedte volna meg senkinek, hogy lássa őt. Rendkívül finnyás volt. A finnyás talán nem is a megfelelő szó rá. Mindössze arról van szó, hogy az abnormitás legkisebb jele is hiányzott belőle, a perverzitásnak nyoma sem volt nála. Jó solariai volt.

– Azt akarja mondani, hogy ön perverzitásból járult hozzá, hogy én lássam önt? – kérdezte Baley.

– Igen, azt hiszem, igen – mondta Quernot elgondolkodva. – Sőt még azt sem tagadom, hogy némi scatofília* is szóba jöhet nálam.

– Politikai ok elképzelhető Delmarre meggyilkolása mögött?

– Hogyan?

– Azt mondják, hogy tradicionalista volt.

– Ó, mi mind azok vagyunk.

– Úgy érti, hogy senki sincs Solarián, aki *nem* tradicionalista?

– Megengedem, hogy vannak néhányan – mondta Quernot tétován –, akik veszélyesnek tartják, ha valaki túlságosan tradicionalista. Ezek

* Szarevés

túlzottan aggályoskodnak népességünk csekély száma meg a többi világok túlsúlya miatt. Úgy vélik, hogy védtelenek vagyunk a többi Külső Világ esetleges támadása ellen. Persze mindez ostobaság, és ezek az emberek nincsenek is sokan. Nem hinném, hogy számottevő erőt képviselnének.

– Mért tartja őket ostobáknak? Vagy talán van valami, ami nagyfokú számbeli hátránya ellenére mégis Solaria javára billenthetné az erőegyensúlyt? Valamilyen új fegyver talán?

– Egy fegyver igen. Csakhogy az nem új. Azok, akikről beszélek, inkább vakok, mint ostobák, ha nem veszik észre, hogy ez a fegyver folyamatosan működik és ellenállhatatlan.

– Ezt ön komolyan mondja? – vonta össze a szemöldökét Baley.

– Komolyan.

– Ismeri ön ezt a fegyvert?

– Mindenki ismeri. Ön is, ha elgondolkodik rajta. Nekem, mint szociológusnak, talán könnyebb fölismernem. Az igazat megvallva, ez nem olyan fegyver, mint amit közönségesen annak tartanak. Nem öl és nem sebez, ám mégis kivédhetetlen. Annál kivédhetetlenebb, mivel senkinek sem szúr szemet.

– És mi ez a nem gyilkos fegyver? – sürgette Baley bosszúsan.

– A pozitronrobot – felelte Quemot.

11. Egy farm megszemlélése

Baleyben egy pillanatra megfagyott a vér. A pozitronrobot az úrászok fölényét jelképezi a földiek fölött. Fegyvernek aztán igazán fegyver.

De uralkodott a hangján.

– Ez egy gazdasági fegyver. A többi Külső Világ fontosnak tartja Solariát, mint fejlett robotfajták forrását, ezért békén hagyják.

– Egy nyomós érv – felelte Quemot egykedvűen. – Többek között ennek köszönhetjük a függetlenségünket. De amire én gondolok, az valami más, valami nehezebben megfogható és kozmikus kihatású dolog. – Quemot tekintete ujjai hegyén nyugodott, míg gondolatai láthatóan elvont dolgokkal foglalatoskodtak.

– Ez önnek egy újabb szociológiai elmélete? – érdeklődött Baley.

Quemot alig leplezett büszkesége láttán Baley ajka kurta mosolyra rándult.

– Valóban az enyém – mondta a szociológus. – Amennyire én tudom, eredeti, bár könnyen rájöhetsz, aki alaposan tanulmányozza a Külső Világok népességi adatait. Kezdem azzal, hogy amióta csak föltalálták a pozitronrobotot, kozmoszszerte egyre nagyobb méreteket ölt a használatuk.

– A Földön nem – szúrta közbe Baley.

– Már megengedjen, nyomozó uram. Nem sokat tudok a Földről, azt azonban jól tudom, hogy a robotok az ottani gazdaságba is behatolnak. Maguk ott kiterjedt városokba tömörülnek, és üresen hagyják a bolygó felszínének nagy részét. De kik dolgoznak a farmjaikon meg a bányáikban?

– Robotok – ismerte el Baley. – Ám ha már itt tartunk, doktor, a pozitronrobotot a Földön találták föl.

– Valóban? Biztos ön ebben?

– Ellenőrizheti. Ez az igazság.

– Érdekes. Mégis ott terjedtek el a legkevésbé a robotok. – A szociológus gondolataiba mélyedt. – Talán a földi népesség nagy száma miatt. Ezért sokkal hosszabb idő kell hozzá. Igen... Ámbár még a városaikban is vannak robotok.

– Igaz – felelte Baley.

– Ma több, mint mondjuk ötven évvel ezelőtt.

– Úgy van – bólintott Baley türelmetlenül.

– Akkor stimmel. A különbség csupán időbeli. A tendencia az, hogy a robotok kiszorítják az emberi munkaerőt. A robotgazdaság csakis egy irányban mozog. Több robot és kevesebb ember. Nagyon alaposan tanulmányoztam a népesedési adatokat, hogy ezt észrevegyem, és néhány következtetést levonjak a jövőre nézve. – Meglepetten fölkapta a fejét. – De hiszen ez a matematika alkalmazása a szociológiára, nem igaz?

– De igen – felelte Baley.

– Ezek szerint mégis lehet valami a dologban. Gondolkodnom kell ezen. Mindenesetre én ezekre a következtetésekre jutottam, és meggyőződésem, hogy a helyességükhöz kétség sem férhet. Vagyis minden gazdaságban, amely elfogadta a robotmunkát, folyamatosan emelkedik a robot/ember arány, és ezt semmilyen törvényi szabályozással nem lehet meggátolni. A növekedést le lehet lassítani, de megállítani nem. Eleinte még növekszik az emberi népesség, a robotok száma azonban ennél sokkal gyorsabban emelkedik. Aztán egy bizonyos kritikus pont elérése után...

Quemot újfent elhallgatott, aztán így folytatta:

– Lássuk csak. Ön azt kérdezhetné, hogy a kritikus pontot meg lehet-e pontosan határozni, lehet-e számszerűen kifejezni. No lám, itt van megint a maga matematikája.

Baley türelmetlenül feszengeni kezdett.

– Nos, mi történik azután, hogy elérik a kritikus pontot, dr. Quemot?

– Hogyan? Ja igen, az emberi népesség elkezd csökkenni. A bolygón igazi társadalmi stabilitás következik be. Aurora sem kerülheti el ezt. De még a Föld sem. A Földön ez eltarthat néhány évszázadig, de ez elkerülhetetlen.

– Mit ért ön társadalmi stabilitáson?

– Az itteni helyzetet. Solariát. Egy olyan világot, ahol az emberek teszik ki a dologtalanok osztályát. Ennélfogva semmi okunk sincs rá, hogy tartsunk a többi Külső Világtól. Talán csak egy évszázadot kell várunk, és mindegyikük egy-egy új Solariává válik. Szerintem ez bizonyos értelemben az emberi történelem végét fogja jelenteni, vagy legalábbis a kiteljesedését. Végre-valahára minden embernek meglesz mindene, amire szüksége van, vagy amire vágyik. Tudja, van egy mondás, amit egyszer fölcsíptem valahol, magam sem tudom, hol, valami a boldogságkeresésről.

Baley eltűnődve idézni kezdte:

– Minden embert fölruház a Teremtő bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal... ezek között van az élethez, a szabadsághoz és a boldogság

kereséséhez való jog.

– Eltalálta. Honnan van ez?

– Valamilyen régi dokumentumból – felelte Baley.

– Látja, ehhez képest nagy változás következett be Solarián, és idővel be fog következni az egész Galaxisban. A keresésnek vége. Az emberiség öröklött joga az élet, a szabadság és a boldogság lesz. Csak így. Boldogság.

Baley szárazon megjegyezte:

– Ez mind nagyon szép, csak hogy az ön Solariáján megöltek egy embert, és egy másik is a halálán van.

Ám nyomban szerette volna visszaszívni, amit mondott, mert Quemot arra olyan kifejezést öltött, mintha arcul csapták volna. Az öregember lecsüggesztette a fejét. Lesütött szemmel csak ennyit mondott:

– Tőlem telhetően feleltem a kérdéseire. Van még valami kívánsága?

– Ennyi elég. Köszönöm, uram. Bocsásson meg, ha megzavartam a barátja halála miatti gyászát.

Quemot lassan fölemelte a tekintetét.

– Nehéz lesz másik sakkpartnert találni. Kínos pontossággal tartotta magát a megbeszélte időpontokhoz, és rendkívül kiegyensúlyozottan játszott. Jó solariai volt.

– Megértem önt – mondta Baley lágyan. – Megengedi, hogy az ön berendezésén kapcsolatba lépjek a következő személlyel, akit látni akarok?

– Természetesen – felelte Quemot. – A robotjaim a rendelkezésére állnak. Én pedig most búcsút veszek öntől. Képet ki.

Mindössze fél perc telt el azóta, hogy Quemot eltűnt, és máris ott állott Baley oldalánál egy robot, és Baley ismét eltűnődött azon, hogyan is irányítják ezeket a teremtményeket. Csak annyit vett észre, hogy Quemot búcsúzás közben az ujjával megérintett egy kapcsolót.

Lehet, hogy a robot csak egy olyan általános utasítást kapott, hogy mondjuk: „Tedd a kötelességedet!” Az is lehet, hogy a robotok mindent hallanak, és folyamatosan kitalálják az ember minden kívánságát, és ha egy bizonyos robot testileg vagy értelmileg nem felel meg az adott feladatnak, működésbe lép a robotokat összekötő rádióhálózat, és oda szólítják a megfelelő robotot.

Egy percre Baley szeme előtt megjelent Solaria, mint egy olyan robotokból álló háló, amelyen a már amúgy is kis lyukak egyre

parányibbá zsugorodnak, és amelyen minden emberi lény szépen a helyéhez van láncolva. Eszébe jutott Quemot jóslata arról, hogy minden világ Solaria sorsára jut, és még a Földre is egyre szorosabban ráfeszül ez a háló, mígnem...

Gondolatait a robot nyugodt és szenvtelen tisztelettel áthatott géphangja szakította félbe.

– Szolgálatára állok, gazda.

– Tudod, hogy lehet kapcsolatba lépni Rikaine Delmarre egykori munkahelyével? – fordult hozzá Baley.

– Igen, gazda.

Baley összerezett. Mikor fogja már megtanulni, hogy tartózkodjék a hiábavaló kérdésektől? A robotok tudják. Kész. Arra gondolt, hogy a robotok megfelelő kezeléséhez szakértőnek, afféle robotásznak kell lenni. Vajon az átlag solariai hogy boldogul? Nyilván csak úgy-ahogy.

– Hozd be Delmarre lakását, és kapcsold az asszisztensét. Ha nincs ott, kerítsd elő a föld alól is.

– Igenis, gazda.

A robot már indulóban volt, amikor Baley utána szólt.

– Várj! Hány óra van Delmarre munkahelyén?

– 6.30 körül, gazda.

– Reggel?

– Igen, gazda.

Baleyt újra elfogta a bosszúság, hogyan szolgáltathatja ki magát egy világ a nap jövésének-menésének. Ezzel jár az, ha a bolygó csupasz felszínét lakják.

Vágyódva gondolt a Földre, de gyorsan eltépte róla a gondolatait. Addig nincs semmi baj, amíg a kezében lévő ügyre összpontosít. Ha azonban belecsúszik a honvágy ingoványába, akkor vége.

– Azért csak hívd az asszisztenset, fiam, és mondd meg neki, hogy államügyről van szó – és szólj valamelyik társadnak, hogy hozzon valamit enni. Megteszi egy szendvics meg egy pohár tej is.

Gondolataiba mélyedve majszolta a valamilyen füstölt húsból készült szendvicset, és az elméje sarkában az is megfordult, hogy azután, ami Gruerrel történt, Daneel Olivaw bizonyára minden falat ételre gyanakvással tekintene. És nem is minden ok nélkül.

De mindenféle ártalom – legalábbis azonnali ártalom – nélkül végzett a szendviccsel, és kortyolt a tejből. Azt nem tudta meg Quemottól, amiért

fölkereste, de azért valamit kiszedett belőle. Ahogy elrendezgette a gondolatait, arra is rájött, hogy nem is keveset.

Ami igaz, az igaz: a gyilkosságról nem sokat, de annál többet a fontosabb ügyről.

– Az asszisztens elfogadja a hívást, gazda – tért vissza a robot.

– Helyes. Volt valamilyen nehézség?

– Az asszisztens aludt, gazda.

– De most már ébren van?

– Igenis, gazda.

Hirtelen ott termett vele szemben az asszisztens, amint éppen sértett mogorvasággal az arcán fölült az ágyában.

Baley visszatorpant, mintha váratlanul egy erőkoriát magasodott volna föl előtte. Megint elhallgattak előtte egy fontos tény. Megint nem a megfelelő kérdéseket tette föl.

Senkinek sem jutott eszébe, hogy az orrára kösse: Rikaine Delmarre asszisztense: nő.

A haja valamivel sötétebb, mint a megszokott úrász bronz, és ziláltságában jókora boglyaként övezte a fejét. Arca tojásdad, az arra kissé krumpliorr, az álla előreugró. Csendesesen vakargatta magát a dereka táján, és Baley abban reménykedett, hogy a takaró a helyén marad. Eszébe jutott Gladia szabados viselkedése a távnézés alatt.

Baley most epés elégtétellel vette tudomásul saját kiábrándulását. A földiek valahogy azt képzelték, hogy minden úrász nő szép, és Gladia valóban megerősíteni látszott ezt az elképzelést. Ez itt azonban még földi mértékkel mérve is elég közönséges.

Ezért meglepődött, amikor a nő megszólalt, mert mély alt hangját vonzónak találta.

– Ide figyeljen, tudja, hány óra van?

– Tudom – felelte Baley –, de mivel látni fogom magát, úgy érzem, hogy nem árt, ha előre figyelmeztetem.

– *Látni* engem? Magasságos egek... – Szemét tágra meresztette, és az állához kapta a kezét. (Az egyik ujján gyűrűt viselt; első eset, hogy Baley ilyen személyi cicomát fölfedezett Solarián.) – Várjon, csak nem maga az új asszisztensem?

– Nem. Ilyesmiről szó sincs. Azért vagyok itt, hogy nyomozzak Rikaine Delmarre gyilkossági ügyében.

– Igazán? Hát csak nyomozzon.

– Hogy hívják?

– Klorissa Cantorónak.

– És mióta dolgozik dr. Delmarre-ral?

– Három éve.

– Feltételezem, hogy most nem a tevékenysége színhelyén tartózkodik. – (Baley nem szívesen használta ezt a körülírást, de hát ki tudja, hogy nevezik egy foetusmérnök munkahelyét.)

– Ha azt akarja tudni, hogy a farmon vagyok-e – mondta Klorissa bosszúsán –, akkor igen, ott vagyok. Azóta nem távoztam el innen, amióta az öreget kinyiffantották, és úgy néz ki, nem is fogok, amíg egy asszisztens nem küldenek nekem. Maga nem tudná ezt elintézni?

– Sajnálom, asszonyom. Nekem itt semmi befolyásom nincs.

– Csak úgy kérdeztem.

Klorissa lerúgta magáról a takarót, és minden tartózkodás nélkül kimászott az ágyból. Egybeszabott hálóruhát viselt, és a kezével megérintette a nyakánál azt a helyet, ahol a zár végződött.

– Egy pillanatra! – kiáltott föl Baley gyorsan. – Ha hajlandó látni engem, akkor én most be is fejezném, és ön tanúk nélkül felöltözhet.

– Tanúk nélkül? – A lány alsó ajkára helyezte az ujját, és kíváncsian vizsgálta Baleyt. – Csak nem finnyás? Akár a főnök.

– Hajlandó látni engem? Szeretném átvizsgálni a farmot.

– Nem tudom, mit akar azzal a látással, de ha távnézni akarja a farmot, szívesen elkalauzolom. Ha megengedi, hogy megmosakodjam meg miegymás, és kissé kitöröljem az álmat a szememből, akkor én is örülni fogok, hogy kizökkenhetek a mindennapi kerékvágásból.

– Én semmit sem akarok távnézni. Én *lát*ni akarok.

Az asszony félrehajtotta a fejét, és kíváncsi tekintetében megjelent valamiféle hivatásos érdeklődés.

– Micsoda maga, csak nem perverz? Mikor esett át az utolsó génvizsgálaton?

– Szent Jozafát! – mormolta Baley. – Ide figyeljen, én Elijah Baley vagyok, a Földről.

– A Földről? – visított föl a nő. – Magasságos ég! Mi a csudát keres itt? Csak nem akar itt engem megviccelni?

– Nem viccelek. Azért hívtak ide, hogy kivizsgáljam Delmarre halálát. Nyomozó vagyok, detektív.

– Szóval *olyan* vizsgálat. De hát tudtommal mindenki meg van róla győződve, hogy a felesége tette.

– Nem, asszonyom, nekem ez ügyben vannak némi fenntartásaim. Megengedi, hogy lássam önt meg a farmot? Meg kell értenie, hogy mint Föld-lakó, nem vagyok szokva a távnézéshez. Olyankor kínosan érzem

magam. Engedélyem van a biztonsági főnöktől, hogy láthatom azokat, akik a segítségemre lehetnek. Ha óhajtja, megmutathatom az írást.

– Hadd lássam!

Baley a nő vetített szeme elé tartotta a hivatalos papírt.

– Látni! – csóválta a fejét az asszony. – Mocskos egy dolog. De hát az egekre is, mit tesz egy kis mocsokkal több ebben a szennyes munkában? Csak óva intem, nehogy közel merészkedjen hozzám. Tartsa be a tisztes távolságot. Majd kiabálunk, vagy ha kell, robottal üzenünk egymásnak. Világos?

– Világos.

Abban a pillanatban, amikor a kapcsolat megszakadt, az asszony hálóruhája kétfelé nyílt a varrásnál, és Baley füléig még eljutott egy méltatlankodó „Föld-lakó!” dörmögés.

– Ne jöjjön közelebb! – intette Klorissa. Baley nyolcméternyi távolságból szólt oda:

– Nekem jó ez a távolság, csak nem bánnám, ha minél előbb bemennék a házba.

Ezúttal már valahogy nem volt olyan elviselhetetlen. A repülőutat szinte észre sem vette, de azért nem kell túlzásba se vinni. Bár a lélegzete el-elakadt, legyűrte magában azt az ingert, hogy lazítson a gallérján.

– Mí van magával? – kiáltott föl Klorissa. – Mint akit fejbe vertek.

– Nem vagyok hozzászokva a szabad levegőhöz – mentegetőzött Baley.

– Hát persze! Föld-lakó! Maga azt szereti, ha ketrebe zárják vagy mi. Magasságos ég! – Fintorogva végignyalta az ajkát, mintha valamilyen kellemetlen dologba harapott volna. – Jöjjön csak, jöjjön, de előbb én félrehúzódok. Így. Most már jöhet.

Az asszony két vastag varkocsba fonta a haját, amelyet bonyolult mértani figurákba rendezett el a feje körül. Jó sok időbe telhetett neki, tűnődött Baley, de aztán eszébe jutott, hogy minden bizonnyal egy robot tévedhetetlen gépi ujjait dicséri ez a munka.

A haj szabadon hagyta az ovális arcot, és kihangsúlyozta annak szabályos szimmetriáját, ami ha nem is csinossá, de kellemessé tette azt. Az arca nem volt kikészítve, és a ruhája sem szolgált más célt, mint hogy célszerűen elfedje a testét. Öltözékén uralkodott a tompa sötétkék szín, kivéve könyékig érő kesztyűit, amelyek élesen kiríttak lila színükkal. Látszott, hogy nem tartoznak megszokott öltözékéhez. Baley figyelmét

nem kerülte el, hogy a kesztyű egyik ujját kidomborítja a gyűrű.

A szoba átellenes oldaláról néztek farkasszemet egymással.

– Ugye, asszonyom, kellemetlen magának? – szólt oda hozzá Baley.

– Miért volna kellemes? – vont vállat az asszony. – Nem vagyok állat. De kibírom. Megedződik az ember, ha... hm... gyerekekkel foglalkozik – bökte ki némi habozás után, dacosan fölszegve a fejét, mint aki nagy nehezen rászánja magát, hogy kimondja az elkerülhetetlent. Az ominózus szót gondosan artikulálva ejtette ki a száján.

– Úgy mondja ezt, mint akinek nincs kedvére, amit csinál.

– Fontos munka. El kell végezni. Mégsem szeretem.

– Rikaine Delmarre szerette?

– Szerintem nem, de sohasem mutatta ki. Jó solariai volt.

– És finnyás.

Klorissa meglepett pillantást vetett rá.

– Maga mondta ezt – tette hozzá Baley. – Távnézés közben, amikor azt javasoltam, hogy tanúk nélkül öltözzön fel, mire ön megjegyezte, hogy olyan finnyás vagyok, akár a főnöke.

– Ja. Hát igen, finnyás, az volt. Még távnézés közben sem engedett meg semmilyen szabadosságot. Mindig illendően viselkedett.

– Ez olyan szokatlan dolog?

– Nem kellene, hogy az legyen. Ideálisan mindenkinek meg kellene tartania az illendőséget, de senki sem veszi magának a fáradságot. Legalábbis távnézés közben. Mit számít, hiszen személyesen nincs jelen az ember. Elárulom magának, hogy távnézés közben engem sem izgat, kivéve ha a főnökömmel vagyok. Vele meg kell tartani a formáságot.

– Ön csodálta dr. Delmarre-t?

– Jó solariai volt.

– Ön farmnak nevezte ezt a helyet, és gyerekeket említett. Talán gyermekeket nevelnek itt?

– Egy hónapos kortól kezdve Solariáról minden foetus ide kerül.

– Foetus?

– Úgy van. – Majd homlokát ráncolva: – Egy hónappal a fogamzás után kapjuk meg őket. Nem esik zavarba?

– Nem – vágta rá Baley. – Meg tudná mutatni a helyet?

– Meg. Csak ne jöjjön közelebb.

Baley hosszú arca kővé fagyott, amint fentről végignézett a hosszú termen. A termet üvegfal választotta el tőlük. Biztos volt benne, hogy az üvegfal túlsó oldalán tökéletesen szabályozott hőmérséklet, tökéletesen szabályozott nedvesség, tökéletesen szabályozott steril környezet fogadná

őket. Egymás fölött tartályok légiója sorakozott, mindegyikben egy parányi lény úszkált precízen összeállított átlátszó folyadékában, és eszményi arányú tápláló keverék gondoskodott életben tartásukról és növekedésükről.

Parányi lények, egyik-másik kisebb, mint a fél ökle, összegömbölyödve, kidomborodó koponyákkal, pici végtagkezdeményekkel és csökevényes farkokkal.

Klorissa hét méterrel odébb megszólalt:

– Hogy tetszik, nyomozó úr?

– Mennyi van most itt? – kerülte meg a választ Baley.

– A ma reggeli állapot szerint százötvenkettő. Tizenöt-húszat kapunk minden hónapban, és ugyanannyit bocsátunk szárnyra.

– Ez a bolygó egyetlen ilyen intézménye?

– Úgy van. Ez is elegendő a népesség utánpótlására, ha háromszáz éves élettartammal és húszezres népességgel számolunk. Az épület egészen új. Dr. Delmarre maga felügyelte az építését, és számos változtatást vezetett be a munkarendünkben. A foetushalandóság most gyakorlatilag nulla.

Robotok járkáltak a tartályok között. Minden tartálnál megálltak, és fáradhatatlan alapossggal ellenőrizték a műszereket, és szemügyre vették a kicsiny embriókat.

– Ki operálja meg az anyákat? – érdeklődött Baley. – Mármost hogy kinyerjék az apróságokat.

– Doktorok – felelte Klorissa.

– Doktor Delmarre?

– No nem. *Orvos*doktorok. Csak nem gondolja, hogy dr. Delmarre-nak valaha is eszébe jutna... De hagyjuk.

– Mért nem bízzák robotokra?

– Az operálást? Az Első Törvény ezt nagyon megnehezíthé, nyomozó úr. Egy robot, ha alkalmas rá, végre tudna hajtani egy vakbéloperációt, hogy megmentse egy ember életét, de kétlem, hogy ezután nagyobb javítás nélkül hasznát lehetne venni. Egy pozitronagy számára megrendítő élmény lehetne az emberi hús fölmetszése. Emberi orvosok azonban kellőképpen hozzákeményedhetnek ehhez a feladathoz. Még az ezzel járó személyes jelenléthez is.

– Úgy látom azonban, hogy robotok viselik gondját a foetusoknak. Dr. Delmarre-ral be kellett valaha is avatkozniuk?

– Néha szükséges, ha valami zűr adódik. Mondjuk egy foetus fejlődési rendellenességeket mutat. Ha emberi életről van szó, nem lehet

megbízni a robotokban, hogy helyesen mérik-e föl a helyzetet.

– Gondolom, túl nagy a kockázata – bölintott Baley –, hogy egy téves ítélet, és oda egy élet.

– Ellenkezőleg. Túl nagy a kockázata, hogy túlbecsülnek egy életet, és fölöslegesen megmentik – mondta az asszony könyörtelenül. – Mint foetusmérnököknek, Baley, az a dolgunk, hogy egészséges gyermekek jöjjenek világra, *egészségesek!* Még a legalaposabb szülői génvizsgálat sem garantálhatja, hogy minden génpermutáció és kombináció kedvező lesz, nem is beszélve a mutációk kockázatáról. Ez a nagy gondunk, a váratlan mutáció. Ennek arányát sikerült egy ezrelék alá szorítani, de még ez is azt jelenti, hogy átlagosan minden tíz évben meggyűlik egyszer vele a bajunk.

Intett a kezével, és Baley követte az erkélyen.

– Meg fogom mutatni a csecsemők bölcsődéjét és a kicsik hálószobáit. Ezekkel jóval több a gond, mint a foetusokkal. Itt csak korlátozott mértékben alkalmazhatunk robotmunkát.

– Miért?

– Maga is megértené, Baley, ha megpróbált volna egy robotot megtanítani a fegyelmezés fontosságára. Az Első Törvény gátlását alig lehet náluk leküzdeni. És ne higgye, hogy az apróságok, alighogy megtanulnak beszélni, nem jönnek rá erre. Tanúja voltam, amint egy hároméves apróság tucatnyi robotot tartott sakkban azzal, hogy azt kiabálta: „Ne bántsatok! Fáj!” Rendkívül fejlettnek kell lennie a robotnak, hogy rájöjjön, ha a gyerek szándékosan hazudik.

– Delmarre tudott bánni a gyerekekkel?

– A legtöbbször igen.

– Hogy csinálta? Odament közéjük, és megcibálta őket?

– Dr. Delmarre? Hozzájuk nyúlni? Magasságos egek! Természetesen nem. De tudott hozzájuk *beszélni*. És megfelelő utasításokat tudott adni a robotoknak. Egyszer láttam, hogy negyedórán át távnezett egy gyereket, és közben egész idő alatt ott tartott egy robotot, és szünet nélkül náspágoltatta vele a lurkót. Elég egy-két ilyen eset, és a gyerekek elmegy a kedve a főnök bosszantásától. És a főnök mindezt olyan hozzáértéssel csinálta, hogy utána a robot csak egy rutinigazításra szorult.

– És ön? Ki szokott menni a gyerekek közé?

– Sajnos ez néha elkerülhetetlen. Én nem vagyok olyan, mint a főnök. Valamikor talán én is elsajátítom a távnevelést, de most ha meg is próbálnám, tönkretenném a robotokat. Tudja, valóságos művészet igazán jól bánni a robotokkal. De ha rágondolok: kimenni a gyerekek közé! Kis

állatok!

Hirtelen hátranézett.

– Maga ugye nem bánná, ha látná őket?

– Engem nem zavarna.

Az asszony vállat vont, és furcsálló tekintettel méregette.

– Földiek! – Majd folytatta útját. – Egyébként mire való ez az egész céció? Úgyis az lesz, a vége, hogy Gladia Delmarre a gyilkos. Ismerje csak el.

– Én ebben nem vagyok olyan biztos – mondta Baley.

– Hogyhogya nem biztos? Ki más tehetne volna?

– Egy-két személy még számba jöhet, asszonyom.

– Például kicsoda?

– Nos, hát például maga is!

Klorissa reagálása alaposan meglepte Baley.

12. Céltévesztés

Az asszony föl kacagott.

Kacagása önmagát táplálva egyre hevesebben rázta a testét, s a végén már levegő után kapkodott, és pufók arcát szinte bíborvörösre festette a vér. Elfúló lélegzettel a falba kapaszkodott.

– Ne, ne jöjjön... közelebb – lihegte. – Nincs semmi bajom.

– Ilyen mókásnak találja ezt a lehetőséget? – kérdezte Baley zavartan.

Az asszony válaszolni próbált, de újból úrrá lett rajta a nevetés. Végre elfúló hangon ki erőltette magából:

– Ó, meglátszik, hogy földi! Másként hogy is juthatna ilyesmi az eszébe?

– Maga jól ismerte őt – bizonygatta Baley. – Ismerte a szokásait. Könnyű volt kitervelnie.

– És maga azt hiszi, hogy én *láthattam* volna őt? Hogy a közelébe férközhettem volna, hogy fejbe kólintsam valamivel? Baley, magának fogalma sincs a dolgokról.

Baley érezte, hogy arcát elönti a vér.

– No és mért nem férközhetett a közelébe, asszonyom? Hiszen ön megszokta a... hm... keveredést.

– A *gyerekekkel!*

– Egyik dolog vezet a másikhoz. Maga láthatóan elég jól elviseli az én jelenléteimet.

– Hét méterről! – vetette oda az megvetően.

– Épp az imént voltam valakinél; aki kis híján összeesett, mert egy ideig el kellett tűrnie a jelenléteimet.

– A fokozaton múlik – jegyezte meg Klorissa.

– Szerintem is mindent eldönt a fokozatosság. Ha valaki megszokja a gyerekek közelségét, könnyen elviseli egy ideig Delmarre jelenlétét is.

– Mr. Baley, szeretném leszögezni – jelentette ki Klorissa, ezúttal már a vidámság legkisebb jele nélkül –, hogy egy fikarcnyi jelentősége sincs annak, hogy én mit tudok elviselni. Dr. Delmarre volt a finnyás. Majdnem olyan kényes volt, mint maga Leebig. Majdnem. Még ha elviseltem volna is a jelenlétét, ő sohasem lett volna képes látni engem. Valószínűleg Mrs. Delmarre az egyetlen, akit látó távolságra engedett magához.

– Ki az a Leebig, akit említett? – firtatta Baley.

Klorissa megvonta a vállát.

– Egyike azoknak a bogaras zseniknek, érti ugye, mit akarok mondani. Robotügyben dolgozott együtt a főnökkel.

Baley elraktározta ezt magában, aztán visszakanyarodott a szőnyegen fekvő ügyhöz.

– Aztán azt is mondhatnám, hogy magának indoka is volt rá.

– Miféle indokom?

– A halálával maga lett a főnök ebben az intézményben, pozícióhoz jutott.

– Ezt maga indoknak nevezi? Magasságos egek, ki az, aki erre a pozícióra ácsingózik? Itt Solarián? Ez éppen arra indítana engem, hogy életben tartsam. Hogy pátyolgassam és védelmezsem. Valami jobbat találjon ki, földikém.

Baley tanácstalanul vakargatta a nyakát. Belátta, hogy van valami abban, amit az asszony mond.

– Észrevette a gyűtűmet, Mr. Baley? – kérdezte Klorissa.

Egy pillanatilag úgy tűnt, mintha le akarná húzni jobb kezéről a kesztyűt, de aztán meggondolta magát.

– Nem kerülte el a figyelmemet – felelte Baley.

– Gondolom, nincs tisztában a jelentőségével.

– Nem vagyok. – (Úgy látszik, itt mindenhová elkíséri a tudatlansága – gondolta keserűen.)

– Akkor nem bánja, ha most tartok egy kiselőadást?

– Nem én, ha segít eligazodnom ezen az átkozott világon – fakadt ki Baley –, tessék, csak rajta.

– Magasságos egek! – mosolygott Klorissa. – Az a gyanúm, hogy maga olyannak lát minket, mint mi a Földet. Ki hitte volna? Nicsak, itt van egy üres helyiség. Bemegyünk oda, és leülünk – nem, a szoba nem elég tágas. Hallgasson ide. Mi lenne, ha maga leülne ott bent, én meg majd megállok itt.

Ezzel odébb lépett a folyosón, hogy elég helye legyen a férfinak a szoba megközelítésére, aztán visszatért, és a szemközti fal mellé állt, ahonnan jól szemmel tarthatta Baleyt.

Baley helyet foglalt, anélkül hogy a lovagiassága nagyon tiltakozott volna. Miért is ne? – gondolta dacosan. – Hadd álljon csak ez az úrasz hölgyike.

Klorissa összefonta a mellén izmos karját, és belefogott.

– A génelemzés adja meg a társadalmunkhoz a kulcsot. Persze nem közvetlenül a géneket analizáljuk. De minden gén egy enzimet irányít, és az enzimeket már vizsgálatnak vethetjük alá. Ha ismered az enzimet,

ismered a szervezet kémiaiáját, ismered az embert. Eddig világos?

– Az elmélet ismerős – felelte Baley. – Csak azt nem tudom, hogyan alkalmazzák.

– Itt ezt csináljuk. A csecsemőtől még a végső magzatállapotában vért veszünk. Ez a kezünkbe adja az első durva megközelítést. Rendes körülmények között már ekkor nyakon csíphetjük az összes mutációt, és meg tudjuk ítélni, hogy érdemes-e kockáztatni a világrajövetelt. A valóságban azonban még mindig nem tudunk eleget ahhoz, hogy minden tévedést ki tudjunk iktatni. Talán majd egyszer. Elég az hozzá, hogy a vizsgálatot a születés után is folytatjuk, mind szövetminták, mind testnedvek alapján. Mindenesetre már jóval a felnőttkor előtt tudjuk, miből vannak gyúrva a mi kisfiúink és kislányaink.

(Kiskomárom, nagykomárom... – villant át akaratlanul Baley agyán egy ide nem illő mondóka.)

– Gyűrűt viselünk az ujjunkon, amelybe be van kódolva génösszetételünk – folytatta Klorissa. – Régi szokás ez, annak a primitív kornak a maradványa, amikor a solariaiakat még nem gyomlálták ki eugenetikailag. Manapság már mind egészségesek vagyunk.

– De maga még mindig hordja a gyűrűt. Miért?

– Mert én kivételes vagyok – mondta az asszony nem titkolt, fesztelen büszkeséggel. – Dr. Delmarre sokáig kutatott asszisztens után. Olyasvalakit akart, aki kivételes. Eszes, találékony, szorgalmas és rendíthetetlen. Mindenekelőtt rendíthetetlen. Olyan, aki el tud vegyülni a gyermekek között, és nem borul ki.

– Ő erre nem volt képes, ugye? Talán nem volt egészen szilárd?

– Bizonyos mértékig igen, bár a legtöbb esetben ez az instabilitás hasznos célt szolgált nála. Maga, ugye, szokott kezét mosni?

Baley tekintete a kezére siklott. Tisztasága nem hagyott kívánnivalót maga után.

– Szoktam – mondta.

– Helyes. Nos, szerintem bizonyos instabilitás jele az, ha valaki olyannyira undorodik a piszkos kéztől, hogy még végszükség esetén sem képes megtisztogatni mondjuk egy olajos szerkezetet. A mindennapi életben azonban mégiscsak ez az undor tartja tisztán az embert, ami hasznos dolog.

– Értem. Folytassa.

– Nincs tovább. Az én genetikai egészségem a harmadik legjobb, amit valaha is följegyeztek Solarián, ezért viselem a gyűrűt. Olyan rekord ez, amire büszke vagyok.

– Fogadja gratulációmat.

– Hiába gúnyolódik. Meglehet, hogy ez nem az én érdemem. Meglehet, hogy ez a szülői gének vak permutációja, ám akkor is méltán büszkélkedhet vele az ember. És senki sem tételezne fel rólam olyan esztelenséget, mint a gyilkosság. Az én génállományom mellett. Ezért ne pazarolja rám a vádjait.

Baley megvonta a vállát, és hallgatott. Ez az asszony összekeveri a génszerkezetet a bizonyítékkal, és meglehet, hogy egész Solaria ezt tenné.

– Akarja látni az ifjuncokat? – kérdezte Klorissa.

– Igen. Köszönöm.

A folyosóknak nem volt se végük, se hosszuk. Az egész épület kolosszális méretű lehetett. Persze a Föld városainak óriási lakótömbjeivel össze sem lehetne mérni, de ahhoz képest, hogy magányos épületként kapaszkodik meg a bolygó külső bőrén, valóságos épülethegynek kell lennie.

Bölcsők százaiban rózsaszínű kisbabák ordítottak, aludtak, vagy éppen táplálkoztak. A mászni tudók számára pedig ott voltak a játékszobák.

– Még ebben a korban sem túl rosszak – panaszolta Klorissa –, jóllehet irdatlan mennyiségű robotot kötnek le. Gyakorlatilag minden csecsemőre jut egy robot, míg csak meg nem tanulnak járni.

– Mivel magyarázza ezt?

– Belebetegszenek, ha nem kapják meg a személyes figyelmet.

Baley bólintott.

– Igen, én is azt hiszem, hogy a szeretet igényét nem lehet kiiktatni.

Klorissa a homlokát ráncolta, és nyersen csak annyit mondott:

– A csecsemők megkívánják a figyelmet.

– Én egy kicsit furcsállom – jegyezte meg Baley –, hogy a robotok is képesek szeretetet nyújtani.

Az asszony feléje pöndörült, a köztük lévő távolság sem volt képes elemészteni méltatlankodását.

– Ide figyeljen, Baley, ha kellemetlen szavakkal akar engem sokkolni, hiába fárad. Magasságos egek, ne legyen már gyerek.

– Sokkolni magát?

– Én is ki tudom mondani a szót. Még hogy szeretet! Akar hallani egy másik szót is? Egy igazi káromló szót? Kimondhatom azt is. Szerelem! Szerelem! Remélem, most már elégedett, hát legyen szíves, türtőztesse magát.

Baleynek nem akaródzott arról vitatkozni, hogy mi a trágárság.

Ezért azt kérdezte:

– Akkor hát a robotok valóban meg tudják adni a kellő figyelmet?

– Tagadhatatlanul, különben ez a farm nem volna olyan sikeres, mint amilyen. Elbolondoznak a gyerekekkel. Csókolgatják, babusgatják őket. A gyermeknek mindegy, hogy az csak egy robot. De később, három és tíz között, egyre nehezebb lesz velük.

– Igazán?

– Ebben a korban a gyermekek egymással akarnak játszani. Minden válogatás nélkül.

– Gondolom, hagyják őket.

– Kénytelenek vagyunk, ám egy pillanatra sem tévesztjük szem elől azt a kötelezettségünket, hogy a felnőttkor kívánalmaira neveljük őket. Mindegyiknek külön szobája van, elzárható. Már egyéves koruktól egyedül kell aludniuk. Ezt megköveteljük. Aztán mindennap van egy magányosan eltöltendő időszak, amely az évek számával egyre hosszabbodik. Mire a gyermek tízéves lesz, egyfolytában akár egy hétig is beéri a távnézéssel. Persze a távnézőprogram sokoldalú. Akár naphosszat távnézhetik a külvilágot, közben szabadon mozoghatnak.

– Meglep, mennyire el tudják nyomni ezt az ösztönt – mondta Baley.

– Mert elnyomják, ezt én jól látom. Mégis meglepő.

– Miféle ösztönt? – firtatta Klorissa.

– A társas ösztönt. Mert van ilyen. Maga említette, hogy gyermekkorukban egymással akarnak játszani.

– Ezt maga ösztönnek nevezi? – vont vállat Klorissa. – De még ha az volna is? Magasságos ég, hiszen a gyermek ösztönösen fél a zuhanástól, mégis meg lehet tanítani egy felnőttet arra, hogy a magasban dolgozzon, olyan helyen is, ahol állandó a leesés veszélye. Vagy nem látott még kötéláncosokat? Vannak olyan világok, ahol az emberek magas házakban laknak. Aztán a gyermekek ösztönösen félnek az erős hangoktól is, de maga ugye nem tart tőlük?

– Az ésszerűség határain belül nem – hagyta rá Baley.

– Fogadni mernék, hogy a földi emberek aludni sem tudnak teljes csendben. Magas egek, nincs olyan ösztön, amely ne hátrálna meg egy szakszerű, kitartó nevelés hatására. Emberekről van szó, akikben különben is másodlagosak az ösztönök. Ami azt illeti, ha jól fogja meg a végét az ember, minden nemzedékkel könnyebb és könnyebb a nevelés. Ez a fejlődés útja.

– Hogyhogy? – érdeklődött Baley.

– Hát nem érti? Növekedése során minden egyed végigjárja a fajfejlődés útját. Azoknak a magzatoknak egy ideig még kopoltyújuk és farkuk is van. Ezeket a lépcsőfokokat nem lehet átugrani. A kisdedeknek hasonló módon végig kell járniuk a társadalmi lényé válás útját is. Ám amiképpen a magzat egy hónap alatt végigjárja azt az útszakaszt, amelyre a fajfejlődésnek százmillió évre volt szüksége, olyképpen siettetni lehet a társadalmasodás folyamatát is. Dr. Delmarre azon a véleményen volt, hogy ez a folyamat minden generációval gyorsabbá válik.

– Valóban?

– Becslése szerint a fejlődés jelenlegi ütemét figyelembe véve, háromezer éven belül olyan gyermekeink lesznek, akik azonnal rábírhatók a távnézésre. A főnöknek más elgondolásai is voltak. Az is foglalkoztatta, hogyan lehetne javítani a robotokon, hogy azok agysérülés veszélye nélkül fegyelmezni tudják a gyerekeket. Miért is ne? Csak el kell fogadtatni a robotokkal, hogy a holnapi jobb életet szolgáló mai fegyelmezés az Első Törvény igazi megvalósulása.

– Vannak már ilyen robotok?

Klorissa megrázta a fejét.

– Sajnos még nincsenek. Dr. Delmarre és Leebig keményen dolgozott néhány kísérleti típuson.

– Nem küldött dr. Delmarre egyes példányokat ezekből a saját birtokára is? Elég jó robotász volt vajon ahhoz, hogy maga kísérletezzen velük?

– Ó, igen. Gyakorta próbált ki robotokat.

– Tudomása szerint volt vele akkor robot, amikor meggyilkolták?

– Azt mondják, volt.

– Tudja, milyen típusú?

– Kérdezze meg Leebiget. Már mondtam, hogy ő az a robotász, aki dr. Delmarre-ral együtt dolgozott.

– Maga erről nem tud semmit?

– Semmit.

– Ha eszébe jutna valami, csak szóljon nekem.

– Persze. De ne higgye, hogy dr. Delmarre-t csak az új típusú robotok érdekelték. Dr. Delmarre gyakran mondogatta, hogy eljön az az idő, amikor későbbi megtermékenyítés végett a folyékony levegő hőmérsékletén megtermékenyítetlen petéket fognak tárolni. Ily módon igaziból alkalmazni lehet az eugenetika elveit, és megszabadulhatunk a személyes kapcsolat (a látás) szükségének utolsó maradékától is. Nem hinném, hogy én követni tudnám ilyen messzire, de ő gondolkodásban

megelőzött minket, nagyon jó solariai volt. – Majd sietve hozzátette: – Van kedve kimenni? Az öt és nyolc év közötti korosztályt arra bátorítjuk, hogy vegyen részt a szabad ég alatti játékokban, és ön játék közben is megnézheti őket.

– Megpróbálhatom – mondta Baley óvatosan. – De előfordulhat, hogy rövid úton vissza kell térnem a házba.

– No persze, elfelejtettem. Talán jobb, ha mégsem megy ki?

– Á, dehogy – mondta Baley, mosolyt erőltetve magára. – Igyekszem hozzászokni a szabad levegőhöz.

A szelet nehezen viselte el. Kapkodva szedte tőle a levegőt. Fizikai értelemben a szél nem volt hideg, ám maga az érzete, az, hogy a ruháját cibálta, megborzongatta.

A foga vacogott, amikor megszólalt, és a szavak töredékekben szakadtak föl a torkából. Szeme belesajdult a távoli látóhatár fátyolos zöldjének és kékjének a nézésébe, és alig hozott megkönnyebbülést, ha tekintetét a lába előtti gyalogútra korlátozta. Mindenekfölött azt kerülte, hogy a feje fölötti üres kékségre tekintsen, üres olyan értelemben, hogy egy-egy fehér felhőgomolyagon és a mezítelen napon kívül nem volt rajta semmi.

Mégis le tudta győzni magában a menekülés ösztönét, azt, hogy visszafusson a zárt helyiségbe.

Tízlépésnyi távolságban követte Klorissát, s amikor elhaladt egy fa mellett, nagy óvatosan kinyújtotta feléje a karját, és megérintette.

Kemény és durva felületet érzékelt az ujja. A feje fölött dús lombzat zizegett, a szemét azonban nem merte fölemelni rá. Egy élő fa!

– Hogy érzi magát? – szólt hátra Klorissa.

– Megvagyok.

– Innen láthat egy gyerekcsapatot – hívta föl a figyelmét az asszony. – Valamilyen társasjátékot üznek. A robotok irányítják a játékot, és ügyelnek rá, hogy a kis állatkák ki ne verjék egymás szemét. Mert ugye, ilyesmi könnyen megeshet a személyes együttlét során.

Baley óvatosan fölemelte a tekintetét, először a cementjárdát fogta be, aztán a pázsitot, a lejtőt, egyre távolodva és nagy óvatosan tapogatózva a szemével, minden pillanatban készen arra, hogy ha elkapja a félelem, visszarántsa a lába elé...

Ott kisfiúk és kislányok futkároztak eszeveszetten, mit sem törődve azzal, hogy a világ legkülső héján rohángásznak, és a fejük fölött semmi sincs, csak a levegő meg ab úr. Hellyel-közzel meg-megcsillant közöttük egy-egy robot teste. A távolból idehozta a szél a gyermekek artikulátlan

visongását.

– Imádják – berzenkedett Klorissa. – A lökdösődést meg a cibálást, a hasra esést meg a föltápáskodást, egyáltalán egymás érintését. Magasságos egek! Mi lesz ezekből a gyerekekből, ha felnőnek?

– Azok az idősebb gyerekek ott mit csinálnak? – mutatott Baley egy elkülönülten ácsorgó gyermekcsoportra.

– Távnéznek. Nincsenek személyesen jelen. Távnézés útján is megvan a módjuk rá, hogy együtt sétáljanak, beszélgessenek, futkossanak, játszadozzanak. Minden mást csinálhatnak, csak fizikailag nem érintkezhetnek.

– Innen hova mennek a gyerekek?

– A saját birtokukra. A halálozások száma átlagosan megegyezik az itt végzők számával.

– A szüleik birtokára?

– Magasságos egek, hová gondol! Furcsa véletlen volna, nem igaz, ha egy szülő pont akkor halna meg, amikor egy gyermek nagykorú lesz. A gyerekek beköltöznek abba, amelyik éppen megüresedik. Különben is alig hiszem, hogy bármelyikük is repesne a boldogságtól, ha olyan kúriában kellene laknia, amely valaha a szüleié volt, föltéve persze, ha egyáltalán tudnák, kik voltak a szüleik.

– Nem tudják?

– Mért kellene tudniok? – vont a föl a szemöldökét az asszony.

– A szülők nem szokták meglátogatni a magzatukat?

– Micsoda gondolat! Kinek jutna ilyesmi az eszébe?

– Megengedi, hogy a magam számára tisztázzak valamit? – kérte Baley. – Rossz modorra vall, ha valakitől azt kérdezi az ember, hogy van-e gyermeke?

– Ez eléggé intim kérdés, nem gondolja?

– Mondjuk.

– Én edzett vagyok. Hiszen a gyerekek a szakmám. Mások azonban nem azok.

– Van gyermeke? – szögezte neki a kérdést Baley.

Klorissa ádámcsutkája lágyan, ám jól észrevehetően megrándult, amikor nyelt egyet.

– Azt hiszem, rászolgáltam erre a kérdésre. Mint ahogy maga is megérdemli, hogy válaszoljak. Nincs.

– Házas?

– Igen, és van saját birtokom, és most ott volnék, ha nincs ez a szükségállapot itten. Ugyanis nem vagyok biztos benne, hogy a személyes

jelenlétem nélkül is kézben tudnám tartani ezt a sok robotot.

Gondterhelten elfordult, aztán a gyerekek felé mutatott.

– Tessék, ott van egy, aki fölbukfencezett, és most persze bömböl.

Öles léptekkel egy robot rohant oda a gyerekekhez.

– Most fölveszi és babusgatja – magyarázta Klorissa –, és ha valami baja esett, szólni fognak nekem. – Idegesen hozzátette: – Remélem, erre nem lesz szükség.

Baley mélyet lélegzett. Tizenhat-tizenhét méternyire balra egy háromszög alakú facsoportot vett észre. Arrafelé vette útját a visszataszító, puha fűben; undorító puhasága olyan volt a talpa alatt, mintha bomló húspan lépkedne (kis híján kifordult a gyomra erre a gondolatra).

A fák közé érve hátát az egyik törzsének vetette. Majdnem olyan érzése volt, mintha egy hézagos fal venné körül. A nap csupán csillogó remegés volt a lombok között, olyannyira szétzilálva, hogy szinte nem is keltett félelmet benne.

Klorissa a gyalogösvényről vizsgálgatta, aztán lassacskán a felére rövidítette közöttük a távolságot.

– Nem baj, ha kicsit megpihenek itt? – kérdezte Baley.

– Csak nyugodtan – felelte Klorissa.

– Miután az ifjak elhagyják a farmot, hogyan udvarolnak egymásnak?

– Mi az, hogy udvarolni?

– Hogyan ismerik meg egymást – magyarázta Baley, keresve magában a biztonságos kifejezést –, mielőtt, összeházasodnak?

– Ez nem az ő dolguk – felelte Klorissa. – Rendszerint már egész fiatalon összeházasítják őket a génjeik alapján. Ez az ésszerű eljárás vagy nem?

– És ők ebbe mindig belenyugosznak?

– Hogy összeházasodjanak? Soha! Ez egy nagyon is megrázó folyamat. Először meg kell hogy szokják egymást, és ha már túljutottak a kezdeti berzenkedésen, kevés naponkénti láthatás csodákra képes.

– Mi van akkor, ha egyszerűen nem tetszik a partner?

– Hogyan? Mit számít az, ha egyszer a génelemzés a párosítás mellett szól...

– Értem – szakította félbe Baley sietve. Eszébe jutott a Föld, és fölsóhajtott.

– Van még valami, amire kíváncsi? – érdeklődött Klorissa.

Baley latolgatta magában, hogy mi hasznot hozhat, ha marad még. Nem bánná, ha végezhetne Klorissával meg a foetusmérnökséggel, és új

fejezetet nyithatna.

Már-már a száján volt, hogy mindezt közölje Klorissával, amikor ez valami miatt kiáltozni kezdett.

– Hé, te gyerek! Mit csinálsz? – Majd a válla fölött visszafordulva: – Földi! Baley! Vigyázzon! Vigyázzon!

Baley alig értette, mit mond. Csak a szavait átforrósító sürgetés kólintotta fejbe. Az érzékeit gúzsba kötő idegi erőfeszítés egyszerre szétpattant, és előtötte a pánik. Pillanatok alatt elárasztotta a külvilág meg a végtelen égbolt keltette rettenet.

Baley makogni kezdett. Mintha kívülről figyelné önmagát, hallotta, hogy értelmetlen szavak hagyják el a száját, és azt érezte, hogy térdre rogy, és lassan az oldalára dől.

Ugyancsak kívülről hallotta a levegőt suhanva hasító hangot és a becsapódás éles csattanását.

Baley behunyta a szemét, ujjaival megkapaszkodott a talaj felszínét behálózó gyökerek egyikében, és a körmeit belevájta a földbe.

Kinyitotta a szemét (néhány pillanat telhetett csak el). Klorissa dühösen korholt egy tőle illő távolságban álló gyereket. Egy hallgatag robot ott állt Klorissa közelében. Baleynek még volt annyi ideje, mielőtt a feje lehanyatlott volna, hogy a gyerkőc kezében észrevegyen egy felhúrozott tárgyat.

Ziháló tüdővel talpra vergődött. Szeme rámeredt arra a csillogó fémvesszőre, amely ott fityegett annak a fának a törzsében, amelynek az imént nekitámaszkodott. A vessző könnyedén engedett a húzásának. Nem hatolt be túl mélyen a fába. Megnézte a vessző hegyét, de, nem érintette meg. A tompa hegy könnyen átüthette volna a bőrét, ha éppen abban a pillanatban nem rogy össze.

Csak a második kísérletre sikerült megmozdítania a lábát. Egy lépést tett Klorissa felé, és kinyögte:

– Maga. A gyerek.

Klorissa hátrafordult, az arca lángban égett.

– Baleset volt. Megsérült?

– Nem. Mi ez a dolog?

– Nyílvessző. Íjjal lövik ki, megfeszített húr adja az erőt.

– Így ni – kiáltotta az ifjonc pimaszul, és újabb nyilat lőtt a levegőbe, s kacagásban tört ki. Világos hajú volt, és apró termetű.

– Meg leszél fenyítve! – rivallt rá Klorissa. – És most menj.

– Várj csak, várj! – kiáltott utána Baley a térdét dörzsölgetve, ahol esés közben egy kő felsértette. – Kérdezni akarok tőled valamit. Hogy hívnak?

– Bik – mondta a fiú hányavetin.

– Bik, te lőtted rám ezt a nyilat?

– Persze hogy én – hengegett a fiú.

– Tisztában vagy velem, hogy ha idejében nem figyelmeztetnek, eltaláltál volna?

– Azért céloztam – vont vállat a fiú nyeglén.

Klorissa sietve átvette a szó fonalát.

– Hadd magyarázzam meg. Az íjászat ajánlott sport. Versenyre készítesz, testi érintkezés nélkül. Távnézéses versenyeket rendezünk a fiúk között. Sajnos egyes ifjancok meg szokták célozni a robotokat. Ezt ők viccesnek találják, és a robotokat sem sérti. Én vagyok a farmon az egyetlen felnőtt ember, és amikor a fiúk meglátták önt, robotnak vélték.

Baley figyelmesen hallgatta. Agya tisztulóban volt, és hosszú arcának természetes mordsága még jobban kiütközött.

– Bik, azt hitted rólam, hogy robot vagyok? – kérdezte.

– Á – felelte az ifjanc. – Maga egy földi ember.

– Jól van. Elmehetsz.

Bik hátat fordított, és fűtyörészve eliramodott. Baley a robothoz fordult.

– Hé, te! Honnan tudta a fiú, hogy én a Földről vagyok, vagy te ott sem voltál, amikor rám lőtte a nyilat?

– Ott voltam velem, gazda. Én mondtam neki, hogy ön a Földről van.

– Azt is megmondtad neki, hogy mi az a Föld-lakó?

– Igen, gazda.

– No és mi az, hogy Föld-lakó?

– Egy alsóbbrendű emberfajta, akit nem volna szabad Solariára engedni, mert betegséget terjeszt, gazda.

– És ki mondta ezt neked, fiam?

A robot hallgatott.

– Tudod, hogy ki mondta? – erősködött Baley.

– Nem tudom, gazda. Benne van a memóriámban.

– Szóval te azt mondtad a fiúnak, hogy én egy fertőzőhordozó alsóbbrendű lény vagyok, mire az legott célba vett engem. Mért nem akadályoztad meg?

– Meg akartam, gazda. Nem engedhettem meg, hogy ártalom érjen egy embert, még ha az a Földről való is. De a fiú túl gyors volt, és nem

értem utol.

– Talán azt gondoltad, hogy én csak egy Föld-lakó vagyok, nem igazi ember, ezért nem is nagyon igyekeztem.

– Nem úgy van, gazda.

A robot hangja nyugodt volt, Baley azonban elfintorította a száját. Lehet, hogy a robot szilárd meggyőződésből tagad, Baley azonban élt a gyanúperrel, hogy úgy történt.

– Mi dolgod volt a fiúval? – kérdezte Baley.

– Én vittem a nyilait, gazda.

– Megnézhetném őket?

És kinyújtotta a kezét. A robot közelebb lépett, és átnyújtott neki egy tucatnyi nyilat. Baley óvatosan a lába mellé helyezte az eredetit, azt, amely a fába fúródott, és egyenként megvizsgálta a többit. Aztán visszaadta őket, és ismét kézbe vette az eredeti nyílveesszőt.

– Miért adtad éppen ezt a nyilat a fiúnak? – firtatta.

– Nincs semmi különösebb oka, gazda. A fiú már korábban kért egy nyilat, és ez akadt elsőnek a kezembe. A fiú célpont után nézett, és akkor észrevette önt, és megkérdezte, ki az a furcsa ember. És én elmagyaráztam...

– Tudom, mit magyaráztál el. Ez a nyíl, amelyet a kezébe adtál, az egyetlen, amelynek szürke a tolla. A többi fekete.

A robot csak a szemét meresztette.

– Te vezetted ide a fiút? – kérdezte Baley.

– Összevissza járkáltunk, gazda.

A földi ember elnézett a két fa között, amerre a nyílveessző célba suhant.

– Véletlenül nem ez a fiú, ez a Bik a legjobb íjász az egész társaságban?

A robot lehajtotta a fejét.

– Ő a legjobb, gazda.

Klorissa meglepetten fölkiáltott:

– Hogy az ördögbe jött rá erre?

– Kikövetkeztettem – felelte Baley szárazon. – Most pedig vegye jól szemügyre ezt a szürke tollú nyilat, aztán a többit. Egyedül a szürke tollúnak olajos a hegye. Lehet, hogy melodramaként hangzik, asszonyom, de megkockáztatom a föltevést, hogy a maga figyelmeztetése megmentette az életemet. Ez a nyílveessző itten, amely célt tévesztett, meg van mérgezve.

13. Szemtől szembe egy robotással

– Lehetetlen! – kiáltott föl Klorissa. – Magasságos egek, ez teljességgel lehetetlen!

– Magas vagy alacsony vagy amilyen tetszik. Van a farmon valamilyen nélkülözhető állat? Hozassa ide, karcolja meg a nyílvezzővel, és meglátja, mi történik.

– De hát miért lett volna szándékában bárkinek is...

– Én tudom, hogy miért – szakította félbe Baley élesen. – A kérdés csak az, hogy kinek?

– Senkinek.

Baley érezte, hogy kezd visszatérni a kábulata, ezért nem volt kedve a tetektóriához. Az asszony lába elé dobta a nyilat, aki le nem vette róla a szemét.

– Vegye föl! – förmedt rá Baley –, és ha nem akarja kipróbálni, semmisítse meg. Vagy hagyja ott, ahol van, és ha a gyerekek rábukkannak, kész a baleset.

Az asszony gyorsan fölkapta és a hüvelyk- és mutatóujja közé fogta a nyilat.

Baley megiramodott a legközelebbi bejárat felé, Klorissa pedig, a nyílvezzőt még mindig nagy óvatosan a kezében tartva, követte.

Baleynek, alighogy tetőt érzett a feje fölött, kezdett visszatérni a lelki nyugalma.

– Ki mérgezhette meg a nyilat? – szögezte neki az asszonynak.

– Fogalmam sincs.

– Szerintem aligha valószínű, hogy maga a fiú tette volna. Meg tudná valahogy állapítani, hogy kik a szülei?

– A nyilvántartásban utánanézhethünk – mondta Klorissa gyászosan.

– Ezek szerint mégiscsak nyilvántartják a rokonságot?

– Szükség van rá a génelemzés miatt.

– A fiúnak van fogalma róla, hogy kik a szülei?

– Ki van zárva – jelentette ki Klorissa határozottan.

– Van rá módja, hogy megtudja?

– Csak ha betörne a nyilvántartóba. Elképzelhetetlen.

– Tegyük föl, hogy egy felnőtt fölkeresi a farmot, és meg akarja tudni, ki a gyermeke...

Klorissa arcát elöntötte a pír.

– Nagyon is valószínűtlen.

– De mégis tegyük föl. Megmondanák neki, ha érdeklődne?

– Nem tudom. A törvény ezt valójában nem tiltja. Csak nem szokás.

– *Maga* megmondaná?

– Megpróbálnám elhárítani. Annyit tudok, hogy dr. Delmarre nem tette volna meg. Azt tartotta, hogy a rokonság ismerete csak a génelemzés szempontjából fontos. Ám meglehet, hogy öelőtte nem vették ilyen szigorúan... De mért érdeklí ez magát?

– El sem tudom képzelni, hogy a fiúnak magának eszébe jutott volna. Gondoltam, hátha a szülei indították rá.

– Ez olyan szörnyű. – Zavarodottságában Klorissa minden eddiginél közelebb merészkedett a férfihoz. Sőt még a karját is feléje nyújtotta. – Hogy eshetett meg mindez? A főnököt megölik, kis híján magát is. Solarián semmi indoka sincs az erőszaknak. Megvan mindenünk, amit csak megkívánunk, így a személyes ambíció is hiányzik. Rokoni kapcsolatainkat nem ismerjük, így nincs helye a családi ambíciónak sem. Mindahányan jó genetikai egészségnek örvendünk.

Arca egyszerre földerült.

– Várjon csak. Lehetetlen, hogy ez a nyíl mérgezett. Nem kellett volna bedölnöm magának.

– Miért jutott ez egyszerre az eszébe?

– A robot Bikkal volt. Ő sohasem engedte volna meg a mérgezést. Elképzelhetetlen, hogy olyasmit tegyen, ami ártalmára lehet egy emberi lénynak. A robotika Első Törvénye gondoskodik erről.

– Igazán? És mi lenne az az Első Törvény?

– Hogyhogy mi lenne? – meresztette tágra a szemét Klorissa.

– Semmi. Vizsgálja csak meg a nyilat, és rá fog jönni, hogy mérgezett. – Baley kezdte unni az egész dolgot. Egy pillanatig sem kételkedett benne, hogy a nyilat megmérgezték. – Még mindig azt hiszi – folytatta –, hogy Mrs. Delmarre a bűnös férje halálában?

– Ő volt az egyetlen, aki jelen volt.

– Értem. És maga az egyetlen felnőtt ember ezen a birtokon, amikor engem egy mérgezett nyállal célba vesznek.

– Ehhez nekem semmi közöm – tiltakozott az asszony hevesen.

– Meglehet. De az is meglehet, hogy Mrs. Delmarre szintén ártatlan. Használhatom a távnéző berendezését?

– Persze, tessék csak.

Baleynek pontos elképzelése volt róla, hogy kit akar távnézni, és ez a valaki nem Gladia volt. Ezért maga is meglepődött, amikor a saját hangját meghallotta:

– Kapcsold Gladia Delmarre-t.

A robot minden megjegyzés nélkül engedelmeskedett, és Baley döbbenten figyelte az ügyködését, és magában azon morfondírozott, hogy miért jött a szájára ez az utasítás.

Talán azért, mert éppen őrá beszélgettek, vagy azért, mert még mindig kissé zavarban volt amiatt, ahogyan a legutóbbi távnézésük véget ért, vagy egyszerűen azért, mert Klorissa tagbaszakadt, szinte lehenyerlően gyakorlatias alakja fölgerjesztette benne a vágyat, hogy ellenpontként egy pillantást vethessen Gladiára?

Szent Jozafát! – védekezett magában. Az ember néha hallgasson az ösztöneire is.

Az asszony egyszerre ott ült vele szemben egy magas támlájú, öblös karosszékekben, amelyben minden eddiginél parányibbnak és védtelenebbnek hatott. Haját hátrafésülte, és egyetlen laza kontyba csavarta. Fülében fülöngyöt viselt, bennük a kövek gyémántnak tüntek. Egyszerű szabású ruhája szorosan a derekára simul.

– Örülök, hogy föl hívtál, Elijah – szólalt meg bűgő hangján. – Már próbáltalak távnézni.

– Jó reggelt, Gladia. – (Délután? Este? Fogalma sem volt Gladia idejéről, és az asszony öltözékéből sem tudott következtetni a napszakra.)
– Miért akartál kapcsolatba lépni velem?

– Hogy megmondjam, mennyire bánt, hogy legutóbbi távnézésünk alkalmával elvesztettem az önuralmammat. Mr. Olivaw nem tudta megmondani, hogy hol keresselek.

Baleynek emlékezetébe villant a robotok által sakkban tartott Daneel képe, és kis híján elmosolyodott.

– Nem érdekes – mondta. – Néhány órán belül úgyis látni foglak.

– Persze, ha... *Látni* fogsz?

– Szemtől szembe – jelentette ki Baley kímélet nélkül.

Az asszony tekintete tágra nyílt, és ujjai belemélyedtek a sima karfába.

– Muszáj ezt megtenni?

– Muszáj.

– Aligha hinném...

– Megengeded?

– Föltétlenül szükség van rá? – könyörgött az asszony, a tekintetét

félrevonva.

– Föltétlenül. Előbb azonban még valaki mást kell látnom. A férjedet érdekelték a robotok. Ezt te is említetted, és más források is megerősítik, csakhogy ő nem volt robotász, nem igaz?

– Nem volt a tanult szakmája, Elijah. – Még mindig került a férfi tekintetét.

– De volt egy robotász, akivel együttműködött, ugye?

– Jothan Leebig – ismerte el az asszony. – Jó barátom.

– Csakugyan? – nyomta meg a kérdést Baley.

Gladia meghökkent.

– Nem kellett volna ezt mondanom?

– Miért ne, ha ez az igazság?

– Félek, hogy mindig olyasmit mondok, ami olyan színben tüntet föl, mintha... Nem tudhatod, milyen az, amikor mindenki azzal gyanúsít, hogy elkövettem valamit.

– Rá se hederíts. Hogy van az, hogy Leebig a barátod?

– Ó, magam sem tudom. Először is a szomszédom. A távnézési energia szinte a semmivel egyenlő, ezért szinte megszakítás nélkül nyugodtan távnézhetjük egymást, mozgás közben is. Egyre-másra együtt sétálgatunk, vagy legalábbis eddig ezt csináltuk.

– Nem hittem volna, hogy bárkivel is képes lennél együtt sétálni. Legalábbis én úgy gondolom.

Gladia elpirult.

– Azt mondtam: *távnézés* közben. Persze megint elfelejtettem, hogy a Földről vagy. Mozgás közbeni távnézés annyit jelent, hogy befókuszáljuk magunkat, és akárhova mehetünk anélkül, hogy megszakadna a kapcsolat. Én az én birtokomon sétálok, ő az övéén, mégis együtt vagyunk. – Főlemelte a fejét. – Egész kellemes dolog.

Aztán elnevette magát.

– Szegény Jothan.

– Miért mondd ezt?

– Arra gondoltam, hogy te azt hitted, mintha mi távnézés közben sétálgattunk volna együtt. Halálra válna, ha tudná, miket föltételezel róla.

– Miért?

– Ebben szörnyen bogaras. Elmondta nekem, hogy már ötéves korában abbahagyta az emberek látását. Csakis távnézésre volt hajlandó. Akadnak ilyen gyerekek. Rikaine – zavartan elhallgatott, majd így folytatta –: Rikaine, a férjem, amikor egyszer Jothanról beszéltem neki, azt mondta, hogy egyre több az ilyen gyerek. Szerinte a társadalmi

fejlődés a távnézés elterjedésének kedvez. Gondolod, hogy ez igaz?

– Én nem vagyok szaktekintély – mentegetőzött Baley.

– Jothan már arra sem volt hajlandó, hogy megnősüljön. Rikaine mosta is ezért a fejét, azt hányta a szemére, hogy társadalomellenes, mondván, hogy a közös génkincsnek szüksége van az ő génjeire is. Jothant azonban ez nem hatotta meg.

– Volt joga rá, hogy nemet mondjon?

– Neeem – mondta Gladia tétován –, de ragyogó robotász, és Solaria megbecsüli a robotásokat. Ezért szerintem vele kivételt tettek. De nem Rikaine, aki tudomásom szerint meg akarta szakítani vele az együttműködést. Egy alkalommal meg is jegyezte nekem, hogy Jothan rossz solariiai.

– Jothannak is megmondta ezt?

– Nem tudom. Mindenesetre végig együtt dolgozott vele.

– De Jothant rossz solariainak tartotta, amiért az nem akart megházasodni?

– Rikaine egyszer azt mondta, hogy a házasság az élet legsúlyosabb terhe, de el kell viselni.

– És te mit gondolsz?

– Miről, Elijah?

– A házasságról. Te is azt tartod, hogy a házasság a legnehezebb dolog az életben?

Az asszony arckifejezése lassan megüresedett, mintha minden igyekezetével ki akart volna mosni belőle minden érzelmet.

– Soha nem gondoltam erre – mondta.

– Említetted, hogy Jothan Leebiggel folyton együtt sétálsz, aztán kijavítottad magad, és a múltba tetted át. Ezek szerint többé nem sétálsz vele?

Gladia megrázta a fejét. Arcába szomorúság formájában visszatért az élet.

– Nem. Úgy látszik, nem. Egyszer-kétszer távnéztem őt. De mindig nagyon elfoglaltnak látszott, és én nem akartam... hiszen tudod.

– Ez azóta van így, hogy meghalt a férjed?

– Nem, már azelőtt is. Néhány hónappal azt megelőzően kezdődött.

– Mit gondolsz, nem a férjed tiltotta meg neki, hogy érdeklődést mutasson irántad?

Gladia meglepődött.

– Miért tette volna? Hiszen Jothan nem robot, és én sem vagyok az. Hogy jut eszedbe, hogy parancsot követnének, és Rikaine-nak mért jutna

eszébe parancsolgatni?

Baley nem vette magának a fáradságot, hogy magyarázatokba bocsátkozzék. Csak földi kategóriákban érvelhetne, de ezzel ez az asszony nem lenne okosabb. De még ha sikerülne is megértetnie vele, a végeredmény undort keltene benne.

– Már csak egy kérdés – mondta Baley. – Ha Leebiggel végzek, ismét táv nézni foglak. Egyébként ott nálad mennyi az idő? – Nyomban meg is bánta a kérdést. Hiszen a robotok földi időre lefordítva fölvilágosíthatták volna, míg Gladia nyilván solariai időegységet ad meg, és Baley kezdte unni, hogy minduntalan el kell árulnia tudatlanságát.

Gladia azonban mellőzte a mennyiségi meghatározást.

– A délután közepén járunk – felelte.

– Akkor ez Leebig birtokára is vonatkozik?

– Hát persze.

– Jól van. Mihelyt tudok, kapcsolatba lépek veled, és megállapodunk a látásban is.

– Föltétlenül szükség van erre?

– Igen.

– Hát legyen – suttogta Gladia.

Leebig fölhívása kissé elhúzódott, ezért Baley arra használta ki az időt, hogy elfogyasszon még egy szendvicset, amelyet eredeti csomagolásban szolgáltak föl neki. Most már óvatosabb volt: fölbontás előtt tüzetesen megvizsgálta a csomagolást, majd alaposan szemügyre vette a tartalmát is.

A tej még nem volt teljesen fölolvadva a műanyag tartóban, amelyen saját fogával harapott lyukat, és úgy ivott belőle közvetlenül. Léteznek ugyan íztelen, szagtalan, lassan ölő mérgek is, gondolta sötéten, amelyeket injekciós tűvel vagy nagy nyomású fecskendővel észrevétlenül be lehet juttatni akárhová, de aztán elhessegette magától ezt a gyerekes gondolatot.

Eddig a gyilkosságot vagy a gyilkossági kísérletet a lehető legközvetlenebb módon követték el. Semmi kifinomultság vagy agyafúrtság sincs egy fejbe vágásban vagy abban, hogy egy tucat embernek is elegendő mérget csempésszenek bele egy pohár vízbe, vagy nyilvánosan mérgezett nyilat löjjenek ki az áldozatra.

Aztán alig valamivel vidámabban arra gondolt, hogy ha így szökdécsel időzónáról időzónára, aligha számíthat rendszeres étkezésre.

Vagy ha ez így megy tovább, rendszeres alvásra sem.

A robot lépett oda hozzá.

– Dr. Leebig arra utasítja önt, hogy valamikor a holnapi nap folyamán hívja fel őt. Most fontos munkával van elfoglalva.

Baley talpra ugrott, és üvöltözni kezdett:

– Mondd meg annak a pasasnak...

De hirtelen megtorpant. Semmi értelme egy robottal kiabálni. Azaz hogy kiabálhatsz, ha akarsz, de ezzel sem fogsz hamarább dűlőre jutni, mint a suttogással. Ezért hát lehiggadva így folytatta:

– Mondd meg dr. Leebignek vagy a robotjának, ha csak addig jutottál el, hogy én az ő munkatársa és egy jó solariai meggyilkolásának az ügyében nyomozok. Mondd meg neki, hogy én az ő elfoglaltsága miatt nem tudok várni. Mondd meg neki, hogy ha öt percen belül nem tudom távnézni őt, akkor felülök a repülőgépre, és egy óra múlva személyesen fogom látni a birtokán. Így mondd, hogy látni, nehogy kétségben maradjon.

Ezzel visszatért a szendviciséhez.

Még le sem telt az öt perc, amikor Leebig vagy legalábbis egy solariai, akiről Baley föltételezte, hogy ő Leebig, farkasszemet nézett vele. Baley állta a tekintetét. Leebig sovány férfi volt, merev, egyenes tartással. Sötét színű, dűledt szeme nagyfokú szórakozottságról árulkodott, ami most haraggal párosult. Egyik szempillája kissé ernyedten lefittyedt.

– Ön az a Föld-lakó? – kérdezte támadóan.

– Elijah Baley vagyok – felelte Baley –, C-7 osztályú nyomozó, engem bíztak meg Rikaine Delmarre meggyilkolásának a vizsgálatával. Önt hogy hívják?

– Dr. Jothan Leebig vagyok. Honnan veszi a bátorságot, hogy megzavarjon a munkámban?

– Egyszerű – felelte Baley higgadtan. – Ez a feladatom.

– Akkor keressen más kuncsaftot magának.

– Előbb szeretnék föltenni magának néhány kérdést, doktor. Úgy tudom, ön közeli munkatársa volt dr. Delmarre-nak. Igaz?

Leebig hirtelen ökölbe zárta egyik kezét, és a kandallópárkányhoz sietett, amelyen egy kisebb óraszerkezet bonyolult, ritmikus mozgása hipnotikus bűvöletbe ringatta a nézőjét.

A távnéző Leebigre volt fókuszálva, így ez járkálás közben sem került ki a kép középpontjából.

Inkább mintha a szobaháttér szökellt volna egyre hátrább Leebig

lépéseinek a ritmusában.

– Ha ön az az idegen, akivel Gruer fenyegetőzött...

– Én vagyok az.

– Akkor az én tanácsom ellenére van itt. Képet ki.

– Várjon. Ne szakítsa meg a kapcsolatot! – Baley fölemelte a hangját meg a mutatóujját. Ujját egyenesen a robotászra szögezte, aki láthatóan hátrahőkölt, miközben telt ajkai az ellenszenv fintorába rándultak.

– Én nem tréfáltam, amikor az ön látásáról beszéltem – mondta Baley.

– Kérem, mellőzze a földi vulgaritásait.

– Vegye úgy, mint egyenes beszédet. Mert föl fogom keresni magát, ha másként nem bírom rávenni, hogy meghallgasson. Ha kell, megragadom a grabancánál, hogy meghallgasson.

Leebig rámeresztette a szemét.

– Maga egy piszkos állat.

– Mondjon, amit akar, de én megteszem, amit ígértem.

– Ha megpróbálja betenni a lábát a birtokomra, én... én...

Baley föl vonta a szemöldökét.

– Meg fog ölni? Gyakran szokott így fenyegetőzni?

– Én nem fenyegetőztem.

– Akkor beszéljen. Az alatt az idő alatt, amit elvesztegetett, egy csomó dolgot meg tudunk volna beszélni. Ön dr. Delmarre közeli munkatársa volt, nem igaz?

A robotász lehorgasztotta a fejét. Vállai lassú, szabályos lélegzési ritmusban emelkedtek és süllyedtek. Mire föl nézett, már az önuralmát is visszanyerte. Sőt még egy kurta, erőtlen mosolyt is magára erőszakolt.

– Az voltam.

– Úgy tudom, Delmarre érdeklődött bizonyos új robotfajták iránt.

– Érdeklődött.

– Mifélek iránt?

– Ön robotász?

– Nem. De magyarázza meg, mint laikusnak.

– Kétlem, hogy sikerül.

– Próbálja meg! Például azt hallottam, hogy olyan robotokat keresett, amelyek fegyelmezni tudnak a gyerekeket. Mivel járt volna ez?

Leebig pillanatra föl rántotta a szemöldökét, aztán magyarázni kezdte:

– Nagyon leegyszerűsítve, ha az összes finomságot mellőzzük, ez azt jelenti, hogy meg kell erősíteni a Sikorovich-féle tandem pályahatás C integrálját a W-65-ös szinten.

– Ne halandzsázzon.

– Ez az igazság.

– Nekem ez halandzsza. Másképpen nem tudja kifejejni?

– Ez azt jelenti, hogy bizonyos mértékig meg kell gyengíteni az Első Törvényt.

– Mi végből? Hiszen a gyermek jövője látja hasznát a regulázásnak. Vagy nem ez az elv?

– Ah! A jövő haszon! – Leebig tekintetét átforrósította a szenvedély, és megfélemedezni látszott a másik jelenlétéről is, ezért mintha, jobban megoldódott volna a nyelve. – Azt hiszi, ilyen egyszerű! Hány olyan embert talál, aki hajlandó lenne a legkisebb kényelmetlenséget is eltűrni egy nagyobb jövőbeli haszonért? Tudja-e, mennyi időbe telik, mire egy gyermekbe beleverik, hogy attól, ami most olyan finom, később megfájdul a hasa, és ami most kellemetlen, az később kigyógyítja a hasfájásából? És ön egy robottól elvárná, hogy ezt megértse? Ha egy robot megbánt egy gyermeket, ez erős romboló potenciált gerjeszt a pozitronagyban. Ha ezt ellensúlyozni akarnánk egy olyan ellenpotenciállal, amelyet a jövőbeli haszon megértése gerjesztene, ehhez annyi új pályát és pótpályát kellene beépíteni, ami 50%-kal megnövelné a pozitronagy terjedelmét, hacsak egyéb, áramköröket nem áldoznánk föl.

– Ezek szerint önnek nem sikerült ilyen robotot előállítani – vonta le a következtetést Baley.

– Nem, és nem is fog sem nekem, de senki másnak sem.

– Dr. Delmarre ilyen kísérleti robotot próbált ki, amikor meghalt?

– Nem ilyen robotot. Mi egyéb praktikus dolgokkal is foglalkoztunk.

– Dr. Leebig – jegyezte meg Baley nyomatékosan –, nekem valamivel többet meg kell tudnom a robotikáról, és arra kérem önt, hogy legyen a tanárom.

Leebig hevesen megrázta a fejét, és hunyorító szeme afféle hátborzongató kacsintás gyanánt még jobban bezárult.

– Be kell látnia, hogy egy robotikai tanfolyamra nem elég egy perc. Nekem pedig nincs időm.

– Mindazonáltal vállalnia kell a tanítást. A robotok búze az egyik olyan dolog, ami mindent áthat Solarián. Ha időre van szüksége, akkor eggyel több okom van rá, hogy lássam önt. Én a Földről jöttem, és képtelen vagyok távnézés közben nyugodtan dolgozni vagy gondolkodni.

Baley alig hitte volna, hogy Leebig képes még feszesebbre merevíteni a tartását, pedig sikerült neki.

– Engem nem érdekelnek az ön földi főbiái. A látásról pedig szó sem lehet.

– Azt hiszem, megváltoztatja a véleményét, ha elárulom, mi az, amit elsősorban meg akarok tanácskozni önnel.

– Ez nem változtat meg semmit. Mondjon akármit, én nem adom be a derekamat.

– Nem-e? Akkor hallgasson ide. Nekem az a meggyőződésem, hogy a pozitronrobotok egész története során szándékosan félremagyarázták a robotika Első Törvényét.

Leebig görcsösen összerándult.

– Félremagyarázták? Ostoba! Őrült! Miért tették volna?

– Hogy elleplezzék azt a tényt – mondta Baley jeges nyugalommal –, hogy a robotok képesek gyilkosságot elkövetni.

14. Egy indítékra fény derül

Leebig lassan elhúzta a száját. Baley először vicsorításnak vélte, de aztán nem kis meglepetésére rájött, hogy életében a legsikertelenebb mosolygási kísérlet szemtanúja.

– Ne mondjon ilyet – fakadt ki Leebig. – Ne merészeljen ilyet mondani!

– Miért ne?

– Mert ártalmas minden, ami a legkisebb mértékben is bizalmatlanságot ébreszt a robotok iránt. A robotok iránti bizalmatlanság ugyanis betegsége az embernek!

Úgy mondta ezt, mintha egy kisgyermeket leckéztetne. Mintha a legszívesebben üvöltözne, de mérsékli magát. Mintha meg akarna győzni valakit, ám a legszívesebben a halálos ítéletét olvasná a fejére.

– Ismeri ön a robotika történetét? – kérdezte.

– Egy kicsit.

– Igen, ott a Földön kell, hogy ismerje. Tudja-e, hogy kezdetben Frankenstein-komplexus fogadta a robotokat? Gyanúsak voltak. Az emberek bizalmatlanok voltak irántuk, és félték tőlük. Ennek folytán a robotika szinte illegális tudományként fejlődött. Kezdetben a Három Törvényt is azért ültették be a robotokba, hogy megszüntessék az irántuk való bizalmatlanságot, ám a Föld még így sem engedte meg, hogy gyökeret verjen rajta egy robottársadalom. Az első úttörők elsősorban éppen azért hagyták el a Földet, és indultak el a Galaxis meghódítására, hogy olyan társadalmakat hozhassanak létre, amelyekben a robotok megszabadíthatják az embereket a szegénységtől és a munkától. De még így is, nem is olyan mélyen a felszín, alatt, tovább él egy rejtett gyanakvás, és a legkisebb ürügy is elegendő, hogy az a felszínre törjön.

– Önnek volt alkalma találkozni a robotok iránti bizalmatlansággal? – kérdezte Baley.

– Rengetegszer – ismerte el Leebig komoran.

– Ezért van az, hogy ön meg a többi robotász hajlamos egy kissé elferdíteni a tényeket, hogy lehetőség szerint kihúzzák a talajt a bizalmatlanság alól?

– Szó sincs ferdítésről!

– Például a Három Törvényt sem magyarázzák félre?

– Nem!

– Én be tudom bizonyítani, hogy igen, és hacsak ön meg nem győz az ellenkezőjéről, hajlandó vagyok ezt akár az egész Galaxis előtt tanúsítani.

– Maga örült. Biztosíthatom önt, hogy bármilyen érveléssel is elő, az csak téves lehet.

– Hajlandó ezt megvitatni?

– Ha nem vesz el sok időt.

– Szemtől szembe? Látva?

– *Azt nem!* – torzult el Leebig keskeny arca.

– Akkor Isten önnel, dr. Leebig. Mások szívesen meghallgatnak.

– Várjon! A nagy Galaxisra, ember, várjon!

– Látva?

A robotász kezei önkéntelenül az állához vándoroltak. Az egyik hüvelykujja lassan bemászott a szájába, és ott maradt. Üveges tekintete Baleyre meredt.

Csak nem hátrál vissza a karon ülő gyermeki korba, hogy indokot keressen a velem való találkozásra?

– Látva? – ismételte meg Baley.

Leebig azonban szótlanul ingatta a fejét.

– Lehetetlen, lehetetlen – nyöszörögte; hüvelykujj a csak nehezen adott utat a szavaknak. – Tegyen, amit akar.

Baley figyelte, amint a másik a fal felé fordul. Látta, hogy a solariai egyenes háta meggörnyed, és arcát reszkető kezébe temeti.

– Jól van – engedett Baley –, akkor legyen hát távnézés.

– Bocsásson meg egy pillanatra – mentegetőzött Leebig, még mindig a hátát fordítva feléje. – Azonnal visszajövök.

Ezalatt Baley saját dolgát végezte, és a fürdőszobai tükörben kíváncsian vizsgálgatta frissen mosott arcát. Kezd talán végre eligazodni Solarián meg a solariaiakon? Maga sem tudta volna megmondani.

Sóhajtvá megérintett egy kapcsolót, mire belépett egy robot. Pillantást sem vetve feléje, megkérdezte tőle:

– Van a farmon másik távnéző is ezenkívül, amit most használok?

– Még három, gazda.

– Akkor mondd meg Klorissa Cantorónak – mondd meg a gazdának, hogy még egy ideig használni fogom ezt, és hogy ne zavarjanak meg.

– Igenis, gazda.

Baley visszatért a helyére, ahol a távnéző még mindig arra a foltra volt fókuszálva, ahol Leebig állt az imént. Ez még mindig nem került elő, ezért Baley helyet foglalt és várt.

Nem kellett sokáig várnia. Leebig belépett, és ismét szökdécselni

kezdett a szoba, ahogy végighaladt rajta. Úgy látszik, a fókusz késedelem nélkül átugrált a szobaközépről az emberközépre. Baleynek eszébe jutottak a távnéző bonyolult kapcsolói, és kezdte méltányolni az egész megoldást.

Leebigen látszott, hogy mostmár teljesen ura magának. Haját hátranyalta, és az öltönyét is újra cserélte. Ruházata lazán fityegett rajta, és valamilyen csillogó anyagból készült, amelyen meg-megbotlott a fény sugar.

Egy falból kihajtható keskeny széken helyet foglalt.

– Nos hát, lássuk, mi az, amit az Első Törvényről el akar mondani – kezdte higgadtan.

– Nem hallja meg senki?

– Senki. Erről gondoskodtam.

Baley bólintott.

– Hadd idézzem az Első Törvényt – mondta.

– Nekem ez aligha szükséges.

– Tudom, de azért csak hadd idézzem: A robot nem okozhat ártalmat egy emberi lénynek, avagy nem tűrheti el, hogy az, tétlensége folytán, ártalmat szenvedjen.

– Nos?

– Na mármost, amikor leszálltam Solarián, egy felszíni kocsival vittek el a számomra kijelölt birtokra. Ez a felszíni kocsik egy különlegesen kiképzett, zárt valami volt, hogy megvédjen engem a külső térségtől. Én mint egy Föld-lakó...

– Ezzel én tisztában vagyok – jegyezte meg Leebig türelmetlenül. – De mi köze ennek az ügghöz?

– A gépkocsit vezető robot *nem tudott* erről. Megkértem, hogy nyissa szét a tetőt, és ő habozás nélkül engedelmeskedett. Második Törvény. A parancsnak engedelmeskedniük kell. Én persze kellemetlenül éreztem magam, és kis híján rosszul lettem, mielőtt ismét visszazárták a kocsit. Nos, nem ártottak nekem a robotok?

– Az ön parancsára – vágta rá Leebig.

– Hadd idézzem a Második Törvényt: A robot köteles teljesíteni egy emberi lény parancsait, kivéve, ha ezek a parancsok beleütköznek az Első Törvénybe. Ebből láthatja, hogy a parancsokat figyelmen kívül kellett volna hagyni.

– Ostobaság. A robot nem tudhatta...

Baley előrehajolt a székén.

– Ahá! Helyben vagyunk. Most hadd idézzem az Első Törvényt,

ahogyan annak hangzania kellene: A robot nem tehet semmi olyat, ami *tudtával* ártalmára lehet egy emberi lénynek; avagy nem tűrheti el, hogy az, tétlensége folytán, *tudtával* ártalmat szenvedjen.

– Ez mind magától értetődik.

– Szerintem a közönséges halandók számára nem. Egyébként a közönséges halandók rájönnek arra, hogy a robotok képesek embert ölni.

Leebig arcából kifutott a vér.

– Eszeveszett! Órültség!

Baley az ujjai hegyét vizsgálgatta.

– Egy robot, ugye, végre tud hajtani egy ártatlan feladatot; vagyis olyat, amely nem árt egy emberi lénynek?

– Ha megparancsolják neki – felelte Leebig.

– No persze. Ha megparancsolják neki. És ugye, egy második robot is végre tud hajtani egy ártatlan feladatot; olyat, amely szintén nem árt egy emberi lénynek? Ha megparancsolják neki?

– Igen.

– És mi van akkor, ha ezt a két ártatlan feladatot, amely külön-külön tökéletesen ártatlan, ha összeadják őket, gyilkosságba torkollik?

– Hogyan? – vicsorított Leebig.

– Szeretném hallani az ön szakértői véleményét – mondta Baley. – Fölállítok önnek egy hipotetikus esetet. Tegyük föl, hogy egy ember azt mondja egy robotnak: „Tegyéél ebből a folyadékból egy keveset egy pohár tejbe, amit itt és itt megtalálsz. A folyadék ártalmatlan. Én csak arra vagyok kíváncsi, hogy milyen hatással van a tejre. Ha ezt megtudom, a tejet ki fogjuk önteni. Miután végrehajtottad ezt a feladatot, felejtsd el.”

Leebig arcára fagyott fintorral hallgatta.

– Ha én azt mondom a robotnak – folytatta Baley –, hogy öntsön bele valamilyen rejtélyes folyadékot a tejbe, és adja oda egy embernek, az Első Törvény arra készítetné a robotot, hogy megkérdezze: miféle folyadék az? Nem ártalmas-e az embernek? És ha arról biztosítanák a robotot, hogy a folyadék ártalmatlan, az Első Törvény még mindig arra készítené a robotot, hogy tétovázzék, és megtagadja a tej átadását. Ehelyett azonban azt mondják neki, hogy a tejet ki fogják önteni. Az Első Törvény így nincs érintve. Nem teszi meg hát a robot, amit mondanak neki?

Leebig csak bámult.

– No mármost – folytatta Baley –, egy második robot, aki a tejet kikészítette, nem is sejti, hogy a tejjel babráltak. Teljesen ártatlanul fölszolgálja azt egy embemek, és ez az ember meghal.

– Nem! – tiltakozott Leebig.

– Miért nem? Önmagában mindkét cselekedet ártatlan. Csak együttesen jelentenek gyilkosságot. Tagadja, hogy ilyesmi előfordulhat?

– A gyilkosságot az az ember követné el, aki a parancsot kiadta – kiabált Leebig.

– Ha filozofálni akar, akkor igen. De a gyilkosság közvetlen végrehajtói, a gyilkosság eszközei mégiscsak a robotok lennének.

– Nincs ember, aki ilyen parancsot kiadna.

– Van olyan ember. Volt olyan. Pontosan így kellett, hogy végrehajtsák a dr. Gruer elleni gyilkossági kísérletet. Gondolom, már hallott róla.

– Solarián – dünnyögte Leebig – mindenről hall az ember.

– Akkor azt is tudhatja, hogy Gruert az én és a partnerem, az aurorai Mr. Olivaw szeme láttára a vacsoraasztalánál mérgezték meg. Van talán más elképzelése róla, hogyan juthatott el hozzá a mérég? Más ember nem volt a birtokon. Ön, mint solariai, méltányolni tudja ezt a tényt.

– Én nem vagyok detektív. Nekem nincsenek elméleteim.

– Én ön elé tártam egyet. Szeretném megtudni ennek a realitását. Szeretném megtudni, hogy két robot végrehajthat-e két különálló akciót, amely külön-külön ártatlan, ám együttesen gyilkossághoz vezet. Ön a szakértő, dr. Leebig. *Lehetséges ilyesmi?*

És Leebig, riadtan és elgyötörtén, alig hallható hangon kinyögte:

– Igen.

– Rendben van – mondta Baley. – Ennyit az Első Törvényről.

Leebig hosszasan nézte Baleyt, az ernyedt szemhéja meg-megrándult. Összekulcsolt kezei elengedték egymást, ám ujjai úgy maradtak begömbölyve, mintha mindkét keze továbbra is valamilyen fantomkezet markolna. Tenyerei lassan lefelé fordultak, és a térdeire telepedtek, s az ujjak csak most egyenesedtek ki.

Baley szórakozottan figyelte az egész folyamatot. Ekkor Leebig megszólalt:

– Elméletileg igen. Elméletileg! De nem ajánlanám, Föld-lakó uram, hogy ilyen könnyen elintézzék az Első Törvényt. Fölöttébb agyafúrt utasításokat kell adni a robotoknak ahhoz, hogy áthágyják az Első Törvényt.

– Elhiszem – mondta Baley. – Én csak egy Föld-lakó vagyok. Szinte semmit sem értek a robotokhoz, és azokat az utasításokat csak a példa kedvéért fogalmaztam meg. Egy solariai sokkal rafináltabban járna el, és jobb eredményre jutna. Ebben én biztos vagyok.

Leebig mintha nem is hallotta volna. Emelt hangon kijelentette:

– Ha egy robotot család módon rá lehet venni arra, hogy ártson egy embernek, ebből csak az következik, hogy tovább kell fejlesztenünk a pozitronagyat. Ön azt mondhatná, hogy az embert kell jobbítani. De mivel ez lehetetlen, ezért a robotot kell még megbízhatóbbá tenni. A fejlődés töretlen. Robotjaink manapság változatosabbak, jobban specializáltak, sokoldalúbbak és ártalmatlanabbak, mint száz évvel ezelőtt. És száz év múlva még nagyobb lépést teszünk előre. Miért kell például egy robotnak kapcsolókkal bajlódnia, amikor magukba a kapcsolókba is be lehetne építeni a pozitronagyat? Ezt meg lehetne tenni a specializálás vonalán, de elképzelhető a sokoldalúság fejlesztése is. Miért ne lehetnének robotok levehető és cserélhető végtagokkal, mi? Miért ne? Ha mi...

– Ön az egyetlen robotász Solarián? – szakította félbe Baley.

– Ne legyen ostoba.

– Csak megkérdeztem. Dr. Delmarre volt az egyetlen... hm... foetusmérnök, meg volt neki egy asszisztense.

– Solariának több mint húsz robotásza van.

– Ön a legjobb?

– Én vagyok – vágta rá Leebig minden álszerűség nélkül.

– Delmarre együtt dolgozott önnel.

– Igen.

– Úgy tudom – jegyezte meg Baley –, hogy a vége felé meg akarta önnel szakítani a partneri viszonyt.

– Én ennek semmi jelét nem tapasztaltam. Honnan vesz ilyet?

– Úgy hírlík, nem helyezte az ön agglegénységét.

– Elképzelhető. Ő ízig-vérig solariai volt. Ez azonban a munkakapcsolatunkra nem hatott ki.

– Váltunk témát. Ön azonkívül, hogy újfajta robotok kifejlesztésén munkálkodik, foglalkozik meglévő típusok gyártásával vagy javításával is?

– A gyártást meg a javítást jórészt robotok végzik. A birtokomon van egy nagy gyártó- és javítóüzem.

– Mondja, gyakran szorulnak javításra a robotok?

– Nagyon ritkán.

– Azt jelenti ez, hogy a robot javítás kevésbé fejlett tudomány?

– Egyáltalán nem – felelte Leebig öntudatosan.

– Mi van azzal a robottal, amely jelen volt dr. Delmarre meggyilkolásánál?

Leebig elfordította a fejét, szemöldökét összevonta, mintha

valamilyen kellemetlen gondolatot próbálna elhessegetni.

– Teljesen tönkrement.

– Biztos, hogy teljesen? Kérdésekre sem képes válaszolni?

– Semmire. Teljesen hasznavehetetlen. Pozitronagya totális rövidzárlatot szenvedett. Egyetlen pálya sem maradt érintetlen. Gondolja csak meg! Olyan gyilkosság tanúja volt, amelyet képtelen volt megakadályozni...

– Mondja, miért volt képtelen megakadályozni a gyilkosságot?

– Ki tudná azt megmondani? Dr. Delmarre kísérletet hajtott végre a robottal. Nem tudhatom, milyen szellemi állapotban hagyta ott. Például olyan parancsot is adhatott neki, hogy függeszzen föl mindenféle működést, amíg ő bizonyos áramköri elemet vizsgál. Ha eközben valaki, akiről sem dr. Delmarre, sem a robot nem tételezett föl semmilyen ártási szándékot, hirtelen gyilkolásra emeli a kezét, bizonyos időbe telhetett, amíg a robot Első Törvény-potenciálja leküzdte dr. Delmarre tétlenségi parancsát. Ennek az időköznek a hossza függhetett a támadás jellegétől és dr. Delmarre tétlenségi parancsának a milyenségétől. Tucatnyi egyéb magyarázatot is találhatnék arra, miért nem volt képes a robot meggátolni a gyilkosságot. Ez a tehetetlenség azonban megsértette az Első Törvényt, és ez elég volt ahhoz, hogy a robot agyában minden pozitronpályát elroncsoljon.

– De ha a robot fizikailag képtelen rá, hogy meggátolja a gyilkosságot, akkor mennyiben terheli őt felelősség? Vagy talán az Első Törvény lehetetlenséget követel?

Leebig megvonta a vállát.

– Az Első Törvény, bármennyire próbálja is ön azt kisebbíteni, minden betűjével az emberiséget óvja. Egyetlen kibúvót sem hagy nyitva. Az Első Törvény megszegése a robot végét jelenti.

– Ez egy általános érvényű törvény, uram?

– Olyan általános, mint a robotok.

– Így hát tanultam valamit – jegyezte meg Baley.

– Akkor még valamit tanuljon meg. Önnek az az elmélete, hogy önmagukban ártatlan robotakciók sora gyilkossághoz vezethet, a Delmarre-gyilkosság esetében nem alkalmazható. Remélem, érti miért mondom ezt.

– Miért nem?

– A gyilkosságot nem méreggel, hanem bunkóval követték el. Valaminek meg kellett ragadni a azt a bunkót, és ez a valami csakis egy emberi kar lehetett. Nincs robot, amely ütésre emelhetne egy füttykőt,

hogy bezúzzon vele egy emberi koponyát.

– Tegyük föl – érvelt Baley –, hogy egy robot megnyom egy ártatlan gombot, mire valamilyen súly Delmarre fejére zuhan.

Leebig gúnyosan elmosolyodott.

– Föld-lakó uram, én távnéztem a büntett színhelyét. Minden híradást meghallgattam. Mert tudja, itt Solarián nagy eseménynek számított ez a gyilkosság. Ezért tudom, hogy a tetthelyen nyoma sem volt semmilyen gépezetnek vagy lehullott súlynak.

– Vagy semmilyen tompa tárgynak – tette hozzá Baley.

– Ön a nyomozó. Találja meg – mondta Leebig kihívóan.

– Ha elfogadjuk azt, hogy robot nem lehet felelős Delmarre haláláért, akkor kicsoda?

– Mindenki tudja, hogy kicsoda – kiabált Leebig. – A felesége! Gladia!

Legalább ebben mindenki egyetért, gondolta Baley. Fennhangon azonban ezt mondta:

– És ki agyalta ki azt, hogy a robotok megmérgezzék Gruert?

– Szerintem... – Leebig elhallgatott.

– Azt ugye nem tételezi föl, hogy két gyilkos van? Ha Gladia felelős az egyik bűntényért, akkor ő kell hogy felelős legyen a másodikért is.

– Úgy van. Önnek bizonyára igaza van. – Hangja magabiztosabban csengett. – Ehhez nem férhet kétség.

– Semmi kétség?

– Senki sem juthatott olyan közel dr. Delmarre-hoz, hogy végezhesen vele. Ő sem viselte el jobban a személyes jelenlétet, mint én, azzal a különbséggel, hogy ő a feleségével kivételt tett, míg én semmilyen kivételt sem teszek. Hát nem én voltam az okosabb? – nevetett föl élesen a robotász.

– Úgy tudom, ismerte az asszonyt – vetette be váratlanul Baley.

– Melyiket?

– Őt. Csak egy asszonyról van szó. Gladiát!

– Ki mondta önnek, hogy én közelebről ismertem volna őt, mint akárki más? – fortyant föl Leebig. Kezét a torkára szorította. Ujjjaival lassan pár centiméternyivel lejjebb húzta öltönyén a nyaki zárt, hogy több levegőt kapjon.

– Maga Gladia. Együtt szoktak sétálgatni.

– No és? Szomszédok vagyunk. Ebben nincs semmi különös. Kellemes személynek tűnt.

– Eszerint ön kedvelte őt?

Leebig vállat vont.

– Megnyugtató volt velem társalogni.

– Miről társalogtak?

– Robotikáról – felelte Leebig némi meglepődéssel a hangjában, mintha csodálkozna rajta, hogy ilyet egyáltalán kérdezni lehet.

– És ő is robotikáról beszélt?

– Semmit sem konyított a robotikához. Azt sem tudta, mi fán terem. De meghallgatott. Ő valamilyen térerő-hókuszpókusszal szórakozott, úgy hívja, hogy mezőfestés. Nekem ehhez nincs türelmem, de azért én is meghallgattam.

– Mindezt személyes jelenlét nélkül?

Leebig elszörnyedve hallgatott.

Baley újabb próbát tett.

– Vonzódott hozzá?

– Hogyan?

– Vonzónak találta őt? Fizikailag?

Leebignek még a kókadt szemhéj a is a magasba rándult, és méltatlankodva kifakadt:

– Piszkos állat.

– Akkor másként közelítem meg. Mikor történt, hogy többé nem találta Gladiát kellemesnek? Ha emlékszik rá, ön használta ezt a kifejezést.

– Mit akar ezzel mondani?

– Ön azt mondta, hogy kellemesnek találta őt. Most meg azt állítja, hogy megölte a férjét. Ez nem nagyon vall kellemes személyre.

– Csalódtam benne.

– Csakhogy ön már azelőtt tudatára ébredt ennek a csalódásának, mielőtt ő megölte a férjét, ha egyáltalán ő ölte meg. Ön már valamivel a gyilkosság előtt abbahagyta a közös sétákat. Miért?

– Fontos ez? – vonakodott Leebig.

– Minden fontos, amíg az ellenkezője be nem bizonyosodik.

– Ide figyeljen, ha ön tőlem, mint robotásztól, meg akar tudni valamit, csak kérdezzen. De nem vagyok hajlandó személyes kérdésekre válaszolni.

– Ön közeli viszonyban állt mind a meggyilkolttal, mind az elsőrendű gyanúsítottal – erősködött Baley. – Nem látja be, hogy nem lehet elkerülni a személyes kérdéseket? Mért hagyta abba Gladiával a közös sétákat?

– Eljött az az idő – horkant föl Leebig –, amikor kifogytam a

mondanivalóból, amikor megnőtt az elfoglaltságom, amikor többé nem láttam értelmét a további sétáknak.

– Más szóval: amikor többé már nem találta őt kellemesnek.

– Ha mindenáron ragaszkodik ehhez.

– Mért szűnt meg kellemesnek lenni?

– Semmi okot nem tudok fölhozni – kiabált Leebig.

Baley nem vett tudomást a másik fölindultságáról.

– Ön mégis olyan ember, aki közelről ismerte Gladiát. Mi lehetett az indítéka?

– Miféle indítéka?

– Senki sem állt elő semmilyen indítékkal a gyilkosságot illetően. Annyi bizonyos, hogy Gladia indok nélkül nem követte volna el a gyilkosságot.

– Mélységes Galaxis! – Leebig hátravetette a fejét, mintha nevetésben akarna kitörni, de meggondolta magát. – Hát senki sem mondta önnek? Bár az is lehet, hogy senki sem tudott róla. Csak én. Ő maga említette nekem. Gyakran szóba hozta.

– Mit, dr. Leebig?

– Hát azt, hogy veszekedett a férjével. Gyakran és ádázul. Gyűlölte őt, Föld-lakó uram. Ezt önnek senki sem mondta? Ő maga sem árulta el?

15. Fényből szőtt arckép

Baley szíven ütötte ez a hír, de próbálta eltitkolni.

Feltehetőleg hozzátartozik a solariaiak életformájához, hogy egymás magánéletét szent és sérthetetlennek tartják. A házasságra és a gyermekekre vonatkozó kérdések nem férnek össze a jó ízléssel. Ezért azt hihette volna, hogy ha férj és feleség között elképzelhető is tartós civakodás, ez ugyanúgy belül marad a kíváncsiság falán.

No és ha gyilkosságot követnek el? Akkor sem hajlandó senki elkövetni azt a társadalmi vétket, hogy megkérdezze a gyanúsítottat: szokott-e veszekedni a férjével? Vagy említést tegyen róla, ha véletlenül a tudomására jut?

No igen, Leebig megtette azt.

– Miért veszekedtek? – kérdezte Baley.

– Szerintem jobb, ha tőle magától kérdezi meg.

Persze, gondolta Baley. Fölállt hát, és ridegen annyit mondott:

– Köszönöm a segítségét, dr. Leebig. Lehet, hogy később még igényt tartok rá. Remélem, meg tudom találni.

– Képet ki – mondta Leebig, és a szobarészrettel egyetemben hirtelen elenyészett.

Baley először érezte úgy, hogy nem okoz gondot neki a nyitott térségen át való repülőút.

A legcsekélyebb mértékben sem. Ahhoz sem hiányzott sok, hogy az elemében érezze magát.

Még a Föld, de Jessie sem jutott az eszébe. Még csak néhány hete volt távol a Földtől, de mintha évek teltek volna el azóta. Magán Solarián még három teljes napot sem töltött el, de ezt is örökkévalóságnak érezte.

Milyen gyorsan képes alkalmazkodni az ember a lidércnyomáshoz?

Talán Gladia az oka? Hamarosan meg fogja látni őt, és nem távnezni. Talán ennek köszönheti az önbizalmát meg azt a szorongással vegyes várakozást, ami eltölti őt?

El tudja-e vajon viselni? – mélázott magában. – Vagy néhány perc, és ő is megfutamodik, akárcsak Quemot?

Az asszony egy hosszú szoba túlsó végén várta a belépő Baley. Mintha önmagának csupán impresszionista megjelenítése volna, olyannyira csak a lényeges vonásokat hangsúlyozta ki az alakján.

Ajka halványan berúzsozva, szemöldöke gyengén kifeketítve, fülkagylói alig bekékítve, ezenkívül azonban nem volt semmi kozmetika az arcán. Sápadtak látszott, kissé riadtnak és nagyon fiatalnak.

Barnásszőke haját hátrafésülte, szürkéskék szemét elfogódottság felhőzte be. Öltözéke szinte feketének ható sötétkék, kétoldalt fehér fodor nyúlt le hosszában. A hosszú ujjú ruhához fehér kesztyűt és lapos sarkú cipőt viselt. Az arcán kívül egy darabka fedetlen bőr sem villant elő. Még a nyakát is diszkrét rücss mögé rejtette.

Baley megállt az ajtó közelében.

– Elég közel vagyok, Gladia?

Az asszony sebesen kapkodta a levegőt.

– Elfelejtettem, mire is számítsak – mentegetőzött. – Ugye ez se más, mint a távnézés? Vagyis ha nem gondol arra az ember, hogy *látja* a másikat.

– Számomra ez egészen normális – mondta Baley.

– Igen, a Földön. – Lehunyta a szemét. – Néha próbálok magamnak elképzelni. Mindenütt emberek tömege. Még az utcán, és mások is ott masíroznak veled, és megint mások szemközti irányban. Emberek tucatjai...

– Százai – javította ki Baley. – Nem néztél még könyvfilmekben földi tájakat? Vagy Földön játszódó regényeket?

– Nem sok ilyen van nálunk, de néztem olyan regényeket, amelyek más Külső Világokon játszódnak, ahol megszokott dolog a látás. De más a regény. Az olyan, akár a multinézés.

– A regényekben szoktak csókolózni az emberek?

Az asszony fülig pirult.

– Én efféléket nem szoktam olvasni.

– Soha?

– Hát... mindig akad egy-két szennyfilm, ugye, és néha, csak úgy kíváncsiságból... De az igazat megvallva, fölkeveredik tőlük az ember gyomra.

– Igazán?

– A Föld azonban egészen más – mondta Gladia váratlan lelkesedéssel. – Annyi ember. Járás közben, ugye, Elijah, néha még... hozzá is érsz az emberekhez? Úgy értem, véletlenül.

Baley halványan elmosolyodott.

– Néha véletlenül még föl is löki őket az ember. – Eszébe jutott a sebesutak embertömege, amint tülekedve-lökösödve le- és fölnyomakszik a sok ember a járszalagokra, és egy pillanatra menthetetlenül elfogta a honvágy.

– Nem muszáj olyan messze maradnod – biztatta Gladia.

– Nem lesz baj, ha közelebb megyek?

– Azt hiszem, nem. Majd megmondom, ha úgy érzem, hogy ne gyere közelebb.

Baley lépésről lépésre közelebb húzódott, miközben Gladia tágra nyílt szemekkel figyelte őt.

– Meg akarod nézni a mezőfestményeimet? – kérdezte Gladia váratlanul.

Baley már csak kétméteryire volt tőle. Ott megtorpant, és vizsgálgatni kezdte az asszonyt. Kicsinek és törékenynek látta őt. Megpróbálta elképzelni, amint valamit (de mit?) dühösen megforgat a kezében, és lesújt vele a férje fejére. Megpróbálta elképzelni őt ádáz dühtől, gyilkos indulattól és gyűlölettől fűtve.

Kénytelen volt elismerni, hogy képes lehetett megtenni. Akár egy ötvenkilós nő is képes bezúzni egy koponyát, ha megfelelő fegyver van a kezében, és eléggé felbőszül. Baley ismert olyan gyilkos nőket (a Földön persze), akik egyébként szelíd nyuszikák voltak.

– Mi az a mezőfestés, Gladia? – érdeklődött.

– Egyfajta művészet – felelte az.

Baleynek eszébe jutott, mit mondott Leebig Gladia művészetéről:

– Szívesen megismerkednék velük – bólintott.

– Akkor gyere utánam.

Baley elővigyázatosan megtartotta közöttük a kétméteres távolságot. Még így is háromszor olyan közel volt hozzá, mint amennyire Klorissa magához engedte.

Egy fényárban úszó helyiségbe lépték be. A teljes színek ott ragyogott a szoba sarkaiban.

Gladiáról sugárzott a házigazda büszkesége. Várakozó tekintettel nézett Baleyre.

Úgy látszik, Baley reagálása megfelelt a várakozásainak, jóllehet az nem szólt egy szót sem. A férfi lassan körbenézett, és próbálta megfogalmazni magában a látványt, habár fényen kívül semmilyen anyagi tárgyat nem vett észre.

Fényszövedékek ültek ölelő talapzataikon. Csupa élő geometria; fényből való egyenesek és görbék fonódtak össze egy szövevényes egésszé, de úgy, hogy közben mindegyik megtartotta a maga külön valóságát. Egy-egy ábra között még véletlenül sem volt a legkisebb hasonlóság sem.

Baley lázasan kutatott megfelelő szavak után, de csak ez jutott eszébe:

– Van ennek valamilyen jelentése?

Gladia fölkacagott kellemes mély hangján.

– Azt jelenti, amit a kedved tart. Ezek pusztá fényalakzatok, amelyek haragot vagy örömet vagy kíváncsiságot ébreszthetnek benned, annak megfelelően, hogy én mit éreztem megalkotásuk közben. Csinálhatok neked is egyet, afféle arcképet. Bár lehet, hogy nem lesz tökéletes, hiszen csak sietős rögtönzésre futja.

– Igazán? Nagyon érdekel.

– Helyes – mondta az, és az egyik sarokban álló fényalakzathoz sietett, közben szinte súrolva Baley testét.

Valamit megérintett a fényalakzat, talapzatán, mire a ragyogás egyszerre kihuny.

Baleynek elállt a lélegzete.

– Ne tedd azt! – tiltakozott.

– Semmi baj. Már úgylis untam. Most egy időre a többit is elhalványítom, hogy ne vonják el a figyelmet. – Kinyitott egy ajtócskát a sima falon, és tekert egyet egy fokozatkapcsolón. A színek alig érzékelhető szintre tompultak.

– Nincs egy robot, aki ezt megcsinálhatná, mármint a kapcsolók kezelését? – csodálkozott Baley.

– Csitt – intette le az asszony türelmetlenül. – Itt nem tartok robotot. Ez itt *én* vagyok. – Összevont szemöldökkel vizsgálgatta a férfit. – Az a baj, hogy nem ismerlek eléggé.

Gladia nem nézett a talapzatra, csak az ujjai pihentek puhán a felső sima felületén. Mind a tíz ujj feszült várakozásba görbült.

Ekkor az egyik ujj megmozdult, és félkört írt le a sima lapon. Mélysárga fényrúd szökkent elő és állt meg ferdén a levegőben. Az ujj alig észrevehetően hátrasiklott, mire a fénynyaláb árnyalatnyival kivilágosodott.

Az asszony szemügyre vette a művét.

– Azt hiszem, ez az. Egyfajta súlytalan erő.

– Szent Jozafát! – kiáltott föl Baley.

– Megsértődtél? – Az asszony elvette az ujját, és a magányos ferde

fényoszlop megállt a levegőben.

– Dehogy, egyáltalán nem. De mi ez? Hogy csinálod?

– Nehéz elmagyarázni – mondta Gladia, elmélyülten tanulmányozva a talapzatot –, tekintettel arra, hogy én magam sem nagyon értem. Azt mondják, valamilyen optikai illúzió. Különböző energiaszintű erőtereket állítunk elő. Tulajdonképpen a hipertér kitüremkedései ezek, és híján vannak a közönséges tér minden tulajdonságának. Az energiaszinttől függően az emberi szem különböző fényárnyalatokat fog föl. Az alakzatokat meg a színeket az ujjaim melege szabályozza a talapzat megfelelő pontjain. Belül mindegyik talapzat zsufolva van mindenféle kapcsolókkal.

– Vagyis ha én odatenném az ujjamat... – mondta Baley, és közelebb lépett a talapzathoz, míg Gladia utat engedett neki. Óvatosan a talapzat felső síkjára helyezte a mutatóujját, és puha bizsergést érzett.

– Csak rajta. Mozdasd az ujjadat, Elijah – biztatta Gladia.

Baley szót fogadott, mire egy pizkosszürke fényrúd ugrott elő, és félretolta a sárga fényoszlopot. Baley riadtan visszarántotta az ujját, és Gladia fölkapogott, de nyomban bünbánóan el is hallgatott.

– Nem szabad nevetnem – mentegetőzött. – Igazán nem könnyű, még azoknak sem, akik sokáig gyakorolták. – Ezzel könnyedén és Baley számára észrevehetetlen gyorsasággal megmozdította a kezét, mire a Baley-féle szörnyűség elenyészett, és magára hagyta a sárga fényoszlopot.

– Hol tanultad? – érdeklődött Baley.

– Addig próbálkoztam, amíg ki nem jött valami. Tudod, ez egy új művészeti forma, és csak egy-két ember ért hozzá igazán...

– És te vagy a legjobb – jegyezte meg Baley nagy komolyan. Solarián mindenki vagy az egyetlen, vagy a legjobb, vagy mind a kettő.

– Hiába nevetsz. Egyik-másik munkámat már kiállítottam. Bemutatókat is tartottam – mondta, és nem titkolt büszkeséggel fölszegte a fejét. – De folytassuk az arcképedet – tette hozzá, és ujjai ismét mozgásba lendültek.

Ujjai nyomán csak néhány görbe formálódott a fényből. Különböző csupa élesszög. És kék volt az uralkodó szín.

– Ez a Föld akar lenni – tűnődött Gladia alsó ajkát harapdálva. – Én mindig kéknak gondolom el a Földet. Az a sok ember meg a látás, látás, látás. A távnézés inkább rózsaszín. Te hogy vagy velem?

– Szent Jozafát, én nem tudom színekben látni a dolgokat.

– Nem-e? – kérdezte az szórakozottan. – Időnként kicsúszik a szádon, hogy „Szent Jozafát”, és ez egy kis lila paca. Egy kis éles, lila paca,

minthogy rendszerint – puff! – így kipattan. – És a középtől kissé távolabb már ott is ragyogott a kis paca. – És aztán... aztán így befejezzük, ni. – És egy sima, fénytelen, palaszürke üres kocka ugrott elő, és magába zárt mindent. Belülről átsugárzott rajta a fény, de tompábban, mintegy börtönbe zártan.

Baley szomorúságot érzett, mintha őt magát rekesztették volna be, zárták volna el attól, amit megkívánt.

– Mi ez az utolsó? – kérdezte.

– Hát a falak körülöttem – magyarázta Gladia. – Ez az, amiből a legtöbb van benned, ahogy nem tudsz kimenni, ahogy mindig bent kell tartózkodnod. Ott belül vagy te. Hát nem érzed?

Baley érezte, de valahogy nem akaródzott elfogadnia.

– Azok a falak nem állandóak – erősködött. – Ma is kint voltam.

– Igazán? És elviselted?

Nem állhatta meg, hogy vissza ne vágjon.

– Úgy, ahogy te elviseled a látásomat. Nem szereted, de elviseled.

Az asszony elgondolkodva méregette Baleyt.

– Volna kedved most kijönni? Velem? Egy sétára?

Baley ösztöne azt súgta, hogy azt mondja: „Szent Jozafát, nincs!” Az asszony folytatta:

– Élőben még sohasem sétáltam senkivel. Még nappal van, és az idő kellemes.

Baley absztrakt arcképére pillantott és megkérdezte:

– Ha kimegyek, eltávolítod róla a szürkét?

– Majd meglátom, hogy fogsz viselkedni – felelte az mosolyogva.

A fényépítmény továbbra is ott maradt, amikor elhagyták a szobát. A Városok szürkéjében ott maradt szorosan bebörtönözve Baley lelke.

Baley kissé összeborzongott. A levegő mozgása hűsítette a testét.

– Fázol? – aggodalmaskodott Gladia.

– Korábban ezt nem éreztem – mormogta Baley.

– Már estére hajlik, de nincs nagyon hideg. Kérsz egy kabátot? Az egyik robot pillanatok alatt idehozhatja.

– Á, dehogy. Nincs semmi baj. – Keskeny, kövezett gyalogösvényen lépkedtek. – Itt szoktál sétálni dr. Leebiggel is? – érdeklődött.

– Ó, nem. Odakint messze a mezőkön, ahol csak elvéve látni dolgozó robotot, és hallani lehet az állatok hangját. Mi azonban minden eshetőségre készen nem távolodunk el nagyon messze a háztól.

– Milyen eshetőségre?

– Hát, ha be akarnál menni.

– Vagy ha te nem bírnád tovább a látást.

– Ez engem cseppet sem zavar – vágta rá Gladia vakmerően.

Csak a levelek halk susogása vette körül őket meg a mindent betöltő sárga és zöld. Időnként éles kiáltás szelte át a harsány ciripeléssel meg árnyékokkal teli levegőt.

Különösen az árnyékok izgatták. Egy ott nyúlt el előtte, embert formázó alakja riasztó mimikriként követte minden mozdulatát.

Természetesen Baley hallott az árnyékokról, és ismerte a mibenlétüket, a Városok mindent betöltő szórt világításában azonban sohasem találkozott velük.

Tudta, hogy a háta mögött ott ragyog Solaria napja. Gondosan elkerülte, hogy belé pillantson, de tudta, hogy ott van.

Az úr hatalmas, az úr magányos, mégis érezte annak vonzását. Elképzelte magát, amint egy világ felszínén lépeget, körötte sok-sok ezer mérföldre és fényévre semmi, csak a puszta tér.

Mégis, miért vonzza őt a magánynak ez a gondolata? Hiszen nem kívánja a magányt. A Föld után vágyódik, az emberekkel zsúfolt Városok melege és társasága hívja őt.

A gondolati kép cserbenhagyta. Elméjében megpróbálta összerakni New Yorkot, annak minden zajával és zsúfoltságával, de csak Solaria felszínének csendje és légmozgató hűvössége jutott el a tudatáig.

Baley öntudatlanul közelebb húzódott Gladiához, már csak alig fél méter választotta el tőle, amikor észrevette annak riadt arckifejezését.

– Bocsáss meg – mentegetőzött gyorsan, és odébb húzódott.

– Nincs semmi baj – mondta Gladia nagyot nyelve. – Menjünk talán errefelé. Van ott néhány virágágyás, hátha tetszeni fog.

A Gladia mutatta irány a nappal ellentétes oldalon volt. Baley szóltalanul követte.

– Később gyönyörű lesz – lelkesedett Gladia. – Ha megjön a meleg, fogom magam, és leszaladok a tóhoz, és úszom, vagy futok lélekszakadva a mezőkön át, míg kifulladásig el nem terülök, és csak fekszem magamnak csendben. Csakhogy ez a ruha nem arra való – nézett végig önmagán. – Ha ez mind rajtam van, kénytelen vagyok sétálni. Komótosan.

– Hogy szeretnél öltözni? – kérdezte Baley.

– Legföljebb melltartó és sort – kiáltott föl, és magasba emelte a karját, mintha képzeletben máris érezné a szabadságot. – Néha még annyi sem. Néha csak szandál, hogy semmi se zavarja a levegőt... Ó, elnézést. Megbotránkoztattalak.

– Á, dehogy – mondta Baley. – Akkor is így voltál öltözve, amikor dr.

Leebiggel sétálni jártál?

– Mikor hogy. Attól függően, hogy milyen volt az idő. Volt úgy, hogy alig volt rajtam valami, de hát az, ugye, távnézés volt. Remélem, megértesz.

– Megértelek. Na és dr. Leebig? Ő is ilyen könnyedén öltözködött?

– Jothan és a könnyed öltözködés? – kacagott föl Gladia. – Azt nem. Ő mindig nagyon ünnepélyes. – Komolykodó fintort vágott, és félig lehunyta az egyik szemét, híven megragadva Leebig lényegét, ami rövid elismerő dörmögésre készítette Baleyt.

– És a beszédje! – folytatta a csúfolódást. „Kedves Gladia, ha figyelembe vesszük a pozitronáram keltette elsődleges potenciál effektusát...”

– Ezzel traktált téged? A robotikával?

– A legtöbbször. Tudod, ő ezt nagyon komolyan veszi. Mindenáron meg akart tanítani rá. Sosem adta föl a reményt.

– Tanultál valamit?

– Semmit. Egy fikarcnyit sem. Nekem az csupa zagyvaság. Volt úgy, hogy megdühödött rám, de ha korholni kezdett, én fejest ugrottam a vízbe, ha ott voltunk a közelében, és lefröcskölttem.

– *Lefröcskölted?* Azt hittem, távnéztétek egymást.

– Ne légy már olyan földhözragadt – nevette el magát az asszony. – Lefröcskölttem, de ő ott volt a saját szobájában vagy a saját birtokán. A víz nem érhetette el, de azért behúzta a fejét. Oda nézz!

Baley elámult. Egy ligetes részt megkerülve egy tisztásra jutottak, a közepén mesterséges tóval. A tisztást keskeny téglasétányok szeltek keresztül-kasul, és osztották kisebb parcellákra. Ágyásokba rendezett virágok tömege mindenütt. Baley a könyvfilmek alapján ismerte föl, hogy virágok.

A virágok némileg hasonlítottak a Gladia alkotta fényábrákra, és Baley úgy képzelte, hogy az asszony a virágok lelkét mintázta meg azokban. Óvatosan megérintette az egyik virágot, aztán körbenézett. A piros és a sárga szín uralkodott mindenütt.

Miközben körbehordozta a tekintetét, elkapta a napot. Nyugtalanul megjegyezte:

– A nap alacsonyan áll az égen.

– Késő délután van – kiáltott vissza Gladia, aki közben a tóhoz futott, és letelepedett egy parti kőpadra. – Gyere ide – kiáltotta, a kezével hívogatva. – Állhatsz is, ha nincs kedvedre a kövön ücsörögni.

Baley komótosan közelebb lépegetett.

– Mindennap ilyen alacsonyra kerül? – kérdezte, de nyomban el is szégyellte magát. Ha a bolygó forog, akkor a nap reggel is meg este is alacsonyan kell hogy álljon. Csak délben hág magasra.

De hiába magyarázta ezt magának, egy élet megrögzött képzetét nem tudta megváltoztatni. Tudta, hogy létezik olyasmi, hogy éjszaka, sőt már maga is megtapasztalta, amikor egy egész bolygó biztonsággal az ember és a nap közé ékelődik. Tudott a felhőkről is, amelyeknek védelmező szűrkesége eltünteti a külvilág legtöbb kellemetlenségét. Mégis, ha a bolygófelszínre gondolt, agyában mindig a tündöklő fény és az ég magasából alátűző nap képe jelent meg.

Hátrafordította a fejét, csak annyi időre, hogy egy röpke pillantást vethessen a napra, és azon medítált, hogy milyen messze lehet ide a ház, ha netalán kénytelen volna visszavonulni.

Gladia a kőpad másik végére mutatott.

– Jó közel leszek hozzád, nem baj? – aggodalmaskodott Baley.

Az asszony széttárta apró tenyereit.

– Kezdem megszokni. Igazán.

A férfi arccal feléje és háttal a napnak helyet foglalt.

Az asszony hátrahajolt a víz fölé, és letépett egy kicsiny, csésze alakú, kívül sárga, belül fehér csíkos, szerény virágot.

– Ez egy bennszülött növény. A legtöbb virág eredetileg a Földről került ide.

A letépett, víztől csöpögő virágot óvatosan Baley felé nyújtotta.

Baley hasonló óvatossággal nyúlt érte.

– Megölted – mondta.

– Ez csak egy virág. Ezerszámra találhatsz ilyen. – Majd hirtelen, mielőtt a férfi megragadhatta volna a sárga csészécskét, fellobbanó tekintettel visszarántotta. – Csak nem arra célszól, hogy ha egy virágot letéptem, akkor képes vagyok embert is ölni?

– Én nem céloztam semmire – mondta Baley engesztelően. – Mutasd!

Baley nem igazán akarta kézbe venni a növényt, amely nedves földben nőtt, és még mindig áradt belőle a sár illata. Hogyan lehetséges, hogy ezek az emberek, akik annyira kényesek a földiekkel, de még egymással is a kapcsolataikban, ilyen könnyelműek a közönséges föld érintésében?

De azért hüvelyk- és mutatóujja közé fogta a virág szárát, és szemügyre vette. A csészét több, közös középpontból felgöndörödő, papírvékony hártya alkotta. Belül fehér dudor csillogott a nedvességtől, és körötte fekete hajszálak remegtek finoman a szélben.

– Érzed az illatát? – kérdezte Gladia.

Egyszerre eljutott Baley tudatáig a virágból kigőzölgő illat. Közelebb hajolt hozzá, és megjegyezte:

– Olyan a szaga, mint egy asszony parfümjéé.

Gladia játékosan összecsapta a kezét.

– Igazi Föld-lakóra vall! Bizonyára azt akartad mondani, hogy egy asszony parfümjének az illata hasonlít erre a virágra.

Baley gyászos képpel rábólintott. A külvilág kezdte megviselni. Az árnyékok megnyúltak, és a táj ünnepélyes arcot öltött. De eltökélte, hogy nem adja föl. Azt akarta, hogy az arcképéről lekerüljön az azt elhomályosító szürkesség. Lehet, hogy ábrándokat kergetett, de nem tehetett róla.

Gladia visszavette a virágot, és Baley készséggel megvált tőle. Amaz elmélázva széthajtogatta a szirmokat, és megjegyezte:

– Gondolom, minden asszonynak más az illata.

– A parfümtől függ – mondta Baley közömbösen.

– Elképzelem a közelséget, ahonnan érezni lehet. Én nem használok illatszert, mert senki sincs a közelemben. Csak most. De gondolom, te gyakran, mindig érzel parfümilletot. A Földön ugye mindig ott van melletted a feleséged? – Elmélyülten szemlélgette a virágot, és a homlokát ráncolva gondosan szirmaira tépte.

– Nincs mindig velem – mondta Baley. – Nem minden percben.

– De jórészt igen. És ha valahányszor azt akarod, hogy...

Baley sietve közbevágott:

– Mit gondolsz, miért akart dr. Leebig mindenáron megtanítani téged a robotikára?

A megtépázott virágból már csak a szára meg a belső dudora maradt.

Gladia az ujjai közt sodorgatta, aztán elhajtotta a csonkot, amely egy ideig még ott úszkált a víz felszínén.

– Azt hiszem, meg akart nyerni asszisztensének – felelte.

– Ezt ő meg is mondta neked, Gladia?

– A vége felé, Elijah. Azt hiszem, elvesztette a türelmét. Mindenesetre nekem szögezte a kérdést, hogy nem tartanám-e izgalmasnak, ha robotikával foglalkoznék. Persze én azt feleltem neki, hogy el sem tudnék képzelni ennél unalmasabb foglalkozást. Erre aztán egészen kiborult.

– És ettől kezdve többé nem sétált veled.

– Tényleg, szerintem ez lehetett a dolog mögött – mondta. – Azt hiszem, a szívére vette. De hát mondd, mi mást tehettem volna?

– Bár te még ezt megelőzően említetted neki a dr. Delmarre-ral való

veszekedéseidet.

Az asszony keze ökölbe fészült. Teste, kissé félrehajtott feje mozdulatlaná merevedett. Hangja természetellenes visításba csapott:

– Miféle veszekedéseket?

– A férjeddal való veszekedéseidet. Úgy tudom, gyűlölted őt.

Gladia arca eltorzult, és vörös foltok ütöttek ki rajta, és közben hosszan a férfira meredt.

– Ki mondta ezt neked? Jothan?

– Dr. Leebig említette. Szerintem igazat mondott.

– Te még mindig rám akarod bizonyítani, hogy én vagyok a gyilkos. Már-már azt hittem, hogy a barátom vagy, de... de csak egy nyomozó.

Fölemelte az öklét, és Baley várt.

– Tudod, hogy nem érinthetsz meg engem – intette a férfi.

Az asszony leeresztette a kezét, és hangtalan sírásra fakadt. Arcát félrefordította.

Baley lehajtotta a fejét, és lehunyta a szemét, hogy kirekessze a nyugtalanító hosszú ámyékokat.

– Dr. Delmarre ugye nem volt valami gyengéd ember? – kérdezte.

– Nagyon elfoglalt ember volt – felelte az asszony fojtottan.

– Te viszont gyengéd vagy – mondta Baley. – Érdekelnek a férfiak. Éreted, ugye?

– Nem t-t-tehetek róla. Tudom, hogy ez visszataszító, de nem tehetek róla. Még beszélni róla is visszataszító.

– Dr. Leebiggel mégis beszéltél róla?

– Valamit tennem kellett, és Jothan kéznél volt, és nem vette rossz néven, és én ettől megkönnyebbültem.

– Emiatt vesztél össze a férjeddal? Hogy ő hideg volt és rideg, és ez bántott téged?

– Néha gyűlöltém őt. – Gyámoltalanul megvonta a vállát. – Egy jó solariai volt, semmi egyéb, és nem utaltak ki nekünk gy... gy... – az asszony nem tudott többé uralkodni magán.

Baley várt. Az ő gyomra is görcsbe szorult a szabad levegő nyomasztó terhétől. Amikor Gladia szipogása alábbhagyott, a tőle telhető legnagyobb gyöngédséggel megkérdezte tőle:

– Te ölted meg őt, Gladia?

– N... nem. – Aztán mintha minden belső ellenállása összeomlott volna, kifakadt. – Még nem mondtam el neked mindent.

– Akkor légy szíves, most mondj el mindent.

– Akkor is veszekedtünk, amikor meghalt. A régi nóta. Én kiabáltam,

de ő sohasem emelte föl a hangját. A legtöbbször még arra sem méltatott, hogy mondjon valamit, ami még jobban felbőszített. Majd szétrobbantam a dühtől. Aztán nem emlékszem semmire.

– Szent Jozafát! – Baleyvel kissé megfordult a világ, és a tekintetével igyekezett megkapaszkodni a pad semleges kövében. – Hogyhogy nem emlékszel semmire?

– Csak arra, hogy halott volt, és én sikoltoztam, és jöttek a robotok...

– Megölted őt?

– Nem emlékszem rá, Elijah, de ha én tettem volna, csak emlékeznek rá, nem igaz? De semmi másra nem emlékszem, csak arra, hogy borzasztóan meg voltam ijedve. Kérlek, Elijah, segíts.

– Ne aggódj, Gladia, segíteni fogok. – Baley száguldó gondolatai megállapodtak a gyilkos fegyveren. Mi lett vele? Bizonyára eltávolították. Ha így van, akkor csakis a gyilkos tehette. De mivel Gladiát közvetlenül a gyilkosság után ott találták a tetthelyen, ő aligha lehetett. Akkor csakis valaki más lehetett a gyilkos. Akárhogy vélekedjenek is a solariaiak, csakis valaki más lehetett.

Baley kezdte rosszul érezni magát. Vissza kell mennem a házba, gondolta.

– Gladia... – szólalt meg.

A szeme valahogy megakadt a napon. Az már csaknem elérte a látóhatárt. Testével a nap felé kellett fordulnia, hogy jobban láthassa, és valamiféle morbid igézetrel tapadt rá a tekintete. Ilyennek még sohasem látta. Kővérnek, vörösnek és sápadtnak, hogy hunyorgás nélkül is elviselte a szeme, és fölötte meglátta a véres felhőfoszlányokat, sőt a gömbjét keresztező fekete felhősávot is.

– Olyan vörös a nap – dünnyögte Baley.

– Napnyugtakor mindig vörös, vörös és haldokló – jutott el a füléig Gladia meggyötört hangja.

Baleyn úrrá lett egy látomás. A nap azért közeledik a látóhatárhoz, mert a bolygó felszíne távolodik tőle, óránként ezerötven kilométeres sebességgel forog a mezítelen nap alatt, semmi sincs, ami megvédje a forgó felszínén rohángáló ember-mikrobákat, és csak forog és forog és forog eszeveszetten és örökkön-örökké...

A feje volt az, ami forgott, és a kőpad dőlt el alatta, és az ég iramodott föl a magasba kéken, sötétkéken, és a nap már nem volt sehol, csak a fák koronája és a talaj borult rá sebesen, és Gladia riadt sikoltása meg még valamilyen hang...

16. Egy kínálkozó megoldás

Baley tudatáig először a zártság, a nyitottság hiánya jutott el, aztán egy föléje hajoló arc.

Egy percig rámeredt, anélkül hogy fölismerné, aztán fölkiáltott:

– Daneel!

A robot arca nem árult el sem megkönnyebbülést, de semmilyen más érzelmet sem arra, hogy fölismerték. Csak ennyit mondott:

– Jó, hogy magához tért, Elijah partner. Azt hiszem, nem szenvedett fizikai ártalmat.

– Nincs semmi bajom – mondta Baley mogorván, és próbált felkönyökölni. – Szent Jozafát, hogy kerültem ebbe az ágyba?

– Ön ma többször is kitette magát a szabad levegőnek. Ennek hatás a összegződött, ezért most pihennie kell.

– Előbb néhány kérdésre választ kell kapnom. – Baley körülnézett, és próbált nem tudomást venni róla, hogy a feje kissé kóvályog. A szoba ismeretlen. A függönyök be vannak húzva. A világítás megnyugtatóan mesterséges. Sokkal jobban érezte magát. – Például arra, hogy hol vagyok?

– Mrs. Delmarre kúriájának egyik szobájában.

– A következő. Magyarázd meg nekem: mit keresel itt? Hogyan ráztad le a robotokat, amelyeket rád állítottam?

– Előre láttam – magyarázkodott Daneel –, hogy ön nem fog örülni ennek a fejleménynek, mégis úgy véltem, hogy az ön biztonságának az érdekei, no meg az én utasításaim nem hagynak számomra más választást, mint...

– Azt mondd meg nekem: mit csináltál? Szent Jozafát!

– Néhány órával ezelőtt Mrs. Delmarre távnézni akarta önt.

– Igazad van. – Baley emlékezett rá, hogy Gladia említett valami ilyesmit. – Ezt én is tudom.

– Ön azt parancsolta a robotoknak, akik féken tartottak engem, hogy, az ön szavaival: „Ne engedjétek meg neki (vagyis nekem), hogy más emberekkel vagy robotokkal akár látás, akár távnézés útján kapcsolatba lépjen.” Ön azonban, Elijah partner, azt nem tiltotta meg, hogy más emberek vagy robotok kapcsolatba lépjenek velem. Érzí a különbséget?

Baley felnyögött.

– Nem kell kétségbeesni, Elijah partner – folytatta Daneel. – Az ön

parancsában megmutatkozó következetlenség megmentette az ön életét, minthogy lehetővé tette nekem, hogy idejőjjek. Ugyanis amikor Mrs. Delmarre távnézett engem, amit robot őreim megengedtek, érdeklődött ön iránt, mire én a valóságnak megfelelően azt válaszoltam neki, hogy nem ismerem az ön tartózkodási helyét, de megpróbálhatom kideríteni. Látszott rajta, hogy nagyon szeretné ezt. Azt mondtam neki, hogy szerintem ön időlegesen elhagyhatta a házat, de én ennek utánanézhethék, ha ő ezenközben megparancsolná a mellettem lévő robotoknak, hogy kutassuk át ön után a kúriát.

– Nem lepődött meg, hogy nem te magad adtad ki a parancsot a robotoknak?

– Azt hiszem, azt a benyomást keltettem benne, hogy én mint aurorai nem vagyok olyan járatos a robotokban, mint ő, ezért az ő utasításának nagyobb lenne a tekintélye, és gyorsabb lenne a foganatja. Nem titok, hogy a solariaiak hiúk arra, hogy ők milyen jól tudnak bánni a robotokkal, és lenézik a többi bolygó lakóinak ezt a tudományát. Vagy önnek nem ez a véleménye, Elijah partner?

– És ő azután elparancsolta őket?

– Némi nehézséggel. A robotok ragaszkodtak az előző parancsukhoz, de persze nem árulhatták el azok mibenlétét, minthogy ön megtiltotta nekik, hogy leleplezzék az én igazi mivoltomat. Ő azonban hatálytalanította azokat, jóllehet az új parancsokat dühösen üvöltözve kellett kiadnia.

– És ekkor te leléptél.

– Le, Elijah partner.

Kár, gondolta Baley, hogy Gladia nem tartotta elég fontosnak ezt az epizódot ahhoz, hogy távnézéskor neki is említést tegyen róla.

– Elég sokára találtál rám, Daneel – jegyezte meg.

– A solariai robotok szubéteri hálózaton keresztül érintkeznek egymással. Egy járatos solariainak könnyű hozzájutni minden információhoz, egy olyan tapasztalatlanak azonban, mint én, egyetlen adat kihalászása is elvesz egy csomó időt, mire átrágom magam a sok millió közbülső állomáson. Egy óra is beletelt, mire eljutott hozzám az információ az ön hollétéről. Aztán azzal is időt veszítettem, hogy az ön távozása után fölkerestem dr. Delmarre munkahelyét.

– Mi keresnivalód volt ott?

– Saját kutatásokat végeztem. Sajnálom, hogy ennek az ön távollétében kellett szerét ejtenem, a nyomozás sürgőssége azonban nem hagyott számomra más választást.

– Távnézted Klorissa Cantorót, vagy fölkerested őt?

– Távnéztem, de nem a mi birtokunkról, hanem az ő épületének egy másik feléből. Látnom kellett a farm néhány följegyzését. Rendesen megtette volna a távnézés is, ám nem lett volna célszerű, ha a saját birtokunkon maradok, mivel a három robot tudta ki vagyok, és újólag könnyen gúzsba köthettek volna.

Baleynek már csaknem teljesen elmúlt a rosszulléte. Kidugta a lábát az ágyból, és akkor látta, hogy valamilyen pongyolaféle van rajta.

Berzenkedve végigmérte magát, majd Daneelhez fordult.

– Add ide a ruhámat.

Daneel engedelmeskedett.

– Hol van Mrs. Delmarre? – tudakolta Baley öltözködés közben.

– Házi őrizetben, Elijah partner.

– Micsoda? Kinek a parancsára?

– Az enyémmre. Robotok őrizete alatt a hálósobájába van zárva, és a személyi szükségleteit leszámítva meg van fosztva a parancskiadási lehetőségtől.

– Te fosztottad meg?

– Ezen a birtokon a robotok nem sejtik, ki vagyok.

Baley végzett az öltözködéssel.

– Ismerem a Gladia elleni vádat – mondta. – Neki megvolt a módja a gyilkosságra, annál is jobban, mint eleinte hittük. Azzal ellentétben, amit először állított, nem a férje kiáltására rohant oda a tetthelyre. Hanem egész idő alatt ott tartózkodott.

– Beismeri, hogy tanúja volt a gyilkosságnak, és hogy látta a gyilkost?

– Nem. A döntő pillanatokból semmire sem emlékszik. Előfordul ilyesmi. Ráadásul az is kiderült, hogy az indítéka is megvolt.

– Mi volt az, Elijah partner?

– Olyasmi, amit kezdettől fogva gyanítottam. Elgondoltam magamban, hogy ha a Földön lennénk, és dr. Delmarre az volna, akinek leírják, és Gladia Delmarre az, akinek látszik, akkor azt mondanám, hogy az asszony szerelmes volt – legalábbis kezdetben – a férfiba, aki viszont csak önmagát szerette. Csak azt volt nehéz eldönteni, hogy vajon a solariaiak is éreznek-e szerelmet, vagy hogy földi módon reagálnak-e a szerelemre. Az, hogy én miként vélekedtem az ő érzelmi reakcióikról, édeskevés volt az üdvösséghez. Ezért láttam szükségesnek, hogy néhányukkal találkozzam. Méghozzá nem távnézés, hanem látás útján.

– Nem tudom követni önt, Elijah partner.

– Én sem vagyok biztos benne, hogy meg tudom-e neked magyarázni.

Ezeknek az embereknek a génadottságait még a születésük előtt gondosan megtervezik, és a születésük után újólag ellenőrzik.

– Ezt én is tudom.

– A gének azonban nem minden. Számít a környezet is, és a környezet hatására valódi pszichózis fejlődhet ki azoknál, akiknél a gének csak a pszichózis hajlamára utalnak. Észrevetted, mennyire érdeklődött Gladia a Föld iránt?

– Nem kerülte el a figyelmemet, Elijah partner, de én úgy értékeltem, hogy ez az érdeklődés tettetett, és az a célja, hogy befolyásolja az ön véleményét.

– Tegyük föl, hogy valódi érdeklődés volt, sőt bűvölet. Tegyük föl, hogy valami fölcsigázta őt a földi embertömegben. Tegyük föl, hogy akarata ellenére vonzódott valami iránt, amiről azt nevelték bele, hogy szennyes dolog. Itt számolni kellett az abnormalitás lehetőségével. Ki kellett hát próbálnom, hogy ha meglátogatok néhány solaritait, ők hogyan reagálnak erre, aztán ő hogy reagál, ha őt is meglátogatom. Ezért kellett téged, Daneel, mindenáron leráznom. Ezért kellett lemondanom a távnézésről, mint nyomozati módszerről.

– Ezt ön nem magyarázta el nekem, Elijah partner.

– No és ha elmagyarázom, mit értem volna el az Első Törvényben rögzített kötelességfelfogásod ellenében?

Daneel hallgatott.

– A kísérlet sikerült – folytatta Baley. – Láttam vagy megpróbáltam látni néhány embert. Egy öreg társadalomtudós készséggel ráállt, hogy lásson engem, de félúton föl kellett adnia. Egy robotász a legerősebb kényszer hatása alatt sem volt hajlandó látni. Maga a pusztaság lehetősége is infantilis őrjöngésbe kergette. Az ujját szopta és zokogott. Dr. Delmarre asszisztense a szakmájánál fogva megszokta a személyes jelenléte, ezért elviselt engem, de csak hat-hét méternyi távolságból. Gladia viszont...

– Nos, Elijah partner?

– Gladia viszont csak egy pillanatig habozott, mielőtt elfogadott volna. A jelenléte könnyen elviselte, sőt idővel egyre csökkent benne a feszültség. Ez nagyon is beleillik a pszichózis tünetegyüttesébe. Nem bánta, hogy láthat, érdeklődött a Föld iránt; az is lehet, hogy a férje iránt abnormalis érdeklődést mutatott. Mindezt meg lehet magyarázni az ellentétes nem tagjainak személyes jelenléte iránti erős és ennek a világnak, a szempontjából beteges érdeklődéssel. Maga dr. Delmarre nem volt az a típus, aki ilyen érzelmi megnyilvánulást bátorított volna, vagy pláne társ lett volna hozzá. Az asszonyban ez kínos kielégületlenséget

okozhatott.

– Eléggé kínosat ahhoz, hogy egy szenvedélyes pillanatban gyilkosságra emelje a kezét – bólintott Daneel.

– Mindennek ellenére, Daneel, nekem megmaradtak a kételyeim.

– Nem befolyásolják önt ebben, Elijah partner, valamilyen külső szempontok? Mrs. Delmarre egy bájos asszony, ön pedig a Földről jött, ahol egy bájos asszonynak a személyes jelenléte iránti óhaj nem számít beteges hajlamnak.

– Nekem ennél nyomósabb indokaim vannak – felelte Baley feszengve. – (Úgy érezte, hogy Daneel hűvös tekintete a veséjébe hatol. Szent Jozafát! Utóvégre is csak egy gép.) – Ha ő gyilkolta volna meg a férjét, akkor neki kellett volna elkövetnie a Gruer elleni gyilkossági kísérletet is. – Alig tudta megállni, hogy kifejtse, hogyan lehet a robotokat gyilkosságra manipulálni. Nem tudhatta, hogyan fogadna Daneel egy olyan elméletet, amely akaratlan gyilkosokat csinál a robotokból.

– És ne felejtse el az ön elleni kísérletet sem – hozta föl Daneel.

Baley összeráncolta a homlokát. Nem volt szándékában, hogy elújságolja Daneelnek a célt tévesztett mérgezett nyilat; nem akarta, hogy még jobban megerősítse a másik amúgy is túlságosan erős védelmező komplexusát maga iránt.

– Mit mondott neked Klorissa? – horkant föl. Figyelmeztetnie kellett volna Klorissát, hogy tartsa a száját, de hát honnan sejtethette volna, hogy Daneel beállít hozzá, és kérdezősködni fog.

– Mrs. Cantorónak semmi köze a dologhoz – jelentette ki Daneel higgadtan. – Én magam voltam tanúja a gyilkossági kísérletnek.

Baley tanácstalanul hebegte:

– De hiszen ott sem voltál a közelben.

– Én magam kaptam el önt, és hoztam ide egy órával ezelőtt – mondta Daneel.

– Miket zagyválsz itt összevissza?

– Hát nem emlékszik rá, Elijah partner? Szinte tökéletes gyilkosságnak indult. Vagy nem Mrs. Delmarre javasolta önnek, hogy menjenek ki a szabadba? Habár ennek én nem voltam tanúja, de biztos vagyok benne, hogy így történt.

– Igazad van. Ő ajánlotta.

– Én még azt is föl merném tételezni, hogy kicsábította önt a házból.

Baley visszagondolt a róla készült „arcképre”, a bebörtönző szürke falakra. Lehetséges volna, hogy körmönfont lélektan az egész? Lehetséges, hogy egy solariai ösztönösen ilyen mélyen le tud ásni egy

Föld-lakó lelkébe?

– Ugyan! – tiltakozott.

– Nem ő volt az, aki lecsalta önt a dísztóhoz, és leültette a padra?

– Hát igen.

– Nem gondolja, hogy szemmel tartotta önt, és észrevette, hogy szédülni kezd?

– Párszor megkérdezte, hogy nem akarok-e visszamenni.

– Hátha nem gondolta komolyan. Hátha csak arra várt, hogy ön minél jobban elanyátlanodjék a padon. Lehet, hogy még lökött is magán, ámbár erre nem nagyon volt szükség. Mire én odaértem, és elkaptam önt, ön már félig hátraesett a kőpadról a méteres vízbe, amelyben biztosan megfulladt volna.

Baley csak most idézte vissza magában azokat az utolsó tűnő pillanatokat. Szent Jozafát!

– Sőt mi több – folytatta Daneel higgadt könnyörtelenséggel – Mrs. Delmarre ott ült ön mellett, és csak nézte, hogy ön hátraesik, anélkül hogy utánakapott volna. De a vízből sem próbálta volna kimenteni. Hagyta volna, hogy megfulladjon. Hívhatott volna robotot, de biztos, hogy az későn érkezett volna oda. Utóbb pedig azzal mentegetőzött volna, hogy természetesen nem érinthette meg önt, még ha ezzel az életét mentette volna is meg.

Így igaz, gondolta Baley. Senki sem vitatta volna, hogy képtelen megérinteni egy másik embert. Ha valaki egyáltalán meglepődne, akkor is csak azon, hogy egyáltalán képes volt őt olyan közel engedni magához.

– Beláthatja hát, Elijah partner – vonta le a következtetést Daneel –, hogy aligha férhet kétség az asszony bűnösségéhez. Ön azzal érvelt, hogy akkor neki kellett volna Gruer életére is törni, mintha ez érv lehetne a bűnössége ellen. Most már ön is beláthatja, hogy csakis ő lehetett a tettes. Önt is ugyanazzal a kizárólagos indokkal akarta megölni, mint Gruert: hogy megszabaduljon egy, az első gyilkosság ügyében kitartóan nyomozó kellemetlen embertől.

– Nem biztos, hogy szándékosság húzódik meg az egész eseménysor mögött – jegyezte meg Baley. – Hátha eszébe sem jutott, milyen hatással van rám a szabad ég.

– De hiszen tanulmányozta a Földet. Tisztában volt vele, mi jellemző a földiekre.

– Én megnyugtattam őt, hogy ma már voltam odakint, és már kezdem megszokni.

– Hátha ő jobban tudta.

Baley öklével a tenyerébe csapott.

– Túlságosan agyafúrtnak állítod be őt – fakadt ki. – Ez sehogyan sem illik hozzá, és én nem hiszem el. Mindenesetre addig, amíg a gyilkos fegyver elő nem kerül, nem fog megállni a lábán a gyilkosság vádja.

Daneel rezzenéstelen tekintetét a Föld-lakóra emelte.

– Én azt is elő tudom teremteni, Elijah partner.

Baley döbbenten nézett robotpartnerére.

– Hogyan?

– Ha emlékszik még rá, Elijah partner, ön a következőképpen érvelt. Ha Mrs. Delmarre a gyilkos, akkor a fegyvernek, bármi lett legyen is az, a tett színhelyén kellett volna maradnia. A tüstént ott termő robotok azonban nyomát sem látták, ilyen fegyvernek, következőképpen el kellett azt távolítani onnan, következőképpen csak a gyilkos távolíthatta el, következőképpen a gyilkos nem lehetett Mrs. Delmarre. Helyes a levezetés?

– Helyes.

– Van viszont egy olyan hely, ahol a robotok nem keresték a fegyvert.

– Éspedig?

– Mrs. Delmarre alatt. A pillanat heve és szenvedélye, akár ő volt a tettes, akár nem, túl sok volt neki, és elájult, a fegyver pedig, bármi lett legyen is az, ott hevert látatlanul a teste alatt.

– De amikor őt elvitték onnan, rábukkantak volna a fegyverre is – érvelt Baley.

– Úgy van – felelte Daneel –, csak hogy a robotok nem nyúltak hozzá. Ő maga említette tegnap a vacsoránál, hogy dr. Thool parancsára a robotok párnát tettek a feje alá, és magára hagyták. Az első, aki megmozdította, maga dr. Altim Thool volt, aki odajött, hogy megvizsgálja.

– És?

– Ebből következik, Elijah partner, hogy egy újabb lehetőséget is figyelembe kell venni. Vagyis hogy Mrs. Delmarre volt a gyilkos, a fegyver ott maradt a tetthelyen, ám dr. Thool elvitte onnan, és eltüntette, hogy kihúzza a csávából Mrs. Delmarre-t.

Baley megvetően legyintett. Már-már azt hitte, hogy valamilyen ésszerű magyarázatot fog hallani.

– Teljességgel indokolatlan. Miért tenne dr. Thool ilyesmit?

– Nagyon is megvolt rá az oka. Emlékszik rá, mit mondott róla Mrs.

Delmarre? „Gyermekkorom óta mindig ő kezelte, és mindig olyan kedves és barátságos volt hozzám.” Csodálkoztam is, mi lehet az oka, hogy ilyen megkülönböztetett figyelmet tanúsít az asszony iránt. Ezért volt hát, hogy ellátogattam a gyermekfarmra, és belenéztem a nyilvántartásokba. Amit csak pusztán lehetőségnek tartottam, arról kiderült, hogy tény.

– Éspedig?

– Dr. Altim Thool Gladia Delmarre apja, s mi több: tudatában is van ennek a viszonyoknak.

Baleynek meg sem fordult a fejében, hogy kételkedjék a robot szavaiban. Csak mélyen bosszantotta, hogy Daneel Olivaw, a robot, és nem ő maga végezte el a kellő logikai levezetést. Csakhogy valami még mindig hiányzott.

– Beszéltél dr. Thoollal? – fordult a robothoz.

– Beszéltem. És őt is házi őrizetbe helyeztem.

– No és mit mond?

– Elismeri, hogy ő Mrs. Delmarre apja. Szembesítettem őt a megfelelő nyilvántartásokkal meg azokkal a följegyzésekkel, amelyek szerint érdeklődött a kislány egészségi állapota iránt. Mint orvosnak ebben a vonatkozásban több mozgásszabadság volt megengedve, mint bármely solariainak.

– Miért kellett neki érdeklődnie a lány egészsége iránt?

– Ez az én fejembe is szöveget ütött, Elijah partner. Már öregember volt, amikor különleges engedélyt kapott egy újabb gyermekre, s mi több: sikerült is neki produkálnia egyet. Ő ezt úgy fogja föl, mint saját génjeinek és fizikai kondíciójának méltó elismerését. Talán büszkébb is az eredményre, mint ami megszokott ezen a világon. Sőt mi több: mint orvos, ami eléggé lebecsült szakma Solarián, mivel testi jelenléttel jár, még fontosabbnak érezte, hogy ápolja magában ezt a büszkeséget. Ennek okából feltűnés nélkül kapcsolatot tartott fenn az ivadékával.

– Gladia sejt erről valamit?

– Dr. Thool úgy tudja, hogy nem, Elijah partner.

– Thool elismeri, hogy eltávolította a fegyvert? – firtatta Baley.

– Nem. Ezt nem ismeri el.

– Akkor semmi sincs a kezében, Daneel.

– Semmi?

– Addig semmi bizonyíték nincs a kezében, amíg meg nem találod a fegyvert, és be nem bizonyítod, vagy végső esetben vallomásra nem bírod, hogy ő távolította el. Bármilyen tetszetős is a levezetés, az még nem bizonyíték.

– Ez az ember aligha tesz vallomást, hacsak nem vetjük alá olyasféle kemény vallatásnak, amit én nem tehettem meg. A lánya drága neki.

– Korántsem. – állította Baley. – A lánya iránti érzése távol áll attól, amihez te meg én szokva vagyunk. Solaria más!

Föl-alá járkált a szobában, így próbált lecsillapodni.

– Daneel – torpant meg a robot előtt –, te fölépítettél egy szép kerek logikai példát, csakhogy ennek semmi köze az ésszerűséghez. (Logikus, de nem ésszerű. Mintha valaki így határozta volna meg a robotot.)

– Dr. Thool öregember – folytatta –, aki már túl van élete virágján, függetlenül attól, hogy harminc évvel ezelőtt képes volt-e egy leánygyermeket nemzeni. Még az úraszokat is utoléri a szenilitás. Képzeld el a helyzetet, amint az ájult lányát vizsgálja, miközben a veje ott fekszik erőszak áldozataként holtan. El tudod képzelni számára a helyzet rendkívüliségét? Fel tudod tétélezni, hogy ura maradhatott önmagának? Olyannyira ura önmagának, hogy hidegvérrel végrehajtson egy meglepő akciósorozatot? Figyelj ide! Először is észre kellett volna vennie a lánya alatt a fegyvert, amely olyan jól megbújt a teste alatt, hogy még a robotok figyelmét is elkerülte. Másodszor, ha mondjuk megpillantott valami kilógó darabkát, abból rögvest arra kellett következtetnie, hogy a fegyver rejtőzik ott, és egy pillanat alatt rá kellett hogy döbbenjen arra, hogy ha észrevétlenül kicsempészi onnan, nehezen bizonyíthatják rá a lányára a gyilkosságot. Ez a gondolatsor nagyfokú éleselméjűséget követelt volna meg egy pánikba esett öregúrtól. No meg aztán harmadszor, végre is kellett volna hajtania ezt a felismerését, ami ugyancsak kemény dió egy pánikba esett öregember számára. És a végén még tovább súlyosbítja a vétkét azzal, hogy kitart a hazugsága mellett. Lehet, hogy a logika mindezt megengedi, az ésszerűség azonban tiltakozik ellene.

– Van más megoldása a bűntényre, Elijah partner?

Baley legutóbbi szónoklata alatt lehuppant a székre, és most próbált újra talpra kecmeregni, a kimerültség meg a mély fotel azonban összeesküdött ellene. Türelmetlenül kinyújtotta a karját.

– Add ide a kezed, Daneel! – Daneel a saját kezére meredt.

– Már megbocsásson, Elijah partner.

Baley elátkozta magában a robot szó szerinti gondolkodását.

– Segíts ki a fotelből – helyesbített.

Daneel erős karja könnyedén kiemelte a székből.

– Köszönöm – mondta Baley. – Nincs, vagyis nincs más megoldásom. Azaz volna, csak éppen a fegyver hollététől függ az egész.

Türelmetlenül az egyik fal nagy részét burkoló nehéz függönyhöz

sietett, és anélkül hogy egészen tudatában lett volna, mit csinál, fölemelte az egyik sarkát. Tekintete a sötét üvegdarabra meredt, s amikor végre eljutott a tudatáig, hogy a kora estét bámulja odakint, elengedte a függönyt, éppen amikor a csendesen odalépő Daneel kifejtette azt az ujjai közül.

A pillanatnak az alatt a törtrésze alatt, amíg a robot keze a gyermekét a tüztől óvó anya szerető gondoskodásával kivette a kezéből a függöny sarkát, valóságos forradalom zajlott le Baley fejében.

Újból megragadta a függönyt, kitépve azt Daneel kezéből. Egész testsúlyával rácsimpaszkodva letépte a tartójáról, hogy csak néhány cafat maradt vissza belőle.

– Elijah partner! – korholta Daneel szelíden. – Hiszen ön is tudhatja már, mit tesz önnel a külvilág.

– De azt is tudom, mit tesz *nekem!* – kiáltott fel Baley.

Kibámult az ablakon. Semmit sem látott, csak a feketeséget, de ez a feketeség a szabad levegőt jelentette. Fénytelenségében is töretlen, gáttalan tér, és ő most szembenéz vele.

És először nézett szabadon farkasszemet vele. Nem hencegésből, nem perverz kíváncsiságból, vagy mert a gyilkosság megoldásához vezető ösvényt látott benne. Hanem mert tudta, hogy akarja, és hogy szüksége van rá. A különbség föld és ég.

A falak mankók! A homály és a tömeg mankók! Bizonyára ő maga is érezte azt tudat alatt, és utálta őket akkor is, amikor azt hitte, hogy kedvesek neki, és szüksége van rájuk. Mi másért vette volna úgy zokon Gladiától azt a szürke burkot az arcképén?

Elárasztotta a diadal érzete, és mintha a diadal ragályos volna, üvöltésként beléhasított egy új gondolat.

Részegen Daneelhez fordult.

– Tudom – suttogta. – Szent Jozafát! Tudom!

– Mit tud, Elijah partner?

– Tudom, mi történt a fegyverrel, tudom, ki a felelős. Egyszerre minden a helyére zökken.

17. Konferencia

Daneel ellene volt az azonnali akciónak.

– Holnap! – jelentette ki tiszteletteljes határozottsággal. – Én ezt javasolnám, Elijah partner. Már késő van, és önnek pihenésre van szüksége.

Ezt Baley maga is belátta, azonkívül föl is kellett készülnie, méghozzá alapos munkával. Abban biztos volt, hogy a kezében van a gyilkosság kulcsa, ám ez is, mint Daneel elmélete, dedukción alapult, és mint bizonyíték ugyanolyan keveset ért, mint az. Rászorul hát a solariaiak segítségére.

És ha szembe akar nézni velük, egy szál Föld-lakóként fél tucat úrásszal, akkor vitathatatlanul uralnia kell a helyzetet. Ez pedig nem megy pihenés és fölkészülés nélkül.

Mégsem fog tudni aludni. Biztos volt benne, hogy nem jön álom a szemére. Nem fog segíteni sem a puha ág, amelyet megvetettek számára a gördülékenyen működő robotok, sem a lágy illat és az annál is lágyabb zene Gladia kúriájának különszobájában. Ebben biztos volt.

Daneel észrevétlenül meghúzódott az egyik elsötétített sarokban.

– Még mindig tartasz Gladiától? – fordult hozzá Baley.

– Nem tartanám bölcs dolognak, ha egyedül és védelem nélkül aludna – felelte Daneel.

– Ahogy gondolod. Megértettél mindent, Daneel, hogy mit várok tőled?

– Megértettem, Elijah partner.

– Remélem, az Első Törvény alapján nincsenek főnntartásaid?

– A megszervezendő összejövetelt illetően akadnak. Lesz önnél fegyver, és nem fogja kockára tenni a biztonságát?

– Erre mérget vehetsz.

Daneel kibocsátott magából egy sóhajt, amely valahogy olyan emberien hangzott, hogy Baley egy pillanatra szerette volna eloszlatni a sötétséget és megnézni a robot gépiesen tökéletes ábrázatát.

– Én nem mindig fedezek föl logikát az emberek magatartásában – mondta.

– Nekünk is elkelne a mi három törvényünk – felelte Baley –, mindazonáltal örülök, hogy nincs ilyenünk.

A mennyezetet bámulta. Nagyon sok múlik Daneelen, a teljes

igazságnak mégis csak nagyon kis hányadát árulhatta el neki. A robotok túlon túl kukacoskodók. Aurora bolygónak nyilván megvolt rá az oka, hogy érdekei képviselőjére egy robotot küldjön ki, ám ez hiba volt. A robotoknak megvannak a maguk korlátai.

Mégis, ha minden jól megy, tizenkét órán belül véget érhet az egész ügy. Ő pedig huszonnégy óra múlva útnak indulhat haza a Földre, és magával viheti a reményt. Különös egy remény ez. Olyan, amiben maga is alig tud hinni, mégis ez mutatja meg a kiutat a Földnek. Más menedéke nincs a Földnek.

Föld! New York! Jessie és Ben! Az otthon kényelme, meghittsége és melege!

Félálmban elidőzött ezeken, a Föld gondolata mégsem hozta el számára a megnyugvást. Valami beékelte magát közéje meg a Városai közé.

Aztán észre sem vette, amikor mindezt elmosta az álom.

Baleynek mégis sikerült aludnia valamit; ébresztés után lezuhanyozott és felöltözött. Fizikailag felkészültnek érezte magát. A kétség mégsem hagyta nyugodni. Nem mintha a sápadt reggel valamit is halványított volna érvelése tüzén. Hanem hogy szembe kell néznie a solariakkal.

Mennyire lehet biztos a reakálásukban? Vagy továbbra is a sötétben kénytelen tapogatózni?

Elsőnek Gladia jelent meg. Persze neki ez nem okozott bonyodalmat. Minthogy ugyanabban a kúriában lakott, ezért a házi vonalat használta. Arca sápadt volt és kifejezéstelen, hosszú fehér köntöse hideg szoborrá varázsolta.

Gyámoltalanul Baleyra emelte a tekintetét. Ez gyöngéden rámosolygott, amitől láthatóan megnyugodott.

Ezután egyenként megjelentek a többiek is. Gladia után másodikkak Attlebish, a biztonsági szolgálat megbízott vezetője tűnt fel, soványan és fennhéjázón, hatalmas álla maga volt a tiltakozás. Utána Leebig, a robotász, türelmetlenül és dühösen, ernyedett szemhéj a meg-megrándult. Quemot, a társadalomtudós következett, kissé fáradtan, ám mélyen ülő szeméből leereszkedő mosolyt röpítve Baley felé, mintha azt mondaná: Mi már találkoztunk, könnyen szót értünk egymással.

Klorissa Cantorón rögtön látszott, hogy feszélyezteteti a többiek jelenléte. Egy pillantást vetett Gladiára, és láthatóan elhúzta az orrát, majd a padlót bámulta. Utolsónak dr. Thool jelent meg, az orvos. Elgyötörtnek,

szinte betegesnek látszott.

Mindenki ott volt, kivéve Gruert, aki még mindig lábadozott, és fizikailag nem lehetett jelen. (Megleszünk nélküle is, gondolta Baley.) Mindegyikük ünnepélyes öltözékben; ki-ki a maga elsötétített, zárt szobájában.

Daneel ügyesen elrendezett mindent. Baley lázasan remélte, hogy az is ilyen jól sikerül, ami még Daneelre vár.

Baley egyik úrászról a másikra nézett. Szíve zakatolt. Minden egyes alak más-más szobából távnézte őt, és a feje kóválygott az egymást ütő világítás, bútor és faldíszek kavalkádjától.

A hallgatást Baley törte meg.

– Ismertetni akarom önökkel dr. Rikaine Delmarre gyilkossági ügyét, az indíték, az alkalom és az eszköz sorrendjében...

– Hosszan kíván beszélni? – szakította félbe Attlebish.

– Meglehet – intette le Baley. – Azért hívtak ide, hogy egy gyilkossági ügyet kivizsgáljak, és ez a munka az én szakmám és specialitásom. Én tudom megítélni a legjobban, hogy mit csináljak. – (Ne engedj nekik, biztatta magát Baley. Urald a helyzetet! Urald!)

Élesre fent, metsző szavakkal folytatta:

– Először az indíték. Bizonyos értelemben a három dolog közül az indíték áll a leggyengébb lábon. Az alkalom és az eszköz objektív dolgok. Ezeket lehet tényszerűen vizsgálni. Az indíték ellenben szubjektív. Ez olyasvalami is lehet, ami másoknak is szemet szúr, például egy ismert megaláztatás megbosszulása. De lehet olyasmi is, ami teljességgel megfigyelhetetlen, mondjuk egy irracionális, halálos gyűlölet egy jól fegyelmezett személy részéről, aki sohasem mutatja ki az indulatait. No mármost, önök egybehangzóan azt állították nekem, hogy Gladia Delmarre-t tartják a büntény elkövetőjének. Más gyanúsítottal senki sem hozakodott elő. Van Gladiának indítéka? Dr. Leebig említett egyet. Azt mondta, hogy Gladia gyakran veszekedett a férjével, amit nekem később maga Gladia is elismert. El lehet képzelni, hogy egy veszekedés során a felbőszült indulat valakit gyilkolásra bírhat. Jó. De még akkor is ott marad a kérdés, hogy ő-e az egyetlen, akinek indítéka volt. Dr. Leebig maga...

A robotász föl pattant, kezét mereven Baley felé emelte.

– Gondolja meg, Föld-lakó, mit mond!

– Én csak elmélkedem – hűtötte le Baley. – Ön, dr. Leebig, új típusú robotokon dolgozott, dr. Delmarre-ral együtt. Robotügyben Solarián ön a legjobb. Ezt állítja ön, és én ezt elfogadom.

Leebig nem titkolt leereszkedéssel elmosolyodott.

Baley folytatta:

– De én azt is hallottam, hogy dr. Delmarre szakítani akart önnel, mert valamit helytelenített a magatartásában.

– Nem igaz! Nem igaz!

– Meglehet. De mi van akkor, ha mégis igaz? Nem volna ez önnek elegendő indok arra, hogy eltegye őt láb alól, mielőtt a szakításával nyilvánosan megalázná önt? Van olyan érzésem, hogy ön nem egykönnyen viselne el egy ilyen megaláztatást.

Baley sietve folytatta, mielőtt Leebignek ideje lenne a ripsztra.

– Vagy vegyük önt, Mrs. Cantoro. Dr. Delmarre halálával az ön kezébe hullott a foetusmérnökség felelős állása.

– Magasságos egek, de hiszen ezt már megbeszéltük! – fakadt ki Klorissa keservesen.

– Ezt én is tudom, de azért ez is olyan dolog, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ami pedig dr. Quemotót illeti, ő rendszeresen sakkozott dr. Delmarre-ral. Lehet, hogy dühítette a folytonos vesztes.

A szociológus higgadtan közbevetette:

– Nyomozó úr, csak nem hiszi, hogy egy sakkjátszma elvesztése elégséges indítékul szolgálhat?

– Ez attól függ, hogy ön milyen komolyan veszi a sakkot. Elképzelhető olyan indíték, amely a gyilkos számára az egész világot jelenti, míg mások szemében csak jelentéktelen semmiség. De hát mindez mellékes. Én arra akarok kilyukadni, hogy az indíték önmagában még nem elégséges. Mindenkinek meglehet a kellő indítéka, különösen egy olyan ember meggyilkolására, mint dr. Delmarre.

– Mit akar mondani ezzel a megjegyzésével? – kelt ki magából Quemot méltatlankodva.

– Csak azt, hogy dr. Delmarre egy „jó solariai” volt. Önök mind ilyennek írták le. Mereven betartotta a solariai szokások minden előírását. Ideális ember volt, egészen az absztrakcióig. Ki szerethetett vagy akár csak kedvelhetett egy ilyen embert? Egy gáncs nélküli ember csak azt éri el, hogy mindenki másnak az orra alá dörgöli saját gyarlóságát. Egy Tennyson nevű primitív költő egykor azt írta: „Csupa hiba az, kinek semmi hibája nincsen.”

– Senki sem fog megölni egy embert csak azért, mert az túl jó – jegyezte meg Klorissa rosszállóan.

– Maga még tapasztalatlan – intette le Baley, és anélkül hogy bővebb magyarázattal szolgálna, tovább ment. – Dr. Delmarre tudott vagy legalábbis tudni vélt egy solariai összeesküvésről; ez az összeesküvés

hódító támadást készített elő a Galaxis ellen. Ő abban volt érdekelt, hogy ezt meg kell akadályoznia. Emiatt az összeesküvés részesei esetleg úgy látták jónak, hogy eltegyék őt láb alól. Az itt jelenlévők közül bárki tagja lehet ennek az összeesküvésnek, nem kizárva természetesen Mrs. Delmarre-t, de még a biztonsági szolgálat megbízott vezetőjét, Corwin Attlebisht sem.

– Engem? – kérdezte Attlebish minden indulat nélkül.

– Ön mindenesetre abban a pillanatban, hogy Gruer balesetével ön lett a felelős, megpróbált véget vetni a vizsgálatnak.

Baley kimerően kortyolt néhányat az italából (közvetlenül az eredeti tartóból, amelyhez a magáén kívül sem emberi, sem robotkéz nem nyúlt hozzá), és erőt gyűjtött. Eddig még csak türelmi játék folyt, és hálás volt a solariaiaknak, hogy türelmesen végigülték. Nekik nem volt meg az a tapasztalatuk, mint a földieknek, hogy miként kell testközelen bánni az emberekkel. Nem szoktak másokkal öltre menni.

– Következik az alkalom – folytatta Baley. – Mindenki osztozik abban a véleményben, hogy egyedül Mrs. Delmarre-nak volt meg az alkalmá, minthogy testi valójában egyedül ő közeledhetett a férjéhez. De olyan bizonyosak lehetünk-e ebben? Tegyük fel, hogy Mrs. Delmarre-on kívül valaki más eltökélte magában, hogy megöli dr. Delmarre-t. Vajon egy ilyen végzetes döntés nem tenné-e másodlagossá a testi jelenlét várható kellemetlenségeit? Ha önök közül bárki is gyilkosságra adná a fejét, vajon nem bírná-e elviselni a testi jelenlétet arra az időre, amíg elvégzi a munkát? Vajon nem lopakodna-e be dr. Delmarre kúriájába...

Attlebish jegesen félbeszakította:

– Maga, Föld-lakó, tévelygésben van. Nem az számít, hogy mi meg tudnánk-e tenni, vagy sem. A tény az, és én erről kezeskedem, hogy maga dr. Delmarre nem engedne senkit a közelébe. Ha bárki odament volna a közelébe, legyen az a legkedvesebb vagy legrégebb barátja is, dr. Delmarre kiutasította volna, és szükség esetén kidobatta volna őt a robotokkal.

– Úgy van – hagyta rá Baley –, *föltéve, ha* dr. Delmarre tudott az illető jelenlétéről.

– Mit akar ezzel mondani? – fakadt ki dr. Thool meglepett, remegő hangon.

– Amikor ön a gyilkosság színhelyén kezelésbe vette Mrs. Delmarre-t – mondta Baley a kérdező szemébe nézve –, ő mindaddig, amíg ön hozzá nem nyúlt, abban a hiszemben volt, hogy ön távnézi őt. Ezt ő maga mondta, és én hiszek neki. Én magam csak a látáshoz vagyok szokva.

Amikor Solariára érkeztem, és találkoztam Gruer biztonsági főnökkel, meg voltam győződve róla, hogy látom őt. Szinte fejbe kólintott, amikor a kihallgatás végén egyszerűen elenyészett. Na most, tételezzük föl ennek az ellenkezőjét. Tegyük fel, hogy valaki egész felnőtt életében kizárólag távnézés útján érintkezett; sohasem látott senkit, kivéve nagy ritkán a feleségét. Most tegyük föl, hogy valaki más, nem a felesége, testi valójában odamegy hozzá. Vajon automatikusan nem azt gondolná-e, hogy távnézésben van, különösen ha ráadásul egy robot útján azt az üzenetet kapja, hogy távnézési kapcsolatot létesítettek vele?

– Egy percig sem – tiltakozott Quemot. – A háttér azonossága elárulná.

– Meglehet, de önök közül vajon kiben tudatos most a háttér? Egy percbe is beletelne, mire dr. Delmarre rájönne, hogy valami nincs rendjén, ezalatt pedig a barátja vagy akárki, aki odaférfkőzött hozzá, fölemelné a dorongot, és le is sújtana vele.

– Lehetetlen – makacskodott Quemot.

– Szerintem nem az – mondta Baley. – Szerintem az alkalmat is ki kell zárni, mint abszolút bizonyítékot arra, hogy Mrs. Delmarre volt a gyilkos. Neki megvolt ugyan az alkalma rá, de ugyanúgy megvolt másnak is.

Baley ismét szünetet tartott. Homlokát előntötte a verejtek, ám ha letörölné, azzal elárulná a gyengeségét. Meg kell őriznie az eljárás elvitathatatlan irányítását. Bele kell hajszolnia azt a személyt, aki az egész játszma célpontja, hogy elismerje alsóbbrendűségét. Ami nem könnyű feladat egy Föld-lakónak egy űrásszal szemben.

Baley egyenként megvizsgálta az emberei arcát, és úgy ítélte meg, hogy a dolgok legalábbis kielégítően alakulnak. Még Attlebish arca is egészen emberi érdeklődést tükrözött.

– Így hát elérkeztünk az eszköz témájához, és ez a leginkább rejtélyes tényező. A gyilkos fegyver ugyanis sohasem került elő.

– Ezt tudjuk – mondta Attlebish. – Ha ez nem volna, lezárnak tekinthetnénk az ügyet Mrs. Delmarre ellen. És sohasem kértünk volna vizsgálatot.

– Meglehet – hagyta rá Baley. – Akkor hát vizsgáljuk meg az eszköz kérdését. Itt két eshetőség van. Vagy Mrs. Delmarre követte el a gyilkosságot, vagy valaki más. Ha Mrs. Delmarre volt az elkövető, akkor a fegyvernek – hacsak később el nem távolították onnan – a tethelyen kellett maradnia. A társam, az aurorai Mr. Olivaw, aki most nincs jelen, azt vélelmezte, hogy dr. Thoolnak volt alkalma arra, hogy eltüntesse a

fegyvert. Ezért most mindannyiunk jelenlétében megkérdezem dr. Thooltól, hogy igaz-e ez; hogy eltávolította-e a fegyvert, miközben Mrs. Delmarre-t megvizsgálta?

Dr. Thool egész testében remegett.

– Nem, nem, megesküszöm rá. Bármilyen vizsgálatnak alávetem magam. Esküszöm, hogy semmit sem távolítottam el.

– Van valaki, aki azt állítja, hogy dr. Thool hazudik? – nézett körül Baley.

Mindenki hallgatott, közben Leebig valamilyen, Baley látómezején kívül eső tárgyat bámult, és motyogott valamit az időről.

– A másik eshetőség – folytatta Baley – az, hogy valaki más követte el a gyilkosságot, és magával vitte a fegyvert. De ha így történt volna, megkérdézhetné az ember: hogy mi végből. A fegyver eltávolítása ugyanis közhírré teszi azt a tényt, hogy nem Mrs. Delmarre volt a gyilkos. Ha egy kívülálló volt a tettes, akkor sült bolondnak kellett lennie, hogy ne hagyja ott a fegyvert, amivel Mrs. Delmarre-t bemárthatná. Következésképpen bármelyik eshetőséget vesszük is, *a fegyvernek ott kell lennie!* Csakhogy senki sem látta.

– Ostobáknak tart bennünket, vagy vakoknak? – akadékoskodott Attlebish.

– Nem én, csak solariaiaknak – jegyezte meg Baley higgadtan –, akik éppen emiatt nem képesek fölismerni a fegyvert abban a tárgyban, amely ott maradt a bűntény színhelyén.

– Egy szót sem értek – dünnyögte Klorissa lemondóan.

Még Gladia is, aki egész idő alatt szinte meg sem moccant, most meglepetten Baleyre meredt.

– Egy halott férjen meg egy ájult feleségen kívül még volt ott valami a színhelyen. Mégpedig egy megkergült robot.

– No és? – kérdezte Leebig dühösen.

– Be kell hát látniuk, hogy ha a lehetetlent kizárjuk, csakis az igazság maradhat hátra, bármilyen valószínűtlen is az. A tetthelyen lévő robot volt az a gyilkos fegyver, amelyben önök a neveltetésüknél fogva képtelenek voltak fölismerni a gyilkos fegyvert.

Mindenki egyszerre beszélt; mindenki, Gladiát kivéve, aki némán bámult rá.

Baley fölemelte a karját.

– Elég! Hallgassanak el! Hadd magyarázzam meg! – És megismételte

a Gruer elleni merénylet történetét és az elkövetés valószínű módját. Ezúttal elmondta azt is, hogyan kísérelték meg a gyermekfarmon őt is eltenni láb alól.

Leebig türelmetlenül közbevágott:

– Gondolom, úgy csinálták, hogy az egyik robottal méregbe mártatták a nyílveesszót, anélkül hogy ő tudta volna, hogy méreg, aztán egy másik robottal odaadták a mérgezett nyilat a kisfiúnak, miután megmondták neki, hogy ön a Földről van, és ez a robot sem sejtette, hogy a nyíl mérgezett.

– Így valahogy. Mindkét robot részletes eligazítást kapott.

– Túl messzire menő spekuláció – mondta Leebig.

Quemot arca hamuszürkére vált, és az ember olyan benyomást keltett, mintha rosszullét környékezné.

– Nincs az a solariai – hebegte –, aki egy robotot használna föl arra, hogy egy másik embernek ártson.

– Meglehet – vont vállat Baley –, csak az a feneség, hogy a robotokat manipulálni lehet. Kérdezze meg dr. Leebiget. Ő a robotász.

– Ez nem vonatkozik dr. Delmarre meggyilkolására – kötekedett Leebig. – Ezt már tegnap megmondtam önnek. Hogy vehet rá valaki egy robotot arra, hogy beverje egy ember fejét?

– Megmondjam?

– Legyen szíves, ha tudja.

Baley magyarázni kezdte.

– Dr. Delmarre egy új típusú robottal kísérletezett. Ennek egészen tegnap estig nem fogtam föl a jelentőségét, amikor is azt találtam mondani egy robotnak, amelyet megkértem, hogy segítsen fölállni a székéből: „Add ide a kezéd!” A robot zavartan nézett a kezére, mintha azt kérném tőle, hogy szerelje le a kezét, és nyújtsa oda nekem. Kevésbé képletesen meg kellett ismételnem a parancsot. Ez az eset azonban az emlékezetembe idézett valamit, amit még aznap, dr. Leebig említett nekem. Hogy tudniillik kísérleteznek cserélhető végtagú robotokkal is. Tegyük fel, hogy az a robot, amelyet dr. Delmarre vizsgált, egy ilyen típus volt, amelyre a különleges feladatoknak megfelelően a legkülönfélébb cserélhető karokat lehet rászerezni. Tegyük fel, hogy a gyilkos is tudta ezt, és hirtelen azzal fordult oda a robothoz: „Add ide a karodat!” Mire a robot lekapcsolja a karját, és átadja. A lecsatolt kar nagyszerű fegyver lehet. Miután dr. Delmarre-t elintézték vele, vissza lehet csatolni a helyére.

Baley szavait döbbszent irtózat, majd tiltakozó hangzavar fogadta. Az

utolsó mondatot már szinte kiáltania kellett, de még így is majdhogynem belefulladás a lármába.

Attlebish paprikavörösen föl pattant és előrelépett.

– Még ha így történt is, ahogy ön állítja, akkor is Mrs. Delmarre a gyilkos. Ő ott volt, összeveszett a férjével, korábban már látta őt a robottal ügködni, ezért tudomása volt a cserélhető végtag helyzetről – amit egyébként én nem hiszek el. Akárhogy csúri-csavarja is a dolgot, Föld-lakó, minden őellene vall.

Gladia csendesen hüppögni kezdett.

Baley anélkül, hogy az asszonyra nézett volna, azt mondta:

– Épp ellenkezőleg: könnyen be tudom bizonyítani, hogy akárki követte is el a gyilkosságot, nem Mrs. Delmarre volt a tettes.

Jothan Leebig hirtelen összefonta a mellén a karját, és megvető kifejezést erőltetett az arcára.

Baley figyelmét ez nem kerülte el, és feléje fordult.

– Ön nekem ebben segítségemre lesz, dr. Leebig. Ön mint robotász, nagyon jól tudja, milyen rendkívüli ügyesség kell ahhoz, hogy a robotokat olyan tettek végrehajtására vegyék rá, mint a közvetett gyilkosság. Úgy adódott, hogy tegnap szobafogságra kellett ítélnem valakit. Három robotot részletes utasításokkal láttam le, hogy ez a valaki meg ne szökhesen. Egyszerű ügy, de hát én elég ügyetlen vagyok a robotokkal. Utasításaimban maradt néhány hézag, mire az illető szépen meglépett.

– Ki volt az az illető? – akarta tudni Attlebish.

– Nem lényeges – intette le Baley türelmetlenül. – A lényeg az, hogy amatőrök nem nagyon tudnak bánni a robotokkal. És egyes solariaiak nagyon is amatőrök, mintha nem is ezen a bolygón nőttek volna föl. Például mennyit tud Gladia Delmarre a robotokról? Nos, dr. Leebig?

– Hogyan? – meresztette rá a szemét a robotász.

– Ön megpróbálta Mrs. Delmarre-t robotikára tanítani. Mondja, milyen tanítványnak bizonyult? Sikerült valamit elsajátítania?

Leebig kényszeredetten körülnézett.

– Nem... – és elhallgatott.

– Teljesen reménytelen volt, nem igaz? Vagy jobbnak látja, ha nem válaszol?

– Meg is játszhatta a tudatlanságát – mondta Leebig kényszeredetten.

– Hajlandó ön, mint robotász, kijelenteni, hogy Mrs. Delmarre elég jártasságra tett szert ahhoz, hogy robotokat közvetett gyilkolásba

kergessen?

– Hogy tudnám én ezt megmondani?

– Akkor másképpen teszem föl a kérdést. Bárki volt is az, aki engem a gyermekfarmon el akart intézni, annak robotközi kommunikáció útján kellett a nyomomra bukkania. Elvégre is egyetlen embernek sem szóltam róla, hová megyek, és csakis az engem ide-oda irányító robotok tudtak a hollétemről. Társam, Daneel Olivaw később ugyan rám akadt, de csak nagy nehézségek árán. A gyilkos azonban mindezt könnyedén megtette, mert azonfelül, hogy fölkatartott, még a nyilvessző megmérgezését és célba juttatását is elintézte, mindezt az alatt az idő alatt, amíg a farmon tartózkodtam. Vajon Mrs. Delmarre eléggé szakavatott ahhoz, hogy mindezt megcsinálja?

Corwin Attlebish előrehajolt.

– No és mit gondol, Föld-lakó, kinek van meg ehhez a szükséges szakavatottsága?

– Dr. Jothan Leebig maga is a bolygó legjobb robotszakértőjének tartja magát.

– Ez vád akar lenni? – kiáltott föl Leebig.

– Igen! – kiáltott vissza Baley.

Leebig tekintetéből lassan kifagyott a düh. Helyét nem annyira nyugalom, mint egyfajta visszafojtott feszültség foglalta el.

– Én a gyilkosság után megvizsgáltam a Delmarre-féle robotot. Nem voltak neki eltávolítható tagjai. Vagy legalábbis eltávolíthatók voltak a szokásos értelemben, speciális szerszámokkal és szakértelemmel. Ennélfogva az a robot nem lehetett az a gyilkos fegyver, amellyel megölték dr. Delmarre-t, így az ön érve összeomlik.

– Ki az, aki önön kívül szavatolja az ön állítását? – kérdezte Baley.

– Az én szavamat nem lehet kétségbe vonni.

– Hát így állunk. Én vádoló vagyok; az ön megalapozatlan szavai azonban a robotokat illetően fabatkát sem érnek. Mindjárt más, ha akad valaki, aki kezeskedik ön mellett. Egyébként gyorsan megszabadult attól a robottól. Miért?

– Semmi értelme sem volt tovább tartani. Teljesen megbomlott. Semmi hasznát sem lehetett venni.

– Miért?

Leebig megfenyegette az ujjával Baleyt, és dühösen ráförmedt:

– Ezt már egyszer megkérdezte tőlem, Föld-lakó, és én megmondtam, miért. Mert tanúja volt egy gyilkosságnak, amelyet képtelen volt megakadályozni.

– És azt is mondta, hogy ez mindig teljes összeroppanással jár, és hogy ez egy egyetemes szabály. Mégis amikor Gruert megmérgezték, a robot, amely a mérgezett italt föl szolgálta, megúsza egy kis bicegéssel és selypítéssel. Pedig ő maga volt a gyilkossági kísérlet végrehajtója, és nem egyszerű tanúja, mégis maradt benne annyi épelméjűség, hogy ki lehetett hallgatni. Következésképpen ez a robot, vagyis a Delmarre-ügyben szereplő robot, sokkal közvetlenebbül részt kellett hogy vegyen a gyilkosságban, mint a Gruer-robot. Ez a Delmarre-robot nyilván a saját kezét használta gyilkos fegyverként.

– Badarság – tört ki Leebigből. – Ön semmit sem konyít a robotikához.

– Elismerem – mondta Baley. – Ám én azt javasolnám, hogy Attlebish biztonsági főnök foglalja le az ön robotgyára és javítóműhelye nyilvántartását. Ebből talán megtudhatnánk, hogy épített-e lecsatolható végtagú robotokat, és ha igen, küldött-e belőlük dr. Delmarre-nak, s ha igen, mikor.

– Senki sem nyúlhat a nyilvántartásomhoz! – kiabálta Leebig.

– Miért? Ha nincs semmi rejtegetnivalója, akkor miért?

– De hát a mindenségit, mért öltem volna én meg Delmarre-t? Ezt árulja el nekem. Mi lett volna az indítékom?

– Akár kettőt is elősorolhatnék – mondta Baley. – Ön jó barátságban volt Mrs. Delmarre-ral. Túlságosan is. Bizonyos mértékig a solariaiak is emberek. Ön sohasem érintkezett nőekkel, de ez nem tette önt immunissá, mondjuk így: az állati gerjedelmek iránt. Ön látta Mrs. Delmarre-t – bocsánat: távnézte őt – olyan körülmények között is, amikor az eléggé lezseren volt öltözve, és...

– Nem! – kiáltott fel Leebig úzótt vadként.

– Nem! – suttogta Gladia határozottan.

– Talán önmaga sem ismerte föl érzései valódi mibenlétét – folytatta Baley –, vagy ha homályosan megsejtette is, utálta önmagát a gyarlóságáért, és gyűlölte Mrs. Delmarre-t, amiért fölgerjesztette önt. Emellett pedig dr. Delmarre-ra is kiterjesztette a gyűlöletét azért, mert ő birtokolta az asszonyt. Ön ugye megkérte Mrs. Delmarre-t, hogy legyen az asszisztense. Ennyit hajlandó volt föláldozni a libidója oltárán. Ő azonban visszautasította, amiért ön még jobban meggyűlölte őt. Mindkettőjükön bosszút állhatott olyan módon, ha megöli dr. Delmarre-t, és Mrs. Delmarre-ra tereli a gyanút.

– Ki hajlandó helyt adni ennek az olcsó melodramai mocskolódásnak? – suttogta Leebig rekedten. – Esetleg egy másik Föld-lakó, egy másik

állat. De nem egy solariai.

– Én azonban nem erre az egy indítékra építkezem – folytatta Baley. – Szerintem ez is meghúzódott a tudata alatt, csakhogy volt önnek egy ennél szimplább indítéka is. Dr. Rikaine Delmarre útjában állt az ön tervének, ezért el kellett őt távolítania.

– Miféle tervemnek? – követelte Leebig.

– A Galaxis meghódítására vonatkozó tervének, dr. Leebig – rukkolt ki Baley.

18. A kérdés megválaszolása

– Ez a földi ember megőrült! – ordította Leebig. – Hát nem látják? – fordult a többiek felé.

Egyesek némán Leebigre meredtek, mások Baleyre.

Baley nem hagyott időt nekik, hogy dülőre jussanak.

– Ön csak tudja, dr. Leebig. Dr. Delmarre szakítani akart önnel. Mrs. Delmarre szerint azért, mert ön nem akart megnősülni. Én ezt nem hiszem. Maga dr. Delmarre is olyan jövőn dolgozott, amikor az ektogenezis (külső megtermékenyítés) lehetősége fölöslegessé teszi a házasságot. Dr. Delmarre azonban együtt dolgozott önnel is, ennél fogva mindenki másnál többet tudhatott vagy sejtethetett az ön munkájáról is. Nem kerülhette el a figyelmét, ha ön veszélyes kísérletekbe fog, és bizonyára megpróbált volna gátat vetni önnek. Célzott is valami ilyesmire Gruer főmegbízott előtt, részletekkel azonban nem szolgált, mivel még maga is bizonytalan volta részleteket illetően. Ön nyilvánvalóan rájött arra, hogy gyanút fogott, és megölte őt.

– Őrült! – fakadt ki újra Leebig. – Nekem ebből elegendem van.

Attlebish azonban leintette:

– Hallgassa végig, Leebig!

Baley az ajkába harapott, nehogy idő előtt elárulja afölötti elégedettségét, hogy a biztonsági főnök hangjában nem volt egy szikrányi együttérzés sem.

– Ön, dr. Leebig – folytatta Baley –, amikor a lecsatolható karú robotokról beszélt nekem, olyan úrhajókat is szóba hozott, amelyekbe beépítik a protonagyat. Önnek akkor nagyon is megeredt a nyelve. Azért-e, mert ön úgy vélte, hogy ez a Földről jött alak úgysem fogja föl a robotika horderejét? Vagy talán azért, mert röviddel azelőtt fenyegették meg önt a személyes jelenléttel, és miután ezt a fenyegetést visszavonták, kissé a fejébe szállta megkönnyebbülés? Mindenesetre dr. Quemot már elárulta nekem, hogy Solaria titkos fegyvere a Külső Világok ellen a pozitronrobot.

Quemot, akit váratlanul ért ez a hivatkozás, dühösen fölugrott, és kiabálni kezdett:

– Én ezt úgy értettem...

– Tudom, ön szociológiai értelemben említette. De azért mégis szöveget üt az ember fejébe. Vegyünk egy beépített pozitronagyú úrhajót, szemben

az emberek vezette űrhajóval. A legénységgel ellátott űrhajó nem használhat a harcban robotokat. Egy robot nem képes emberek megsemmisítésére az ellenséges űrhajókon vagy az ellenséges világokon. Képtelen fölfogni a baráti és az ellenséges emberek közötti különbséget. Persze a robotot lehet azzal áltatni, hogy az ellenséges űrhajón nincsenek emberek. Vagy azzal, hogy egy lakatlan bolygót vesznek bombázás alá. Ám ezt nagyon nehéz volna elhitetni vele. A robot azt látná, hogy a saját űrhajón emberek vannak, meg hogy a saját világot is emberek népesítik be. Ebből arra következtetne, hogy ugyanez érvényes az ellenséges hajókra és világokra is. Csak egy igazi robotszakértő, olyan, mint ön, dr. Leebig, volna képes megfelelően bánni velük ilyen esetekben, de ilyen szakemberből nagyon kevés van. Nekem azonban úgy tűnik, hogy egy saját pozitronaggal ellátott űrhajó vidáman nekimenne minden hajónak, amelyre ráuszítják. Számára természetes volna az a föltételezés, hogy a többi hajón sincs ember. Egy pozitronagyú hajót könnyen meg lehetne fosztani attól a képességétől, hogy üzenetet fogjon föl az ellenséges hajókról, és ezzel megingassák tévhitében. Azáltal, hogy összes támadó- és védőfegyverét közvetlenül a pozitronagy vezérelné, minden ember vezette hajónál mozgékonyabbnak bizonyulna. Azáltal, hogy nincs szükség férőhelyre a legénység, az élelem, a víz és a légtisztító berendezések számára, erősebb páncéllal, több fegyverrel lehetne ellátni, és sebezhetetlenebb volna a közönséges hajóknál. Egyetlen pozitronagyú hajó egy közönséges hajókból álló egész flottával el tudna bánni. Nincs igazam?

Az utolsó kérdés puszkagolyóként csattant dr. Leebigen, aki már korábban talpra ugrott, és most – mitől is? a dühtől? az iszonyattól? – megmerevedve, szinte holtta váltan állt ott.

Válasz azonban nem hangzott el. De nem is lehetett volna meghallani a választ... Mintha elszabadult volna a pokol, mindenki torkaszakadtából üvöltözött. Klorissa arca akár a fúriáé, és még Gladia is talpon volt, és parányi öklével fenyegetően sulykolta a levegőt.

És mindenki Leebig felé fordult.

Baley megkönnyebbülten lehunyta a szemét. Néhány percre volt szüksége, hogy az izmait elernyessze, és az inait meglazítsa.

Sikerült! Végre a megfelelő gombot nyomta meg. Quemot a solariai robotokat a spártai helótákkal hasonlította össze. Azt mondta, hogy a robotok nem lázadnak föl, így a solariaiak nyugodtan élhetik világukat.

De mi van akkor, ha akad egy ember, aki megtanítja rá a robotokat, hogy az embereknek ártsanak; más szóval képessé teszi őket arra, hogy

föllázadjanak?

Nem ez lenne vajon a legfőbb bűn? Egy ilyen világon, mint Solaria, nem fordulna-e vajon a legutolsó ember is ádázul azok ellen, akikről csak gyanítanak, hogy olyan robotokon mesterkednek, amelyek képesek ártani az embernek; Solarián, ahol egy emberre húszezer robot esik?

Attlebish üvöltött:

– Le van tartóztatva! Szigorúan megtiltom, hogy hozzányúljon a könyveihez meg a följegyzéseihez, amíg a kormány meg nem vizsgálta őket... – És csak dölt belőle az összefüggéstelen szavak áradata, de jórészt elnyelte őket a féktelen lárma.

Egy robot lépett Baleyhez.

– Gazda, üzenet Olivaw gazdától.

Baley komoran átvette az üzenetet, megfordult, és elüvöltötte magát:

– Egy pillanat!

Szavainak szinte mágikus hatása volt. Mindenki feléje fordult, és (Leebig merev tekintetén kívül) egyetlen arc sem tükrözött egyebet, mint a Föld-lakóra való odaadó figyelmet.

– Dőreség volna azt várni – mondta –, hogy dr. Leebig érintetlenül hagyja az anyagát, amíg valamilyen hivatalos személy hozzá nem fér. Ezért még el sem kezdődött ez az összejövétel, amikor a társam, Daneel Olivaw elment dr. Leebig birtokára. Most kaptam üzenetet tőle. Már ott van a helyszínen, és percekben belül odaér dr. Leebighez, hogy lefogja.

– *Lefogjon!* – üvöltötte Leebig szinte állati rémülettel. Szemei tágra meredtek az iszonyattól. – Valaki idejön? Személyes jelenlét? Nem! Nem! – A második nemet már sikoltotta.

– Nem lesz semmi bántódása – mondta Baley hidegen –, ha együttműködik.

– De én nem akarom látni. Nem bírom látni. – A robotász kábultan térdre rogyott. Kezét kétségbeesett könyörgésre kulcsolta. – Mit akar tőlem? Hogy vallomást tegyek? Delmarre robotjának lecsatolható karjai voltak. Igen. Igen. Igen. Én intéztem el Gruer megmérgezését. Én rendeztem el az önnek szánt mérgezett nyilat. Ahogy mondta, olyan úrhajókat is terveztem. Még nem sikerült, de igen, terveztem.. Csak ne engedje ide azt az embert. Ne engedje ide. Ne!

Hangja motyogásba fulladt.

Baley bólintott. Újabb megfelelő gomb. A személyes jelenléttel való fenyegetés hamarabb vallomásra bírja, mint akármilyen testi kínzás.

Ekkor azonban Leebig meghallott vagy meglátott valamit a többiek látó- és hallókörén kívül, fejét abba az irányba fordította, és a szája tátva

maradt. Mindkét kezét maga elé emelte, mintha valamit távol akarna tartani magától.

– El innen – könyörgött. – Menjen el. Ne jöjjön ide. Kérem, ne jöjjön... Kérem...

Négykézlábra ereszkedve futni kezdett, aztán hirtelen a kabátzsebébe nyúlt.

Valamit kiemelt onnan, és gyorsan a szájához vitte. Kétszer megvonaglott, aztán mozdulatlanul ott maradt a padlón.

Baley kiáltani akart, hogy ostoba, az nem ember, aki közeleg, hanem csak egy az imádott robotjai közül.

Daneel Olivaw beiramodott a látómezőbe, és vizsgálni kezdte a földön heverő, görcsbe merevedett alakot.

Baley visszafojtotta a lélegzetét. Ha netalán Daneel rájön, hogy az ő látszatembersége végzett Leebiggel, ennek súlyos következményei lennének az Első Törvény rabláncába vert agyára.

Daneel azonban csak letérdelt, és finom ujjáival itt-ott megérintette Leebiget. Aztán mint valami végtelenül drága kincset, a kezébe vette, dajkálgatta és cirógatta Leebig fejét.

Szép szabályos arcát a többiekre emelte, és azt suttogta:

– Egy ember meghalt!

Baley már várta őt; az asszony maga kért egy utolsó találkozót; megjelenésére mégis tágra nyílt a tekintete.

– Látlak – üdvözölte a jövevényt.

– Igen – felelte Gladia –, honnan tudod?

– Kesztyűt viselsz.

– Ó – nézett az a kezére zavartan. Majd lágyan megkérdezte: – Nem bánod?

– Nem, persze hogy nem. De miért akarsz inkább látni, mint távnézni?

– Hát – mosolyodott el az erőtlenül –, hozzá kell szoknom, nem, Elijah? Ha már egyszer Aurorára megyek.

– Ez már biztos?

– Úgy látszik, Mr. Olivaw-nak van befolyása. Már minden el van rendezve. Sosem jövök ide vissza.

– Helyes. Boldogabb leszel ott, Gladia. Biztos vagyok benne.

– Egy kicsit félek.

– Tudom. Minduntalan látásban leszel, és nem lesz meg az a kényelmed sem, mint Solarián. De meg fogod szokni, és ami a

legfontosabb: el fogod felejteni mindazt az iszonyatot, amin itt átmentél.

– Mindent nem akarok elfelejteni – mondta Gladia lágyan.

– De el fogsz. – Baley nézte az előtte álló karcsú lányt, és egy pillanatra a szívébe hasított a fájdalom, amikor hozzátette: – És egyszer majd férjhez mégy. Igaziból.

– Ez valahogy – mondta Gladia szomorúan – e pillanatban nem tűnik számomra túlságosan kecsegtetőnek.

– Meg fog változni a véleményed.

És ott álltak egymással szemben, és szótlánul egymásba fonódott a tekintetük.

– Még meg sem köszöntem neked – szólalt meg Gladia.

– Csak a munkámat végeztem – felelte Baley.

– Te most, ugye, visszamégy a Földre?

– Igen.

– Soha többé nem látlak.

– Bizonyára. De emiatt ne keseredj el. Legfeljebb negyven év múlva én már halott leszek, te viszont egy szikrányit sem változol ezalatt.

A lány arca elborult.

– Ne beszélj erről.

– Ez az igazság.

A lány sebesen beszélni kezdett, csak hogy minél előbb másra terelje a szót.

– Tudod, hogy minden igaz Jothan Leebigről?

– Tudom. Robotászok átvizsgálták az anyagát, és megerősítették, hogy ember nélküli intelligens űrhajókon dolgozott. És több lecsatolható végtagú robotot is találtak.

– Mit gondolsz, miért adta ilyen szörnyűségekre a fejét? – kérdezte Gladia borzongva.

– Félt az emberektől. Inkább megölte magát, hogy elkerülje a személyes érintkezést, és kész volt egész világokat megsemmisíteni, csak hogy érintetlenül fennmaradjon Solaria személyes jelenléti tabuja.

– Hogy tehetett ilyet – dorombolta Gladia –, amikor a személyes jelenlét olyan...

Ismét leszállt közéjük a hallgatás, miközben tízlépésnyi távolságból nézték egymást.

Ekkor Gladia váratlanul fölkiáltott:

– Ó, Elijah, bizonyára szemérmetlennek fogsz tartani.

– Szemérmetlennek? Miért?

– Megengeded, hogy megérintselek? Sohasem foglak többé látni,

Elijah.

– Ha úgy akarod.

Némi aggódással csillogó szemében lépésről lépésre közelebb húzódott. Egyméternyi távolságban megtorpant, aztán lassan, akárha hipnotikus álomban, kezdte lehúzni jobb kezéről a kesztyűt.

Baley figyelmeztetően intett.

– Ne légy könnyelmű, Gladia.

– Nem félek – felelte az.

A kezén nem volt semmi. Remegve kinyújtotta.

És remegett Baley keze is, amikor Gladia kezét a kezébe fogta. Egy percig így maradtak, a lány keze félénk madárként reszketett a férfi tenyerében. Ez szétnyitotta az ujjait, mire a lány keze elrebbent közülük, és váratlanul, minden figyelmeztetés nélkül a férfi arcához röppent, és egy röpké pillanatra puha pehelyként megérintette azt.

– Köszönöm, Elijah – rebegte. – Isten veled.

– Isten veled, Gladia – búcsúzott ez, és hosszan nézett a lány után.

Hiába, hogy már ott várt rá a hajó, amely visszaviszi a Földre, még ez a tudat sem volt képes ellensúlyozni a veszteség érzetét, amely ekkor a szívébe hasított.

Albert Minnim államtitkár kimért udvariassággal fogadta.

– Örülök, hogy ismét a Földön üdvözölhetem. A jelentése természetesen már ön előtt megérkezett, most tanulmányozzuk. Jó munkát végzett. Jól fog mutatni a személyi anyagában.

– Köszönöm – mondta Baley. Lelkében már nem maradt hely a lelkesedés számára. Minden zugát betöltötte az a tény, hogy újra a Földön van, körülöleli a Barlangok biztonsága, és hállóközelen van Jessie-vel (akivel már volt alkalma szót váltani).

– Jelentése azonban – folytatta Minnim – csak a gyilkossági vizsgálattal foglalkozik. Bennünket azonban egy másik ügy is izgatott. Elmondaná most szóban, mit sikerült arról megtudnia?

Baley keze tétován a belső zsebe felé vándorolt, ahol újból megnyugtatóan ott lapult a pipája.

– Rágyújthat – biztatta Minnim gyorsan.

Baley igyekezett minél hosszabbra nyújtani a rágyújtás szertartását.

– Én nem vagyok szociológus – mentegetőzött.

– Ne mondja! – intette le Minnim kurtán. – Azt hiszem, ezt már egyszer megbeszéltük. Egy sikeres detektív egyben jó gyakorló

szociológus is, még ha azt sem tudja, mi fán terem a Hackett-féle egyenlet. Zavarából arra következtetek, hogy önnek vannak bizonyos elképzelései a Külső Világokat illetően, csak abban nem biztos, hogy én hogyan fogadom őket.

– Uram, ha ön így állítja be a dolgot... Amikor ön Solariára rendelt engem, föltett egy kérdést; tudni szeretne volna, hogy miben áll a Külső Világok gyengesége. Az erejük a robotokban, alacsony népességükben, hosszú életükben van, de miben van a gyengeségük?

– Nos?

– Azt hiszem, uram, hogy én már megfejtettem a solariaiak gyengeségét.

– Megtalálta a választ a kérdéseimre? Nagyon jó. Hadd halljam.

– Uram, a gyengeségük a robotjaikban, alacsony népességükben és hosszú életükben van.

Minnim hosszan bámult Baleyre, anélkül hogy az arckifejezése megváltozott volna. Csupán görcsös ujjai rajzoltak mindenféle figurákat az íróasztalán heverő papírokra.

– Mit akar ezzel mondani? – szólalt meg végre.

Baley Solariáról visszatérően hosszú órákat töltött azzal, hogy a gondolatait elrendezze, képzeletben sikerült neki kiegyensúlyozott, jól megalapozott érveket felsorakoztatnia a hatóságok számára. Most mégis zavarban volt.

– Nem tudom, képes leszek-e érthetően kifejezni magam – mentegetőzött.

– Nem baj. Csak ki vele. Első megközelítésnek jó lesz.

– A solariaiak lemondtak valamiről, amit az emberiség évmilliókon át magáénak vallott – kezdte Baley –, valamiről, ami mindennél értékesebb: az atomerőnél, a városoknál, a földművelésnél, a szerszámoknál, a tűznél, mivel minden másnak ebben a valamiben rejtőzik a forrása.

– Nem akarok találgatni, Baley. Mi légyen az?

– A csoport, uram. Az egyének közötti együttműködés. Solaria erről végképp lemondott. Ez egy elszigetelt egyénekből álló világ, és a bolygó egyetlen társadalom tudósa boldog, hogy ez így van. Egyébként ez a szociológus sohasem hallott a szociomatematikáról, mivel csak most találja ki magának a tudományát. Senki sincs, akitől tanulhatna, senki, aki segíthetne neki, senki, akinek esetleg eszébe juthatna, ami az ő figyelmét elkerüli. Az egyetlen tudomány, amely igazán virágzik Solarián, az a robotika, és ez is csak egy maroknyi embert foglalkoztat, ám amikor a robotok és az emberek kölcsönhatását kellett megvizsgálni, a Föld

segítségére szorultak. Uram, a solariai művészet elvont. A Földön is van absztrakt művészet, de ez itt csak egyik forma a sok közül; Solarián ellenben ez az egyetlen forma. Az emberi jelleg eltűnt. Az úgy óhajtott jövő az ektogenezis és a születéstől kezdődő teljes elszigeteltség kora lesz.

– Ez mind rettenetesen hangzik – mondta Minnim. – De vajon ártalmas is?

– Szerintem igen. Az élet legfőbb értelme vész el, ha nincs meg az emberek közötti együttthatás; elvesz a legtöbb intellektuális érték; elvesz a legtöbb dolog, amiért élni érdemes. A távnézés nem helyettesítheti a látást. Maguk a solariaiak azt hiszik, hogy a távnézés az érzékszervek meghosszabbítása. És ha az elkülönülés nem elég a stagnáláshoz, akkor ott van a hosszú életük. A Földön szakadatlan áradatként színre lépnek a fiatalok, akik készek a változtatásra, minthogy még nem volt idejük megcsontosodni. Szerintem itt lennie kell valamilyen optimumnak. Eléggé hosszú élet ahhoz, hogy learathassa a sikereit, és eléggé rövid ahhoz, hogy átadja a helyét a fiatalságnak, méghozzá nem túl lassú ütemben. Solarián ez az ütem túlságosan lassú.

Minnim még mindig figurákat rajzolt az ujjával.

– Érdekes! – mondta. – Érdekes! – Fölpillantott, és mintha az arcáról álarc esett volna le. Szemében élet csillant meg. – Nyomozó úr, az ön éleslátása nem mindennapi.

– Köszönöm – mondta Baley feszesen.

– Tudja, mért biztattam magát arra, hogy kifejtse előttem a véleményét? – kérdezte szinte gyerekesen huncut örömmel a hangjában, és a választ be sem várva folytatta: – Szociológusaink már elvégezték a jelentésén az első elemzést, és kíváncsi voltam rá, hogy vajon maga is sejti-e, milyen örvendetes hírt hozott magával a Föld számára. De úgy látom, tisztában van vele.

– De tessék várni. Ez még nem minden – tiltakozott Baley.

– Persze hogy nem minden – helyeselt Minnim diadalittasan. – Solaria aligha képes megállítani a stagnálását. Már túl van a kritikus ponton, és túlságosan függővé vált a robotoktól. Az egyes robotok képtelenek megfigyelmezni az egyes gyermekeket, jóllehet a fegyelmezés idővel a gyermek hasznára válnék. A robot nem képes fölülemelkedni a pillanatnyi fájdalomon. Összességükben pedig a robotok nem képesek megfigyelmezni a bolygót azzal, hogy hagyják összeomlani az intézményeit, amikor ezek az intézmények már ártalmassá nőttek ki magukat. Nem képesek fölülemelkedni a pillanatnyi káoszon. Ennélfogva

a Külső Világok elkerülhetetlen sorsa az örökös stagnálás, a Föld pedig le fogja rázni az uralmukat. Ezek az új adatok mindent megváltoztatnak. Még fölkelés sem kell hozzá. Magától ölnünkbe hull a szabadság.

– Tessék várni! – mondta Baley emeltebb hangon. – Most csak Solariáról van szó, nem a többi Külső Világról.

– Egykutya. A maga solariai szociológusa, Kimot...

– Quemot, uram.

– Legyen Quemot. Ő nem azt mondta, hogy a többi Külső Világ is Solaria útját járja?

– De, csak hogy a többi Külső Világról nem tudott semmit első kézből, és nem is volt társadalom tudós. Nem igazán. Azt hittem, ezt világosan kifejtettem.

– Majd az embereink utánanéznak.

– Nekik sem lesz a kezükben adat. Semmit sem tudnak az igazán nagy Külső Világokról. Például Auroráról, Daneel világáról. Szerintem dőreség volna azt gondolni, hogy az is olyan, mint Solaria. Az igazság az, hogy a Galaxisban csak egyetlen világ van, amely Solariára hasonlít...

Minnim ápolt kezének egyetlen rövid, önelégült mozdulatával elhessegette a témát.

– Majd az embereink utánanéznak. Biztos vagyok benne, hogy osztani fogják Quemot nézetét.

Baley arcát felhő árnyékolta be. Ha a Föld szociológusai nagyon ragaszkodni akarnak a jó hírekhez, akkor egyet fognak érteni Quemottal. A számokból mindent ki lehet mutatni, csak elég kitartás és elég makacosság, kell hozzá, no meg az, hogy a megfelelő információkról nem kell tudomást venni, vagy félre kell söpörni őket.

Tétovázott. Jobban teszi-e, ha most szól, amíg a kormány magas állású férfiújának a fülét bírja, avagy...

Kissé túl sokáig habozott. Újra Minnim beszélt, miközben a papírokat rendezte az asztalán, és rátért a gyakorlati dolgokra.

– Még néhány apróság, nyomozó úr, magáról a Delmarre-ügyről, azután nem fogom tovább tartóztatni. Maga azt akarta, hogy Leebig öngyilkosságot kövessen el?

– Én, uram, csak vallomást akartam kicsikarni belőle. Hogy is gondolhattam volna, hogy végez magával, hiszen lényegében csak egy robot közeledett feleje, aki aligha sérthette meg a személyes jelenlét tabuját. Ám az, igazat megvallva, nem sajnálom, hogy meghalt. Veszedelmes ember volt. Sokáig nem akad még egy másik olyan ember, aki egyesíteni fogja magában az ő betegségét az ő zsenialitásával.

– Egyetértek – mondta Minnim szárazon –, én is szerencsésnek tartom a halálát, de számolt-e ön azzal, hogy milyen veszélynek teszi ki magát, ha a solariaiak rájönnek, hogy Leebig aligha gyilkolhatta meg Delmarre-t.

Baley kivette a pipát a szájából, és hallgatott.

– Ugyan már, nyomozó úr – mondta Minnim. – Hiszen ön is jól tudja, hogy nem ő tette. A gyilkosság személyes jelenlétet feltételezett, és Leebig inkább meghalt volna, hogysem azt eltűrje. És valóban inkább meg is halt, semmint hogy elviselje azt.

– Igaza van, uram – bólintott Baley. – Én arra számítottam, hogy a solariaiakat túlságosan elborzasztja a robotokkal való visszaélés, és ez meg sem fordul a fejükben.

– Akkor hát ki gyilkolta meg Delmarre-t?

– Ha úgy érti, ki sújtott le rá, akkor az a személy, akire mindenki gyanakodott. Gladia Delmarre, a férfi felesége.

– És maga hagyta, hogy megússza?

– Erkölcsileg nem ő volt a felelős – mondta Baley. – Leebignek tudomása volt róla, hogy Gladia veszettül civódni szokott a férjével, méghozzá elég gyakran. Azt is tudta, mennyire elragadja őt az indulat, ha dühös. Leebig úgy akart leszámolni a férjjel, hogy a feleségre essék a gyanú árnyéka. Evégből ellátta Delmarre-t egy robottal, és az elképzelésem szerint minden szakértelmét latba vetve arra utasította a robotot, hogy adja oda Gladiának az egyik lecsatolható karját, amikor úgy látja, hogy az elveszíti a fejét az indulattól. A döntő pillanatban azután az asszony pillanatnyi elmezavarában elkövette a tettet, még mielőtt Delmarre vagy a robot meg tudta volna ebben akadályozni. Gladia ugyanolyan akaratlan eszköze volt Leebignek, akár maga a robot.

– A robot karja bizonyára tele volt vérfoltokkal és hajmaradványokkal – jegyezte meg Minnim.

– Minden bizonnyal – ismerte el Baley –, csak hogy Leebig volt az, aki a gyilkosság részesévé vált robotot irányította. Könnyen megtehetette, hogy ha más robotok esetleg tanúi voltak a tettnek, arra utasítsa, őket, hogy töröljék ki az emlékezetükből. Dr. Thoolnak is a szemébe tűnhetett volna, de ő csak a halottat meg az eszméletlen asszonyt vizsgálta meg. Leebig abban hibázott, hogy azt hitte: Gladia bűnössége annyira nyilvánvaló lesz, hogy a gyilkos fegyver látszólagos hiánya sem húzhatja ki a csávából. És arra sem számított, hogy a Földről hívnak valakit a nyomozás segítésére.

– Így hát miután Leebig meghalt, maga elintézte, hogy Gladia hagyja el Solariát. Azért talán, nehogy bajba kerüljön, ha némely solariai el

találna gondolkodni az ügyön?

– Eleget szenvedett – vont vállat Baley. – Mindenki őt gyötörte: a férje, Leebig, Solaria egész világa.

– Nem kezelte maga túlságosan hajlékonyan a törvényt, hogy a maga szeszélyéhez idomítsa? – kérdezte Minnim.

Baley darabos arca megfeszült.

– Ez nem volt szeszély. Meg aztán engem nem kötött a solariai törvény. A Föld érdeke volt az első, és oda kellett hatnom, hogy Leebig, ez a veszedelmes ember, megkapja a magáét. Ami pedig Mrs. Delmarre-t illeti... – Szembefordult Minnimmel, érezte, hogy döntő lépésre szánja el magát. De muszáj vele kirukkolnia. – Ami Mrs. Delmarre-t illeti, én egy kísérlet alanyául használtam fel őt.

– Miféle kísérletről beszél?

– Tudni akartam, hogy hajlandó-e egy olyan világgal szembenézni, ahol a személyes jelenléte elfogadják, sőt elvárják. Kíváncsi voltam rá, van-e elég bátorsága, hogy szembenézzon mélyen gyökerező szokásrendjének az összeomlásával. Attól félttem, hogy nem lesz hajlandó elutazni, hogy jobban ragaszkodik Solariához, amely purgatórium volt a számára, hogysem megtagadja a torz solariai életformát. Ő azonban a változást választotta, aminek én örültem, mert számomra ennek szimbolikus jelentősége volt. Ezzel a mi menekvésünk előtt is tágra nyílt a kapu.

– A mi menekvésünk előtt? – kapta föl a fejét Minnim. – Mi az ördögöt akar ezzel mondani?

– Nem önről meg rólam van szó konkrétan – mondta Baley megfontoltan –, hanem az egész emberiségről. Ön téved a Külső Világokat illetően. Nekik kevés robotjuk van, eltűrik a személyes jelenléte, és vizsgálatot indítottak Solaria ellen. R. Daneel Olivaw ugyanis végig ott volt velem, és ő is be fog számolni az útvjáról. Annak persze megvan a veszélye, hogy egykor ők is Solariává válnak, de valószínűleg idejében föl fogják ismerni ezt a veszélyt, és azon lesznek, hogy fönntartsák az ésszerű egyensúlyt, és ily módon továbbra is az emberiség vezetői maradnak.

– Ezt mondja ön – vélekedett Minnim ingerülten.

– De ez még nem minden. Van még egy olyan világ, mint Solaria, és ez a Föld.

– Baley nyomozó!

– Ez az igazság, uram. Mi fordított Solaria vagyunk. Ők visszahúzódtak az egymástól való elkülönülésükbe. Mi a Galaxistól

való elszigeteltségünkbe húzódtunk vissza. Ők bekerültek sérthetetlen birtokaik zsákutcájába. Mi a föld alatti Városok zsákutcájába kerültünk bele. Ők vezetők követők nélkül, csak a robotjaik vannak, akik nem felelnek vissza. Mi követők vagyunk vezetők nélkül, csak a zárt Városainktól remélünk biztonságot – fejezte be Baley ökölbe szorult kézzel.

Minnim berzenkedve fogadta ezeket a szavakat.

– Nyomozó úr, maga nagy megpróbáltatáson ment keresztül. Pihenésre van szüksége, és lehetősége is lesz rá. Egy hónap fizetéses szabadság, utána előléptetés.

– Köszönöm, de nekem most nem ez a legfontosabb. Azt akarom, hogy ön meghallgasson. Csak egyetlen kiút van a zsákutcánkból, és ez kifelé, az úr felé vezet. Milliányi világ van odakint, és ebből az úrászoké mindössze ötven. Ők kevesen vannak és hosszú életűek. Mi sokan vagyunk, és rövid az életünk. Mi alkalmasabbak vagyunk a fölfedezésre és a hódításra. Bennünket nyom a túlnépesedés, és a nemzedékek gyors váltása gondoskodik a fiatalok és gátlástalanok utánpótlásáról. A Külső Világokat is a mi őseink hódították meg.

– Igen, értem, de sajnos nincs több időm.

Baley érezte, hogy a másik mindenáron szeretne megszabadulni tőle, ezért a székéhez szögezte magát.

– Amíg a kezdeti gyarmatosítás a miénknél műszakilag fejlettebb világokat teremtett – folytatta rendíthetetlenül –, addig mi bemenekültünk föld alatti anyaméheinkbe. Az úrászok nem titkolták, hogy alacsonyabb rendűeknek tartanak bennünket, mire válaszul mi elrejtőztünk előlük. De ez nem intéz el semmit. Ha el akarjuk kerülni a lázadás és az elnyomás pusztító ritmusát, *versenyoznünk* kell velük; ha kell: követnünk, és ha képesek vagyunk rá: vezetnünk kell őket. Ehhez azonban az kell, hogy kimenjünk a szabadba; meg kell tanulnunk elviselni a szabad levegőt. Ha arról már lekéstünk, hogy mi magunk, akkor meg kell tanítanunk rá a gyermekeinket. Ez életbevágó!

– Önnek pihennie kell, nyomozó úr.

– Hallgasson meg, uram! – fakadt ki Baley hevesen. – Ha az úrászok erősek maradnak, mi pedig olyanok, mint most, akkor a Földet egy évszázadon belül elpusztítják. Ön maga mondta, hogy ezt kiszámították. Ha az úrászok viszont gyengék, és napról napra gyengébbek lesznek, akkor megmenekülhetünk; de ki állíthatja azt, hogy az úrászok gyengék? A solariaiak igen, de hát mi csak őket ismerjük.

– De...

– Még nem fejeztem be. Akár gyengék az úrászok, akár erősek, egy dolgot megtehetünk. Megváltoztathatjuk magunkat. Menjünk föl a szabad levegőre, és akkor sohasem kell lázadáshoz folyamodnunk. Terjeszkedjünk, és hozzuk létre saját világainkat, és váljunk magunk is úrászokká. Ha itt maradunk a Földön begubózva, akkor senki sem állíthatja meg a hiábavaló és végzetes rebelliót. És csak annál rosszabb lesz, ha az emberek hamis reményekbe ringatják magukat, azt hívén, hogy az úrászok gyengék. Menjen, kérdezze meg a társadalomtudósokat. Tárja eléjük az érveimet. És ha még mindig kételkednének, találjon módot rá, hogy engem Aurorára küldjenek. Hadd számolj ak be az *igazi* úrászokról, és majd akkor döntsék el, hogy mit tegyen a Föld.

– Igen, igen – bólogatott Minnim. – De most Isten önnel, Baley nyomozó.

Baley lázas izgalomban távozott. Azt nem várta, hogy egyértelmű diadalt arat Minnim fölött. Mélyen meggyökerezett eszméket nem lehet egy nap vagy akár egy év alatt megingatni. De észrevette, hogy Minnim arcán átsuhant a töprengő bizonytalanság árnya, amely legalábbis időlegesen kioltotta a korábbi kritikátlan öröm ragyogását.

Már látta a jövőt. Minnim meg fogja kérdezni a szociológusokat, és ezek egyike-másika el fog bizonytalanodni. Hangot fog adni kételyeinek. Kérdéseivel fel fogja keresni Baleyt.

Adjanak egy évet, gondolta Baley, egy évet, és én úton leszek Aurora felé. Egy emberöltőt, és ismét a világuirt fogjuk ostromolni.

Baley rálépett az északi sebesútra. Hamarosan meglátja Jessie-t. Vajon ő meg fogja őt érteni? És a fia Bentley, aki most tizenhét éves. Vajon az ő tizenhét esztendő fia ott fog-e állni valamilyen lakatlan világon, és építeni fog-e magának egy tágas életet?

A gondolatba beleborzongott. Baley még mindig félt a külvilágtól. De magától a félelemtől már nem tartott! Ez a félelem már nem olyasmi volt, ami elől futnia kell, hanem olyasmi, amivel szembe kell szegülnie.

Baleynek olyan érzése volt, mintha meglegyintette volna az örület szele. Első pillanattól kezdve különös erővel vonzotta a külvilág, attól kezdve, hogy ott a felszíni járműben túljárt Daneel eszén, és kinyitatta a kocsii tetejét, hogy kidughassa a fejét a szabad levegőre.

Akkor még maga sem értette. Daneel perverznek tartotta. Maga Baley azzal áltatta magát, hogy szakmai szükség, a bűnügy megoldásának az érdeke mozgatta. Csak azon az utolsó solariai estén értette meg, amikor

letépte az ablakról a függönyt, hogy magáért a külvilágért kell szembenéznie a külvilággal; azért, mert vonzotta és szabadsággal kecsegtette őt.

Lehet, hogy milliók éreznék a Földön ugyanazt a sürgetést, ha felhívnák a figyelmüket a szabad levegőre, ha rá tudnák bírni őket az első lépés megtételére.

Körülnézett.

A sebesút szalagja egyre gyorsabban robogott vele. Körötte csupa mesterséges fény és elmaradozó hatalmas lakótömbök és fény jelzések, és kirakatok és gyárak és fények és zaj és tömeg és megint zaj és emberek és emberek...

Itt volt minden, amit szeretett, minden, amitől olyan nehezebbé esett az elválás, minden, amiről Solarián azt hitte, hogy olthatatlanul vágyakozik utána.

De most minden olyan idegen.

Most már képtelen rá, hogy újra beilleszkedjék.

Azért ment el, hogy megoldjon egy gyilkosságot, de közben történt vele valami.

Minnimnek azt mondta, hogy a Városok anyaméhek, és igaza volt. És mi az az első dolog, amit az embernek meg kell tennie, hogy emberré, válják? Meg kell születnie. El kell hagynia az anyaméhet. És ha egyszer elhagyta, nem térhet többé oda vissza.

Baley elhagyta a Várost, és nincs oda visszatérése. A Város többé nem az övé; az Acélbarlangok idegenné váltak. Ennek így *kell* lennie. És ez így lesz mások számára is, és a Föld újból megszületik, és kinyújtja a karjait kifelé.

Szíve vadul kalapált, és az élet zaja körülötte süket zümmögéssé tompult.

Eszébe jutott a solariai álma, és végre megértette. Fölszegte a fejét és a tekintete áthatolt a fölötte magasodó acélon, betonon és embersokaságon. Meglátta az űrben az embereket hívó jelzőtüzet. Ott ragyogott le rájuk. A mezítelen nap!

Tartalom

1. Egy kérdés, amely válaszra vár
 2. Találkozás egy baráttal
 3. Az áldozat megnevezése
 4. Egy asszony távnézése
 5. A bűntény taglalása
 6. Egy elmélet megdől
 7. Egy orvos noszogatása
 8. Egy írász kihívása
 9. Egy robot gúzsba kötése
 10. Egy kultúra nyomában
 11. Egy farm megszemplélése
 12. Céltévesztés
13. Szentől szembe egy robotással
 14. Egy indítékra fény derül
 15. Fényből szőtt arckép
 16. Egy kínálkozó megoldás
 17. Konferencia
18. A kérdés megválaszolása

Alföldi Nyomda (2167.66.15-2), Debrecen, 1990
Felelős vezető: Szabó Viktor vezérigazgató

ISBN 963 11 6591 4

HU ISSN 0865-1221

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Sziládi János igazgató
Felelős szerkesztő: Futaki József
Műszaki vezető: Szakálos Mihály
Képszerkesztő: Kiss Tibor
Műszaki szerkesztő: Rucsek Andrea
Terjedelem: 14 (A/5) ív. IF 6393

ELEKTRONIKUS KIADÁS
MADÁRFEJŰEK TÁRSASÁGA
NNCL604-3BFv1.0